

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

30 РОКІВ

**НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ:
ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 10 вересня 2021 р.)

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. А. Гошовської

Київ
2021

30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10 верес. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. А. Гошовської. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. 335 с.

У матеріалах міжнародної науково-практичної конференції вміщено тези її учасників, присвячені осмисленню трьох десятиліть незалежності України, а саме: перспективам парламентаризму в сучасних умовах; здобуткам України у державному будівництві та націотворенні; сучасним викликам незалежності України та забезпечення національної безпеки; реалізації політики регіонального розвитку в умовах децентралізації влади; європейській та євроатлантичній інтеграції України в умовах глобальних викликів.

Для наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, теоретиків і практиків публічного управління, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, громадських діячів та інших заінтересованих осіб.

УДК 32:351](477)(08)

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу. Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації, автентичність цитат, плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ

09.30–12.00 ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

9.30–9.40 *Регістрація учасників конференції (офлайн, онлайн, Zoom)*

Модератори:

Ольга АНДРЕЄВА, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, професор

Вікторія ГУРА, заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат економічних наук, доцент

9.40–9.50 *Вступне слово*

Лариса КОМАХА, в.о. директора Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філософських наук, професор

9.50–10.40 *Вітальні слова*

Володимир БУГРОВ, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філософських наук, професор, відмінник освіти України, заслужений працівник освіти України

Олена КОНДРАТЮК, заступник Голови Верховної Ради України

Володимир СЛИШИНСЬКИЙ, Перший заступник Керівника Апарату Верховної Ради України

Анна СІКОРСЬКА, проректор з питань співпраці і розвитку Вищої школи управління охороною праці в м. Катовіце, доктор (Республіка Польща)

Тадеуш ВАЛЯС, проректор з кадрової політики і розвитку Університету ім. Адама Міцкевича в м. Познані, DrHb, професор (Республіка Польща)

10.40–12.00 *Виступи*

10.40–10.50 **Сучасні тренди і проблеми розвитку парламентаризму в Україні**

Валентина ГОШОВСЬКА, в.о. завідувача кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, професор, DrHb, президент ГО «Академія парламентаризму», керівник Наукової школи вітчизняного парламентаризму

10.50–11.00 **Про євроатлантичну інтеграцію української вищої освіти: результати і перспективи**

Влад Е. ГЕНІН, професор, доктор наук з менеджменту, колишній: головний координатор програми, співдиректор, генеральний редактор Стенфордського університету, Каліфорнійського університету, Лос-Анджелес, повноважний представник Академії наук вищої освіти при ООН, Директор кампусу Коледжу Університету Фенікса, Кременієва долина, США (відеозапис)

11.00–11.10 **Процес інтеграції України в європейський економічний простір в сучасних умовах державотворення як складова забезпечення національної безпеки**

Тарас КАЧКА, заступник Міністра економіки України, торговий представник України

- 11.10–11.20 **Трансформаційне суспільство й інноваційне лідерство: виклики для державного службовця XXI століття**
Анатолій ОЛЕКСІЄНКО, директор дослідницького центру порівняльної освіти, Ph.D, доцент педагогічного факультету Гонконзького університету (Гонконг)
- 11.20–11.30 **Формування та реалізація економічної політики: досвід Японії для України**
Йошіхіко ОКАБЕ, доктор економічних наук, професор університету Кобе Гакуїн (Японія), президент Асоціації українців Японії
- 11.30–11.35 **Що таке Незалежність і як нею користуватися?**
Ян-Урбан САНДАЛ, директор Інституту Доктора Яна-Урбана Сандала, професор, Ph.D (Королівство Норвегія)
- 11.35–11.40 **Жан Паскаль ЗАНДЕРС**, міжнародний експерт РХБЯ, доктор політичних наук, керівник The Trench (Бельгія-Франція)
- 11.40–11.45 **Квентін МІШЕЛЬ**, професор кафедри політології Льєжського університету (Королівство Бельгія), доктор наук
- 11.45–11.55 **Реформа децентралізації: здобутки і подальший поступ**
Вікторія КОЛТУН, в.о. завідувача кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор наук з державного управління, професор
- 11.55–12.00 **Марія ЕСПОНА**, проєктний менеджер Європейської Комісії, доктор наук

12.00–13.30 РОБОТА СЕКЦІЙ
(режим – офлайн, онлайн, Zoom)

Центр
 дистанцій-
 ного навчання
 (4-й поверх)

1. ПЕРСПЕКТИВИ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Модератор:

Валентина ГОШОВСЬКА, в.о. завідувача кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор політичних наук, DrHb, професор, заслужений працівник народної освіти України

Режим доступу (секція 1):

<https://us02web.zoom.us/j/89187370334?pwd=eTM5R21RL21CVWJ3emw4dG8zNEUwUT09>

Ідентифікатор конференції: 891 8737 0334

Код доступу: 442155

Аудиторія
 304

2. ЗДОБУТКИ УКРАЇНИ У ДЕРЖАВНОМУ БУДІВНИЦТВІ ТА НАЦІОТВОРЕННІ

Модератор:

Олег ЗУБЧИК, завідувач кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор наук з державного управління, доцент

Режим доступу (секція 2): <https://us05web.zoom.us/j/81946759347?pwd=T1h1b1lzdEJYQldRdDlkVFVFNXJ4dz09>

Ідентифікатор конференції: 819 4675 9347

Код доступу: feZ45Z

- Аудиторія 401 **3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**
Модератор:
Рена МАРУТЯН, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор наук з державного управління, доцент
Режим доступу (секція 3):
<https://zoom.us/j/4623351159?pwd=bkhuUTFPMGlwOXBEeVhlZXBjUWdGdz09>
Ідентифікатор конференції: 462 335 1159
Код доступу: 1wNsY6
- Конференц-зал (2-й поверх) **4. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**
Модератор:
Вікторія КОЛТУН, в.о. завідувача кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор наук з державного управління, професор
Режим доступу (секція 4):
<https://us02web.zoom.us/j/87203523146?pwd=QUUyNjJ6T2NOQnJuWGp5aXBMTETJUT09>
Ідентифікатор конференції: 872 0352 3146
Код доступу: 659007
- Аудиторія 415 **5. ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ**
Модератор:
Юрій НЕСТЕРЯК, в.о. завідувача кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор наук з державного управління, професор
Режим доступу (секція 5):
<https://us02web.zoom.us/j/82299745027?pwd=aEtkQ0VZbjlVU2wrMmluUG9hSTBjdz09>
Ідентифікатор конференції: 822 9974 5027
Код доступу: 572534
- 13.30–14.00 Центр дистанційного навчання (4-й поверх) **Підбиття підсумків, прийняття резолюції, закриття конференції (заключне пленарне засідання)**
Режим доступу:
<https://us05web.zoom.us/j/85800332469?pwd=WHZYV3lXeUtCNTkzMGVVZE9jSytTUT09>
Ідентифікатор конференції: 858 0033 2469
Код доступу: npiracs

CONFERENCE PROGRAM

09.30 – 12.00 PLENNARY SESSION

9.30–9.40 *Registration of conference participants (offline, online, Zoom)*

Moderators:

Olha ANDRIEIEVA, Deputy Director for Research of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Political Sciences, Professor

Viktoriya GURA, Deputy Director for Scientific and Pedagogical Work of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

9.40–9.50 *Opening speech*

Larysa KOMAKHA, Acting Director of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Philosophy, Professor

9.50–10.40 *Welcoming speeches*

Volodymyr BUGROV, Rector of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Candidate of Philosophy, Professor, recipient of award for excellence in education of Ukraine, Honored Worker of Education of Ukraine

Olena KONDRATIUK, Deputy Head of the Verkhovna Rada of Ukraine

Volodymyr SLYSHYNSKYI, First Deputy Chief of the Apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine

Anna SIKORSKA, Vice Rector for Cooperation and Development of the Higher School of Occupational Safety and Health Management in Katowice, Dr. (Republic of Poland)

Tadeusz WALLAS, Vice-Rector for Human Resources and Development of Adam Mickiewicz University in Poznan, DrHb, Professor (Republic of Poland)

10.40–12.00 *Speeches*

10.40–10.50 **Modern trends and problems of development of parliamentarism in Ukraine**

Valentyna HOSHOVSKA, Acting Head of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Political Sciences, Professor, DrHb, President of the NGO “Academy of Parliamentarism”, Head of the Scientific School of National Parliamentarism

10.50–11.00 **On the Euro-Atlantic integration of Ukrainian higher education: results and prospects**

Vlad E. GENIN, Dr., professor of management sciences, former: Chief Program Coordinator, Co-Director, General Editor, Stanford University, University of California, Los Angeles, Plenipotentiary Representative of the Higher Education Academy of Sciences at the U.N., Campus College Chair, University of Phoenix, Silicon Valley, U.S.A. **(video record)**

11.00–11.10 **The process of integration of Ukraine into European economic space in the modern conditions of state formation as a component of ensuring national security**

Taras KACHKA, Deputy Minister of Economy of Ukraine, Trade Representative of Ukraine

- 11.10–11.20 **Transformational Society and Innovative Leadership: Challenges for the Civil Servant of the 21st Century**
Anatoly OLEKSIYENKO, Director of the Comparative Education Research Center, Ph.D, Associate Professor of the Faculty of Education, University of Hong Kong (Hong Kong)
- 11.20–11.30 **Formation and implementation of economic policy: the experience of Japan for Ukraine**
Yoshihiko OKABE, Doctor of Economics, Professor of Kobe Gakuin University (Japan), President of the Association of Ukrainian Studies in Japan
- 11.30–11.35 **Jan-Urban SANDAL**, Professor, Rector of Fil. Dr. Jan-U. Sandal Institute, Doctor of Philosophy (Kingdom of Norway)
- 11.35–11.40 **Jean Pascal ZANDERS**, International Expert CBRN, PhD in Political Science, Head of The Trench (Belgium-France)
- 11.40–11.45 **Quentin MICHEL**, Professor of Department of Political Science, University of Liege (Kingdom of Belgium), Doctor of Science
- 11.45–11.55 **Decentralization reform: achievements and further progress**
Victoriia KOLTUN, Acting Head of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor
- 11.55–12.00 **Maria ESPONA**, Project Manager of the European Commission, Doctor of Science

12.00 – 13.30 SECTIONS
(offline, online, Zoom)

Distance
learning
center

(4th floor)

1. PROSPECTS OF PARLIAMENTARISM IN CURRENT CONDITIONS

Moderator:

Valentyna HOSHOVSKA, Acting Head of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Political Sciences, DrHb, Professor, Honored Worker of Public Education of Ukraine

Access mode (section 1):

<https://us02web.zoom.us/j/89187370334?pwd=eTM5R21RL21CVW-J3emw4dG8zNEUwUT09>

Meeting ID: 891 8737 0334

Passcode: 442155

Room
304

2. ACHIEVEMENTS OF UKRAINE IN STATE BUILDING AND NATION-BUILDING

Moderator:

Oleh ZUBCHYK, Head of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor

Access mode (section 2):

<https://us05web.zoom.us/j/81946759347?pwd=T1h1b1lzdEJYQldRdDlkVFVFNXJ4dz09>

Meeting ID: 819 4675 9347

Passcode: feZ45Z

- Room 401 **3. CURRENT CHALLENGES OF INDEPENDENCE OF UKRAINE AND NATIONAL SECURITY**
Moderator:
Rena MARUTIAN, Associate Professor of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor
Access mode (section 3):
<https://zoom.us/j/4623351159?pwd=bkhuUTFPMGlwOXBEeVhlZXBjUWdGdz09>
Meeting ID: 462 335 1159
Passcode: 1wNsY6
- Conference hall (2nd floor) **4. IMPLEMENTATION OF REGIONAL DEVELOPMENT POLICY IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION OF POWER: CURRENT TRENDS AND PROSPECTS**
Moderator:
Viktoriiia KOLTUN, Acting Head of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor
Access mode (section 4):
<https://us02web.zoom.us/j/87203523146?pwd=QUUyNjJ6T2NOQnJuWGp5aXBMTE-JYUT09>
Meeting ID: 872 0352 3146
Passcode: 659007
- Room 415 **5. EUROPEAN AND EURO-ATLANTIC INTEGRATION IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES**
Moderator:
Yurii NESTERIAK, Acting Head of the Department of Information Policy Management of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Doctor of Sciences in Public Administration, Professor
Access mode (section 5):
<https://us02web.zoom.us/j/82299745027?pwd=aEtkQ0VZbjlVU2wrMmluUG9hSTBjdz09>
Meeting ID: 822 9974 5027
Passcode: 572534
- 13.30–14.00 **Summing up, adoption of a resolution, closing of the conference (final plenary session)**
Distance learning center (4th floor) *Access mode:*
<https://us05web.zoom.us/j/85800332469?pwd=WHZYV3lXeUtCNTkzMGVVZE9jSyTUT09>
Meeting ID: 858 0033 2469
Passcode: nnipacs

**ВІТАННЯ УЧАСНИКАМ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ВІД РЕКТОРА КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ВОЛОДИМИРА БУГРОВА**

ШАНОВНІ КОЛЕГИ!

Щиро вітаю учасників та організаторів міжнародної науково-практичної конференції «30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи»! Тема, якій присвячена конференція, є вкрай актуальною, а її назва – надзвичайно промовистою, адже це не лише своєрідний підсумок того шляху, який Україна пройшла за тридцять років незалежності, а й своєрідний дороговказ на майбутнє – у сфері державного будівництва, розвитку парламентаризму, формування системи публічного управління й адміністрування, ефективного забезпечення національної безпеки та оборони.

На сьогодні перед нашою країною постає багато нових викликів, які потребують вчасної та професійної реакції як з боку органів публічної влади, так і громадянського суспільства. Не менш важливою є позиція наукового та експертного співтовариства, головне завдання якого – генерування нових ідей, підготовка проєктів і програм, які допоможуть захистити головні здобутки нашої незалежності, примножити їх та сприятимуть подальшому демократичному розвитку України. Тому впевнений, що нові знання, отримані під час роботи міжнародної науково-практичної конференції, стануть у пригоді не лише парламентському, а й державному будівництві в цілому.

Приємно констатувати, що український парламентаризм системно досліджується в рамках вітчизняної наукової школи, яка функціонує на кафедрі парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби нашого рідного Університету. Науковці та практики в цій сфері особливу увагу приділяють дослідженню теоретико-методологічних засад та практичних механізмів реалізації представницької демократії, пошуку напрямів удосконалення роботи українського парламенту й органів місцевого самоврядування.

Глибоко переконаний, що професійна дискусія, обмін досвідом і ознайомлення з новітніми науковими здобутками дадуть новий імпульс для подальшого розвитку парламентаризму та публічного управління в Україні, допоможуть вивести нашу державу на траєкторію сталого соціально-економічного та політичного розвитку.

Бажаю всім учасникам міжнародної науково-практичної конференції міцного здоров'я, натхнення, конструктивної роботи та нових наукових здобутків!

З повагою, **Володимир БУГРОВ**

ВІДКРИТТЯ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ШАНОВНІ КОЛЕГИ, ДРУЗИ, ГОСТІ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Дозвольте розпочати міжнародну науково-практичну конференцію «30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи», яка проводиться Навчально-науковим інститутом публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка за активної підтримки й участі наших кафедр, а також Верховної Ради України та її Апарату, іноземних партнерів із Польщі, Литви, США, Гонконгу, Японії, Норвегії, Франції, Бельгії.

Ми дякуємо за підтримку нашої конференції ректору Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимиру БУГРОВУ, заступнику Голови Верховної Ради України Олені КОНДРАТЮК, першому заступнику Керівника Апарату Верховної Ради України Володимиру СЛИШИНСЬКОМУ, заступнику Міністра економіки України, торговому представнику України Тарасу КАЧЦІ, іншим посадовим особам.

Конференція присвячена аналізу й осмисленню трьох десятиліть незалежності України в контексті розвитку вітчизняного парламентаризму в умовах сучасних викликів, здобуткам України в державному будівництві та націотворенні, сучасним викликам незалежності України та забезпеченню національної безпеки, реалізації політики регіонального розвитку в умовах децентралізації влади, європейській та євроатлантичній інтеграції України в умовах глобальних викликів.

До конференції долучилось 188 учасників, які висловлять свої думки з цих питань і які знайдуть своє відображення у матеріалах конференції Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дякую всім за участь у роботі конференції і бажаю гарних результатів!

В.о. директора Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Лариса КОМАХА

УДК 328(477)

Валентина Гошовська,

*доктор політичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Valentya Goshovska,

*Doctor of Political Sciences, Professor of the Department of Parliamentarism
Educational And Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

<https://orcid.org/0000-0002-3011-4450>

СУЧАСНІ ТRENДИ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УКРАЇНІ

CURRENT TRENDS AND PROBLEMS OF PARLIAMENTARISM DEVELOPMENT IN UKRAINE

It is revealed the nature of parliamentarism, which consists in representative democracy and popular representation; the essence of parliamentarism, which is not identical with the concept of «parliament»; directions of expanding the influence of representative bodies of state power on society and citizens.

It is defined conceptual principles of parliamentarism (institutional, functional, ideological) are characterized; the perspective directions of development of parliamentarism in Ukraine, such as: formation of the corresponding information and communication platform of support and implementation of ideas of national representation; the growing role of representative democracy as a «universal value», on the basis of which representative bodies of power are created, and parliamentary activity is professionalized.

Keywords: *parliament, parliamentarism, Verkhovna Rada of Ukraine, People's Representation.*

У новітньої історії України вже не юний, але ще молодий вік. За її плечима багатовіковий літопис державотворчих змагань. Українська жага до волі та незалежності пройшла крізь століття і створила своєрідний фундамент для нинішнього буття. Ми отримали ту свободу, яка є і нашою спадщиною, і здобутком, що повсякчас потребує захисту.

Сьогодні ми знаходимося у своєрідній точці біфуркації, від якої залежить майбутнє України: яким шляхом ми підемо, яку країну продовжимо будувати, яким буде місце України у світі. І визначальною при цьому виборі буде позиція українського парламенту.

Вітчизняний парламентаризм молодший за незалежну Україну, а наявність у країні парламенту не є свідченням, що це і є парламентаризм, бо «парламентаризм» і «парламент» не є тотожними поняттями. Порівняно з парламентськими традиціями інших демократичних країн (для яких, до того ж, характерною є тяглість влади), це надто малий проміжок часу, аби робити глобальні висновки щодо його ефективності, дієздатності або відповідності тим викликам, які постали перед країною.

Зовсім молодим є і український парламентаризм, який системно досліджується у рамках Наукової школи вітчизняного парламентаризму [1], що об'єднала плеяду науковців і практиків

у цій сфері, які, можна сказати, здійснюють професійний альтруїзм і непокінтий патріотизм, формуючи спільними зусиллями Українську інформаційно-комунікаційну платформу підтримки і впровадження в життя ідей народного представництва.

Народне представництво – це вираження інтересів народу на державному і місцевому рівнях, яке реалізується через представницькі органи влади, які, на відміну від державних органів влади, обираються всім народом і на основі виборів формують парламент чи всією громадою – і формують місцеві ради [2]. Це багатогранне політико-правове явище, яке розглядається не лише як основоположна ознака законодавчих органів і невід’ємний атрибут сучасної демократичної держави, але і як суб’єктивне право народу на представництво, що встановлено ч. 1 ст. 38, ч. 1 ст. 136, ч. 4 ст. 140 Конституції України [3].

Розглядаючи народне представництво як базову природу парламентаризму, важливими є його концептуальні засади – інституційні, функціональні, ідеологічні (табл. 1).

Таблиця 1. Концептуальні засади народного представництва

Концептуальні засади народного представництва		
Інституціональні	Функціональні	Ідеологічні
<ul style="list-style-type: none"> – обумовлені суверенітетом народу; – забезпеченні верховенством прав і свобод людини та громадянина; – передбачають створення представницьких органів влади, які втілюють народну волю і відповідальні перед народом 	<ul style="list-style-type: none"> – обумовлені змістом діяльності представницьких органів влади різних рівнів (державного, місцевого); – забезпеченні законодавчими актами про народовладдя; – передбачають професійну підготовку кадрів для роботи в представницьких органах влади 	<ul style="list-style-type: none"> – обумовлені ідеєю соціальної справедливості; – забезпеченні умовами справедливого управління суспільством і державою; – передбачають вивчення і максимальне врахування інтересів соціуму

Як бачимо з табл. 1, концептуальні засади народного представництва, серед іншого, передбачають формування представницьких органів влади, до яких належить і парламент – вищий і єдиний законодавчий орган державної влади. Але наявність парламенту є, хоча і значущою, але лише однією зі складових парламентаризму.

Ми же розглядаємо «парламентаризм як систему політичної організації держави, за якої розмежовані функції законодавчої та виконавчої влади за привілейованого становища парламенту» [4, с. 20], наголошуючи при цьому, що «парламент» і «парламентаризм» поняття не рівнозначні, але взаємопов’язані. Парламентаризм не може існувати без парламенту, а парламент не може існувати без найважливіших елементів парламентаризму, які за певних обставин можуть бути втраченими. Це розподіл влади, представництво, законність.

Отже, «парламентаризм» є однією з форм представницької демократії, і саме представництво лежить в основі сучасної парламентської системи. Важливим для його розвитку в Україні вважаємо:

- формування відповідної інформаційно-комунікаційної платформи підтримки і впровадження в життя ідей народного представництва;
- зростання ролі представницької демократії як «універсальної цінності» і на цій основі створення представницьких органів влади;
- професіоналізація парламентської діяльності.

Через посилення повноважень та розширення впливу представницьких органів державної влади громадяни стають ближчими як до процесу державного управління в цілому, так і до законодавчої роботи. Наразі цей потенціал громадської участі розкритий не повною мірою, у тому числі – у контексті лобювання публічних інтересів, впровадження принципів реального народовладдя тощо. І це – перспективний та актуальний напрям розвитку вітчизняного парла-

ментаризму на тридцять першому році української незалежності, реалізувати який можна лише у тісній співпраці з громадськістю, вирішенні проблем професіоналізації публічної служби.

Є безсумнівним фактом те, що парламенти мають величезне значення в перехідних суспільствах, часто стаючи «останнім бастионом демократії», однак з часом лише підсилюватиметься кореляційний зв'язок між станом парламентаризму та розвиненістю демократії. Саме представницькі органи влади, і зокрема парламент, є тим майданчиком, на якому відбуваються дебати, агрегуються та акумулюються багатоманітні інтереси суспільства, знаходяться компроміси та ухвалюються легітимні рішення. Парламент створює те нормативно-правове поле, у якому здійснює свої управлінські функції держава та забезпечуються партисипація громадських об'єднань, бізнесу тощо в процесах ухвалення та реалізації рішень. Водночас парламент, формуючись на партійній основі, є тим містком, що поєднує державу і громадянське суспільство, яке є повноправним суб'єктом публічного управління. Тому роль парламенту з розвитком демократії тільки підвищуватиметься.

І скільки б не шпурлялися загостреними піками критики на адресу народних депутатів, маємо визнати, що роль парламенту все значиміша з розвитком демократії і парламентаризму немає альтернативи, як і демократії.

Список використаних джерел

1. Парламентаризм: підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська [та ін.]; за ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2019. 704 с.
2. Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія / за ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2018. 384 с. (Серія «Наукова школа вітчизняного парламентаризму»).
3. Конституція України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
4. Гошовська В. А. Парламентаризм : підручник / В. А. Гошовська [та ін.]. Київ : НАДУ, 2016. 672 с.

Jan-Urban Sandal,

Doctor of Philosophy, Professor, Rector and Owner, Fil. Dr. Jan-U. Sandal Institute

<https://orcid.org/0000-0001-8072-0822>

Ян-Урбан Санда,

доктор філософських наук, професор, ректор Інституту Яна-Урбана Сандала (Норвегія)

DEMOCRACY AND ECONOMIC GROWTH: SOME CLASSICAL APPROACHES

ДЕМОКРАТІЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ: ДЕЯКІ КЛАСИЧНІ ПІДХОДИ

Перспективи парламентаризму в парламентсько-президентській формі правління з часом висловлюються по-різному, а також вирішують різні виклики. У цих тезах здійснено аналіз зародження сучасної демократії та політичного порядку від давніх часів до сьогодення на основі деяких класичних підходів. Інновації, підприємництво, економічне зростання, загальне благо та воля людей, права власності та кантійська моральна філософія детально обговорюються з особливим акцентом на традиції економічного аналізу Сей-Шумпетера-Сандала. Успішне підприємництво за своєю природою є силою, яка пропагує демократичний спосіб життя та демократичні цінності.

Ключові слова: демократія, парламентаризм, інновації, демократичні цінності, неолітична революція.

Even thou the European form of parliamentarism dates back to the twelfth century, the eighteen-century philosophy of democracy may constitute the classic doctrine, according to Joseph A. Schumpeter: «the democratic method is that institutional arrangement for arriving at political decisions which realizes the common good by making people itself decide issues through the election of individuals who are to assemble in order to carry out its will» [5, p. 250]. This specific democratic method deals with two main issues; the common good and the will of the people.

The common good does not necessarily cover the definition or content of the good life as expressed by Aristotle, which is that the end and purpose of the polis is the good life, or Adam Smith, stating that good life equals material goods, intellectual and moral excellences of character. There is no such thing as the common good that all people could agree on or be forced to agree on by rational arguments or violations, mainly because different group belongings have different value systems and thus different wants and desires.

The will of the people is not necessarily the wills of the individuals. When the idea of the common good fails to serve the individuals, the will of the people does likewise. The founding fathers of the modern eighteen-century understanding of what democracy is and should be, failed to look beyond the ironmongers worldview. No one could predict what the world would be like two and a half centuries in the future.

The modern democratic model is supposed to uphold the will of the people for the common good and is based on respect for the democratic process and its selected representatives. The common good based on the democratic process must claim ethical dignity to achieve a meaningful and just society. However, the effectiveness of parliamentarism is usually not so high that not all good men's opinions can be held roughly to the same outcome. On the contrary, decision making in parliamentary is based on the allocation of votes, while individuals in their professions usually make judgmental decisions.

Economic growth, which constitutes the basics of a democratic society, depends on property rights, the security for the entrepreneur that his production means, equity, credits, intellectual rights

etc. are guaranteed by an autonomous rule of government. There are different views of the moral ethics of property rights. Property rights are a common good according to John Locke who states that God had made the earth and all inferior creatures common to all men, while Jeremy Bentham proposes that property and law are born together and die together. Mark E. Warren points to one of the very essence of the democratic problems and challenges namely that too great a resource mix between power, money and «normative means» could have negative effects on democracy and concludes that regulation, intervention and selective support would be needed to achieve democratic goals.

Institutional arrangements through elections of individuals unite the essence of prospects of parliamentarism in the parliamentary-presidential form of government, at least as long as the purposes, governing contents and dignity of political players are acceptable to the common person. This acceptance reflects the Kantian moral philosophy, understood as acting in accordance with one's moral duty rather than one's desires. Our question is not how it works, but rather whether it works.

One of the main explanations why nations fail is given by Acemoglu and Robinson in their analyzes on the subject based on a simple theory to explain the main contours of economic and political development around the world since the Neolithic Revolution. «Inclusive economic institutions that enforce property rights, create a level playing field, and encourage investments in new technologies and skills are more conducive to economic growth than extractive economic institutions that are structured to extract resources from the many to the few and that fail to protect property rights or provide incentive for economic activity. Inclusive economic institutions are in turn supported by, and support, inclusive political institutions, that is, those that distribute political power widely in a pluralistic manner and are able to achieve some amount of political centralization so as to establish law and order, the foundations of secure property rights, and an inclusive market economy. Similarly, extractive economic institutions are synergistically linked to extractive political institutions, which concentrate power in the hands of the few, who will then have incentives to maintain and develop extractive institutions for their benefit and use the resources they obtain to cement their hold on political power» [1, p. 429–430].

We are still left with the moral aspect of the individuals' freedom. Does economic growth and development arise from political decisions and political actions to show something to be right or reasonable, or from the individual entrepreneurship in an open economy? What is the source of innovations as opposed to the processes of inventions, new products and new methods? Only entrepreneurs can make innovations, governments cannot [3]. Referring to the new social class system, which reflects social norms and social status of individuals in the world today, the entire political system and all their functioning members are located in the static part of the economy in contrast to the few individuals globally who promote dynamic economic change and democratic achievements and dissemination across the world [4].

The private sector growth challenges the strong state. The eighteen-century thinking on democracy and presidential-parliamentarism does not automatically catch up with the legitimate demand to increase and secure the individual freedoms the way the world has evolved the last two to three decades, not least based on the post-World War II invention of human rights laws. Francis Fukuyama points to the many failings of modern democracies and specially the weakness of not being able to make difficult decisions to ensure their long-term economic and political survival: “While liberal democracy may be regarded today as the most legitimate form of government, its legitimacy is conditioned on performance. That performance depends in turn on its being able to maintain an

adequate balance between strong state action when necessary and the kinds of individual freedoms that are the basis of its democratic legitimacy and that foster private-sector growth” [2, p. 481–482].

Modern democracy is one of the results of economic growth. Economic growth is based on innovation carried out by entrepreneurs. Successful entrepreneurship is a contrasting response to the Neolithic Revolution mainly because innovation breaks down the structural barriers between people, social classes, and sediment power structures and is by nature a power that promotes democratic way of living and values.

References

1. Acemogly, D. and Robinson, J. A. (2012), *Why nations fall*. London: PROFILE BOOKS LTD. 529 pages.
2. Fukuyama, F. (2011), *The Origins of Political Order: From Prehuman times to the French Revolution*. New York: Farrar, Straus and Giroux. 585 pages.
3. Sandal, J-U. (2003), *Jakten på Entreprenøren. Kan Joseph A. Schumpeters teori benyttes til å indentifisere og differensiere entreprenører i det 21. århundre?* Stockholm: Almquist & Wiksell International. 226 pages.
4. Sandal, J-U. (2017), How innovation maintains and develops democracy. *Economic Annals-XXI Journal*. Volume 165, Issue 5-6, Pages: 23-26 October 11, 2017, <https://doi.org/10.21003/ea.V165-05>.
5. Schumpeter, J. A. (1942), *Capitalism, socialism and democracy*. New York: Harper & Brothers. 431 pages.

Олександр Аліксійчук,

здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Oleksandr Aliksiichuk,

external doctoral candidate of Ph.D in Political Science, Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

<https://orcid.org/0000-0002-7237-5800>

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ – ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ІДЕОЛОГІЯ І ПРАКТИКА

PARLIAMENTARISM – PUBLIC-LEGAL IDEOLOGY AND PRACTICE

The essence of the parliamentary system is its political and legal focus on dialogue to find a constructive compromise, the ability of the representative body to freely discuss and make decisions in the form of laws. Parliamentarism is a system of public administration of society based on the separation of powers, representation and control of the level of legislative and control competence of parliament. In science, parliamentarism is conceptually seen as a system of power relations based on the separation of powers, the plurality of interests of different social groups, civil society, freedom of political pluralism, respect for human and civil rights and freedoms. The rule of law is the main determinant of the principle of parliamentarism, which makes the legislature a priority over the executive and the judiciary. The study suggests that parliamentarism can be interpreted as a complex system of constitutional relations, which allows the implementation of people's sovereignty by the national representative body, which is the parliament, which ensures the existence of a coherent ideology in which parliamentarism occupies a privileged position as an integral attribute.

Keywords: parliamentarism, parliamentary system, public administration.

Суть парламентської системи полягає в її політичній та правовій орієнтації на діалог для пошуку конструктивного компромісу, можливості представницького органу вільно обговорювати та приймати рішення у формі законів. Парламентаризм – це система державного управління суспільством, заснована на поділі влади, представництві та контролі рівня законодавчої та контрольної компетенції парламенту [1, с. 11]. У науковому співтоваристві парламентаризм концептуально розглядається як система владних відносин, заснована на поділі влади, множинності інтересів різних соціальних груп, громадянського суспільства, свободи політичного плюралізму, дотриманні прав і свобод людини і громадянина. Верховенство закону є головною детермінантою принципу парламентаризму, завдяки чому законодавча влада має пріоритетне значення по відношенню до виконавчої та судової влади [2].

В. Шаповал зазначає, що явище парламентаризму притаманне кожній сучасній демократичній країні, і що саме на засадах парламентаризму відбувалася еволюція ряду країн Європи та Америки. Парламент в його розумінні – «дзеркало суспільства» [3, с. 4]. Тобто, прогресивний розвиток будь-якої країни відбувається на засадах парламентаризму, а парламент відображає ті події, які відбуваються в суспільстві в теперішній час.

В наукових дослідженнях парламентаризм трактується через різні категорії, зокрема: «режим», «форми державного керівництва суспільством», «парламентська форма правління», «політична система», «системи державного управління суспільством», «політичний інститут», «державна система», «комплекс теоретичних концепцій, законодавство, правовідносини», «суспільно-політичний та ідеологічний рух» [4; 5; 6]. Однак більшість трактувань підкреслюють наявність відповідної ідеології, в якій парламент є невід'ємним атрибутом демократії.

Основними проявами парламентаризму є: 1) теоретична концепція, що включає наукові ідеї про ідеальні форми прояву парламентаризму; 2) особлива система організації державної влади, що відображає на практиці важливу роль парламенту в конкретній державі [6]; 3) правовий інститут, тобто сукупність правових норм, що регулюють високий статус парламенту в державі; 4) принцип державного устрою («прихований» конституційний принцип).

Ознаки парламентаризму [7, с. 211–212] характеризують ефективне виконання повноважень парламентом, дозволяють забезпечити стабільний, внутрішньо регульований механізм стабільного розвитку держави, при якому парламент взаємодіє з іншими гілками влади. Ідеологія парламентаризму є фундаментом інституційного розвитку та загально-цивілізаційної ідеології демократичної правової держави, у якій парламент визнається і сприймається як обов'язковий елемент політичної системи та державного управління. Водночас іноді спостерігається негативне ставлення до парламенту, а громадяни багатьох країн обурені популістськими обіцянками депутатів, корупційними скандалами, пов'язаними з їх участю, відсутністю відповідальності, депутатської недоторканності тощо.

Підсумовуючи вищенаведене, парламентаризм можна трактувати як складну систему конституційних правовідносин, що дозволяє ввести в дію народний суверенітет національним представницьким органом, яким є парламент, що забезпечує існування узгодженої ідеології, у якій парламентаризм займає привілейоване становище як невід'ємний атрибут демократії.

Список використаних джерел

1. Основи вітчизняного парламентаризму: підруч. для студ. вищих навч. закл.: у 2 т. / за заг. ред. В. А. Гошовської. Київ: НАДУ, 2011. Т. 1. 408 с.
2. Сурай І. Г., Гончар В. В. Деструктивні чинники становлення сучасного парламентаризму в Україні. Шоста щорічна міжнародна конференція «Парламентські читання»: 18–19 листопада 2016 року. Київ, 2016. С. 35–38.
3. Шаповал В. Зарубіжний парламентаризм. Київ: Основи, 1993. 143 с.
4. Von Sydow B. Parlamentarismen in Sweden: Development and design. Stockholm, 1945.
5. Onishko N. V. The ideological and theoretical foundations of Russian parliamentarism. St. Petersburg, 1999.
6. Парламентаризм: підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська [та ін.]; за ред. В.А. Гошовської. Київ: НАДУ, 2019. 704 с.;
7. Konovalova L. Parliamentarianism: Concept, Signs, and Problems of Development in Russia. Religación. Revista De Ciencias Sociales Y Humanidades, 2019, Vol. 4, №. 22, pp. 208–221.

Ігор Рейтерович,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ihor Reiterovych,

Ph.D in Political Science, Associate Professor of the Department of Parliamentarism
of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7852-1373>

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

POLITICAL PROCESS IN MODERN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

The article analyzes the features of the political process in Ukraine, explores its place among other social processes, as well as identifies key issues and prospects for development. It is stated that the political process is a form of functioning of the political system of society, which evolves in space and time. It is noted that the key factors influencing the political process in Ukraine are the following: transformation of the institutional system; the role of interest groups and pressure groups; value system and behavioural code of the domestic political elite. It is proved that today Ukraine has formed a kind of institutional trap – inefficient self-sustaining stable institutional balance, based on a set of formal and informal political institutions (with a significant dominance of the latter) in the political process, which none of the main actors is interested in changing. This is due to the fact that in an institutional trap, political elites are able to receive rent (in fact, plunder the country) and stay in power. Nevertheless, some institutional changes that took place in Ukraine after 2014 contribute to the gradual exit of our country from the institutional trap.

Keywords: political process, political institutions, institutional trap, interest groups, financial and industrial groups.

Тридцять років незалежності України – достатній період для того, аби проаналізувати особливості вітчизняного політичного процесу, дослідити його місце серед інших суспільних процесів, а також визначити ключові проблеми та перспективи розвитку.

Почнемо з того, що політичний процес – це форма функціонування політичної системи суспільства, яка еволюціонує у просторі та часі. Даний процес відображає реальну взаємодію суб'єктів політики, яка здійснюється не відповідно до намірів правлячої еліти та політичних лідерів, а в результаті дії багатьох різномірних внутрішніх і зовнішніх факторів. Ця сукупність дій усіх суб'єктів політики щодо реалізації власних специфічних функцій у сфері влади й забезпечує розвиток або занепад політичної системи [3, с. 517]. Ключовими факторами, які впливали при цьому на політичний процес в Україні, є наступні:

– трансформація інституційної системи. За роки незалежності в Україні склалася специфічна інституційна система, в якій формальні «правила» гри, закріплені відповідною нормативно-правовою базою, перебувають у своєрідному симбіозі з неформальними (і напівлегальними) практиками впливу олігархічних або кланових груп. Час від часу останні вдавалися до фактичного «захоплення держави» шляхом концентрації влади (в обхід Конституції України) в руках президента країни. Тому показово, що, наприклад, однією з основних вимог Революції Гідності був перехід до парламентсько-президентської республіки, адже головна перевага парламентсько-президентської форми правління полягає в залученні значно більшої, ніж за змішаної чи президентської, кількості політичних акторів до ухвалення політичних рішень, чим створюються умови для усунення політичної монополії фінансово-промислових груп [1, с. 60];

– роль груп інтересів та груп тиску. У країнах представницької демократії соціальні групи делегують право представляти і відстоювати власні інтереси в структурах влади своїм представникам, відповідно основною функцією представницьких органів влади є досягнення балансу інтересів максимально можливої кількості соціальних груп [2, с. 58]. Однак в Україні модель представництва інтересів є гібридною, тобто поєднує формальні та неформальні політичні практики, притаманні неопатримоніальним режимам, в результаті чого створюються умови для домінування олігархічних груп. Наслідком цього є існування гібридного політичного плюралізму – формально в Україні за роки Незалежності було зареєстровано 436 політичних партій, проте майже всі вони або існували виключно на папері, або є політичними надбудовами фінансово-промислових (олігархічних) груп. До цього слід додати вкрай низьку інституційну спроможність організацій громадянського суспільства, що в результаті витісняє активних громадян на периферію політичного процесу та змушує фактично «вигризати» сфери компетенції для себе (у той час як у країнах сталої демократії держава радо ділиться власними компетенціями з громадянським суспільством);

– ціннісна система та поведінковий код вітчизняної політичної еліти. В основі останніх, починаючи з середини 1990-х років, знаходилися чотири неформальні інститути: непотизм (кумівство), корупція (передусім політична), клієнтелізм та тіньова економіка (у 2020 році її рівень становив 30% обсягу офіційного ВВП). До цього слід додати розповсюджену практику укладання у середовищі вітчизняного політикуму неформальних угод (в основі яких – принципи «політичної доцільності» та «правила гри для обраних»), що пов'язано, по-перше, з відсутністю взаємної довіри основних політичних акторів один до одного, а, по-друге, з бажанням політичних еліт максимально відсторонити громадян від процесу вироблення публічної політики в державі. Зазначені неформальні політичні практики (довкола яких відбувається перманентна запекла боротьба за право їх формувати) призводять до такого вкрай небезпечного явища як деінституціоналізація, коли влада ліквідує старі, може й неефективні, але загальноприйняті «правила гри», при цьому не пропонуючи нові (особливого поширення дане явище набуло після 2019 року). Наслідком цього є послаблення керованості державою, загальна делегітимізація, сплеск політичної корупції та посилення політичної апатії у суспільства. Крім того, неформальні «правила гри» суттєво обмежують конституційно гарантовані права і свободи людини та громадянина в Україні.

Отже, мусимо констатувати, що станом на сьогодні в Україні сформувалася своєрідна інституційна пастка – неефективна самопідтримувана стійка інституційна рівновага, в основі якої – сукупність формальних та неформальних політичних інститутів (з суттєвим домінуванням останніх) у політичному процесі, яку ніхто з головних акторів не зацікавлений змінювати. Це пов'язано з тим, що в умовах інституційної пастки політичні еліти здатні отримувати ренту (по суті, грабувати країну) та утримуватися при владі. Попри це, окремі інституційні зміни, що відбулися в Україні після 2014 року (розширення спроможності організацій громадянського суспільства, посилення процесів політичної конкуренції, початок реформи судової системи, децентралізація, реформа державної служби, зміна зовнішньополітичних пріоритетів, що впливає на аксіологічну трансформацію українського суспільства тощо) сприяють поступовому виходу нашої країни з інституційної пастки та поступовому переходу від «гібридного» політичного режиму до країни з повноцінною демократією.

Список використаних джерел

1. Державне політичне правління і національна єдність: аналітична доповідь / за ред. О.М.Майбороди. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2017. 248 с.
2. Інституційні зміни політичної системи сучасної України: оцінка стану та напрями оптимізації: аналітична доповідь / за ред. д. політ. н., професора Г.І. Зеленько. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2014. 164 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид., допов. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.

Володимир Крейденко,

кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Kreydenko,

Candidate of Science of Public Administration, Senior Research Fellow of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ІНСТИТУТ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В ПАРЛАМЕНТСЬКО-ПРЕЗИДЕНТСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

INSTITUTE OF PARLIAMENTARISM IN THE PARLIAMENTARY-PRESIDENTIAL REPUBLIC

The article examines the principle of unity of state power and the effectiveness of the institution of parliamentarism in the parliamentary-presidential form of government. The current mixed parliamentary-presidential form of government in Ukraine is not perfect, but it is the factor of majority in the Verkhovna Rada of Ukraine and the affiliation of the Prime Minister of Ukraine and the President of Ukraine to one political force that eliminates potential program conflicts. The author considers the practice of implementing the principle of cooperation between the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine in the field of public relations and suggests ways of institutional change in public administration aimed at building a balanced system of government in Ukraine.

Keywords: *Institute of parliamentarism, parliamentary-presidential form of government, Verkhovna Rada of Ukraine, President of Ukraine, Cabinet of Ministers of Ukraine.*

Україна є молодою, суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою з зовнішньо орієнтованим курсом на євроатлантичну та європейську інтеграцію, де питання побудови ефективної владної моделі має бути не самоціллю, а лише механізмом реалізації суспільних потреб та захисту прав і свобод громадян. Вирішальним в цьому є модель управління, що закладається Основним Законом – Конституцією України, в якій визначаються повноваження, порядок розподілу та механізмів взаємодії вищих органів державної влади, а саме Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України у змішаній парламентсько-президентській формі державного правління. Конституційна визначеність правових взаємовпливів є суттю механізму розподілу управлінських функцій.

Згідно статті 75 Конституції України – єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. До повноважень Верховної Ради України належить: внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції; призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 цієї Конституції; прийняття законів; затвердження Державного бюджету України та ін. [1].

Із поновленням 21 лютого 2014 року дії редакції Конституції України від 2004 року Україна повернулася до парламентсько-президентської форми правління, яка вже діяла у 2006–2010 роках та була визнана найбільш демократичною.

Нинішня змішана парламентсько-президентська форма державного правління в Україні не є досконалою, свідченням цьому є перманентні політичні кризи, які відбувалися в парламенті до 2019 року. Так, через відсутність в Україні Закону України «Про Президента України», дуалізм виконавчої влади, не чітке визначення повноважень у виконавчій владі та бажання заробляти політичні бали тими чи іншими політичними партіями, які були представлені у Вер-

ховній Раді України 8 скликання (Блок Петра Порошенка, Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», Народний фронт, Радикальна партія Олега Ляшка, «Самопоміч») інститут парламентаризму постійно зазнавав критики та опинявся на другорядних позиціях в питаннях здійснення реформ в Україні.

У свою чергу тодішній Президент України Петро Порошенко перебирав на себе визначальну роль у здійсненні державної політики, через слабкість парламенту та відсутність чітких повноважень в сфері виконавчої гілки влади і намагався сформувати свій «порядок денний» політичного життя країни, що безпосереднього негативно впливало на соціально-економічну ситуацію в Україні. Верховна Рада України, в той же час, де-факто не мала коаліційної більшості. Коаліція існувала тільки де-юре, а тому жодних прогресивних рішень чи реформ не ухвалювалося. У 2019 році новообраний Президент України Володимира Зеленського розпустив Верховна Рада України 8 скликання після чого перманентні кризи в політичній системі припинилися.

Верховна Рада України 9 скликання вперше в історії України сформувала «монобільшість» та стала драйвером реформ в країні, працюючи у «турборежимі» та зайнявши визначальну роль у запровадженні реформ в змішаній парламентсько-президентській формі державного правління в Україні.

Такий симбіоз взаємодії Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України з єдиним баченням розвитку країни нівелює потенційні програмні конфлікти та політичні кризи в державі проте – повністю не вирішує питання розподілу владних повноважень.

Як відомо, за змішаною формою державного правління, сформована у парламенті коаліційна більшість пропонує, а парламент призначає та звільняє Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України, Голову Національного банку, членів Центральної виборчої комісії та інших високопосадовців. У свою чергу, Президент України пропонує Верховній Раді України – Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, Генерального прокурора України. Одноосібно, із погодженням Кабінету Міністрів України, призначає голів обласних державних адміністрацій.

Підсумовуючи зазначимо, що за змішаною парламентсько-парламентською формою державного правління виконавча влада певним чином «розривається» між Президентом України та Верховною Радою України залишаючи, на наш погляд, недостатньо управлінських інструментів для Кабінету Міністрів України. Щодо Голови Служби безпеки України, для якого за Конституцією України від 2004 року передбачено можливість звільнення лише за згодою Верховної Ради України, ситуація могла би бути протилежною. На нашу думку, є логічним, якщо Президент України відповідальний за національну безпеку, то призначення та звільнення Голови Служби безпеки України має лежати виключно в полі повноважень Президента України [5, с. 63].

Враховуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне, для нівелювання політичних криз та конфліктів в майбутньому в сфері розподілу повноважень між Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України, ухвалити зміни до Конституції України в частині виконавчої гілки влади, закон України «Про Президента України» та зміни до закону України «Про Кабінет Міністрів України», які чітко встановлять рамки повноважень та запровадять єдині та однозначні правила формування державної влади в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Шатіло В.А. Інститут президентства в системі державної влади України / В.А. Шатіло. Київ : Укр. Центр. Політ. Менеджменту, 2004. 159 с.

Лілія Григорович,

доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Liliia Hryhorovych,

Associate Professor of Parliamentarism, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0762-5498>

УКРАЇНА – ФЕНОМЕН, СИЛА, МІСІЯ

UKRAINE – PHENOMENON, POWER, MISSION

The development of statehood and nation-building in Ukraine during the thirty years of independence in the dynamics of democratic change is considered. It turned out that only the fifth attempt of Ukrainians to restore state independence in the twentieth century was successful. Emphasis is placed on the disadvantages and advantages of the Ukrainian state. A comparison with the Republic of Poland and Israel is made. Emphasis is placed on the priority tasks of overcoming oligarchy and corruption in the state.

The phenomenal features of Ukraine, its strengths and mission in the formation of an independent democratic state are noted.

Keywords: independence, democracy, phenomenon, power, mission.

«Україна – це супер. Україна – це ексклюзив.

По ній пройшли всі катки історії.

На ній відпрацьовані всі види випробувань.

Вона загартована найвищим гартом.

В умовах сучасного світу їй немає ціни».

Ліна Костенко.

Відшумів ювілей країни. Такий довгоочікуваний і такий вистражданий, бо тільки п'ята за двадцять століття, спроба українців відновити державну незалежність виявилася успішною. А турбулентно-діджиталізована дійсність уже залишила позаду і парад, і концерти і навіть символ ювілею синьо-жовту квіточку заступили нові, образи та події, переважна більшість із яких далеко не символи, а лише миттєвості.

У лаві інформаційних потоків, де переплелось велике і нікчемне, трагедії і фарс, де геніальне в тіні, а марнославне – квітне, людство докладає надзусиль, щоб не втратити азимут між справжнім та бажаним. Зараз, світу як ніколи потрібні аксіологічні орієнтири оскільки, як ніколи велика загроза, коли поклавшись на принади гібридного сьогодення, можна втрапити у глухий цивілізаційний кут. Вистоять – справжні. Переможуть – сильні.

А парад наш і справді був чудовим, і візит Президента до Сполучених Штатів Америки – можна назвати вдалим. Безумовно, це породить хвилю численних медіа-шоу, експертної полеміки, а ще низку дисертаційних досліджень, серед яких обов'язкова будуть «вічні» для нашого сьогодення теми про зміну конституції, боротьбу з корупцією, двопалатний парламент та скорочення кількості депутатів. Про депутатську недоторканність, мабуть, уже не буде. З теоретичної точки зору кожна з цих ідей має право на життя. Проте з практичної – користі дуже мало. Бо жодна з них не дає відповіді на два головні питання:

Чому це тридцятиліття виявилось значно успішнішим для наших сусідів, які мали гірші стартові умови?

Що потребує кардинальної трансформації, аби наступне тридцятиліття стало успішним для України: влада, логіка реформ, чи ми самі?

Адже, ми так «довго запрягали», визначалися де ми, хто ми, і з ким ми, що на це пішло майже тридцять років. За цей час світ не просто пішов уперед, змінилися геополітичні наративи. Сьогодні акценти зміщуються із міжнародних коаліцій, альянсів, блоків на власні сили, власний потенціал, власну енергію кожного геополітичного гравця. Великого і малого. Так хочеться спитати: де сила твоя, Україно? В чому вона: у все ще невичерпних ресурсах, у незнищенній олігократії, чи в суспільстві, громадянстві, спільноті? І відповідь верифікована усім досвідом нашого першого тридцятиліття і всієї попередньої історії: сила в народі!

Адже, *Україна – це феномен*. Ще свіжий на пам'яті вердикт президентки Естонії, в якому вона безапеляційно відміряла Україні 20 років до членства в НАТО, а за 30 – «Україна буде як ми». Вона права – пані Керсті Кальюлайд. Період радянської окупації в Естонії тривав всього 45 років. Україна ж виривалася з московсько-радянських лабет понад три з половиною століття. З усіх народів Європи у нас чи не найбільше виражений «феномен бездержавної нації». Пекельну жорстокість усіх лихоліть двадцятого століття стосовно українців можна порівняти хіба що із гонінням на єврейський народ. Репресії, Голодомор, войовничий атеїзм, колективізація, творення «нової общности – советский народ» із безперервною русифікацією не тільки ампутували третину українського етносу, але й спричинили ментальні травми і мутації, що іноді здаються незворотними. Звісно, що в порівнянні з Естонією Україні потрібний довший період відновлення а, вірніше, відродження.

І попри все ми маємо тридцятилітній ювілей відновленої незалежності України. І попри все – у нас свобода слова, Помісна церква, демократичні вибори та євроатлантичний вибір, закріплені в Конституції. Це круто! Це феноменально. Особливо, якщо пригадати, що на зорі незалежності світ нас особливо й не підтримував. Досить красномовний був виступ Маргарет Тетчер, чи Президента Буша-старшого, який з трибуни Верховної Ради України в липні 1991р. застерігав нас від «суїцидального націоналізму» та радив не ототожнювати незалежність із свободою.

Україна – це сила. Рік за роком, століття за століттям на вітар незалежності клали свої голови сотні і тисячі праведників, мучеників, героїв. І досі кладуть, бо війна. На жаль, майже нічого не змінилося. У нас все той же сусід і той же геополітичний виклик. Достатньо пригадати нещодавнє висловлювання про існування України «сірого кремлівського кардинала» Костянтина Затуліна, або «історичні есеї» самого господаря Кремля.

У цій ситуації звертаємо увагу на приклад Ізраїля, якого на зорі незалежності не особливо вітав цивілізований світ та люто ненавидів світ арабський. Ізраїльтяни поклалися на власну ідентичність, на самопізнання, вдосконалення і велику працю, що увінчалася становленням сучасної потужної ізраїльської нації, яка тепер веде рахунок перемогам, а не поразкам.

Подібна ситуація, скажімо, і з Польщею. І скільки б заангажовані експерти не волали, що, мовляв, Польщі виділили величезні гранти та кредити, маємо твердий аргумент: «Але ж їх не розікрали!» – Чому? Бо хіба крадуть у самих себе? Станом на початок 90-х у Польщі відбулася, бо збереглася не просто нація, а мононація з однією мовою, вірою, з одностайним розумінням минулого і баченням майбутнього. Тому реформи у них були успішні і динамічні.

В той час, як у переважній більшості країн Європи процес націєтворення завершився ще до Першої світової війни, в Україні націогенез носить складний, болючий, а часом девіантний характер.

Сьогодні наше суспільство нагадує людину, що прокинулася після важкої летаргії. Для нас дуже важливо усвідомити себе єдиним народом, зібравши до купи весь образ, пізнати радість і сум, гордість і честь, успіхи і поразки на нашому історичному шляху. І зробити це потрібно на правдивій історії українського народу. Сьогодні в глобалізованому світі практично немає мононаціональних народів. Скажімо, не дивлячись на більш як два мільйони турецької

діаспори, Німеччина залишається батьківщиною німців, а Франція, попри чисельних вихідців з Алжиру, все ж тією Францією.

Для успішного національного поступу потрібно тверде опертя. Не пісок, не болото, а моноліт на основі цінностей та національних ідентичностей українського народу та інших корінних народів що склалися історично. І нав'язувані окремими політологами стереотипи останніх 50–60 років, названих епохою «совка» у цьому процесі носять вкрай деструктивний характер. Важливою залишається освіта та просвіта, і збільшення освітніх видатків у бюджеті на наступний рік – крок у цьому напрямі.

Тобто, Україна потребує сили консолідованого спільним світобаченням суспільства, завершення й утвердження сучасної української політичної нації. І останнє: без цього ми не переможемо ні самих себе, ні московську агресію.

Україна – це місія. Сьогодні головним геополітичним дискурсом у боротьбі за світове панування є питання, що принесе швидший успіх: автократія чи демократія. Попри всі виклики та складнощі сьогодення Україна має вагому місію: дати світу таку відповідь. Дати світу надію своїм змужнінням і успішним поступом.

Ірина Дудко,

доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Андрій Удотов,

магістрант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Dudko,

Doctor of Political Sciences, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-8881-8274>

Andrii Udotov,

Master's degree student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

М'ЯКА СИЛА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ РФ

SOFT POWER IN SECURITY POLICY OF UKRAINE UNDER HYBRID WARFARE OF RUSSIAN FEDERATION

The article is dealing with considering some aspects of humanitarian policy as a soft power (according to J. Nie) in the policy of the Ukrainian Government in the context of hybrid warfare of Russian Federation against Ukraine. It is recognized the weight of the consequences of the soft power policy, which makes it possible to implement a hard (military) force or equals, in certain circumstances, to act as a hard force in the activities of the adversary country. This is confirmed by the example of Russia's hybrid war against Ukraine, the component and integral component of which was the information war aimed at changing the mentality of Ukrainian society in favor of Russian Federation.

On the other hand, it is recognized that humanitarian policy in the interests of preserving unity and consolidation of Ukrainian society has become a significant component of the country's security policy. The implementation of language and cultural-educational policy, as well as policy for the revival of national memory, have significantly reduced the desinformational influences of the aggressor. It remains also important to overcome the shortcomings in this area, to form the Strategy of humanitarian policy of society as a way to counteract military and information operations in the context of hybrid threats to Ukraine.

Keywords: *soft power, security policy, Ukraine.*

Поняття «м'яка сила» (soft power) поряд з іншими поняттями, а саме – «жорстка сила» (hard power) та «розумна сила» (smart power) введено в політичний обіг американським теоретиком Дж. Найєм на початку постбіполярного світу з метою класифікації зовнішньої політики США, орієнтованої на різні форми її реалізації. Якщо під «жорсткою силою» об'єктивно розуміється військова сила в сукупності з політичним, економічним і фінансовим тиском, «м'яка сила», за Дж. Найєм, характеризується трьома основними компонентами – культурою, політичною ідеологією і зовнішньою політикою (дипломатією). В широкому розумінні мовиться про гуманітарну політику (культурницькі, ідеологічні впливи) та дипломатичну діяльність як засіб досягнення державою певних політичних позицій країною опонентом. «М'яка сила це

змусити інших хотіти результатів, які ви хотіли б отримати», – зазначав дослідник. І додавав: «М'яка сила базується на здібності формувати переваги інших...» [1].

Потужність дій у зазначеному напрямі, яка уможливила реалізацію жорсткої (військової) сили або дорівнює, за певних обставин, наслідкам реалізації жорсткої сили, підтверджена на прикладі російсько-українського збройного конфлікту, складовою і невід'ємним компонентом якої у вимірі гібридної агресії РФ проти України стала інформаційна війна. Як зазначає в цьому відношенні український дослідник О. Золотар, сутність гібридної війни розкривається через синергію різних вимірів протистояння – інформаційного, політичного, економічного, соціального, гуманітарного, воєнного, коли глобальною ціллю гібридної війни є закріплення частини стратегічно важливих ресурсів країни-жертви за агресором. При цьому «передача» таких ресурсів здійснюється елітою «країни-жертви» добровільно, адже сприймається нею не як загарбання, а як рух шляхом розвитку та зміни ментальності народу, яка в результаті трансформації губить свої основні цілі і духовні цінності, замінюючи їх морально-психологічними ілюзіями і міфами агресора [2, с. 125].

Зазначене у вимірі безпекової політики України виокремлює контрінформаційну або, в цілому, гуманітарну політику як прояв м'якої сили в наважливіший напрям протидії агресивним діям РФ. Це зумовлюється сутнісним наповненням гуманітарної політики як «системи діяльності, що має на меті всебічне сприяння створенню, розвитку та збереженню духовних (як загальнолюдських, загальноцивілізаційних, так і національних) цінностей» [3, с. 127]. Заслужує на увагу в цьому відношенні уявлення про гуманітарну безпеку як «захищеність цілей, ідеалів, цінностей і традицій, способу життя і культури людини, соціальних груп, суспільства в цілому, за якої забезпечується їх нормальна життєдіяльність, стійке функціонування, зокрема дотримання прав, свобод незалежно від раси і статі, етнічної належності, мови і релігії» [4, с. 163–164].

Показово, зокрема, що сутнісним змістом наступу РФ на безпеку України в гуманітарній сфері стали спроби маргіналізації (нівелювання) української ідентичності через заперечення онтологічного статусу українства як такого зі своєю унікальною мовою, культурою, історією, ментальністю, уявленнями про державність та тенденції соціального розвитку. Відмова українській громаді у праві на національне самовизначення перетворилась при цьому на тренд сучасного російського політичного дискурсу з різними способами та рівнями репрезентації – від заяв вищого політичного керівництва РФ до замовної діяльності наукових та псевдонаукових центрів та масованих пропагандистських кампаній російських ЗМІ як щодо власного суспільства, так і зарубіжжя з акцентом на українських громадян [5, с. 251–256].

Слід визнати, що загрозливість дезінформаційних впливів, орієнтованих на розмивання національної свідомості громадян України спонукала активні зусилля вітчизняних фахівців різних галузей на викриття контенту та методів реалізації російської пропаганди як платформи наукового розуміння сутності явища. Відповідно до цього почала формуватись й державна політика України в гуманітарній сфері в умовах гібридної агресії РФ з урахуванням найбільш актуальних питань українського суспільства – мовного, культурного, виховного, освітнього, інших. Це дозволило значно зменшити агресивні впливи РФ на українське суспільство, сприяти консолідації української нації з урахуванням національних факторів як важливої платформи збереження і зміцнення незалежності країни.

Серед проблемних аспектів водночас гуманітарної політики, які потребують врегулювання залишаються:

1. Відсутність Державної програми сприяння опануванню державної мови відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Не дивлячись на відчутні успіхи у ствердженні української мови, потрібні подальші заходи з підтримки освіти дорослих; розвиток мережі онлайн-курсів з української мови для різних категорій населення, включаючи мешканців тимчасово окупованих територій; контроль щодо володіння державною мовою педагогічними, науково-педагогічними працівниками; системні

заходи з популяризації та заохочення використання державної мови, включаючи представників національних меншин.

2. Відсутність цілісного підходу до національно-орієнтованої культурної політики широкого спектру дії – від подальшої підтримки процесу відродження національної пам'яті (відродження культурної спадщини) до подолання проблемних аспектів у культурно-мистецькій сфері. Важливим, зокрема, залишається збільшення фінансування; подолання елітарного характеру культурної сфери як перспективи доступу до національної культурної продукції широких суспільних мас.

3. Роз'єднаність національно-патріотичного виховного процесу з освітньою (суспільно-політичною, історичною) підготовкою молоді, громадськості. Недостатній рівень суспільно-політичної, історичної підготовки молоді на середньому рівні освіти з відсутністю відповідного напряму підготовки молоді на вищому рівні освіти стає перешкодою формування оборонної свідомості молодого покоління як загрози поширення дезінформаційних впливів.

Потребою залишається й формування Стратегії гуманітарної політики, програм взаємодії міністерств і відомств, залучених до освітнього, виховного процесу у вимірі розбудови національної ідентичності суспільства як шляху протидії воєнним й інформаційним операціям в умовах гібридної війни.

Список використаних джерел

1. Nye Joseph S. Jr Power: Public Diplomacy and Soft Power. The Annals of the American Academy. URL: <https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4506639/Nye.pdf>

2. Золотар О.О. Особливості інформаційної безпеки людини в умовах гібридної війни. *Інформація і право*. 2017. № 3(22). С. 124–131.

3. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

4. Сергієнко Л.В. Гуманітарна політика України: ідентифікація складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів. *Вісник ЖДТУ (Державний університет «Житомирська політехніка»)*. Серія: Економіка, управління та адміністрування 2019. № 2(88). С. 162–173.

5. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг.ред. В.П.Горбуліна. К.: НІСД, 2017. 496 с.

Лілія Макаренко,

доктор політичних наук, доцент, професор кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Наталія Чухрай,

начальник відділу юридично-кадрового та організаційно-аналітичного забезпечення
управління освіти Святошинської районної в місті Києві державної адміністрації,
здобувачка ступеня доктор філософії з політології.

Володимир Слишинський,

перший заступник Керівника Апарату Верховної Ради України, здобувач ступеня
доктора філософії з публічного управління та адміністрування

Liliya Makarenko,

Doctor of Political Science, Associated Professor, Professor of the Department
of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration
and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-6676-2126>

Nataliia Chukhrai,

Head of the Department of Legal, Personnel and Organizational Analysis ensuring
of the Education Department of the Sviatoshynska District State Administration in Kyiv,
applicant for Ph.D in Political Science

Vladimir Slyshynsky,

the First Deputy Chief of Staff of the Verkhovna Rada of Ukraine, applicant
for Ph.D in Public Administration and Management

ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ І КРИЗИ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ, СПОСОБИ ЗАПОБІГАННЯ

POLITICAL CONFLICTS AND CRISES IN UKRAINE: ESSENCE, FEATURES, WAYS OF PREVENTION

The point is that the development of democracy in Ukraine is accompanied by such negative political phenomena as: conflicts between branches of government, intensification of competition among political elites, uncompromising confrontation, escalation of political conflicts into armed confrontations. The result of such processes is political instability, declining economic indicators, moral exhaustion of the population. Therefore, there is a need to study the essence of the political conflict and political crisis, the relationship between them, to clarify the peculiarities of their course in Ukraine, ways to prevent and overcome. On the one hand, conflicts and crises are natural phenomena of political life, especially the period of transformation of the political system, on the other – they contain a powerful destructive potential that should be minimized. Hence the need to learn to manage conflicts and crises.

In addition to the legislative settlement of conflicts and crises, it is proposed to widely introduce public governance mechanisms: expert and public consultations that legitimize the decisions taken.

Keywords: *political conflicts, political crises, confrontations, destruction, permanent crises.*

Розвиток незалежної України, уже три десятиліття, супроводжується такими негативними політичними явищами як: конфлікти між гілками влади, загострення конкуренції у середовищі політичних еліт, переростання політичних конфліктів у збройні протистояння. Результатом таких процесів є політична та економічна нестабільність, недовіра населення до органів влади. Тому існує необхідність у дослідженні сутності політичного конфлікту та політичної

кризи, співвідношення між ними, з'ясуванні особливостей їх перебігу в Україні, шляхів запобігання та подолання.

За своїм змістом і сутністю політичний конфлікт взаємопов'язаний із політичною кризою: конфлікт може бути початком кризи і криза може бути підставою конфлікту. Конфлікт за часом і тривалістю може включати декілька криз, і сукупність конфліктів може становити зміст кризи. Політичні кризи й конфлікти дезорганізують, дестабілізують обстановку, але водночас, у разі їхнього позитивного вирішення, є початком нового етапу розвитку [6, с. 23].

Важливо здійснити аналіз співвідношення понять «політичної кризи» і «політичного конфлікту».

Політичний конфлікт характеризується відкритим зіткненням політичних інтересів соціально-політичних сил, дії яких спрямовані на досягнення несумісних цілей, насамперед у сфері влади, домінування, впливу, авторитету. Політичні конфлікти виникають у ситуаціях, коли існують різні цінності, цілі, погляди, протистояння і боротьба соціальних, етнічних, конфесійних та інших груп, прошарків та спільнот людей у процесі набуття, поділу влади або боротьби за цю владу й оволодіння владними ресурсами [1, с. 24].

М. Примуш підкреслює, що йдеться про протиборство реальних суспільних сил, які уособлюються лідерами, елітами, партіями, організаціями та іншими об'єднаннями [5, с. 97].

Аналізуючи конфлікти, що відбуваються в українському суспільстві, вітчизняні вчені намагаються виділити їх суттєві властивості:

1) домінування неполітичних мотивів, тобто таких, що базуються не на інтересах суспільства, а на мотивах особистого характеру. У цьому плані є всі підстави говорити про суттєву трансформацію демократичної ідеї народного представництва, оскільки виявляється, що обрані політики не стільки «представляють» інтереси народу чи окремої соціальної групи, скільки активно «просувають» власні цілі та амбіції;

2) особливістю політичних конфліктів у сучасній Україні є їх неінституційованість, тобто нездатність суб'єктів політичного конфлікту діяти за правилами політичної боротьби, в межах правового поля [7, с. 800].

Більш неоднозначним є поняття політичної кризи. На думку О. Петренко, політична криза – це соціальне явище, яке являє собою форму політичного процесу, його переломний момент, що характеризується перехідним станом в розвитку політичної системи суспільства, її дестабілізацією на основі загострення протиріч в існуючих політичних відносинах [4, с. 264].

Різні суспільні науки пропонують свою інтерпретацію криз, з яких можна виокремити такі:

– політична криза може розглядатися як один з етапів політичного процесу, як підсумок політичного протиборства і розвитку соціально-політичного конфлікту;

– у контексті розвитку демократичних політичних систем політична криза являє собою такий стан політичних відносин, який характеризується нестабільністю, руйнуванням елементів існуючого політичного порядку, системних параметрів, норм і правил та невизначеністю результатів будь-якої політичної акції, що за умов її (кризи) розгортання та поглиблення може призвести до дисфункції (і навіть зупинки функціонування) політичної системи в цілому та/або окремих її інститутів, втрати легітимності інституційних та змістовних елементів політичної системи [8, с. 4–5];

– політична криза є одночасно і особливим станом у розвитку та функціонуванні політичної системи, що виникає внаслідок загострення суперечностей між суб'єктами політичного життя, і тимчасовим призупиненням/припиненням функціонування окремих елементів чи інститутів політичної системи [2].

М. Мунтян зазначає, що будь-яка криза є певним етапом розвитку конфліктної ситуації і виділяє такі конкретні форми кризи, як загальна криза системи, економічна, продовольча, урядова, парламентська і інші кризи. Важливим моментом загальної кризи системи є політична криза:

– це перш за все, ґрунтоване на невірності конфліктних ситуацій загальне суспільне незадоволення і обурення діяльністю правлячих кіл, які продемонстрували свою нездатність вирішувати питання з життєдіяльності держави;

– це втрата довіри мас до своїх політичних і державних лідерів, уряду, правлячих партій;

– це відчуження народних мас від держави, органів влади, від самоуправління [3].

Підсумовуючи, відзначимо, що криза є складним явищем, для виникнення якої потрібно, щоб збігались певні умови. Достатніми умовами кризи є політична нестабільність/напруга. Необхідними умовами кризи є неефективність дій (рішень) політичного керівництва у нестабільній ситуації. Криза може бути спровокована, створена штучно. Вона може бути подолана ефективними діями політичного керівництва, або поглиблена, і призвести до колапсу чи розпаду об'єкта. Тобто, розгортання системних криз може відбуватися за двома сценаріями, де в рамках одного – політична система долає існуючі дисфункції та опиняється на новому етапі розвитку, а в рамках іншого – втрачає життєздатність.

Аналіз сучасного політичного процесу в Україні дає підстави говорити про існування таких видів політичних криз, як криза довіри до влади та її легітимності, криза управлінських компетентностей, криза демократичного транзиту, криза міжінституційних відносин тощо. Причиною вказаних кризових явищ є відсутність демократичної традиції в управлінні державою, несформованість політичного класу та громадянського суспільства і системи комунікацій між ними.

Українська політика у своєму фундаменті містить засади конфліктності. Йдеться про неузгодженість повноважень і функцій, дисбаланс у системі стримувань і противаг, законодавчі суперечності. Найбільш вразливими до конфліктогенних чинників є такі політичні інститути, як: політична опозиція, політична еліта, силові, правоохоронні і судові структури, органи місцевого самоврядування, інститут виборів та ін.

Існують і конфліктогени що лежать у позаінституційному полі, – це невизначеність ідеологічна та ціннісна, маніпулювання інформацією, етнонаціональні та культурні відмінності тощо.

Протягом періоду незалежності політичні конфлікти та кризи вирішуються не системно, на короткострокову перспективу. У зв'язку з чим, конфлікти на однотипних політичних підставах періодично повторюються. Сторони протистояння змінюються, а причини конфлікту залишаються. Важливим завданням суб'єктів політики залишається використання наукового потенціалу в нормотворчій і управлінській діяльності, методів стратегічного планування та управління.

Попри розпочаті системні реформи демократичні перетворення не є завершеними: ухвалені закони часто суперечать один одному або навіть Конституції, деякі не виконуються, ряд сфер потребують нормативного вдосконалення, а ряд – якісного кадрового забезпечення. Оскільки ключовим механізмом врегулювання конфліктів і криз є право, закон, очевидно є роль парламенту в цих процесах. Протягом періоду незалежності Верховна Рада України неодноразово брала на себе відповідальність в критичних ситуаціях і виводила державу з них.

Окрім законодавчого врегулювання управління політичною конфліктністю і кризовістю потребує широкого використання публічних механізмів управління – експертних і громадських консультацій, рад, залучення громадськості, бізнесу тощо. Поряд з іншими інструментами, саме партисипація здатна забезпечити уникнення, недопущення конфліктів або мінімізацію їх наслідків для держави та суспільства, через легітимізацію ухвалюваних рішень.

Список використаних джерел

1. Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні : монографія. Оdesa : Юрид. л-ра, 2008. 240 с.
2. Мацієвський Ю. Деякі аспекти вивчення феномена кризи у політичних дослідженнях. URL: https://www.academia.edu/Some_Apsects_of_the_Phenomenon_of_Crisis_in_Political_Researches
3. Мунтян М. А. Политические кризисы (теоретический очерк). URL : <http://muntjan.viperson.ru>
4. Петренко О. В. Политический кризис и политический конфликт: проблема соотношения понятий. Вопросы гуманитарных наук : журнал. 2009. № 3. С. 264–270.
5. Примуш М. Політичні конфлікти та їх типи. Політичний менеджмент. 2010. № 1. С. 96–104.
6. Росенко М. Політичні конфлікти в Україні. Віче : теорет. і громадсько-політ. журнал. 2009. № 16. С. 23–26.
7. Ростецька С. І. Толерантні відносини як необхідна умова вирішення політичних конфліктів. Держава і право : зб. наук. пр. юрид. і політ. науки. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. Вип. 30. 816 с.
8. Ставченко С. Управління політичною кризою в демократичних політичних системах: теоретико-методологічний аналіз: автореф. дис. ... д-ра політ. наук: спец. 23.00.01 – теорія та історія політичної науки. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро, 2018. 36 с.

Олександр Пухкал,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Pukhkal,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-4673-3173>

ЕВОЛЮЦІЯ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

EVOLUTION OF THE FORM OF GOVERNMENT IN THE CONDITIONS OF INDEPENDENCE OF UKRAINE

The article proves that the form of government is a basic element of the political system of society. It plays a key role in any society in building a democratic, social and legal state, its interaction with civil society, in managing socio-economic development and improving the quality of life. A systematic analysis of the evolution of the form of government in independent Ukraine shows that the structure and powers of the main institutions of higher power in the modern political and administrative system are vaguely written and insufficiently balanced. The shortcomings of the current parliamentary-presidential form of government objectively provoke talk of the need to change it. Today we are talking about maintaining the existing form of government or a gradual transition to a parliamentary form of government.

It is proved that only the practice of implementing the basic elements of the parliamentary-presidential form of government should indicate which way to choose for its further improvement. Accordingly, at this stage of Ukraine's development, it is appropriate to talk about ways to modernize and optimize the existing parliamentary-presidential form of government, taking into account the results of structural reforms.

Здобуття Україною незалежності, її конституційне прагнення побудувати демократичну, соціальну і правову державу, актуалізує питання концептуального осмислення сутності і еволюції форми державного правління, як найважливішого елементу владної системи держави. Форма правління у конкретному суспільстві визначає структуру найвищих органів державної влади, порядок їх формування, участь громадян у цьому процесі, особливості розподілу повноважень між вищими органами державної влади, характер взаємовідносин між ними та громадськістю, а також ступінь впливу останньої на прийняття політико-управлінських рішень.

В сучасних державах поширені дві основні форми державного правління – монархія та республіка. За монархії державна влада зосереджена в руках однієї особи – монарха, передається у спадок і не делегується народом. Монархічна форма поділяється на абсолютну (необмежену) та конституційну (парламентську) монархію. За республіки вищі органи державної влади (президент, парламент), обираються безпосередньо народом на певний строк і відповідальні перед ним. Залежно від особливостей розподілу повноважень між вищими органами державної влади виділяють президентську, парламентську і змішану (президентсько-парламентську або парламентсько-президентську) форму правління.

Історичний досвід свідчить, що форма державного правління є визначальним чинником при формуванні механізму поділу влади та налагодженні системи стримувань і противаг в демократичній і правовій державі. Саме від форми державного правління, особливо від спів-

відношення і взаємодії вищих органів державної влади, залежить динаміка соціально-економічного розвитку країни, покращення якості життя її громадян. Ось чому питання пошуку та впровадження в Україні форми державного правління яка б найкраще враховувала її природні, ментальні, історичні, культурні, геоекономічні та геополітичні особливості, не втрачає своєї актуальності впродовж всіх 30 років її незалежності.

Шлях України щодо вибору оптимальної форми державного правління досить складний і суперечливий. Він розпочався з відновленням її державності 16 липня 1990 року. Аналіз тогочасної структури вищих органів державної влади, механізмів взаємодії та розподілу повноважень між ними показує, що в Україні з 16 липня 1990 року і до 01 грудня 1991 року функціонувала *парламентська форма правління*. Водночас, в червні 1991 року Верховна Рада УРСР схвалила концепцію нової Конституції, яка передбачала впровадження *президентської форми правління*, а 5 липня 1991 року ввела посаду Президента України з конституційними повноваженнями глави держави і глави виконавчої влади. Ці ж повноваження закладалися і в першому проекті Конституції України (листопад 1991р.). Але вже в другому проекті Конституції України від 27 травня 1993 року була закладена *президентсько-парламентська форма правління*, де Президент є главою держави і діє від її імені. Вважається, що з 1 грудня 1991 року до 28 червня 1996 року в Україні де-факто діяла президентсько-парламентська форма правління.

Надалі еволюція форми правління в Україні відбувалася на фоні суперечностей щодо застосування положень Конституційного Договору. Дискусії між Президентом і Верховною Радою завершилися прийняттям Конституції України 28 червня 1996 року, яка закріпила президентсько-парламентську форму правління. Президент визначався главою держави, мав право виступати від її імені, призначати прем'єр-міністра, але вже за згодою парламенту. Кабінет Міністрів, відповідно до ст. 113 визнавався вищим органом виконавчої влади. Така конструкція політико-адміністративної системи забезпечувала в поділі державної влади певний механізм взаємних стримувань і противаг. Про те, що він недосконалий стало зрозуміло вже в 1999–2000 роках.

Після обрання в 1999 році Леоніда Кучми на другий президентський термін, в українському суспільстві формується думка про необхідність реформи політичної системи і переходу до парламентсько-президентської форми правління. Парламентом і Президентом було напрацьовано декілька законопроектів про внесення змін до Конституції України. Суперечки навколо цих проектів влітку 2003 року набували ознак політичної кризи. Компроміс було знайдено на базі одного з трьох парламентських законопроектів про внесення змін до Конституції України. Верховна Рада 8 грудня 2004 року прийняла пакет законів і внесла суттєві зміни до Конституції України.

На основі оновленої Конституції України з 1 січня 2006 року відбувся перехід держави до парламентсько-президентської форми правління. В новій формі правління були значно розширені повноваження парламенту, посилено його установчу, законотворчу та контрольну функції. Зокрема, парламент в особі коаліції депутатських фракцій пропонує Президенту кандидатуру прем'єр-міністра, а також кандидатури до складу Кабінету Міністрів України. За поданням Президента парламент призначає прем'єр-міністра, міністрів оборони та закордонних справ, голову служби безпеки, а за поданням прем'єр-міністра призначає інших членів Кабінету Міністрів України (раніше на це була потрібна згода Президента України). Уряд став відповідальним перед парламентом і менш залежним від Президента. Також було спрощено подолання вето Президента на законопроект. Вже це вказує на домінування у формі державного правління України елементів парламентаризму і деяке обмеження повноважень Президента, який був позбавлений права відправляти уряд у відставку і самостійно приймати рішення про розпуск парламенту.

Водночас і в новій формі правління Президент зберігає статус глави держави, гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Щоб реалізувати цей статус, Порівняльний аналіз обсягу

повноважень Президента в Конституції України зразка 2004 року виділяє його серед президентів країн з парламентсько-президентською формою правління. Зокрема він подає до Верховної Ради кандидатури міністрів оборони і закордонних справ, керівників генеральної прокуратури, Національного банку, служби безпеки, має вирішальний вплив на призначення голів місцевих адміністрацій, має право вето, призупиняти дію актів уряду, бере участь у формуванні ряду вищих органів державної влади. Схоже на те, що повноваження українського президента, за Конституцією 2004 року, хоч і зменшилися, але залишилися найбільшими серед президентів країн з такою ж формою правління, що, в свою чергу, обмежує вплив парламенту на розвиток країни.

Незважаючи на певні вади форми державного правління встановленої після Помаранчевої революції, можна однозначно констатувати, що новий розподіл повноважень значно підвищив роль парламенту в системі влади, ускладнив монополізацію політики, посилив механізм стримувань і противаг, зробив політику держави більш відкритою. Цей незначний період нашої історії, з січня 2006 і по вересень 2010 року, міжнародні експерти класифікували її як реальну демократію. В той же час поділ виконавчої влади між двома приблизно рівними по силі впливу центрами (президентом та прем'єр-міністром), нечіткість розподілу повноважень, відсутність у парламенті пропрезидентської більшості, сприяли політичним кризам, конфліктам між двома центрами прийняття політико-управлінських рішень, а отже шкодили ефективному здійсненню публічного управління суспільним розвитком.

В ситуації політичної нестабільності, що склалася в Україні на осінь 2010 року, Конституцій Суд України прийняв рішення повернутися до Конституції 1996 року. Таким чином, з 30 вересня 2010 року Україна в черговий раз перейшла до президентсько-парламентської форми правління. Президент України, отримавши право призначати прем'єр-міністра, членів Кабінету Міністрів України, інших високопосадовців, швидко перетворив уряд в інструмент президентської влади і спираючись на досить потужну більшість у парламенті фактично узурпував державну владу. Це призвело до масових народних протестів, політичної і економічної кризи, ослаблення держави і державного управління. Російська Федерація скориставшись цією ситуацією і в 2014 році окупувала Крим та частину Донбасу.

На завершальному етапі Революції гідності, 21 лютого 2014 року, Верховна Рада проголосувала за повернення Конституції України 2004 року, а отже і за повернення до парламентсько-президентської форми правління, яка вже діяла у 2006–2010 роках і була визнана найбільш демократичною. Як вже нам відомо, за цією українською формою правління, в системі організації державної влади домінують парламентаризму і парламент набуває привілейованого становища. Водночас повноваження Президента України в нинішній формі правління, хоча і дещо обмежені за рахунок посилення насамперед установчої функції Верховної Ради, але досить сильні. Він є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України (що в умовах війни дуже важливо), очолює Раду національної безпеки і оборони тощо.

У Верховній Раді 9 скликання, обраній в 2019 році, Президент України Володимир Зеленський сформував депутатську фракцію до якої входить більшість народних депутатів України, яка має права коаліції депутатських фракцій і підтримує політичний курс глави держави. Нинішній Президент України, маючи потужну підтримку в парламенті, користуючись рядом конституційних інструментів, зокрема РНБО України, та символічною вагою всенародно обраного лідера, активно втручається у сферу виконавчої влади, модифікуючи форму державного правління в напрямку посилення її президентських елементів. Не випадково 24 серпня цього року Президент Володимир Зеленський заявив, що хоча в Україні де-юре парламентсько-президентська форми правління, але де-факто вона президентсько-парламентська.

Підсумовуючи зазначимо, що форма державного правління є базовим елементом політичної системи суспільства, який відіграє ключову роль в побудові демократичної, соціальної і правової держави, у її взаємодії з громадянським суспільством, в управлінні соціально-економічним

розвитком та підвищенні якості життя людей. Системний аналіз еволюції форми правління в незалежній Україні показує, що структура і повноваження вищих органів влади в сучасній політико-адміністративній системі поки що нечітко виписані і недостатньо збалансовані. Недоліки нинішньої парламентсько-президентської форми правління об'єктивно викликають розмови про необхідність її зміни. Політики висловлюють різні пропозиції. Одні виступають за збереження існуючої форми правління, інші за поступовий перехід до парламентської форми правління. То чи потрібно Україні переходити до іншої форми правління? Немає сумніву, що конструкції управління державою має важливе значення. Але сьогодні більш важливим є завдання навчитися жити за Конституцією, за іншими законами і навчитися обирати гідних політиків, підготовлених державників, спроможних здійснювати ефективно публічне управління та адміністрування. Тому, на нашу думку, на даному етапі розвитку України доречно вести мову про шляхи модернізації і оптимізації наявної парламентсько-президентської форми правління, з урахуванням рівня зрілості громадянського суспільства, результатів впровадження структурних реформ, історичних, культурних, ментальних та регіональних особливостей українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
2. Політологічний енциклопедичний словник / упорядник В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид. доп. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.
3. Серьогін С. Г. Форма правління як базова категорія державного будівництва. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Київ, 2003. Вип. 6. С. 16–26.

Лідія Даниленко,

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Lydia Danylenko,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism
of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

CURRENT TRENDS IN INNOVATIVE DEVELOPMENT OF PARLIAMENTARY ACTIVITY

It is noted that parliamentary activity in the modernization of public administration processes in Ukraine during the years of independence acquires professional status and provides innovative development, which means a qualitative change in the interaction between its subjects – parliament and other institutions of the state and society created by him.

The essence of the concept of «parliamentary activity» and trends in its innovative development are clarified, which provide for strengthening the institutional capacity of parliament and other institutions of the state and society and their application of modern principles, forms and methods of public administration.

Emphasis is placed on the formation of innovation-oriented policy in the state, aimed at the person, not the process.

Keywords: *parliament, innovative development, innovative parliamentary activity, innovation-oriented policy.*

Чинне законодавство України у сфері інноваційного розвитку держави є достатньо розвиненим. Воно включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та ін. Вони визначають правові, економічні й організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Однак, вони не достатньо спрямовані на посилення політичних процесів, зокрема парламентської діяльності, яка є складною інтегрованою взаємодією між її суб'єктами й об'єктами в державі.

Її інноваційність (інноваційна парламентська діяльність) розглядається нами як якісно новий спосіб взаємодії парламенту (Верховної Ради України) з іншими інститутами держави і суспільства, які ним утворені (уряд, політичні партії, громадські організації, бізнес організації, інші). В результаті такої взаємодії відбувається зростання добробуту держави і пріоритетними стають принципи демократії та гуманізму у державному управлінні. Адже, інновація – це кінцевий результат впровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту [1].

В умовах євроінтеграційних процесів і жорсткої конкуренції на світовому ринку, інноваційний розвиток парламентської діяльності набуває особливого значення, зокрема, коли Україна за індексом глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) [2] у 2019 році посіла 85-те місце зі 141 країни, а за індексом глобального інноваційного розвитку (Global

Innovation Index) [3] – у 2020 році – 45 місце зі 131 країни, увійшовши до ТОП-2 країн економічної групи lower-middle income. У звіті 2020 року найбільш інноваційною країною визнано Швейцарію, за нею – Швеція, США, Велика Британія.

Зазначені індекси є найважливішими стимулами для економічного зростання і процвітання держави, покликані вдосконалити систему оцінки результатів інноваційної діяльності та покращити розуміння ролі інновацій у державі і суспільстві. Тому для кожної країни важливими є зростання їх показників.

Аналізуючи Глобальний інноваційний індекс, зазначимо, що із семи його складових (інститути, людський капітал і дослідження, інфраструктура, розвиненість ринку, розвиненість бізнесу, науковий та технологічний результат, креативний результат [3], для парламентської діяльності в Україні та її інноваційного розвитку, важливим є перший – інститути. Адже інституційний розвиток характеризується сталим розвитком інститутів держави і суспільства. Це стосується і парламенту як вищого і єдиного органу законодавчої влади в державі та «сприяє забезпеченню його незалежності від інших інститутів влади» [4] і, в свою чергу, потребує: чіткого виконання функцій і повноважень Верховної Ради України, визначених Конституцією та чинним законодавством; здійснення внутрішнього контролю за діяльністю парламентарів та посадових осіб Апарату Верховної Ради України; підвищення відповідальності керівників парламентських фракцій і комітетів, Голови Верховної Ради України та його заступників; запровадження механізму контролю за діяльністю Верховної Ради України з боку суспільства через громадянські інститути та ЗМІ; застосування принципів ефективності, відкритості та добросовісності в роботі народних депутатів.

Інноваційний розвиток парламентської діяльності має ґрунтуватися на сучасних принципах державного управління, зокрема: партнерства і співробітництва (взаємодія та участь громад у процесі вироблення політики та її реалізації); взаємоузгодження інтересів (парламенту, органів влади різних рівнів, бізнесу, громадських структур); рівноправності; цільової орієнтації; системності; адаптивності; відкритості влади для громадського контролю; субсидіарності (розмежування сфери компетенції органів влади різних рівнів із відповідним зменшенням ролі держави), кожний з яких має забезпечуватися сучасними формами і методами державного управління, такими як аутсорсинг, краудсорсинг, діджиталізація та іншими.

Як *висновок* зазначимо, що інноваційна парламентська діяльність не є короткостроковою проблемою розвитку держави. Вона набуває статусу головного імперативу розвитку у державах з розвинутою економікою і демократією. В Україні вона має з'явитися нормою, яка буде безпосередньо акцентувати увагу на інноваційному характері діяльності парламенту та суб'єктів і об'єктів його взаємодії, що сприятиме формуванню інноваційно-орієнтованої політики в державі, спрямованої на людину, а не на процес.

Список використаних джерел

1. Даниленко Лідія. Соціальні інновації у публічному управлінні та їх вплив на забезпечення сталого розвитку України. Україна 2030: публічне управління для сталого розвитку : матеріали щоріч. міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2020 р.) : у 3 т. / за заг. ред. А. П. Савкова, М. М. Білінської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2020. Т. 2. С. 146–149.

2. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності WEF. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>

3. VOIB: Оприлюднено глобальний інноваційний індекс 2020 року. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/wipo-gii-2020-02192020>

4. Гошовська В.А., Пашко Л.А., Даниленко Л.І. Посилення інституційної спроможності Верховної Ради України як умова подолання кризи вітчизняного парламентаризму : Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України. 2019. Вип. 1. С. 31-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpsnadu_2019_1_6

Юлія Яцик,

здобувачка ступеня магістра з публічного управління та адміністрування Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Yuliia Yatsyk,

applicant of Master's degree in Public Administration and Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, DrHb, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ

PROBLEMS OF PUBLIC POLICY IMPLEMENTATION IN ENSURING GENDER EQUALITY IN THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE

The article reveals the essence and foreign experience of the interpellation procedure as an instrument of parliamentary control. A comparative analysis of the deputy's request and interpellation was conducted. Proposals have been made to consolidate interpellation at the legislative level in Ukraine.

Keywords: *interpellation, parliamentary control, deputy request.*

Сьогодні український парламентаризм переживає системну кризу. За даними опитування, проведеного програмою USAID «Нове правосуддя» у лютому–березні 2021 року, Верховній Раді України, як інституції, довіряють трохи більше 7 % громадян. [12] Вказана цифра є на 2 % більшою, якщо порівнювати її з даними за 2016–2017 роки, але все ще є досить низькою.

Це особливо небезпечно, якщо врахувати, що ми живемо в парламентсько-президентській республіці, де роль законодавчої установи є ключовою. В таких умовах проблема парламентської етики, в тому числі в питанні дотримання принципу гендерної рівності у Верховній Раді України видається нам доволі актуальною.

Однією з причин слабкого авторитету парламенту України є низький рівень довіри суспільства до парламентарів, а обмежений рівень довіри до них, вірогідно може бути пов'язаний, з поміж іншого, з поведінкою окремих депутатів у парламенті та у громадській сфері. Парламентська ж недоторканність не може і не повинна бути ліцензією на незаконну поведінку.

Одним із способів розв'язання цієї проблеми може стати, зокрема, реалізація у Верховній Раді України політики рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків. Так, гендерна рівність завжди виступає індикатором етичності, прозорості, а також готовності до демократичних перетворень, і Верховна Рада України робить важливі кроки у цьому напрямку відповідно до вимог міжнародних стандартів та часу.

Не дивлячись на суттєві і вагомні зміни, які впроваджує, починаючи з 2019 року, Верховна Рада України, як інституція, поодинокі випадки сексистської поведінки окремих парламентарів, на жаль, все ще трапляються, в тому числі під час виступів з трибуни на пленарних засіданнях, що видається вкрай неприпустимим. Проте, слід відмітити і позитивну тенденцію: кожен такий негативний випадок, який трапився у стінах Верховної Ради України, стає предметом розгляду «регламентного» Комітету Верховної Ради України, за результатом засідання

якого, приймаються рішення про накладення дисциплінарних санкцій на парламентарів, що допустили такі порушення, серед яких, зокрема, – відсторонення народного депутата України від участі у пленарних засіданнях на певний термін.

Таким чином, ми спостерігаємо поступовий рух України у напрямку розвитку гендерно-сенситивного парламенту.

Гендерно-сенситивний парламент можна визначити як парламент, який відповідає потребам та інтересам як чоловіків, так і жінок у його структурі, операціях, методах і у роботі загалом. Метою гендерно-сенситивного парламенту є подолання перешкод на шляху жінок щодо повної участі у політиці, а також демонстрації позитивного прикладу та виокремлення моделі можливостей для суспільства в цілому.

Реформування Верховної Ради України відповідно до потреб забезпечення рівних прав та можливостей для жінок та чоловіків має бути спрямоване на впровадження гендерно-правової експертизи законодавства, розбудови гендерно-сенситивної інфраструктури Парламенту України, інтеграції гендерно-чутливого бюджетування, забезпечення паритетного представництва жінок і чоловіків у Верховній Раді України, а також впровадження Кодексу етичної поведінки з урахуванням заборони гендерної дискримінації та проявів сексизму.

Врегулювання поведінки парламентарів, встановлення і дотримання чітких принципів етики є важливим інструментом повернення довіри суспільства до парламенту як інституції, яка репрезентує волевиявлення населення держави. До поведінки народних депутатів України пред'являються найвищі вимоги, оскільки вони є публічними особами, народними обранцями, яким суспільство делегувало повноваження законотворців, а, так само тих, хто встановлює правила для всієї країни, а отже повинен бути взірцем.

Заради встановлення більш чітких та визначених правил поведінки та впровадження відповідних санкцій щодо їх порушення необхідно ініціювати зміни в рамках чинного законодавства або приймати окремо новий нормативно-правовий акт, який би детально регулював поведінку парламентарів починаючи від викладення етичних принципів і інтеграції їх в професійне життя парламентарів до регулювання лобізму і протидії сексизму і дискримінації.

Враховуючи міжнародний досвід, можна відзначити, що за регулювання поведінки парламентарів у Сполучених Штатах Америки відповідає Кодекс офіційної поведінки членів Сенату, який є невід'ємною частиною регламенту [13].

В Німеччині етика в стінах парламенту забезпечується Кодексом поведінки членів німецького Бундестагу, що розроблений як додаток до регламенту [13].

Порівнюючи представництво жінок у комітетах, які відповідають за міжнародні зв'язки та європейську інтеграцію з представництвом жінок у міжнародних делегаціях, ми можемо звернути увагу на негативну тенденцію. Так, лише дві делегації із десяти очолюють жінки: Постійну делегацію у Парламентській асамблеї Організації Чорноморського економічного співробітництва та Постійну делегацію у Парламентській асамблеї НАТО.

В середньому, у міжпарламентських делегаціях жінки займають приблизно тридцять відсотків від загального складу. Паритет представлення жінок та чоловіків майже дотриманий лише у Постійній делегації у Парламентській асамблеї Організації з безпеки та співробітництва в Європі, а найбільший дисбаланс представництва наявний у Постійній делегації Верховної Ради України у Парламентській асамблеї ЄС – Східні сусіди (ПА ЄВРОНЕСТ), де жінки становлять 15 відсотків від загального складу [14].

Інструментом для подолання такого дисбалансу є запровадження змін до статті 204 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», а саме пункт 1 доцільно було б викласти в такій редакції: «Верховна Рада щорічно ухвалює план співробітництва з парламентами іноземних держав. Проект плану готує комітет, до предмета відання якого належать питання засад зовнішньої політики, з урахуванням пропозицій Голови Верховної Ради України, комітетів 16 та депутатських фракцій (депутатських груп). Офіційні делегації Верховної Ради формуються з урахуванням паритетної участі жінок і чоловіків у їх складі».

Крім того, доцільно запровадити зміни також до пункту 1 статті 52 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» [4], виклавши його перше речення в наступній редакції: «На пленарному засіданні Верховної Ради промовець не повинен вживати образливих, дискримінаційних, сексистських висловлювань, непристойних слів, закликати до незаконних дій».

Отже, визначивши основні аспекти гендерної інтеграції в діяльність Верховної Ради України, ми маємо провести паралель, між цими положеннями та Регламентом Верховної Ради України, який є основним нормативно-правовим актом, що визначає порядок формування та організацію роботи Верховної Ради України. Зміни до якого, згідно із пропозиціями впровадження змін до Регламенту Верховної Ради України в частині забезпечення гендерної чутливості Парламенту, є важливим інструментом боротьби за рівність прав та можливостей для жінок і чоловіків та протидії дискримінації [14].

Поруч з основними засадами депутатської етики, треба чітко наголошувати на протидії сексизму та дискримінації за ознакою статі, щоб в подальшому уникнути суперечностей при визначенні порушення норм депутатської етики, а також призначенні відповідного покарання.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2015 №2866-IV. ULR://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2866-15
2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. ULR://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17
3. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 № 116/95-ВР. ULR://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80
4. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України» від 10.02.2010 № 1861-VI. ULR: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
5. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI.
6. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII. ULR://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12
7. Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України : Постанова Верховної Ради України від 17.03. 2016.
8. Про питання оплати праці працівників державних органів: Постанова Кабінету Міністрів від 18.01.2017 № 15. ULR://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249668347
9. Про проведення гендерно-правової експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2006 р. N 504. ULR://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504-2006-%D0%BF
10. Про Регламент Верховної Ради України (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків) : Проекту Закону про внесення змін до Закону України від 10.11.2017 №7283
11. Гендерно-орієнтоване бюджетування: аналіз програм, які фінансуються з бюджету, з позиції гендерної рівності Посібник для працівників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування: Елізабет Клацер, Тетяна Іваніна. С. 6. ULR: [//www.fes.kiev.ua/new/wb/media/genderresponsivebudgeting2015ukr.pdf](http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/genderresponsivebudgeting2015ukr.pdf).
12. Результати національних опитувань населення та правників, які є учасниками судових проваджень, щодо довіри до судової гілки влади, суддівської незалежності й підзвітності, сприйняття корупції та готовності повідомляти про її прояви за 2021 рік. ULR: <https://newjustice.org.ua/uk/novini/rezultati-natsionalnih-opituvan-naselennya-ta-pravnikov-yaki-ye-uchasnikami-sudovih-provazhen-shhododoviri-do-sudovoyi-gilki-vladi-suddivskoyi-nezalezhnosti-j-pidzvitnosti-sprijnyattya-koruptsiyi-ta/>
13. Етичне та правове регулювання поведінки парламентарів: міжнародний досвід та пропозиції для України. А. Когут, О. Савчук ULR: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28800.pdf>
14. Пропозиції до політики щодо забезпечення гендерної рівності у Верховній Раді України, підготовлені ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив» у рамках Програми USAID «РАДА: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво». ULR: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Propozicii_Politiki_Gendernoi_Rivnosti-3.pdf

Микола Тищенко,

народний депутат України, здобувач ступеня доктора філософії з політології кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mykola Tyshchenko,

People's Deputy of Ukraine, postgraduate student of the Department of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

POLITICAL PROCESS IN INDEPENDENT UKRAINE: DIRECTIONS STRENGTHENING PARLIAMENTARY RESPONSIBILITY

*The article considers the role of parliamentary responsibility in the political process of Ukraine. It is noted that responsibility is considered mainly from two points of view, namely negative (retrospective) and positive (perspective). A positive (prospective) or voluntary type of liability implies liability for future behavior, while a negative (retrospective) or state-coercive type of liability determines the legal liability for illegal actions. It has been proved that parliamentarians work in the field of positive constitutional and legal responsibility. It is shown that in Ukraine today the legal principles that determine the use of constitutional and legal responsibility of certain entities in Ukraine are incomplete and separate. In the structure of the constitutional legislation of Ukraine there is currently no single normative source that would integrate and systematize all elements of constitutional liability, so it is appropriate to fix its definition in the Constitution and adopt a separate law that defines not only the provisions of this category subjects of constitutional and legal responsibility, but also the exact procedure for bringing it to it. **Keywords:** political process, parliament, The Verkhovna Rada of Ukraine, responsibility, parliamentary responsibility.*

Згідно найбільш поширеного визначення, політичний процес представляє собою специфічну форму функціонування політичної системи суспільства, яка еволюціонує у просторі та часі. Змістом політичного процесу є визначення конкретної політичної діяльності з кінцевим результатом: проведення реформ; проведення виборів; проведення референдумів тощо. Політичний процес відображає реальну взаємодію суб'єктів політики, яка здійснюється не відповідно до намірів правлячої еліти та політичних лідерів або програм партій, а в результаті дії багатьох різномірних внутрішніх і зовнішніх факторів. Він показує, як пересічні громадяни, соціальні групи, інститути влади з усіма своїми стереотипами, цілями, упередженнями взаємодіють одне з одним і з державою, реалізуючи свої специфічні соціальні ролі та функції. Сама сукупність дій усіх суб'єктів політики щодо реалізації власних специфічних функцій у сфері влади в кінцевому підсумку забезпечує розвиток або занепад політичної системи [3, с. 517].

Важливу роль у політичному процесі відіграє парламентська відповідальність (відповідальність парламенту, відповідальність парламентаря), передусім в державах з парламентсько-президентською формою правління, оскільки саме в них парламент визначає не лише основні вектори розвитку держави, але й політичних процесів в цілому.

Як правило, відповідальність розглядають або у контексті відповідальності уряду перед парламентом (спільна й рівна політична відповідальність кожного члена уряду перед парламентом незалежно від позиції під час прийняття урядом того чи іншого рішення), або у контексті юридичної відповідальності як виду соціальної відповідальності, встановленої за-

конодавством і забезпеченої державою, що полягає в юридичному обов'язку правопорушника примусово зазнати позбавлення певних благ [2]. Зазначимо, що відповідальність парламентаря може бути не лише юридичною, але й політичною, моральною тощо.

Загалом учені досліджують відповідальність переважно з двох точок зору, а саме негативної (ретроспективної) та позитивної (перспективної). Позитивний (перспективний) чи добровільний вид втілення відповідальності передбачає відповідальність за поведінку в майбутньому, натомість негативний (ретроспективний) чи державно-примусовий вид відповідальності визначає правову відповідальність за протиправні дії.

Зазначимо, що парламентарі провадять діяльність саме у сфері позитивної конституційно-правової відповідальності. Таким чином, їх відповідальність зводиться до визначення реальної необхідності в правовому регламентуванні певних взаємин у соціумі на базі дослідження теорій та розбіжностей у їхньому становленні, формування паритету інтересів різних прошарків, соціальних верств, категорій населення, властивостей та найдоречніших напрямів регуляції. Зокрема, законодавець відповідальний за високу якість закону, що встановлюється додержанням всіх норм законотворчості.

За суб'єктами конституційно-правової відповідальності парламентарів виділяють:

- колективну конституційно-правову відповідальність (до її суб'єктів відносяться парламент, депутатські фракції (групи) Верховної Ради України, комітети Верховної Ради України;
- індивідуальну конституційно-правову відповідальність (її несуть парламентарі, Голова Верховної Ради України, Перший заступник і заступник Голови Верховної Ради України; голови комітетів, перші заступники, заступники голови та секретарі комітетів Верховної Ради, а також головуєчий на пленарному засіданні Верховної Ради України [1]).

Показово, що визначення конституційно-правової відповідальності парламентаріїв на рівні конституції притаманне всім державам, проте його властивістю є те, що в конституціях країн не передбачено безпосередньої вказівки на таку форму відповідальності. В Україні на сьогодні правові принципи, які визначають використання конституційно-правової відповідальності певних суб'єктів в Україні, є нецілісними та роздільними. В структурі конституційного законодавства України нині немає одного нормативного джерела, котре б інтегрувало та систематизувало усі елементи конституційно-правової відповідальності. Відповідно, враховуючи той факт, що сутність принципів Конституції засвідчує існування конституційно-правової відповідальності, доречно зафіксувати її визначення в тексті Основного закону, після чого стане актуальним ухвалення окремого закону про конституційно-правову відповідальність, де потрібно визначити не тільки положення стосовно цієї категорії, типів, зразків і суб'єктів конституційно-правової відповідальності, але й точну процедуру притягнення до неї.

Список використаних джерел

1. Рижук І. Види конституційно-правової відповідальності парламентаріїв. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 6-1 (1). С. 119–122.
2. Парламентаризм та парламентська діяльність : словник-довідник / уклад. В. Гошовська та ін. ; за заг. ред. В. Гошовської. Київ : НАДУ, 2012. 228 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид., допов. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.

Ігор Негулевський,

здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Igor Negulevsky,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE OF POLITICAL LEADERSHIP IN UKRAINE: STATE AND PROSPECTS

In Ukraine, during the last thirty years of independence, the institution of political leadership has been formed and is developing as a system of relations, which is formed in politics on the basis of institutionalization processes.

It was found that the Institute of Political Leadership contributes to streamlining the way leadership is exercised, the introduction of appropriate government institutions (institutions), including political parties, the institution of the presidency, the institution of public authority, the institution of civil society, and so on. These institutions legitimize the confirmation of the status of a political leader as a subject of politics, and also – ensure the consolidation of social norms, rules, statuses, roles of political leaders; bring them into a system capable of acting in the direction of satisfying a specific social need.

Keywords: *political leadership, types of political leadership, institutions of political leadership.*

Лідерство визнається пріоритетною якістю особистості посадової особи керівника в будь-якій організації і є однією зі складових її професійної компетентності, на відміну від політичного лідерства, яке визнається пріоритетною якістю особистості саме у політичних інститутах, до яких відносяться «політичні установи з організаційною структурою, цілеспрямованими виконавчими структурами та апаратом» [1].

Політичні інститути – це сукупність політичних партій, органів суспільного громадського самоуправління, які мають активну позицію в державі щодо формування і реалізації політики. Їхня діяльність регламентована відповідними законами, рішеннями й іншими юридичними актами. Вони поділяються за певними видами політичної діяльності і включають відповідні категорії суспільства.

Політичні інститути – це держава, політичні і правові норми, політичні партії, групи інтересів та ін.

Не зважаючи на різні цілі політичних інститутів, їх об'єднує те, що їхні керівники мають бути політичними лідерами, діяльність яких забезпечує формування в державі Інституту політичного лідерства. Тобто, формування відповідних відносин, які складаються в політиці на засадах процесів інституціоналізації – «визначення і закріплення соціальних норм, правил, ста-

тусів і ролей, приведення їх у систему, здатну діяти у напрямі задоволення деякої суспільної потреби» [2].

З інституційної точки зору запровадження Інституту політичного лідерства сприяє впорядкуванню способу здійснення лідерської влади, запровадженню відповідних владних інститутів, «легітимізації, організаційному і правовому оформленню та формальному утвердженню статусу лідера як суб'єкта політики» [3].

Як показують наші дослідження розвиток Інституту політичного лідерства в Україні за часів незалежності має свою специфіку, а саме, має ознаки коливального характеру [4], які пов'язані із зовнішніми (об'єктивними) і внутрішніми (суб'єктивними) чинниками, серед яких, відповідно, «специфіка перехідного періоду від соціалістичного до ринкового способу управління та низький рівень політичної культури лідерів політичних партій і держав» [5].

Нами з'ясовано, що за останні тридцять років в Україні відбулися складні коливальні переходи від прагматичного до маріонеткового типів політичного лідерства і знову – до прагматичного, а також – від ідеократичного до харизматичного, але, на жаль, не до етичного, який характеризується відповідальною (морально-етичною) поведінкою політичних лідерів, визнанням ними пріоритетності демократичних цінностей, прав і свобод іншої людини [4] і якого прагнуть досягти в усіх демократичних державах світу.

Як висновок зазначимо, що інститут політичного лідерства в Україні знаходиться в стані розвитку. Для його прискорення важливим постає сформованість етичного лідерства у системі влади, що може засвідчити показник рівня довіри суспільства до політичних інститутів влади, основними детермінантами якого є прозорість, відкритість, зворотність зв'язку, перспективність взаємодії, довго строковість відносин, раціональність, доцільність, вигідність відносин, емоційність зв'язку. Нині, на жаль, показник довіри до інститутів влади в Україні є недостатнім [6], що свідчить, у свою чергу, і про недостатній рівень розвитку інституту політичного лідерства.

Список використаних джерел

1. Політичні інститути. URL: https://pidru4niki.com/1048030436385/politologiya/politichni_instituti/
2. Інституціоналізація. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інституціоналізація>
3. Олег Траверсе. Інститут політичного лідерства/керівництва в Україні. Політичний менеджмент. № 3. 2011. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/traverse_instytut.pdf
4. Негулевський І.П. Тенденції трансформації політичного лідерства в сучасній Україні. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. № 35/2021. С. 221–230. (Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща). URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua>
5. Пахарев А. Політичне лідерство в умовах трансформації пострадянських владних режимів. Політичний менеджмент. № 5. 2011. С. 68–75. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/paharev_politychne.pdf
6. Українці стали менше довіряти Кабміну й Раді, але більше – президенту URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/07/10/7300121>.

Надія Максименцева,

доктор юридичних наук, доцент кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0001-7774-1948>

Інна Маркус,

здобувачка ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-8203-7151>

Nadiia Maksimentseva,

Doctor of Laws, Associate Professor of Parliamentarism in Educational and Scientific Institute
of Public Administration And Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv

Inna Markus,

Candidate of Ph.D in Public Administration in Educational and Scientific Institute of Public
Administration And Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv

РОЗВИТОК ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЛОБІЗМУ

DEVELOPMENT OF PARLIAMENTARISM IN MODERN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS OF LOBBYING INSTITUTIONALIZATION

The experience of state formation over the past 30 years in Ukraine indicates the leading role of the parliament as well as its main function, meaning the adopting of the legislation. It contains several stages, beginning with preparation and submission of the Draft Law to the Verkhovna Rada of Ukraine. However, the current legislation does not regulate how the Draft Law has been submitted, and who are the subjects of lobbying of certain interests, although in almost every convocation of Ukrainian Parliament there has been registered at least one Draft Law, aiming to regulate this sphere. Still, there is no such regulation in the current legislation in Ukraine. That means that such relationships remain unsettled, which creates the basis for political corruption, the use of «shadow schemes» and non-transparent measures to submit and further promote certain Draft Laws to be adopted for creating the non-competitive advantages for certain groups of interests. Therefore, the existing relations do not have their own legislative regulation, which should be resolved by adopting an appropriate Law to define the framework for lobbying relations, including the requirements, limits, and responsibilities of the involved parties.

Keywords: parliamentarism, lobbying, institutionalization.

Останні роки у наукових колах, різних аналітичних контентах, літературі політико-правового змісту, публічно-управлінського напрямку лунають тези щодо ролі парламентаризму у сучасному українському суспільстві, проводиться аналіз стану розвитку таких суспільних відносин у різних державах. Чому це сьогодні так важливо і що, зрештою, вкладається у зміст цього терміна.

Визначення поняття парламентаризму надають вчені різних галузей наук, тому що це явище є багатомірним та багатовекторним. Неможливо виокремити чіткий зміст цього поняття за допомогою лише однією суспільної науки. Тут і тлумачення вчених-політологів, вчених-юристів як у галузі теорії держави і права, так і конституційного права, вчених з публічного адміністрування та філософії.

Проте доцільно виявити основні характеристики такого поняття, які є спільними для всіх досліджень у цій сфері одночасно. Перш за все, це: а) визнання провідної або істотної ролі парламенту; б) чіткий розподілу законодавчих і виконавчих функцій; в) наявний контроль пар-

ламенту за діяльністю виконавчої гілки влади; г) наявність верховенства права, гарантії права та свобод; багатопартійність та інші.

Отже пріоритетною ознакою парламентаризму є істотна роль парламенту, а отже і його діяльності. Виходимо з того, що основною функцією Верховної Ради України є прийняття законодавчих актів, а отже діяльність, яка пов'язана із законодавчим процесом є пріоритетною та має бути чітко врегульована та підконтрольна, перш за все, Українському Народу, який обрав парламент та волю якого як представницький орган він виконує.

Не секрет, що подання тих чи інших законопроектів та їх подальше проходження, прийняття або блокування є процесом контрольованим і найчастіше в реаліях сучасної української державності підконтрольним окремим суб'єктам, які діють не офіційно, кулуарно та «у тіньовий спосіб», що фактично підпадає під зміст поняття лобізму.

Така діяльність щодо вибору та подальшого просування законопроектів в багатьох державах є чітко врегульованою нормами законодавства, має певні межі та правила застосування і є підконтрольною, а також містить склад правопорушень у разі не дотримання встановлених вимог.

За останні 30 років державотворення та парламентаризму в Україні депутати майже кожного скликання подавали свої законопроекти щодо інституціоналізації лобізму, тобто визнання інституту лобізму на рівні чинного законодавства, врегулювання такої діяльності, проте жодного разу такий закон не був прийнятий з різних підстав.

При цьому за останні роки змінилось кілька парадигм на шляху пошуку концепції легалізації явища лобізму. У перші роки незалежності вона носила світоглядний (символічний) характер, який відтворював процес переоцінки багатьох явищ суспільної дійсності з точки зору демократичного транзиту. На другому етапі, в період первісного накопичення капіталу, домінував утилітарний підхід до вирішення проблеми легалізації лобізму. Відповідні ініціативи народних депутатів пропонували, по суті, легалізувати політичну корупцію в парламенті. Сьогодні полеміка довкола інституціоналізації лобізму носить антикорупційний характер [1].

На розгляд парламенту поточного IX скликання було внесено декілька законопроектів, покликаних інституціоналізувати лобізм, а саме: «Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні» № 3059 від 11.02.2020 [2], поданий монобільшістю, та альтернативні законопроекти різних фракцій і політичних груп парламенту: «Про лобізм» № 3059-1 від 28.02.2020 [3], «Про правове та прозоре регулювання діяльності з лобіювання» № 3059-2 від 02.03.2020 [4], «Про лобістську діяльність» № 3059-3 від 03.03.2020 [6].

Державне регулювання лобізму, форма якого пропонується в основному законопроекті № 3059, базується на моделі Сполучених Штатів Америки, де інститут лобіювання має глибокий історичний базис. При цьому в Україні громадськість й недержавні інститути досі мають доволі обмежений інструментарій для здійснення впливу на формування державної політики, ринок лобістських послуг наразі знаходиться на стадії початкового розвитку. Відсутність єдиної позиції усіх зацікавлених сторін щодо готовності прийняття профільного законодавства у сфері лобізму, а також недостатній рівень підготовки законопроектів можна виділити як основні причини того, що жоден із них не розглядався Верховною Радою України до прийняття у першому читанні.

З огляду на вищезазначене, ми вважаємо, що досвід 30 років державотворення та законотворчої діяльності говорить про потребу інституціоналізації лобізму та лобістської діяльності, що дозволить Україні зробити значний крок вперед у розвитку як парламентаризму, так і громадського суспільства загалом, оскільки буде створено нормативно-правову базу для регламентації діяльності щодо розширення форм залучення представників громадянського суспільства (зокрема і бізнесу) до процесу прийняття важливих державних рішень. При цьому такий крок вимагає ґрунтовної дискусії з усіма зацікавленими сторонами та досягнення консенсусу, користуючись найкращими практиками інституціоналізації лобізму в Сполучених Штатах Америки та країнах ЄС.

У свою чергу, інституціоналізація лобіювання дозволить вирішити ситуацію щодо відсутності на сьогодні механізму контролю за такою діяльністю, недоотримання бюджетом відповідних коштів, безвідповідальності суб'єктів у цій сфері, що загалом говорить про неналежне здійснення представницької функції парламентом України щодо втілення в життя волі більшості громадян держави, а не їх окремих представників.

Микола Стадник,

доктор філософських наук, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Катерина Бєлова,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Олег Бойчук,

аспірант кафедри філософії Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Mykola Stadnyk,

Doctor of Sciences in Philosophy, Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-4264-8054>

Kateryna Belova,

graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Oleg Boychuk,

graduate student of the Department of Philosophy of Education, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

УПРАВЛІНСЬКІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

MANAGEMENT PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN SOCIETY

The purpose of this article is to highlight the actualities of a market economy with regard to the sustainable development of society. Economic reforms in the second half of the XX century were based on two models. The first is a model of the Chicago neoconservative school based on Friedman's monetarist theory, which has been implemented by the IMF and the WB in Latin American and post-socialist countries under a single «shock therapy» program. The second is the model of reforms of the People's Republic of China, based on M. Tugan-Baranovsky's innovation theory, on innovations and investments in priority sectors. The reforms under the first model proved to be extremely costly and devastating. From the top ten most developed countries of the world in scientific and technical terms, Ukraine is now rejected far behind the hundredth place. China, however, has experienced an annual GDP growth of 8–12% over the reform period, with parallel growth in the well-being of its population, creating more than 300 million high-skilled jobs, and Ukraine has lost almost 10 million skilled jobs.

Keywords: *sustainable development, innovative development, society, economic development.*

З періоду незалежності України, в парламентській діяльності стратегічно важливим постає питання щодо розвитку українського суспільства. У цьому процесі постає питання яким шляхом має відбуватися суспільний розвиток, якими керуватися механізмами та пріоритетами? Як свідчить практика розвитку Китайської Народної Республіки ідея «вільного ринку» або ж «лібертаріанства» є не ефективною. Її регуляторна державна політика побудована на ученні відомого українського вченого-економіста Туган-Барановського. У його основі, організація кооперативного підприємництва, яке є єдиною формою господарської організації що виникла в результаті свідомої діяльності певних соціальних груп. Впровадження такої форми організації має на меті вдосконалення наявної системи господарювання. Сутнісні управлінські пріоритети розвитку соціального процесу мають бути спрямовані на забезпечення загальнолюдських цінностей, зокрема: потреб у праці, потреб у засобах праці, потреб у суспільних відносинах, потреб у суспільній творчості, це ті цінності на які мають бути спрямовані соціальні реформи в т. ч. й економічні

[3]. Вони забезпечать сталий розвиток суспільства під яким розуміють задоволення соціальних потреб сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби. У цьому контексті економічні реформи передбачають значні перетворення, зміни в системі ведення господарства, організації виробництва і управління економікою, грошово-фінансовою, соціальною і екологічною сферами, які стосуються співвідношення між різними формами власності, між державним регулюванням і ринковим саморегулюванням, між лібералізацією і протекціонізмом, між відкритістю та закритістю суспільства, між рівністю і свободою, між глобалізацією і самодостатністю економіки, між інтеграцією і національними інтересами. Економічні реформи у другій половині ХХ століття відбувалися за двома моделями. Перша – модель Чиказької неоконсервативної школи на базі монетаристської теорії Фрідмана, яку впроваджували в життя МВФ і СБ в латиноамериканських і в постсоціалістичних країнах за єдиною програмою «шокової терапії», незважаючи на абсолютно різні стартові умови цих країн як за географічним положенням, природними ресурсами, менталітетом народів, так і за науково-технічним і освітнім рівнем населення цих країн. Друга – це модель реформ Китайської Народної Республіки, що базувалася на інноваційній теорії в основі якої кооперативна форма організації суспільного виробництва.

Реформи за першою моделлю виявились надзвичайно затратними і руйнівними. Зокрема, Україна за роки реформ втратила понад 75% свого економічного потенціалу, що майже в два рази більше, ніж за роки другої світової війни. Із першої десятки найбільш розвинутих країн світу, в науково-технічному відношенні, Україна нині відкинута далеко за соте місце. Китай же за період реформ мав щорічний приріст ВВП на рівні 8–12% з паралельним зростанням добробуту свого населення. За цей час Китай створив більш як 300 мільйонів робочих місць високої кваліфікації, а Україна втратила майже 10 мільйонів робочих місць кваліфікованої праці. Китай створив 15 нових наукоємних промислових галузей, Україна – втратила близько вісьми. Головним здобутком реформ України стало те, що економіка доведена до «незворотньої точки» щодо можливості державного регулювання [2]. Для того, щоб зрозуміти, яким шляхом йти Україні, куди і до чого може призвести незмінність курсу реформ, потрібно враховувати проблеми геоekonomіки та геополітики в системі сталого розвитку. Управлінські пріоритети щодо сталого розвитку суспільства мають бути орієнтовані на запровадженні регульованої, з боку держави, ринкової економіки. Детермінуючою в стратегії сталого розвитку суспільства має стати змішана економіка, яка передбачає поєднання приватної, колективної (акціонерної) та державної форм власності, плану та ринку, проведення інституційно-соціальних реформ з метою побудови більш прогресивного устрою порівняно із ринковим фундаментализмом [1]. Отже, управлінські пріоритети в законодавчій парламентській практиці – надзвичайно важлива та невід’ємна складова успішного сталого розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Левелін Х. Роквелл Чому австрійська економічна школа має значення? Австрійська економічна школа українською : веб-сайт. URL: <http://mises.org.ua/articles/38-lew-rockwell/8-why-austrian-economics-matters.html>.
2. Либертарианство: плюсы и минусы. Автономное действие : веб-сайт. URL: <https://avtonom.org/news/libertarianstvo-plyusy-i-minusy>
3. Svistunov O., Panchenko A., Stadnyk M., Li M. Strategic management of intellectual capital of the enterprise in the framework of informatization of the economy. Academy of Strategic Management Journal. 2020. vol. 19. issue 1. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Strategic-management-of-intellectual-capital-of-the-enterprise-in-the-framework-of-informatization-of-the-economy-1939-6104-19-1-488.pdf>

Ірина Фищук,

кандидат економічних наук, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Олександр Здольник,

магістрант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Роман Лісневський,

магістрант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Fyshchuk,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-7645-3490>

Oleksandr Zdolnyk,

Master's student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Roman Lisnevsky,

Master's student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

TIME MANAGEMENT AS A WAY OF EFFICIENCY THE IMPROVEMENT IN PUBLIC GOVERNANCE

The effective use of time has a positive effect on the regular functions of civil servants and development in public administration in general. Time management is the most valuable asset and the ability to prioritize tasks, effectively schedule and control the use of your time becomes important to achieve the results. It has been analyzed that the use of the Google Calendar planning tool has a positive effect on the management and use of time in the performance of official duties for public servants. Three key skills that distinguish time management success from failure are identified: firstly, it is an awareness: an ability to really think about your time, realizing that it is a limited resource; secondly, it is an organization: an ability to develop and organize the goals, plans, schedules and tasks for the efficient use of time; and thirdly, it is adaptation: an ability to control the use of time during the performance of activities, including adaptation to breaks or change of priorities. The importance of introducing the most effective approaches and methods of self-management into the sphere of public administration is revealed.

Keywords: *time management, time management instruments, self-management, public administration.*

Багато державних службовців перевантажені, особливо дивлячись на обсяг роботи, яку необхідно виконати в будь-який день чи тиждень. Відчуття цього може бути як відповідь на відсутність рівноваги, збільшення навантаження на роботу або ряд інших речей. Усі це поєднано з управлінням часом. Адже, час – це особливий і рідкісний ресурс, що тісно пов'язаний з тим, як ефективно використовувати час, та роботою, навчанням та життям кожної людини. Час є головною зброєю, що стосується організації роботи у публічному управлінні. Ефективне використання часу позитивно впливає на регулярне функціонування та розвиток усіх установ

державної служби. Важливим інструментом може стати запровадження гугл календаря та планування справ на місяць і відповідно на рік із нагадуванням. Це надасть більшої організованості та контролю за часом. Важливо відстежувати свій час та аналізувати його ефективність.

Існує три ключові навички, які відрізняють успіх управління часом від промахів. Перший навик – це розвивати усвідомлення, де потрібно зрозуміти наскільки реально ви оцінюєте час, коли починаєте проєкт, як довго триватиме проєкт, розбивши його на окремі етапи та підетапи.

Другий навик – це організація часу, потрібно тримати свій календар під контролем: це використовувати не лише свій цифровий календар або календар, вбудований у вашу поштову платформу, а й фізичний календар та блокнот, куди можна додавати зустрічі та робити нотатки. Класифікуйте пріоритети: з кожним поставленим завданням можете проставляти пріоритет: високий, середній чи низький, оцінивши їх важливість, можете визначити яке завдання потрібно виконати першим. Визнайте різницю між «терміновим» та «важливим»: хоча вони і пов'язані, це два різні поняття; термінові завдання потребують негайних дій, тоді як важливі завдання, можливо, не потрібно виконувати одразу, але вони мають більш значні та довгострокові наслідки.

Третій навик – адаптації, якщо стоїть особливо велике чи складне завдання, подивіться, чи можна розбити завдання на більш дрібні завдання, і тоді зможете подивитися на завершення по черзі. Це може допомогти уникнути зволікання, оскільки як тільки завдання розбивається на низку «мінізавдань», воно раптом може виявитися більш досяжним. Подібним чином, можна впоратися з великим чи складним завданням, приклавши максимум зусиль до виконання завдання з кроком від 15 до 30 хвилин одночасно, щоб завдання стало більш засвоєним і знову допомогло мінімізувати зволікання. Створюйте плани на випадок непередбачених ситуацій, коли приступаєте до виконання завдання, це допомагає подумати про найкращі/найгірші сценарії, коли ви описуєте можливі результати вашого проєкту або будь-які майбутні перешкоди, які можуть виникнути під час виконання проєкту.

Сучасні підходи вимагають від кожного державного службовця швидкого пристосування до змін та високого рівня самоорганізації та постійного саморозвитку. Тому роль самоменеджменту в публічному управлінні є значною та важливою складовою у впровадженні змін у тайм-менеджменті. Виходячи з цього, щоб управляти собою, державний службовець повинен в достатній мірі володіти:

- самоорганізованістю, тобто бути здатним раціонально використовувати свої сили і час; організувати свою діяльність так, щоб вона приносила не тільки конкретні результати, але й задоволення; зуміти як мобілізувати себе на досягнення цілі, так і розслабитися, зняти напругу, використовуючи прийоми аутотренінгу;

- самодіяльністю, тобто вміти проявити ініціативу, самостійність, незалежність;

- самоконтролем, тобто вміти адаптуватися до кожного нового виду діяльності, виконувати свої функції з мінімальною кількістю помилок, якісно та ефективно;

- здатністю до самооцінки, тобто вміти об'єктивно оцінювати свої особисті якості і результати своєї діяльності, не завищуючи чи занижуючи їх;

- здатністю до саморозвитку, тобто вміти активно працювати над собою, вдосконалюючи свої творчі, професійні та інші якості.

Здійснення ефективної державно-управлінської діяльності має базуватись на тому, що публічний службовець повинен бути добре ознайомленим із інструментами тайм-менеджменту та вміти вміло використовувати новітні технології та підходи із самоменеджменту.

Список використаних джерел

1. Навчальний дистанційний курс на тему: «Тайм-менеджмент та підвищення ефективності діяльності державних службовців Апарату Верховної Ради України», розроблено у співпраці з Щербак Наталією Василівною, 2020 <https://eduhub.in.ua/files/161287805986596.pdf>

2. Технології тайм-менеджменту в управлінській діяльності державних службовців: монографія / Л.Л. Приходченко, Н.В. Піроженко, М.П. Кернова, І.М Синчак ; під заг. ред Л.Л. Приходченко. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. 180 с.

Людмила Лукіна,

здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Ludmila Lukina,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

Науковий керівник: **Валентина Гошовська**, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОПУЛІЗМ – ОСОБЛИВІСТЬ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

POPULISM – A FEATURE OF MODERN POLITICAL DISCOURSE

The concept of «populism», which is always present in political discourse – the main activity of political actors in the field of language communication, has been clarified.

It was found that populism has the greatest impact on the minds of citizens in the development of information and communication technologies; insufficient development of political culture in society and by this – causes permanent conflict in society.

It is clarified that the elimination or reduction of populism in political discourse is possible not only at the level of legislation, but also at the level of values, among which the value of democracy, which is ensured by conscious rather than manipulative choice of citizens to power.

Keywords: populism, political discourse, political culture.

Популізм ми розглядаємо як «один із варіантів політичного поліваріантного феномену, який, ґрунтуючись на унікальній комбінації специфічних ознак, виступає ідеологією, методом політичної боротьби, суспільно-політичним рухом, маніпулятивною технологією, стилем політичної поведінки або комбінацією вищезазначених аспектів» [1]; багатофункціональний феномен політики, що ґрунтується на відповідній популістській ідеології, політичних технологіях та політичному дискурсі правлячих політичних еліт; один з маркерів реальної кризи демократичної системи, коли традиційні інституції відстають у темпах розвитку від реалій сьогодення [2].

Застосування різноманітних технік популізму забезпечує політикам відповідний вплив на виборців – емоційний, психологічний, ідеологічний, моральний тощо, в результаті якого відбувається одержання політичної і державної влади.

Як правило, «політики – популісти» для цього у своїх виступах і програмних документах більше орієнтуються на «народ», на його поточні потреби й інтереси і не завжди спираються на стратегічні цілі і завдання держави. Так, наприклад, Соціологічною групою «Рейтинг» з'ясовано, що серед поточних інтересів, що найбільше турбують українців на сучасному етапі виявилися питання корупції в державних органах (47%), військові дії на Донбасі (39%), безробіття (44%) [3]; 58% респондентів визнали Україну дуже вразливою до дезінформації та фейків; 28% – що можуть повністю відрізнити фейки від дезінформації; 34% – що дещо впевнені, що можуть їх відрізнити [4].

Ці статистичні дані свідчать про необхідність посилення уваги громадянського суспільства, журналістів, працівників різних ЗМІ щодо політичної риторики і політичного дискурсу – основного виду діяльності суб'єктів політики у сфері мовної комунікації.

На наш погляд, вони мають чіткіше інформувати суспільство про існуюче явище популізму, яке спричиняє перманентну конфліктність у соціумі, адже у сучасному дискурсі демократичних країн та розвинутих економік це питання вирішено не лише на рівні законодавства, а й на рівні цінностей. Так, у європейському співтоваристві й інших розвинутих країнах світу,

демократія, без сумнівів, визнається однією з важливих цінностей і тому до виборів, референдумів чи публічних обговорень їхні громадяни ставляться з підвищеною увагою, на відміну від українців. Адже, як зазначав Г.Гегель «мовлення – це дивовижно сильний засіб, але потрібно мати багато розуму, щоб користуватися ним» [5].

Саме тому ми пропонуємо:

– розглядати політичний дискурс як складну символічну дійсність, в якій лідери політичних партій, парламентських фракцій, керівники органів публічної влади всіх рівнів, які посідають політичні посади в органах публічної влади різних рівнів – державних, місцевих, відіграють важливу роль і тому їхня діяльність потребує постійного критичного аналізу із застосуванням достовірної науково-доказової бази;

– посилити увагу до політичної культури, як сукупності «стійких форм політичної свідомості й поведінки, а також характеру і способів функціонування політичних інститутів у межах певної політичної системи» [6, с. 57–58].

Вважаємо, що безвідповідальний політик стає популістом, наслідками якого є не лише зміна поглядів у виборців, а й у самого політика. Такі політики застосовують популістські гасла, використовуючи при цьому мову як найголовніший засіб у боротьбі за владу та збереження кола своїх прибічників.

У зв'язку з тим, що в більшості суспільств переважають люди з недостатнім рівнем політичної культури, популізм у політиці присутній завжди і набуває все більшого свого розквіту у період активного застосування сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій. Для його попередження і зменшення потрібно, на наш погляд, підвищувати політичну культуру громадян, зокрема їхню науково-доказову здатність об'єктивно аналізувати ті чи інші аргументи і факти, які наводять політики для підтвердження власних ідей, думок, програм тощо.

Не менш важливим є подолання «персоніфікованого сприйняття політики» у більшості громадян України, яке призводить до «персоніфікованих політичних проєктів та вождізму політичних лідерів» [7].

Як висновок зазначимо, що популізм – не нове явище в політиці, але воно швидко набуває свого розвитку у тих суспільствах, де маніпулювання інформацією відбувається у зв'язку з недостатнім рівнем політичної культури громадян, їх критичного мислення, здатності до застосування аналітичних й інших наукових методів дослідження. Тому одним із шляхів подолання популізму у політиці є розвиток політичної культури у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Лукіна Л.В. Концептуалізація популізму в політичному дискурсі. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. № 35/2021. С. 211–221.
2. Lukina, Ludmiła (2021). Populism as a multifunctional phenomenon of politics. Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal (<https://issn2391-4165.webnode.com.ua/>), 01 (29). Available at: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/16.html> (accessed 10 January 2021).
3. Опитування IRI: суспільно-політичні погляди в Україні http://ratinggroup.ua/research/ukraine/opros_iri_obschestvenno-politicheskie_vzglyady_v_ukraine.html?fbclid=IwAR2JkQv6On7q7hOpePwkw1UOZZLvw12KSESpW8tZ_HbTjwBLSYFLjAeuZp4
4. Опитування IRI: суспільно-політичні погляди в Україні http://ratinggroup.ua/research/ukraine/opros_iri_obschestvenno-politicheskie_nastroeniya_v_ukraine.html
5. Цінності, стандарти, компетентність в парламентській діяльності : навч. посіб. / К. О. Ващенко, В.А. Гошовська, Л. А. Пашко [та ін.]. К. : НАДУ, 2017. 232 с. – Серія «Депутатська бібліотека»
6. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства : монографія / авт. кол. : В. А. Гошовська [та ін.]; за ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. 144 с.
7. Політологія: Підручник / За ред. М.М. Вегеша. К.: Знання, 2008. С. 50–51. (Вища освіта XXI століття).

Наталія Лященко,

здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Юрій Лященко,

здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Natalia Lyashchenko,

Doctor of Philosophy in Political Science, Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)
<https://orcid.org/0000-0003-4436-7472>

Yuriy Lyashchenko,

Doctor of Philosophy in Political Science, Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)
<https://orcid.org/0000-0002-9951-8007>

Науковий керівник: **Валерій Бебик**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

TRENDS OF POLITICAL TRANSFORMATION OF INFORMATION SPACE IN UKRAINE

It is noted that in Ukraine there are positive changes in the field of informatization of society, the role of social networks in the life of the state is growing, the current legislation is being improved.

The main directions of Ukraine's activity are determined, according to which the state information policy is formed and developed, such as providing, creating, updating and promoting. It was found that not all of them are equally covered by the current legislation. This indicates the need to strengthen the system in this work.

It is proposed to monitor the political transformation of the information space in the country and identify its trends through indices of digital access, ICT development, citizens' preferences and interests in the media.

Keywords: *information policy, transformation, information space.*

Демократичний розвиток української держави і суспільства передбачає повноцінне функціонування всіх гілок влади – законодавчої, виконавчої, судової, і особливо в умовах трансформації інформаційного простору, формування й розвитку інформаційної політики.

З'ясовано, що згідно чинного законодавства України, «державна інформаційна політика включає в себе сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації» [1]. Для її реалізації важливим постає системний розвиток у державі таких напрямів її діяльності, як забезпечення, створення, оновлення і сприяння.

Нами розглянуто зазначені напрями діяльності держави з метою виявлення основних тенденцій політичної трансформації інформаційного простору в Україні (див. табл. 1) і враховано,

що «інформаційний простір держави – це множина текстових, аудіо- чи відеоповідомлень, які були оприлюднені чи плануються до оприлюднення на її території» [2].

Таблиця 1. Основні напрями діяльності держави, спрямовані на формування і реалізацію інформаційної політики

<i>види діяльності:</i>			
забезпечення	створення	оновлення	сприяння
– доступу кожного; – рівних можливостей; – відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; – інформаційної безпеки держави	– умов для формування інформаційного суспільства; – інформаційних систем і мереж інформації; – умов розвитку електронного урядування	– національних інформаційних ресурсів	– міжнародній співпраці в інформаційній сфері; – входженню держави до світового інформаційного простору

Авторська розробка на основі [3].

Як видно з таблиці 1, забезпечення державної інформаційної політики передбачає прийняття відповідних законів. У цій сфері відзначається позитивна тенденція, яка підтверджується наявними законами: «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення та радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про державну таємницю», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про рекламу», «Про Концепцію національної програми інформатизації», «Про Національну програму інформатизації», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про електронний цифровий підпис», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про захист персональних даних» тощо.

Аналізуючи ці закони, ми погоджуємось із думкою експертів Національного Інституту стратегічних досліджень України [4], що їх кількість не забезпечує вирішення всіх проблем. Потрібна їх системність у забезпеченні основних напрямів діяльності держави задля формування і реалізації інформаційної політики. А також – урахування стратегічних завдань держави і зменшення кількості підзаконних та відомчих нормативних актів [4] та забезпечення національного діалогу [5].

Для цього, на наш погляд, потрібно розробити відповідну методику моніторингу за динамікою змін в інформаційній політиці держави, яка має включати аналіз показників різних індексів. До таких індексів слід віднести індекс цифрового доступу (DAI) або «показник доступу до інформаційного суспільства» [6], за яким Україна посідає «38 місце з 193 країн» [7]. А також – індекс розвитку ІКТ (IDI), за яким Україна як і «більшість країн світу демонструє безперервний розвиток» [8]. До таких індексів можна додати й індекс уподобань й інтересів громадян до засобів масової інформації, за яким в Україні визначено зростання у бік соціальних мереж, що свідчить про розвиток інформатизації суспільства. Частка таких громадян зросла з 24% (за опитуванням КМІСу та «Детектора медіа») у 2019 до 44% у 2020» [9].

За допомогою такого моніторингу динаміки змін показників цих та інших індексів підвищиться рівень законотворчої діяльності у досліджуваній сфері і, відповідно, – рівень сформованості і розвиненості інформаційної політики в державі.

Як висновок зазначимо, що до основних тенденцій політичної трансформації інформаційного простору в Україні слід віднести підвищення її міжнародного статусу у сфері інформатизації, розвиток чинного законодавства, задоволення інформаційних потреб суспільства, забезпечення національного діалогу, посилення ролі громадянського суспільства в державі. Зазначені тенденції не є вичерпними. Їх дослідження передбачає запровадження системного моніторингу за динамікою змін показників індексів, що характеризують інформаційний простір.

Список використаних джерел

1. Правове забезпечення державної інформаційної політики. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_22116
2. Інформаційний простір держави. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1180>
3. Про інформацію: Закон України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 48, ст.650). URL: <http://www.otei.odessa.ua/wp-content/uploads/2017/10/ua055uk.pdf>
4. Проблеми інформаційного законодавства України в сфері створення, поширення та використання інформації та шляхи їх вирішення. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1189/>
5. Про соціальний діалог в Україні: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 28, ст.255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>
6. Шумаєва М. Індексна модель оцінювання розвитку інформаційного суспільства України на базі ІКТ-індексів. Економіка. 7(160)/2014. С. 109–117. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/160_109-117.pdf
7. Net Index Explorer. URL: <http://explorer.netindex.com>
8. Єршова О. Л. Чинники подолання «цифрової нерівності»: світовий досвід та можливості для України. URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/1957/1/СТАТТЯ_ЦР_ЄРШОВА.pdf
9. Як змінились уподобання та інтереси українців до засобів масової інформації після виборів 2019р. та початку пандемії COVID-19 (серпень 2020р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/yak-zminylys-upodobannia-ta-interesy-ukraintsiv-do-zasobiv-masovoi-informatsii-pislia-vyboriv-2019r-ta-pochatku-pandemii-covid19-serpen-2020r>

Володимир Гайдай,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Haidai,

*Postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4441-6596>*

Науковий керівник: Олександр Пухкал, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ОСВІТНІЙ ЦЕНЗ

FINANCIAL SUPPORT OF REPRESENTATIVE DEMOCRACY AT THE LEVEL OF THE TERRITORIAL COMMUNITY: EDUCATIONAL CENSUS

Decentralization reform begins in 2014. The reform was initiated in order to provide every inhabitant of the village or city with modern education and medicine, quality administrative and social services. One of the key ideas was to ensure that villagers and townspeople influence the quality of these services, provided that those responsible for providing them are close to the population, ie local governments: village, town councils and their executive committees. The councils include elected deputies and the elected chairman of the relevant settlement, association. It is envisaged that it is the chairman and deputies who, when making government decisions, must have broad powers and, above all, sufficient funds – financial resources. That is, it is these individuals who must ensure revenues to the budgets of villages and cities, create conditions to stimulate entrepreneurial activity. However, there are no specific requirements for the skills, abilities, education, moral and business qualities of deputies and chairmen of local councils, thanks to which they will ensure the receipt of financial resources to the budgets of villages and cities. However, it is obvious that the financial resources will not come to the budget on their own, and the human resources of enterprises are being improved in order to minimize mandatory payments to the budget.

Keywords: *decentralization, reform, united territorial community, education.*

В 2014 році був даний старт реформі децентралізації в Україні. Децентралізацією є процес передачі значних повноважень і ресурсів від органів державної влади органам місцевого самоврядування та створення умов для формування ефективного і відповідального суб'єкта місцевої демократії – територіальної громади, спроможної забезпечити комфортне і безпечне середовище для проживання людей. Отже децентралізація призводить до розширення і зміцнення прав та повноважень місцевої влади, до збільшення обов'язків ОМС і, водночас, до звуження прав, повноважень та обов'язків органів державної влади з метою демократизації і підвищення ефективності управління як державою так і суспільно важливими справами для максимального задоволення інтересів мешканців територіальних громад, міст та для реалізації регіональних і місцевих інтересів [1].

Децентралізація є надзвичайно складним поняттям, яке розкривається через реформування територіальної організації влади на основі принципу субсидіарності, адміністративно-територіального устрою держави, розподіл між органами державної та місцевою владою функцій, повноважень, ризиків, відповідальності та фінансових ресурсів.

Базові повноваження які делеговані органам місцевого самоврядування наступні: видача паспортів, реєстрація місця проживання, державна реєстрація юридичних та фізичних осіб, підприємств, реєстрація актів цивільного стану, речових прав, вирішення земельних питань тощо.

Тобто, до 2014 року зазначені повноваження виконували органи державної влади та відповідні посадові особи, керівництво здійснювали також посадові особи які призначалися на державну службу. Після 2017 керівництво наданням послуг здійснюють голови об'єднаних територіальних громад, та голови міст.

Обраний сільський, селищний, міський голова – головна виборна посадова особа територіальної громади відповідно села, міста. Голова обирається відповідною територіальною громадою строком на п'ять років. Сільський, селищний, міський голова за посадою, очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради та головує на її засіданнях.

Депутатом, сільським, селищним, міським головою, старостою може бути обраний громадянин України, який має право голосу та на день проведення виборів досягли вісімнадцяти років. Водночас депутатом, сільським, селищним, міським головою, старостою не може бути обраний громадянин України, який має судимість, яка не погашена або не знята в установленому порядку [2].

Тобто виходячи з закону «Про місцеві вибори» є лише дві умови, які дозволяють обиратися і відповідно у разі обрання, здійснювати керівництво в частині надання послуг, розпоряджатися фінансовими ресурсами тощо.

Аналізуючи Закон України «Про державну службу», можна дійти висновку, що право на державну службу мають громадяни України, які досягли 18 років, вільно володіють державною мовою та мають ступінь вищої освіти бакалавра, а для керівника потрібно мати ступінь магістра та досвід:

– для керівників на посадах категорії «Б» – роботи на посадах державної служби або служби в ОМС, або досвід роботи на керівних посадах підприємств не менше двох років.

– для керівників на посадах категорії «А» – загальний стаж роботи має бути не менше семи років, досвід роботи на посадах державної служби або на посадах в ОМС не нижче керівників структурних підрозділів або досвід роботи на керівних посадах у відповідній сфері не менш як три роки, та вільно володіти іноземною мовою [3].

Зауважимо, що передача повноважень, прав та функцій від органів державної влади до ОМС, як важлива складова реформи децентралізації, відбувається через неефективне надання послуг і відповідно неефективне витрачання грошових коштів, та через неспроможність акумулювати фінансові ресурси.

Проте, до 2014 року послуги, які були передані, надавали люди, та здійснювали акумулювання фінансових ресурсів, виконували аналітичну роботу в пошуках шляхів збільшення надходжень до бюджету, створювали умови для ведення підприємницької діяльності, як мінімум з вищою освітою, яку здобували не менше 4 років.

За ці 4 роки люди отримували практику як на підприємствах так в ОМС, в державних органах, бачили процес надання послуг, спостерігали за нюансами та тонкощами надання послуг, могли бачити реакції отримувачів послуг, як позитивні так і негативні. Приймали пасивну участь в прийнятті рішень, щодо наповнення бюджетів.

Керівництво процесом наповнення бюджету, планування доходів та видатків, надання послуг здійснювали посадові особи, які навчалися 5 років та, як мінімум 2–3 роки здійснювали власноруч надання послуг, та наповнення бюджетів фінансовими ресурсами.

З 2014 року запропоновано здійснювати керівництво наданням послуг, наповнення бюджету місцевих органів та витрачання фінансових ресурсів, довірено обраним особам, які раніше на практиці могли декілька раз отримувати послуги, не усвідомлюючи, навіть теоре-

тично, про існування певних процедур визначених законами, і яких обов'язково потрібно дотримуватися, до того ж не маючи уяви про існування реєстрів та баз даних.

Для порівняння вимог в освіті наведемо наступні приклади:

– державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян можуть здійснювати нотаріуси. Нотаріусом може бути громадянин України, якому присуджено ступінь вищої юридичної освіти не нижче магістра, який володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менше шести років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менше трьох років, склав кваліфікаційний іспит та володіє свідоцтвом про право на зайняття нотаріальною діяльністю [4];

– надання послуг ОМС, можна порівняти з наданням освітніх послуг або медичних послуг, як в деяких європейських країнах.

Педагогом може бути особа, які має педагогічну освіту, вищу освіту та/або професійну кваліфікацію, вільно володіє державною мовою, має моральні якості та фізичний і психічний стан здоров'я яких дозволяють виконувати професійні обов'язки [5].

Керівником закладу освіти, який здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти, може бути особа, яка вільно володіє державною мовою і має вищу освіту [6].

– лікар повинен мати повна вища освіту. Начальник (завідувач) закладу охорони здоров'я повинен мати вищу освіту II рівня за ступенем магістра, та стаж роботи на керівних посадах: для закладів національного рівня – не менше 10 років, обласного рівня – 7 років, районного рівня – 5 років [7].

Тобто, аналізуючи вимоги до аналогічних керівних посад, можна переконатися що головною вимогою для керівника є вища освіта та досвід керівної діяльності. До осіб, які надають послуги, можна також виявити одну з ключових вимог – наявність вищої освіти.

Щодо європейського досвіду, то відповідно до нормативних актів країн – членів ЄС, до державних службовців, наприклад, Великобританії відносяться службовці державного сектора, в тому числі публічних корпорацій, місцевих органів влади, охорони здоров'я, шкільної освіти. У Болгарії до них також належать працівники освітньої сфери, охорони здоров'я, телекомунікацій та інші працівники державного сектора; в Німеччині – вчителі, службовці місцевих органів самоврядування і т. д.

Щодо реалізації громадянами свого пасивного виборчого права, можна зазначити, що прийняття депутатом, головою ОТГ важливих рішень суспільного характеру, в тому числі в питаннях забезпечення територіальної громади фінансовими ресурсами, пошуків законних шляхів збільшення надходжень до бюджету, та спроможності створити умови для господарюючих суб'єктів для збільшення економічної активності з метою збільшення відрахувань до бюджету вимагає від них значного рівня інтелектуального розвитку, освіти і досвіду. На сьогодні освітній ценз має місце переважно в країнах, що розвиваються, наприклад, в Антігуа і Барбуда (ВВП на душу населення \$16 277 – 59 місце), Чілі (ВВП на душу населення \$12612 – 41 місце) та деяких інших державах [8]. В Україні ВВП на душу населення становить \$3,984 – 116 місце в світі.

Проте треба зазначити, що виборче законодавство зарубіжних країн має суттєві відмінності в регулюванні цього питання, так Конституція Федеративної Республіки Бразилії проголошує, що не можуть бути обраними до представницьких органів неграмотні особи [9].

Підсумовуючи, зазначаємо, що в Україні посадовою особою на державній службі може бути громадянин з вищою освітою, а керівником на державній службі може бути державний службовець з вищою освітою та досвідом практичної діяльності. Наприклад, до безпосередніх надавачів послуг та їх керівників висувається обов'язкова вимога – наявність вищої освіти та досвіду діяльності у відповідній сфері.

Водночас головою органу місцевого самоврядування – ради та депутатом в Україні може бути громадянин який відповідає лише двом вимогам – досяг вісімнадцятирічного віку та не має судимостей або судимості зняті. Але ж і голова ради і депутати є надавачами певних послуг, а голова ще й здійснює керівництво їх наданням. Тобто тут наявна правова колізія.

В європейських країнах до всіх публічних службовців, до яких відносять також вчителів, лікарів та службовців місцевих органів самоврядування освітній ценз є обов'язковим. В деяких країнах, які розвиваються, також законодавчо впроваджений освітній ценз, для реалізації пасивного виборчого права.

Вважаємо, що в Україні в контексті її євроінтеграційних прагнень потрібно внести зміни до відповідного законодавства в частині вимог щодо освітнього цензу та досвіду діяльності, для осіб, які мають право обиратися депутатом місцевої ради та головою місцевої ради.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Закон України «Про місцеві вибори» від 14 липня 2015 року № 595-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>
3. Закон України «Про державну службу» 10 грудня 2015 року № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
4. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 року № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
5. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
6. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я». Затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 березня 2002 р. № 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#Text>
8. Марцеляк О. В., Марцеляк С. М. Правова природа й види цензів у виборчому праві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. Вип. 33. Том 1. С.79–93.
9. Конституція Федеративної Республіки Бразилії. від 5 жовтня 1988 (з правками). URL: http://www.russobras.com/doc/const_do_brasil_1988.pdf

Володимир Гошовський,

доктор юридичних наук, професор, професор Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Volodymyr Goshovskyi,

Doctor of Law Sciences, Professor, Dnipro National University named Oles Honchar

<https://orcid.org/0000-0002-3455-8171>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

LEGAL ASPECTS OF PARLIAMENTARISM

Theses determine the place of parliamentarism in legal science, the relationship with other legal categories. It is emphasized that the state is legal in terms of interaction and complementarity of direct and representative democracy. It is described two main ways of exercising their power by the people. It is noted electoral representation is the basis of the modern parliamentary system, modern parliamentarism as a multifaceted phenomenon is a system of forming traditions of using democratic methods of state development and ensuring stability. Parliament is recognized as an integral and obligatory element of the political system and public administration, a mechanism with various relations with other institutions of power. The functions and main features of parliamentarism are defined. It is emphasized parliament can exist without the most important elements of parliamentarism, which in certain circumstances can be lost. It is specified that the concept of «parliamentarism», «parliament», «parliamentary form of government».

Keywords: democracy, parliamentarism, parliament, parliamentary form of government.

У рамках даної публікації ми спробуємо визначити місце парламентаризму у юридичній науці, співвідношення з іншими правовими категоріями, не претендуючи на формування цілісної концепції парламентаризму з усіма його компонентами і специфічними рисами.

Нині немає потреби доводити, що парламентаризм властивий більшості демократичних держав, хоча у кожній із них він має свої особливості і специфічні риси. Тому не дивно, що донині у юридичній науці відсутня системна концепція парламентаризму.

Не можна вести мову про концепцію парламентаризму, не враховуючи його представницьке начало, що здійснюється шляхом державного управління.

Відомі два основних способи здійснення народом своєї влади:

- безпосередня демократія, коли владні функції здійснюються безпосередньо;
- представницька демократія, коли здійснюється представниками.

Безпосередню демократію сповідував Жан-Жак Руссо, вважаючи її ідеалом і фактично заперечував представницьку форму правління.

Прихильником представницької форми правління був Шарль Монтеск'є, вважаючи, що у великих державах відсутні механізми здійснення безпосередньо народом своєї влади. Вибирати народних представників повинні загальним голосуванням.

На наш погляд, державу можна вважати правовою, якщо і безпосередня, і представницька демократії взаємодіють і доповнюють одна одну. Тільки обрання представницьких органів влади на основі загального, рівного, прямого, таємного голосування дає можливість реалізувати волю народу, вирішувати ті чи інші державні питання. Саме представницьким органом вирішуються соціальні конфлікти, виробляються компромісні рішення, сприяючи стабільності суспільства. Майже у кожній державі передбачається і можливість прийняття важливих рішень безпосередньо всім населенням, тобто реалізується безпосередня демократія (референдуми, сходи за місцем проживання і т. д.).

Виборче представництво є основою сучасної парламентської системи. Оскільки народні представники мають право і можливість вирішувати державні справи, обирати уряд, прем'єра, яким і доручається здійснювати управління, то основне завдання парламентаризму – забезпе-

чити якісне народовладдя. Так, у Виборчому Кодексі України у ст. 6. Виборчі права громадян України зазначено: «Виборчі права громадян України – це гарантовані Конституцією України та цим Кодексом їхні права на участь у виборах, які проводяться в Україні» [1].

Отож нинішній парламентаризм як явище багатогранне являє собою, з політичного погляду, систему формування традицій використання демократичних методів державного розвитку та забезпечення стабільності. У цьому контексті важливо, щоб визнання парламенту невід’ємним елементом політичної системи знаходило відображення і в розвитку політичної культури, а формування сучасних підвалин загально-цивілізаційної ідеології демократичної правової держави, у якій парламент визнається і сприймається як обов’язковий елемент політичної системи та державного управління.

При цьому терміни «парламент» і «парламентаризм» нетотожні. Цьому достатню увагу приділяють вітчизняні вчені [2]. Вони акцентують увагу на їх нетотожності, але наголошують на взаємозалежності.

Ранні форми парламенту беруть початок від ісландського Альтингу народних зборів і Ради п’ятисот в Афінах, «трибунатні збори представників» у Римі, іспанських корсетів і англійського парламенту. Нині парламенти здебільшого виконують законодавчу функцію, контрольну, представницьку і діє як складний багатоелементний механізм з різноманітними відносинами з іншими інституціями влади.

Щодо парламентаризму, то у політологічній і правовій літературі поняття «парламентаризм» розуміється неоднозначно у силу його дуалістичної політико-правової системи.

Ми схилиємося до висновку, що «парламент» і «парламентаризм» поняття не рівнозначні, але взаємопов’язані.

Парламентаризм не може існувати без парламенту, а парламент може існувати без найважливіших елементів парламентаризму, які за певних обставин можуть бути втраченими. Це і розподіл влади, представництво, законність.

Отже, парламентаризм – це така система політичної організації держави, що склалася до конституційно-правової практики.

Отже, «парламентаризм» з точки зору політичної теорії є однією із форм представницької демократії, і саме представництво лежить в основі сучасної парламентської системи.

Не тотожні поняття і «парламентаризм» і «парламентська форма правління», не зважаючи на те, що парламентську форму правління деякі науковці розглядають як самостійну форму державного правління [3]. «Парламентаризм» – ширше поняття за «парламентську форму правління». Як більш вузьке поняття «парламентська форма правління» поглинається поняттям «парламентаризм» і покликане охарактеризувати будову представницької установи, взаємини з іншими владними інституціями.

Таким чином, можна так визначити основні ознаки сучасного парламентаризму:

– наявність парламенту та його верховенство, що виключає суперництво між законодавчою і виконавчою гілками влади;

– парламент наділений повноваженнями прийняття законодавчих актів обрання уряду і його відставки, контролю за його діяльністю.

Це загальна характеристика «парламентаризму», а політичні реалії кожної країни окреслюють його своєю специфікою.

Список використаних джерел

1. Виборчий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

2. Гошовська В. А. Парламентаризм: підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В.А. Гошовська та ін. Київ : НАДУ, 2019. 704 с.

3. Парламентська форма правління: сутність і особливості. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3940/2/Protsyuk_65.pdf

Ольга Горулько,

здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Olga Gorulko,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА: ЦІННІСНА СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

GENDER POLICY: THE VALUE COMPONENT OF UKRAINE'S EUROPEAN CHOICE

The article describes the importance of forming a policy in the country for its economic growth and further democratic development. It was found that gender policy should take into account the full gender equality strategies of the Council of Europe for 2018–2023 and ensure their legal implementation in the current legislation of Ukraine, as well as in organizational structures in the field of public administration and influence the change in the behavior of public servants and heads of state authorities and local governments.

The ways of forming gender policy as a value component of Ukraine's European choice are identified. The dynamics of changes in the gender gap index in Ukraine and other countries of the world and the factors of its improvement are characterized.

The concept of gender policy as a social value in democratically oriented states is clarified.

Keywords: gender policy, democracy, European choice, social value.

Гендерна політика – це утвердження партнерства статей (гендерів) у визначенні і реалізації політичних цілей, завдань і методів їх досягнення в діяльності політичних структур – держави, політичних партій, суспільно-політичних об'єднань тощо [1].

Важливою є її визнання в українському суспільстві і державі, зокрема у питаннях *реалізації гендерних зобов'язань*, під якими ми розуміємо «регламентовані норми забезпечення гендерної паритетності та їх неухильне виконання» [2]. Це, в першу чергу, стосується нормативних актів, які регулюють питання гендерної паритетності. А саме, Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки [3], якою передбачено утвердження цінності гендерної рівності в усіх сферах соціального життя, зокрема: запобігання гендерним стереотипам і сексизму та боротьба з такими явищами; запобігання та боротьба із насильством щодо жінок і домашнім насильством; забезпечення рівного доступу жінок до правосуддя; досягнення збалансованої участі жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень; захист прав жінок та дівчат-мігрантів, біженців і шукачів притулку; реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в усіх політиках та заходах.

Вважаємо, що серед зазначених цілей Стратегії, шоста ціль – «Реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в усіх політиках та заходах» – для України може бути успішно реалізована за умов:

– визнання її цінністю в суспільстві і державі;

– прискорення процесу імплементації міжнародних стандартів гендерної політики в українську політику.

Останнє потребує:

- ухвалення гендерно-орієнтованих законопроектів;
- формування гендерно-збалансованих структур в органах публічної влади;
- запровадження гендерного навчання для всіх публічних службовців;
- запровадження колегіальних науково-консультаційних рад при уповноваженому з гендерної політики в усіх органах публічної влади;
- формування гендерно-орієнтованого бюджетування на всіх рівнях;
- запровадження гендерної експертизи в законодавчому процесі.

За цими параметрами характерною для країн з розвинутою демократією є позитивна динаміка змін, яка підтверджується показниками індексу гендерного розриву (далі – Індекс) (Gender Inequality Index), який характеризується рівнем оцінювання країнами того, наскільки вони добре поділяють власні ресурси та можливості серед своїх чоловіків і жінок [4].

Україна, на жаль, впродовж останніх років, не демонструє такого зростання, а навпаки демонструє зниження показника зазначеного індексу. Україна посідає в рейтингу 74 місце зі 156 держав світу у 2021 році [5]; 59-те місце зі 153 держав світу у 2019 р. [6]; у 2016 р. – 69 місце серед 142 держав світу [7]; у 2014 р. – 56 місце серед 142 держав світу [8].

При цьому зазначимо, що в нашій державі запроваджено гендерний аудит законопроектів, посаду уповноваженого з гендерної політики в усіх органах публічної влади, створено відповідні науково-консультаційні ради при органах державної влади та органах місцевого самоврядування, розроблено достатню базу нормативно-правових актів [9]. Однак, як виявляється, цього замало для набуття гендерної паритетності як суспільної цінності. Потрібна системна робота всіх органів влади у цьому напрямі, і головне, – центральних – Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України.

Зазначимо, що у топ-10 країн за індексом гендерного розриву входять Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Ірландія, Руанда, Філіппіни, Швейцарія, Словенія та Нова Зеландія [7]. У цих країнах високий рівень економіки, вони є ефективними й успішними, мають високі показники індексів демократії і людського розвитку. І індекс гендерного розриву в них також високий, а гендерний паритет – є суспільною цінністю.

Як висновок зазначимо, що наявність гендерної політики в державі свідчить про її орієнтацію на демократичний розвиток і характеризується нами як суспільна цінність за умов, коли вона стає значимою для більшості населення країни. В українському суспільстві гендерна політика набирає своїх обертів, але ще не достатньо реалізуються гендерні зобов'язання, не системно ведеться робота з їх розгляду як суспільної цінності. Тому важливою є подальша робота над формуванням гендерної політики в державі, аби змінити ситуацію на краще. Важливою, при цьому, є розробка методики впровадження стратегії досягнення гендерної рівності, включаючи гендерне фінансування, гендерний аналіз, оцінку гендерного впливу.

Список використаних джерел

1. Гендерна політика https://uk.wikipedia.org/wiki/Гендерна_політика
2. Горулько О.Ю. Проблеми реалізації гендерних зобов'язань у Верховній Раді України. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. № 35/2021. С. 142–150. (Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща). URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua>
3. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>

4. Gorulko, Olga (2021). Implementation of ukraine's gender commitments: problems and solutions. Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal (<https://issn2391-4165.webnode.com.ua/>), 01 (29). – Available at: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/7.html> (accessed 10 January 2021).

5. Україна втратила 15 позицій <https://www.radiosvoboda.org/a/news-global-gender-gap-index/31179599.html>

6. Індекс гендерної нерівності. URL: <https://www.google.com/search?client=opera&q=індекс+гендерної+рівності&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>

7. Юлія Біденко, Валентина Кисельова. Про гендерну політику в Україні. URL: <http://genderindetail.org.ua/library/ukraina/8-zhinochih-vneskiv-bez-yakih-ne-bulo-b-nezalezhnoi-ukraini-134169.html>

8. Огляд досліджень щодо гендерної рівності та розширення прав/можливостей жінок. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=ohlyad-doslidzhen-schodo-hendernoji-rivnosti-ta-rozshyrennya-pravmozhlyvostej-zhinok>

9. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг. ред. Левченко К. Б. / Г. Г. Жуковська, К. Б. Левченко, О. О. Остапенко, О. І. Сулова. Київ, 2020. 186 с.

Володимир Дзега,

здобувач ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

Volodymyr Dzeha,

Doctor of Philosophy in Public Administration and Administration of the Educational and
Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)
<https://orcid.org/0000-0003-2745-4187>

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та
державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

МЕХАНІЗМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

MECHANISMS FOR IMPROVING THE ORGANIZATIONAL COMPETENCE OF LOCAL GOVERNMENT OFFICIALS IN UKRAINE

The normative-legal, organizational and motivational mechanisms of improving the organizational competence of local government officials as their ability to effectively organize professional activities, stimulate and mobilize the team to effectively interact with various institutions of the state and civil society are considered.

It was found that these mechanisms are based on the knowledge and mastery of local government officials of the principles of decentralization, deconcentration and devolution, which together provide the highest quality of public administration at the local level by increasing such components of their organizational competence as management decisions, leadership, effective communication and conflict resolution, collection and analysis of information using ICT. It is clarified that the principle of decentralization is responsible for the transfer of power from the center to the ground; the principle of deconcentration – for the technique of transferring managerial influence to places for decision-making; the principle of devolution – for the transfer of power from the central to the local level and the consolidation of the modern principle of democratic governance at the local level.

Keywords: local government, local government officials, organizational competence.

Нині перед Україною поставлено завдання про передачу владних повноважень від центральних органів публічної влади до місцевих. Це зумовлює більш якісну підготовку публічних службовців і, зокрема, посадових осіб місцевого самоврядування (далі – ПОМС), розширення функцій місцевого самоврядування, забезпечення партнерства державної влади та органів місцевого самоврядування.

У результаті – на перше місце виходить організаційна управлінська функція і, відповідно, організаційна компетентність ПОМС, яка потребує свого розвитку. Адже, як показують наші емпіричні дослідження, проведені в Національній академії державного управління при Президентіві України у 2020–2021рр. під час опитування слухачів курсів підвищення кваліфікації керівних кадрів, більшість із них (56%) не розуміють сутності принципу деволюції, який сприяє:

- формуванню політичної влади на місцях;

- визнанню чітких кордонів територій, в межах яких діє місцева влада;
- набуттю органами місцевої влади статусу юридичної особи;
- розвиненістю механізму транспарентності місцевої влади;
- формуванню взаємовигідних відносин між центральними та місцевими рівнями влади.

Проте застосування саме цього принципу в публічному управлінні набуває все більшого значення задля розвитку представницької демократії та самостійного і відповідального прийняття рішень органами місцевого самоврядування, без очікувань яких би то не було інструкцій «згори».

У цьому полягає, на наш погляд, принципова різниця між принципами децентралізації, деконцентрації та деволуції. Перший – відповідає за переміщення влади з центру на місце; другий – за техніку передачі управлінського впливу на місце для прийняття рішень; третій – за «передання повноважень з центрального уряду суверенної держави до уряду на субнаціональному рівні, наприклад, на обласному, місцевому чи державному» [1].

Застосування кожного із зазначених принципів впливає на якість публічного управління, зокрема шляхом розвитку нормативного-правового, організаційного й мотиваційного механізмів підвищення рівня організаційної компетентності ПОМС, яка включає такі складові, як «прийняття управлінських рішень, лідерство, здійснення ефективної комунікації та вирішення конфліктів, збір та аналіз інформації із застосуванням ІКТ [2].

Розглянемо як вони впливають на організаційну компетентність ПОМС та кожен її складову, зокрема.

Перша складова – прийняття управлінського рішення. Може змінюватися за умов активного/пасивного застосування ПОМС *принципу децентралізації*, покладеного в основу законодавства України у сфері забезпечення реформи місцевого самоврядування [3]. Це стосується, зокрема, таких його характеристик як самостійність і відповідальність, покладені нами у відповідний механізм розвитку цієї складової – нормативно-правовий. При цьому зазначимо, що ПОМС оволодівають принципом децентралізації шляхом чіткого виконання і застосування чинного законодавства у сфері місцевого самоврядування.

Розвиток другої складової організаційної компетентності ПОМС – лідерство – передбачає застосування ними принципу деконцентрації. Це сприяє підвищенню їхньої здатності не лише у знанні чинного законодавства та його дотримання, а й використання сучасних технологій публічного управління, зокрема таких як технології повного лідерства задля якості (TQL) та організації різноманітних консультацій під час прийняття рішень. Цей механізм у вдосконаленні організаційної компетентності ПОМС є організаційним; рівень його забезпечення в Україні, порівняно з нормативно-правовим механізмом, не є настільки чітким і унормованим. І тому потребує нашої уваги і додаткового обґрунтування.

Розвиток третьої складової організаційної компетентності ПОМС – ефективна комунікація та вирішення конфліктів, збір й аналіз інформації із застосуванням ІКТ – забезпечується знанням і володінням ПОМС принципом деволуції, який суттєво змінює поведінку службовців, спрямовуючи її на демократичні взаємовідносини як в органах місцевого самоврядування, так і за їх межами, а також який наближає ПОМС до проведення ними різноманітних наукових досліджень і широкого застосування ІКТ. Цей механізм є мотиваційним. Він потребує особливого розвитку і саморозвитку ПОМС. На наш погляд він є найменш досліджений. Однак саме завдячуючи цьому механізму ПОМС оволодівають сучасними техніками і технологіями публічного управління, зокрема такими як аутсорсинг, краудсорсинг, діджиталізація.

Таким чином відзначаємо, що механізм удосконалення організаційної компетентності ПОМС в Україні – це сукупність нормативно-правових актів, організаційних заходів і особистісних технологічних прийомів і технік, що впливають на кожен з її складових і передбачають

комплексне застосування принципів децентралізації, деконцентрації і деволюції у сфері місцевого самоврядування.

Як висновок зазначимо, що застосуванню принципів децентралізації, деконцентрації і деволюції ПОМС у сфері забезпечення місцевого самоврядування та її реформування на сучасному етапі сприяють відповідні механізми державного управління щодо розвитку їхньої організаційної компетентності, зокрема нормативно-правовий, організаційний та мотиваційний. Застосування цих механізмів передбачає зміцнення адміністративної спроможності органів місцевого самоврядування, а отже – професійної і компетентної служби місцевого рівня, виваженого розподілу повноважень. Професіоналізм ПОМС покликаний забезпечити якісне виконання посадових обов'язків, здатність до вирішення складних завдань, готовність до професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Деволюція: URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Деволюція>
2. Даниленко Л.І., Дзєга В.Д. Концептуальні засади вдосконалення організаційної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування в Україні. Економіка та держава: науково-практичний журнал. Серія Політологія. № 2 (2). 2020. С. 12–17. URL: <http://ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/Politologhiiia-12-2020.pdf>
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Світлана Росла,

кафедра парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Rosla,

Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-2651-1375>

Науковий керівник: **Лідія Даниленко**, доктор педагогічних наук, професор DrHb., професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ АПАРАТУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

PROBLEMS OF APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITY OF THE APPARATUS OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE

It is impossible to reform the parliament without strengthening the institutional capacity of Verkhovna Rada because it ensures its viability. On the way to the modernization of the Verkhovna Rada, many issues concern internal processes, in particular the development of strategic planning; human resource management; improving the system of internal communications and coordination between structural subdivision. By the ways quality management system is also an important issue.

Keywords: innovative technologies, reform, institutional capacity.

Розвиток і зміцнення демократичних, правових засад української державності пов'язаний із потребою переосмислення фундаментальних засад парламентаризму, організації парламентської діяльності; удосконалення інституційно-правового статусу Апарату Верховної Ради України (далі – Апарат ВРУ) як структури, що забезпечує безперербійне функціонування і організаційне забезпечення Верховної Ради України, запровадження інноваційних технологій у його діяльності (далі – ВРУ).

З огляду на це та з метою ефективної реалізації парламентської реформи має бути дещо уточнена концепція діяльності Апарату ВРУ, яка на сьогодні є досить консервативною та інституційно не досконалою.

Модель реформування парламенту була запропонована в межах розробленої Дорожньої карти реформ щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності ВРУ (далі – Дорожня карта) [2]. Дорожня карта містить 52 рекомендації щодо реформування українського парламенту за 7 основними напрямками. З метою реалізації рекомендацій Дорожньої карти було схвалено постанову ВРУ «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України» № 1035-VIII від 17.03.2016 р. [3].

Вважаємо, що реформування парламенту неможливе без посилення інституційної спроможності Апарату ВРУ, який забезпечує його життєдіяльність, здійснює правове, наукове, організаційне, документальне, інформаційне, експертно-аналітичне, фінансове і матеріально-технічне забезпечення діяльності ВРУ, її органів та народних депутатів України [4].

Завдання щодо вдосконалення діяльності Апарату ВРУ передбачені напрямом «адміністративна спроможність» Дорожньої карти та передбачає: консолідацію усіх адміністративних одиниць ВРУ, які мають стати частиною посиленої структури Апарату ВРУ; розробку стратегії розбудови кадрового потенціалу ВРУ, що включатиме достатнє ресурсне забезпечення навчальних програм, підвищення рівня володіння іноземними мовами, індивідуалізовані пла-

ни кар'єрного зростання, системи проведення регулярного оцінювання, а також розробити та впровадити системи кадрової мобільності.

Успішна реалізація поставлених завдань перед Апаратом ВРУ потребує розробки та впровадження нових інноваційних інструментів імплементації парламентської реформи, які за своєю суттю є: новими; змінюють відносини між учасниками парламентської взаємодії; спрощують документообіг тощо.

На шляху до модернізації Апарату ВРУ значна частина питань стосується внутрішніх процесів, зокрема розвитку стратегічного планування; управління людськими ресурсами; удосконалення системи внутрішніх комунікацій та координації між структурними підрозділами. Важливим питанням також є система управління якістю [4].

Розроблення та впровадження науково обґрунтованої кадрової політики є нагальною потребою, найважливішою передумовою успішної реалізації інноваційної стратегії розвитку парламенту України, спрямованої на забезпечення високих темпів його роботи.

За останні роки та в рамках карантинних обмежень впроваджено багато ІТ-рішень, однак напрям «адміністративна спроможність» виконано лише на кілька відсотків. Низка важливих актів парламенту з приводу реформування Апарату Верховної Ради України не прийнята, що, певною мірою, компенсується (та/чи підміняється) одноособовими нормативними актами Голови ВРУ та Керівника Апарату. Проте ці акти і в суто юридичному, і в організаційному аспектах мають обмежену сферу дії та порівняно нижчу ступінь суспільної легітимності. При цьому перевага у реформуванні віддається здебільшого секторам протидії корупції, зміцненню інформаційно-комунікаційної складової діяльності Апарату ВРУ, забезпеченню його відкритості тощо.

Важливі самі по собі, ці напрями реформування, втім, неспроможні дати потрібний кумулятивний ефект у відриві від загальної стратегії реформування Апарату Верховної Ради України, яка дотепер на парламентському рівні відсутня. Тому вони (напрями), не маючи самостійного характеру, відіграють здебільшого формальну роль у загальній композиції реформування Апарату Верховної Ради України.

Висновки. Реформування Апарату Верховної Ради України є невід'ємною частиною парламентської реформи та має передбачати застосування інноваційних технологій «осучаснення» багатьох напрямів його діяльності, зокрема таких, як: перегляд повноважень та функцій і удосконалення правового статусу Апарату ВРУ з метою забезпечення належної реалізації конституційних функцій і повноважень парламенту України; розробка нової організаційної структури, яка повинна бути підготовлена на основі проведеного функціонального аналізу; унормування питання призначення керівника Апарату ВРУ та визначення його кола повноважень відповідно до оновлених повноважень Апарату ВРУ; розробка довгострокової стратегії управління людськими ресурсами Апарату ВРУ, яка має забезпечити професійність та сталість кадрового потенціалу; створення інституту «парламентської служби» як окремого різновиду публічної служби; забезпечення зміцненню інформаційно-комунікаційної складової діяльності Апарату ВРУ, що передбачає відкритість та прозорість діяльності.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР із змінами. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Доповідь та Дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності ВРУ. URL: <http://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/pdf>.
3. Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України : Постанова Верховної Ради України від 17 берез. 2016 р. № 1035-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-19>.
4. Парламентська реформа. Інструменти підвищення ефективності діяльності Апарату Верховної Ради України. Навчальний дистанційний курс. URL: <http://eduhub.in.ua/files/16079601755053.pdf>

Катерина Кузьмич,

студентка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kateryna Kuzmich,

student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Лідія Даниленко, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОСВІТИ

IMPROVING OF THE CONTROL FUNCTION OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE IN THE FIELD OF EDUCATION

In democracies, control over the exercise of state powers by state bodies, provided by laws and other regulations, is mainly exercised by Parliament. Parliamentary control in the field of education is exercised by the profile committee of the Verkhovna Rada of Ukraine – the Committee on Education, Science and Innovation. An analysis of theoretical provisions and constitutional and legal bases for understanding the essence of the control function of the Verkhovna Rada of Ukraine is carried out. The submitted material analyzes the shortcomings of the constitutional and legislative regulation of parliamentary control, identifies its main features and values, as well as substantiates the priority areas for improving the constitutional and regulatory control of the Committee on Education, Science and Innovation of the Verkhovna Rada of Ukraine. Proposals for exercising the control function of the Verkhovna Rada of Ukraine on institutions that need proper parliamentary control over the implementation of their direct powers to monitor and provide Ukraine with quality education and science have been identified and submitted.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, control function of the Verkhovna Rada of Ukraine, Parliament, Parliamentary control, law.

Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади в Україні – парламентом, який реалізує свої повноваження відповідно до розділу IV Конституції України, де покладено важливі конституційні повноваження на парламент, зокрема здійснення парламентського контролю.

Функція парламентського контролю в теорії державного управління розглядається науковцями як один з основних засобів підвищення дієвості та реалізації законодавств; критерій ефективності законодавства; один із правових засобів оперативного виявлення насущних запитів суспільства та один із правових засобів владного реагування на запити суспільств [1, с.16]. Регламент Верховної Ради [2] встановлює порядок здійснення, а також процедуру розгляду питань, пов'язаних із здійсненням контрольної функції Верховної Ради України.

Контрольні повноваження здійснюються через народних депутатів, комітети Верховної Ради України, органи та структурні утворення парламенту, за допомогою різних форм і методів здійснення контролю.

Комітет Верховної Ради України здійснює парламентський контроль у різних формах шляхом «налагодження взаємозв'язків Верховної Ради України із органами виконавчої влади» [3, с. 101–102].

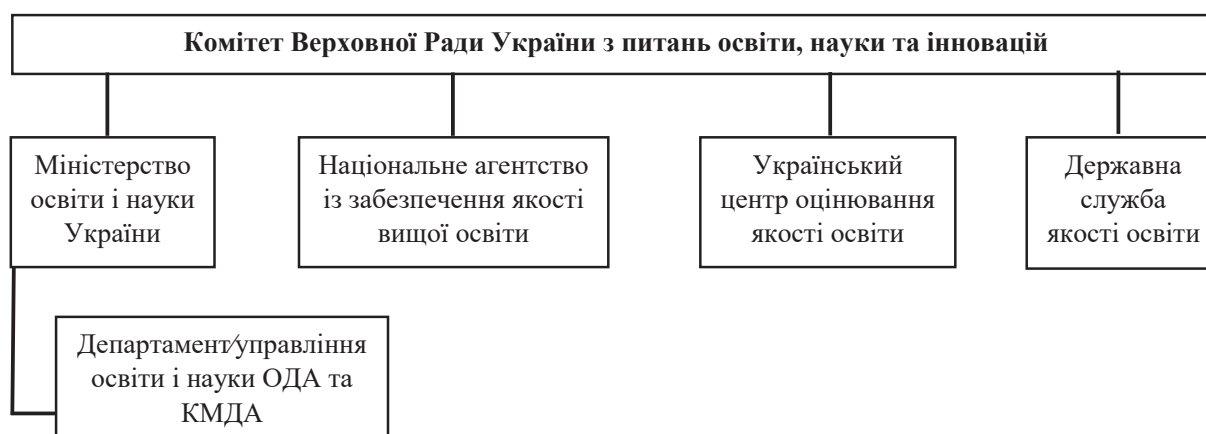
У сфері освіти парламентський контроль здійснює Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (див. табл. 1).

Як видно з таблиці 2, суб'єктами парламентського контролю у сфері освіти:

– на державному рівні є Міністерство освіти і науки України, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, Український центр управління якістю освіти, Державна служба якості освіти;

– на місцевому рівні – департаменти управління освіти/науки обласних державних адміністрацій, Київської міської державної адміністрації, державної адміністрації АР Крим.

Таблиця 1. Система об'єктів здійснення парламентського контролю у сфері освіти

Як показує практика, така велика кількість суб'єктів парламентського контролю у сфері освіти (як і в інших галузях господарства), потребує більш чіткої і прозорої їх діяльності, що в свою чергу, потребує більшої легітимізації комітетів Верховної Ради України (далі – комітетів), тобто більшої довіри до їх діяльності з боку освітянської громади та більшої доступності до їхньої роботи через доступну інформаційну мережу.

Як висновок зазначимо, що розгляд усіх питань, які виникають у сфері освіти, мають проходити через громадські обговорення і системно висвітлюватись на сайті комітету, які мають бути доступними і привабливими. Для цього пропонуємо уточнити у чинному законодавстві України у сфері освіти деякі питання, зокрема: Закон України «Про освіту» (ст. 69) [4] Державний нагляд (контроль) у сфері освіти – після слів «Державний нагляд (контроль) у сфері освіти здійснюється...» доповнити словами «...профільним комітетом Верховної Ради України; Закон України «Про комітети Верховної Ради України» (ст. 14) [5] Контрольна функція комітетів – у п. 12 після слів «...відповідного комітету...». доповнити словами «...за діяльністю Міністерства освіти і науки України, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Державної служби якості освіти, Українського центру оцінювання якості освіти»; Закон України «Про статус народного депутата Верховної Ради України (ст.17) [6]. Права народного депутата України у взаємовідносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян України та іноземних держав – конкретизувати у п.12 поняття «відповідні органи управління сфери урядової діяльності та предметів відання відповідного комітету».

Реалізація контрольної функції парламенту України в сфері освіти покращиться за умов: чіткого планування (стратегічного планування дій Комітетів і парламентаріїв), а також – внаслідок внесення відповідних змін до чинного законодавства, що сприятиме підвищенню ефективності парламентського контролю в Українській державі на сучасному етапі її розвитку та на перспективу.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. А. Парламентаризм: підручник. Київ : НАДУ, 2016. 672 с.
2. Закон України «Про регламент Верховної Ради України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14–15, № 16–17. Ст. 133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text> (дата звернення: 03.09.2021).
3. Развадовська М.В. Внутрішньоуправлінська діяльність Верховної Ради України (організаційно-правові засади): дис. канд. юрид. наук: ун-т внутрішніх справ. 2005. 217 с.
4. Закон України «Про освіту». URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/1484-znayomtesya-zakon-ukrani-pro-svtu-2017>
5. Закон України «Про комітети Верховної Ради України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 19, 134 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text> (дата звернення: 03.09.2021).
6. Закон України «Про статус народного депутата України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 3, ст. 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text> (дата звернення: 03.09.2021).

Тетяна Томашевська,
помічник-консультант народного депутата України
Tetiana Tomashevskya,
assistant-consultant to People's Deputy of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8111-7507>

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

FORMATION OF COMPETENT POLITICAL AND MANAGEMENT ELITE IN THE PROCESS OF DEVELOPMENT OF MODERN PARLIAMENTARISM

It is shown that the Verkhovna Rada of Ukraine, being a key part of the parliamentary-presidential form of government in our country, is called to respond challenges related to the need to end hostilities in eastern Ukraine, deoccupation of Crimea and Donbass, overcoming economic crises, struggle with corruption. It is established that the implementation of these goals requires the improvement of the processes of formation of the political and governing elite. It is revealed that the main directions of formation of the political and governing elite envisage the application of the functional-competence approach by normative-legal consolidation of powers, official duties, responsibilities in the system of public administration; ensuring openness and transparency of state structures; stimulating the application of new knowledge, scientific achievements, innovative technologies in practice; observance of legality and democracy in the adoption and control over the implementation of political and administrative decisions. The needs of organizational support for the formation of a competent political and governing elite in Ukraine have been identified.

Keywords: development of parliamentarism; political and governing elite; mechanism of formation of the elite; functional competence approach.

Будучи ключовою ланкою парламентсько-президентської форми правління в нашій державі, Верховна Рада України на сучасному етапі покликана оперативно реагувати на виклики сьогодення, пов'язані, в першу чергу, з потребою припинення бойових дій на Сході України, деокупацією Криму та Донбасу, подоланням кризових явищ в економіці, боротьбою з корупцією.

Реалізація зазначених цілей значною мірою залежить від якісного кадрового складу, прийнятих політичних рішень, а також їх відображення в очікуваннях громадськості в країні.

Таким чином, завдання удосконалення процесів формування політико-управлінської еліти, в першу чергу, має бути реалізованим на вищому рівні політичної еліти – членами парламенту, експертами, радниками, помічниками народних депутатів України тощо.

Передусім варто акцентувати увагу на тому, що побудова сучасних моделей розвитку політико-управлінської еліти базується не лише на формальних, але і на неформальних принципах в публічному управлінні. Адміністративно-державна діяльність політико-управлінської еліти орієнтована на відвертість в управлінні, на ефективне здійснення управлінських завдань. У зв'язку з цим, найбільш прийнятною буде та модель розвитку політико-управлінської еліти, яка дасть змогу врахувати як управлінський досвід України, так і нові тенденції в управлінні українським суспільством [1].

На думку експерта із зазначеної тематики М. Пірен, сучасній політико-управлінській еліті повинні бути притаманні наступні аспекти:

– висока професійна компетентність, готовність і грамотність в оцінках ефективності розробки і прийняття управлінських рішень, прогнозування наслідків їх виконання;

- уміння формувати працездатні групи виконавців для розв’язання проблем державного управління;
- уміння об’єднувати людей на основі суспільних цінностей і принципів;
- навички роботи з інформаційними ресурсами й уміння обробляти велику кількість джерел інформації, оцінюючи їх корисність і достовірність;
- комунікативні навички, володіння технологіями ефективного спілкування та здійснення управлінського впливу, використання різноманітних засобів комунікації;
- здатність підтримувати атмосферу взаємодії й співробітництва всередині управлінських структур та поза їх межами в інтересах вирішення управлінських завдань та проблем державотворення [2].

Тому основні напрями формування політико-управлінської еліти передбачають застосування функціонально-компетентного підходу шляхом нормативно-правового закріплення повноважень, посадових обов’язків, відповідальності в системі публічного управління; забезпечення відкритості та прозорості державних структур; стимулювання застосування у практичній діяльності нових знань, наукових досягнень, інноваційних технологій; дотримання законності і демократичності під час прийняття та контролю за реалізацією політичних та управлінських рішень [3].

Організаційне забезпечення формування компетентної політико-управлінської еліти в Україні потребує: формування досконалої теоретичної та практичної бази відповідно до основ державотворення в країнах Європейського Союзу, впровадження відкритої системи рекрутування, консолідація політико-управлінської еліти, ліквідація наявних корупційних схем, підвищення відкритості у взаємовідносинах політико-управлінської еліти зі ЗМІ, співробітництво політико-управлінської еліти з інститутами громадянського суспільства, встановлення гендерної рівності під час формування української політико-управлінської еліти [4].

Також, варто відзначити, що традиційна система освіти вже не задовольняє потреб суспільства у висококваліфікованих управлінських кадрах. Необхідна якісно нова система підготовки політико-управлінської еліти на основі компетентного підходу, який виражається у формуванні у неї політичних, професійних і загальнокультурних компетенцій. Спеціалізована безперервна освіта для представників політико-управлінської еліти покликана розкривати і сприяти впровадженню в практику нових сучасних механізмів і політичних технологій публічного управління.

Як висновок зазначимо, що активізація діяльності органів публічної влади, в тому числі парламенту, щодо розвитку компетентності політико-управлінської еліти і вдосконалення критеріїв оцінки її діяльності дасть змогу надати їй нового імпульсу в здійсненні інноваційного розвитку країни і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Лопушинський І.П. Формування української політико-управлінської еліти: сучасний погляд на проблему. *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. №1. С. 22–30.
2. Пірен М. Формування й оновлення політико-управлінської еліти в сучасній Україні. Київ: Вид-во НАДУ, 2005. 204 с.
3. Томашевська Т. Застосування функціонально-компетентного підходу в механізмі формування політико-управлінської еліти. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. Харк. регіон. ін-ту держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. Вип. 4 (55). С. 55–61.
4. Томашевська Т. В. Організаційне забезпечення формування компетентної політико-управлінської еліти. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. № 2. С. 211–219.

Ганна Беззубцева,

*здобувачка ступеня магістра з публічного управління та адміністрування
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Hanna Bezzubtseva,

*applicant of Master's degree in Public Administration and Administration of the Educational
and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*Науковий керівник: Лідія Даниленко, доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та
державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ІНТЕРПЕЛЯЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ

INTERPELLATION AS AN INSTRUMENT OF PARLIAMENTARY CONTROL

The article reveals the essence and foreign experience of the interpellation procedure as an instrument of parliamentary control. A comparative analysis of the deputy's request and interpellation was conducted. Proposals have been made to consolidate interpellation at the legislative level in Ukraine.

Keywords: *interpellation, parliamentary control, deputy request.*

Ефективна діяльність органів державної влади неможлива без застосування дієвих форм контролю за виконанням прийнятих ними рішень. Право Верховної Ради України здійснювати контрольні функції відносно діяльності Кабінету Міністрів України закріплено у пункті 13 частини першої статті 85 Конституції України [1]. Удосконалення функціонування інструментів контролю в Україні відповідно до європейських принципів і стандартів й досі є актуальним питанням. Одним із таких інструментів є процедура інтерпеляції.

Інтерпеляція – особливий вид запиту групи депутатів у деяких парламентських країнах до уряду або конкретного міністра з вимогою дати пояснення щодо внутрішньої або зовнішньої політики, яка проводиться ними, або з якогось окремого питання [2, с. 696; 710]. Тобто представники парламенту мають право запросити членів уряду до парламенту та поставити їм запитання щодо роз'яснення здійснюваної політики або дій.

Інтерпеляція є найпоширенішим та ефективним інструментом парламентського контролю в європейських державах. Вона детально визначена в конституціях Бельгії, Данії, Іспанії, Італії, Литви, Нідерландах, Німеччині, Норвегії, Румунії, Франції, Чехії, Швеції тощо [3].

Сучасна юридична наука визначає інтерпеляцію як дієвий інструмент реалізації парламентом своєї контрольної функції. Процедура інтерпеляції нормативно визначена і відбувається з метою отримання інформації щодо реалізації заходів схваленої урядової програми діяльності, оцінки її виконання та можливості застосування санкцій.

На відміну від інтерпеляції інструментом здійснення парламентського контролю в Україні виступає депутатський запит у формі індивідуальної контрольної діяльності народного депутата. Відповідно до статті 86 Конституції України та статті 15 Закону України «Про статус народного депутата України» народний депутат має право на сесії Верховної Ради України звернутися із запитом до органів Верховної Ради, Кабінету Міністрів, керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм

власності [4]. Керівники вищезазначених органів зобов'язані повідомити народного депутата України про результати розгляду його запиту.

Такий вид парламентського контролю як запит має переважно інформативний характер через відсутність юридичних наслідків для члена уряду, який втратив довіру парламенту. Процедура інтерпеляції є більш ефективним інструментом парламентського контролю за діяльністю уряду чи міністра, оскільки спрямована на обговорення визначеного переліку питань, за результатами якого приймається схвальна або критична резолюція. Внаслідок таких дій уряд у повному складі або частково може бути відправлений у відставку.

Наприклад, Конституцією Іспанії (стаття 111.1) передбачено, що уряд та кожний з його членів підлягають процедурі інтерпеляції та зобов'язані надавати відповіді на запитання, заявлені в палатах. Регламенти встановлюють мінімальний тижневий термін для організації цього виду дебатів. Будь-яка інтерпеляція може бути підставою для внесення проекту резолюції, в якій палата висловлює свою позицію [5].

Конституція Французької Республіки (стаття 49) передбачає, що Національні збори висловлюють недовіру уряду шляхом прийняття резолюції осуду. Така резолюція розглядається, якщо вона підписана не менше десятої частини складу Національних Зборів. Якщо Національні Збори приймуть резолюцію осуду або якщо вони не затвердять програму уряду або його заяву зовнішньополітичного характеру, Прем'єр-міністр вручає Президенту Республіки заяву про відставку уряду [6]. Така сама норма для подання інтерпеляції має місце у Конституції Італії (стаття 95). У Норвегії та Швеції голова парламенту, якщо вважає інтерпеляцію недоцільною, може одноосібно висловити свою позицію щодо її відхилення.

Конституцією Литви (стаття 61) визначено, що під час сесії групою, не менш як одна п'ята членів Сейму, може бути подана Прем'єр-міністрові або міністрові інтерпеляція. Сейм після обговорення їх відповіді на інтерпеляцію може постановити, що відповідь незадовільна, і більшістю голосів половини всіх членів Сейму виразити недовіру Прем'єр-міністрові чи міністрові [3].

Аналізуючи зарубіжний досвід застосування інтерпеляції, варто зауважити, що відмінністю її від депутатських запитів є, насамперед, підвищена суспільна значущість предмета запиту. Інтерпеляція передбачає політичну оцінку діяльності уряду, зокрема, достатність чи незадовільність наданих відповідей та обґрунтувань, можливість застосування необхідних заходів юридичної відповідальності до окремого міністра. Тобто, інтерпеляція відрізняється від депутатських запитів, колом питань і суб'єктів, процедурою внесення та правовими наслідками.

Враховуючи позитивну практику європейських країн щодо одного з дієвих інструментів парламентського контролю, доцільно було б в Україні на законодавчому рівні закріпити процедуру інтерпеляції з метою удосконалення механізму взаємовідносин між законодавчою та виконавчою гілками влади. Адже ефективна діяльність органів державної влади неможлива без чіткого правового врегулювання напрямів удосконалення процедури парламентського контролю, який є важливим інструментом забезпечення балансу між гілками влади.

Запровадження інтерпеляції, як одного із ефективних інструментів парламентського контролю, сприятиме встановленню політичної відповідальності уряду перед парламентом, а також вдосконаленню процедури вираження недовіри уряду, забезпечить більш результативне та прозоре співробітництво органів законодавчої та виконавчої влади, підсилить контрольну функцію парламенту за діяльністю уряду, вплине на створення дієвого контролю за реалізацією на практиці урядом виконання завдань, встановлених законодавством і затверджених у Програмі його діяльності, підвищення прозорості діяльності уряду та суспільної довіри до нього.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 1996 р. : Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>
2. Гошовська В. А. Парламентаризм: підручник. 2-ге вид., допов. й розшир. / В. А. Гошовська [та ін.]. Київ : НАДУ, 2019. 704 с.; Погорілко В. Ф. Інтерпеляція. Юрид. енциклопедія. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999. Т. 2. С. 710.
3. Конституции государств Европы : В 3-х Т. / под общ. ред. Л.А. Окунькова. М. : НОРМА, 2001. Т. 1. 824 с.; Т. 2. 840 с.; Т. 3. 792 с.; Конституции государств Европы / составит. В. Н. Дубровин. М. : Юрлит-информ, 2003. 448 с.
4. Про статус народного депутата України : Закон України в редакції Закону № 2328-III від 22.03.2001 / Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>
5. Конституція Іспанії. URL: http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf
6. Конституція Французької Республіки. URL: http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/anglais/constiution_anglais_oct2009.pdf

Юлія Шестакова,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuliia Shestakova,

Ph.D student of the Department of Public Policy the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Валентина Гурієвська, кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСНОВНІ МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ ПОВЕДІНКИ ПАРЛАМЕНТАРЯ, ВИРОБЛЕНІ СВІТОВОЮ ПРАКТИКОЮ – АКТУАЛЬНІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

BASIC MODELS OF REGULATION OF ETHICAL NORMS OF PARLIAMENT'S BEHAVIOR MADE BY WORLD PRACTICE – RELEVANCE FOR UKRAINE

Parliamentary ethics is one of the most difficult and important tasks in many developed countries and the solution of ethical issues. The main issue of formation of the parliament in Ukraine is the improvement of the institution of deputy ethics of regulation of ethical norms of behavior of members of parliament. The world practice of parliamentarism has developed three main models of regulating the ethical norms of behavior of members of parliament. Ukraine has chosen the second model of regulating the ethical norms of behavior of deputies. The second model is based on parliamentary self-regulation. Improving the legislation on the regulation of ethical behavior of people's deputies of Ukraine is a priority for a country seeking to integrate into the European community. A necessary component of parliamentary reform in Ukraine is the adoption of a code of ethics for parliamentarians. For the further implementation of the reform of parliamentary ethics according to the second model, the legislative and procedural support of the relevant norms becomes crucial.

Keywords: *parliamentary ethics, code of ethics, ethical norm, professional ethics, model of regulation, standards of conduct, rules of conduct.*

Ще з часів утворення Української незалежної держави чи не найголовнішим постало питання легітимізації українського парламенту. Легітимність парламенту визначається, як відповідністю його діяльності нормам Конституції та законів, так і довірою та підтримкою пересічного громадянина до результатів діяльності найвищого законодавчого органу країни. Тільки через призму цих елементів встановлюється зворотній зв'язок між суспільством та парламентом. Враховуючи виклики демократичного суспільства, одним з найголовніших питань становлення парламенту, як професійного законодавчого органу, постає вдосконалення інституту депутатської етики регулювання етичних норм поведінки членів парламенту.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що в багатьох розвинених країнах світу парламентська етика та вирішення етичних питань є одним із найскладніших та важливіших завдань, навколо яких зосереджується розбудова нових форм управління та врядування. Зростання кількості етичних правил та поведінки в багатьох парламентах за останні два десятиліття призвело до прийняття нових механізмів нагляду за дотриманням та застосуванням нормативних актів.

Зокрема, світовою практикою парламентаризму вироблено три основні моделі регулювання етичних норм поведінки членів парламенту. Перша модель передбачає створення судового або квазісудового органу, який здійснює контроль за дотриманням депутатами норм етики у їх професійній діяльності.

Друга модель спирається на саморегулювання парламенту. Вона передбачає створення спеціального парламентського комітету з питань етики депутатської діяльності, який повинен працювати зі звітністю, розслідуванням випадків можливої негідної поведінки та накладенням санкцій на парламентарів, підозрюваних у порушенні правил.

Третя модель поєднує у собі елементи перших двох. Нею передбачається створення незалежного спеціалізованого органу, який призначається та звітує перед парламентом. Цей орган розслідує справи та надає консультативну допомогу членам парламенту із питань, пов'язаних із застосуванням норм етики, але санкції за їх порушення (у разі виявлення такого факту у ході розслідування) накладає спеціально скликаний комітет парламенту [1, с. 31].

Україна обрала другу модель регулювання етичних норм поведінки депутатів. Контроль за дотриманням норм етики покладено в основному на Комітет Верховної Ради України з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України (який не є політично незалежним органом), а також головуючого на засіданні Верховної Ради (у частині дотримання правил етики на засіданнях парламенту). Зазначений Комітет покликаний відповідно до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» [2] та Постанови Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України шостого скликання» [3] виконувати контрольні функції у таких сферах відання, що стосуються дотримання норм етики депутатської діяльності: надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата України; дострокове припинення повноважень народного депутата України; несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності, дисципліна та дотримання норм депутатської етики [4].

Україна як країна, що прагне інтегруватися у європейське співтовариство, повинна вдосконалити своє законодавство у тій частині, що регулює етичну поведінку народних депутатів України, яке б встановило певні вимоги до депутатської діяльності, а також передбачало санкції за невиконання цих вимог, оскільки на сьогодні в Україні низький рівень парламентської етики, відсутність як Кодексу поведінки парламентаря, так і належного нормативно-правового врегулювання вказаного питання, зумовлює уповільнення реформування України за другою моделлю регулювання етики депутатської діяльності.

Ще у лютому 2017 року ряд депутатів Верховної Ради України виступили з ініціативою щодо розробки та прийняття «Кодексу депутатської етики». З цією метою вони розповсюдили для підписання відповідний документ під назвою «Декларація про наміри» [5, с. 29]. Але на сьогодні в існуючому правовому полі України відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би в цілому урегулював питання депутатської етики. Правові засади діяльності Верховної Ради та народних депутатів, у тому числі норми їх етичної поведінки, визначаються Конституцією України [6], законами України «Про статус народного депутата України» [7], «Про Регламент Верховної Ради України» [2]. Окремі питання, що стосуються реально-го та потенційного конфлікту інтересів, суттєвої зміни майнового стану, декларування майна парламентарів визначаються Законом України «Про запобігання корупції» [8]. Новітньою є стаття 364² Кримінального кодексу України, якою передбачена кримінальна відповідальність за умисне здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість іншого народного депутата України (неособисте голосування). Такі дії депутата караються штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [9].

Необхідною складовою парламентської реформи в Україні є ухвалення етичного кодексу парламентаря, оскільки саме через поведінку кожного народного обранця суспільство оцінює діяльність Верховної Ради в цілому. Потреба в посиленні етичних засад в політичних процесах України відповідає також світовому вектору суспільного розвитку, гуманізації міждержавних

відносин, адаптації до стандартів Європейського Союзу. Разом з тим, для подальшого впровадження реформування парламентської етики за другою моделлю вирішальне значення набуває законодавче та процедурне забезпечення відповідних норм.

Список використаних джерел

1. Greg Power. Handbook on Parliamentary Ethics and Conduct. A Guide for Parliamentarians. Global Task Force on Parliamentary Ethics. Published by GOPAC-WFD. P. 30. URL: http://www.gopacnetwork.org/Docs/PEC_Guide_EN.pdf.
2. Закон України «Про Регламенті Верховної Ради України»/Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14-15, № 16-17, Ст. 133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.
3. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України шостого скликання: Постанова Верховної Ради України №4-VI від 04.12.2007. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4-17>.
4. «Етика депутатської діяльності та інститут дисциплінарної відповідальності народних депутатів України: напрями удосконалення». Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/etika-deputatskoi-diyalnosti-ta-institut-disciplinarnoi-vidpovidalnosti>.
5. Суслова І., Флурі Ф., Будрак В. Парламентська етика в Україні. Реалії, потреби, перспективи/ Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, Женева-Київ 2017.
6. Конституція України /Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Закон України «Про статус народного депутата України»/ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 3, ст. 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
8. Закон України «Про запобігання корупції»/ Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
9. Кримінальний кодекс України // Відом. Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Тарас Шепітько,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Taras Shepitko,

Postgraduate of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Ірина Дудко**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАРОДЖЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ОСНОВ ТА СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТОТАЛЬНОЇ (ГІБРИДНОЇ) ВІЙНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ МЕТИ ВІЙНИ У ПРАЦЯХ РОСІЙСЬКОГО ГЕНЕРАЛА ОЛЕКСАНДРА СВЕЧИНА

ORIGIN OF CONCEPTUAL BASES AND CONSTITUENT ELEMENTS OF TOTAL (HYBRID) WAR AND FEATURES OF DEFINITION OF THE POLITICAL PURPOSE OF WAR IN WORKS OF THE RUSSIAN GENERAL ALEXANDR SVECHIN

The report examines the conceptual links between modern notions of Russian military thought about the new aggression hybrid wars and their Russian predecessors almost a century ago. On the example of the classic work «Strategy» by General Alexander Svechin (1878–1938) an attempt is made to study the evolutionary development of the Russian expansionism.

Keywords: hybrid wars, Russian expansionism.

Вступ

Свечин Олександр Андрійович (1878, Одеса, Російська імперія – 1938, Москва, СРСР).

Радянський військовий теоретик, публіцист, педагог, автор класичної наукової військової праці «Стратегія» (1927), останнє військове звання в російській імператорській армії – генерал-майор, останнє військове звання в РККА – комдив, професор Військової академії Генерального штабу РККА (Робітничо-селянської Червоної армії), займав посаду головного керівника військових академій РККА з історії військового мистецтва та стратегії.

Був розстріляний в 1938 році під час сталінських репресій за особистим наказом Сталіна по справі «Весна» (масові репресії щодо генералів та офіцерів Червоної армії, що служили раніше в Російській імператорській армії – так званих «воєнспецов»).

Реабілітований після смерті Сталіна в 1956 році.

Є автором концепції стратегічної оборони, передбачивши, що майбутні війни будуть проводитися головним чином на виснаження економічних та політичних ресурсів її учасників. Також, у своїх працях Свечин розвинув ідею «перманентної мобілізації» людських і економічних ресурсів. Розробив, конкретизував та поставив на порядок денний наукового дискурсу такі дефініції, як «політична зброя», «політичне розкладання», «політичний занепад», «політична стійкість», «політична підготовка до війни», тощо. На його думку, війна є не «ліками від внутрішніх хвороб держави, а серйозний іспит здоров'я внутрішньої політики».

Саме Свечину приписується відомий вислів щодо того, що прагнення миру в тилу власних військ дорівнює прагненню капітуляції в війні.

Основні тези стратегії війн майбутнього за Свечиним.

Він стверджував, що: «Сучасну успішну тотальну війну можна вести тільки волею об'єднаного народу. Тому, метою держави, яка взялася до збройної війни, є створення такого потужного тиску всіма можливими методами та інструментами, – на свідомість цивільного населення ворожого народу, який спонукав би останнього просити й вимагати від свого уряду та військового командування миру будь – якою ціною. Так само варто приділяти значну увагу політичній стабільності у власному тилу».

Одночасно з приготуванням до боротьби на внутрішньому фронті, план внутрішньої безпеки має включати і програму заходів з проведення політико-освітньої роботи, яка повинна розгорнутися дуже широко та швидко. Проте, жодна політична агітація та контрпропаганда не будуть достатньо ефективними, якщо вони не спиратимуться на фактично реалізовану попередню політику направлену на задоволення потреб та політичних прав своїх громадян в тилу та урахування їх фактичних інтересів у цій внутрішній політиці.

Значення збалансованої внутрішньої політики для ведення війни проявляється особливо в моменти військових поразок, коли військові дії переносяться в глибину території країни. При важких військових поразках стратегія стає явною похідною від політики.

Успіх у війні можливий виключно лише за умови високої дисципліни тилу. Збройні сили, як дуже чутливий сейсмограф реагує на найменші економічні, соціальні, політичні та інші зсуви в тилу.

Внутрішня політика кожної держави має розглядатися через призму створення здорового базису для агітації і пропаганди за кордоном. Тільки така основа може дати поштовхи та реальні результати у «війні ідей», без перемоги у якій неможливо одержати перемогу у збройній війні [1, с. 3].

Свечин – предтеча сучасних російських ідеологів гібридної війни.

Всім політологам відома так звана «Доктрина генерала Валерія Герасимова», який став сучасним апологетом російської концепції «війни нового покоління». Ця зовнішньополітична концепція начальника Генерального штабу Збройних сил Російської Федерації модернізує традиційні поняття міждержавного військового конфлікту і фактично ставить політичні, економічні, інформаційні, психологічні, гуманітарні, соціальні та історико-пропагандистські та інші урядові цивільні заходи в один ряд з військовими діями. Ця доктрина стала загальновідомою після її публікації в лютому 2013 року та наступних дій Російської Федерації щодо України, які повністю збігаються з тезами цієї доктрини.

Основні деталі доктрини були викладені у виступі генерала Герасимова перед слухачами Академії військових наук з доповіддю про гібридну війну та публікації основних тез цієї доповіді в статті Герасимова у газеті «Військово-промисловий кур'єр» з перекладом у англomовному часописі Military Review у лютому того ж року.

Серед невійськових дій гібридної війни, запропонованих генералом Герасимовим, такі як: формування коаліцій та союзів, політичний та дипломатичний тиск, економічні санкції, економічна блокада та ембарго, розрив дипломатичних стосунків, формування, спрямування та підтримка в країні супротивника політичної опозиції, переведення економіки супротивника на військовий режим, зміна політичного керівництва країни – супротивника, проведення комплексу активних заходів щодо зниження напруженості у відносинах після зміни політичного керівництва, тощо.

Одним з аспектів цієї доктрини є її націленість на експлуатацію «слабких ланок» сучасних демократичних держав щодо неповороткості та повільності прийняття рішень на основі вичерпного аналізу ситуації, довгої суспільної дискусії, координації різних гілок державної влади, тощо.

На противагу цьому Герасимов просуває для успіху у гібридних війнах сучасну російську модель управління, яка субординаційно поєднує в собі всі владні інститути, та, як будь-яка авторитарна політична конструкція, здійснює координацію між ними більш швидко та ефективно, що дозволяє російській владі діяти більш жорстко, не відволікаючись на принципи законності та легітимності.

Висновки. Як бачимо, ідеї, викладені у «Доктрині генерала Герасимова» та інших концепціях російського геостратегічного неореваншизму, щодо осучаснення загарбницьких війн на кшталт «концепції війни нового покоління», «гібридної війни», «тотальної війни», – не впали з неба, а ґрунтуються на тривалій військовій, науковій, публіцистичній та педагогічній традиції російської військово-політичної еліти, починаючи від ординських експансіоністських принципів щорічного розширення на Південь шляхом пересування московських «засечных черт», що активно застосовувалися Москвою з часів Івана IV, аж до концептуальних військових праць царського генерала Олександра Свечина, що добровільно підтримав більшовиків у 1918 році, чим довів, що, насправді, більшовицький період розвитку Російської імперії – лише форма її існування без кардинальної зміни суті, сенсу, змісту, мети та природи її функціонування.

Список використаних джерел

1. Свечин А. А. «Стратегия». М.-Л. : Государственное военное издательство, 1926. 400 с. Національний інститут стратегічних досліджень (www.niss.gov.ua/) файл: <http://militera.lib.ru/science/0/one/svechin1.rar>

Сергій Шинкаренко,

аспірант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Генеральний директор ТОВ «Логос Девелопмент Груп»

Sergiy Shynkarenko,

graduate student of Odessa National I. I. Mechnikov University, CEO Logos Development Group

Науковий керівник: **Вікторія Яворська**, доктор географічних наук, професор Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПОШУК ЕФЕКТИВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ВЕЛИКИХ МІСТ УКРАЇНИ

FINDING AN EFFECTIVE ECONOMIC MODEL OF DEVELOPMENT OF LARGE CITIES OF UKRAINE

Trends in population growth and the relocation of economic centers to large cities will lead to an increase in demand for urban real estate. Therefore, cooperation between governors and developers is becoming increasingly important. At the moment, it is most profitable for a developer to build residential and commercial properties, such as offices and shopping centers. All other types of real estate and infrastructure are built at the expense of the local or state budget. It is necessary to develop a model of development of large cities, where developers will take main role and cities will develop organically and will be attractive for living.

Keywords: *development, infrastructure, investment, residential.*

Тренди зростання кількості населення та зміщення економічних центрів у великі міста призведе до збільшення попиту на міську нерухомість. Тому, дедалі зростаючого значення набуває інститут девелоперів. На даний момент для девелопера найбільш рентабельно будувати квартири та апартаменти, на другому місці офіси та торгівельні центри. Всі інші об'єкти нерухомості та інфраструктури будуються за рахунок місцевого або державного бюджету, та в недостатній кількості. Тому необхідно розробити модель соціально-економічного розвитку міст, за якої девелоперам буде вигідно працювати незалежно від виду нерухомості та міста будуть органічно розвиватись і будуть привабливими для проживання.

Середній темп введення в експлуатацію нового житла в місті Києві та його агломераціях складає 2 млн кв.м. щорічно¹. За умови збереження такого темпу будівництва, житловий фонд міста збільшиться в два рази через тридцять років. Без відповідного розвитку та відновлення міської інфраструктури таке збільшення призведе до погіршення якості життя в місті та в цілому до зниження інвестиційної привабливості регіону.

В таких умовах основні акценти розвитку регіональної політики повинні бути зосередженими на залученні до інтенсивного процесу будівництва інфраструктури максимального числа стейкхолдерів.

На сьогодні регулювання розвитку міста здійснюється на основі генерального плану міста та видачі містобудівних умов та обмежень. Цих механізмів недостатньо для забезпечення прийняттого рівня розвитку інфраструктури.

В багатьох презентаціях та планах фігурують один показник – більше 70% населення будуть проживати в містах уже в найближчому майбутньому, більше того існує думка, що через 50 років у світі замість 200 країн в сучасному розумінні, буде існувати 600 міст, де зосередиться життя на планеті Земля². Тому сучасні міста потребують значного оновлення, їх називають забрудненими, закоркованими, антисанітарійними, неефективними, небезпечними та неінформованими.

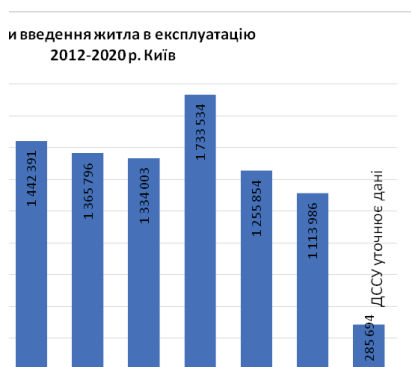

Рис. 1. Темпи введення житла в експлуатацію 2012–2020 р. Київ.
Державна служба статистики України

Рис. 2. Темпи введення житла в експлуатацію 2012–2020 р. Київська область.
Державна служба статистики України

Розвиток інфраструктури в містах повинен вирішити ключові проблеми міста:
 Безпека – потрібно покращити реакцію на злочини та надзвичайні ситуації.
 Транспорт – потрібно покращити дорожню ситуацію, паркування, логістику, забруднення повітря, корки.

Енергоресурси – потрібно відновлення системи постачання ресурсів та будівництво енергоефективних та відновлювальних технологій.

Економіка – потрібно створення робочих місць та підвищення інвестиційної привабливості регіону.

Обслуговування населення – потрібно створення публічних осередків міста та рекреаційних об'єктів.

Отже, основним трендом регіональної політики буде залучення девелоперів до будівництва інфраструктури. Але, потребує дослідження питання економічної доцільності для останніх значних додаткових витрат. Тому пошук дієвого механізму, за якого інвестиції в об'єкти інфраструктури набудуть рівної або більшої інвестиційної привабливості, ніж будівництво житла та/або комерційних приміщень, стає наріжним каменем регіональної політики.

Список використаних джерел

1. Джермен Галегуа, Розумні міста, 2021
2. Максим Бахматов, <https://nv.ua/ukr/kyiv/naykrashchi-mista-svitu-kijiv-potrapiiv-do-100-naykrashchih-mist-rozsliduvannya-bahmatova-novini-kiyeva-50164295.html>
3. Edward L.Glaeser, Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier, 2012

Олег Самойленко,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleh Samoilenko,

postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Інна Плотницька, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF INTRODUCTION OF LOBBYING ACTIVITY IN UKRAINE

The relevance of research is due to the growing influence of interest groups on public authorities and local governments, as well as their officials, directed at them on behalf of another individual, organization or group to consolidate their own interests or the interests of third parties in management decisions. However, the lack of trust in the institution of lobbying in Ukraine complicates its legalization, and the term «lobbying» is often associated directly with corruption, is influencing government officials to illegally use their powers for personal gain, but this is not the case. Modern activity of public authorities in Ukraine regularly demonstrates the inability to realize the desires or fulfill the requirements of various segments of the population. Moreover, quite often we can observe ignoring the key problems of social groups. Lobbying is an important tool for establishing a dialogue with government officials and further implementing the «will of the people».

Keywords: *lobbying, influence groups, lobbying interests government relations.*

Поняття «лобі», «лобізм», «лобіювання» у вітчизняній політичній науці є запозиченими з англійської політичної термінології. Свого політичного відтінку воно набуло в 1864 р., коли терміном «лобіювання» почали позначати купівлю голосів за відповідні кошти в коридорах конгресу США. На противагу американському континенту, в Англії та інших розвинутих європейських країнах така політика протягом тривалого часу вважалася непристойною й поняття «лобізм» стало широко вживатися в суспільно-політичній лексиці лише в ХХ ст. [1, с. 20–34].

Лобізм (від англ. Lobby – кулуари, де депутати парламенту могли спілкуватися зі сторонніми) – специфічний інститут політичної системи, що визначає механізм впливу приватних чи суспільних організацій – політичних партій, корпорацій, союзів тощо – на прийняття рішень парламентом [2, с. 39].

Ідея законодавчого врегулювання лобістських процесів в Україні в кулуарах Верховної Ради обговорюється вже кілька років. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2016 році Україна взяла на себе зобов'язання сприяти процесу інституційної розбудови та консолідації організацій громадянського суспільства, у тому числі, серед іншого, лобістській діяльності. І через чотири роки – в березні 2020 року було зареєстровано чотири альтернативні законопроекти: 3059 (Тимошенко Ю., Власенко С.), 3059-1 (Дубінський О., Василевська-Смаглюк О.), 3059-2 (Тарасенко Т., Качура О. та інші), 3059-3 (Монастирський Д., Фролов П.), 7129 (Муста-

фа-Масі Наєм та інші). Після опрацювання їх комітетами Верховної Ради та надання відповідних висновків, їх розгляд планується у березні поточного року [3].

Всі названі проекти мають на меті запровадження нормативного врегулювання лобізму. Автори пропонують введення нового понятійно-категоріального апарату, а також введення інструментарію для регулювання цього інституту. Проте проекти містять суттєві недоліки та серйозні загрози для інститутів громадянського суспільства.

Зокрема законопроект 7129 містить норму, що суб'єктам лобістської діяльності заборонено займатися будь-якими іншими видами діяльності, окрім лобіювання. Це точно не працюватиме щодо юристів, які працюють у сфері Government Relations. Сьогодні юридичні компанії – один із основних учасників ринку законного лобіювання в Україні.

Також у даному законопроекті міститься норма про персональні дані, а саме необхідність вказувати у договорі з замовником персональні дані щодо замовника, однак замовником можуть бути юридичні особи, у яких немає персональних даних.

Крім того, існує певний спротив легалізації лобістської діяльності. Так звані «тінові лобісти» роблять все можливе задля зриву прийняття Закону, який легалізує лобістську діяльність. Це пов'язано з приватними інтересами певного кола осіб, які дозволяють мати вигоду компаніям тих чи інших зацікавлених осіб, або створюють для них вигідні умови під час внесення поправок до існуючих законопроектів.

Отже легалізація лобістської діяльності є необхідним процесом для зміцнення відносин між Україною та Європейським Союзом, однак певні кола осіб не дають можливості легалізувати лобістську діяльність через наявність приватних інтересів, та породжують таким чином корупцію, а тому необхідно якомога швидше дійти консенсусу як у суспільстві, так і в політичних колах та легалізувати лобістську діяльність.

Список використаних джерел

1. Коктыш К. Е. Социокультурные рамки институционализации политических практик и типы общественного развития // Политические исследования. 2002. № 4. С. 6–19; № 5. С. 20–34.
2. Бятец М. В. Лоббизм в правотворческой деятельности // Правоведение., М., б. в., 1998. № 1. С. 30–49.
3. Дібрівна Е. Легалізація лобізму в Україні: що пропонують законодавці?. 2021. URL: <https://vsirazom.ua/cabinet/legalizaciya-lobizmu-v-ukra%D1%97ni-shho-proponuyut-zakonodavci/>

Тимур Саламаха,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tymur Salamakha,

postgraduate of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8304-1139>

Науковий керівник: Тетяна Сивак, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ЗВІТУВАННЯ УРЯДУ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ

PECULIARITIES OF GOVERNMENT REPORTING IN UKRAINE: PROSPECTS FOR THE IMPROVEMENT OF PARLIAMENTARY CONTROL

The author analyzes the parliamentary control over the activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine. In particular, the peculiarities of such a form of parliamentary control as the «Hour of Questions to the Government» are analyzed. It is established that the main disadvantages of this form of parliamentary control are the limited time, its organization and format. Based on the analysis of foreign experience, it is proposed to hear the Government's answers to the previously sent written questions or clarifications of the answers to additional oral questions of people's deputies. To improve the organization of the «Hour of Questions to the Government», the author proposed a number of measures, in particular: ensuring access to information and stimulating of cooperation with ministers, regardless of the dynamics of interaction between the Parliament and the Government; legislative settlement of the issue of granting the status of a full-fledged subject of parliamentary control to the committees of the Verkhovna Rada of Ukraine, and not only to the Parliament as a whole; introduction of interpellation as a new tool of parliamentary control.

Keywords: *government, parliament, parliamentary control, reporting, committee control.*

Оцінка з боку парламенту за діяльністю Кабінету Міністрів України, тобто парламентський контроль здійснюється відповідно до низки нормативно-правових актів. Зокрема, відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 85 Конституції України, законів України «Про регламент Верховної Ради України», «Про статус народного депутата України», «Про комітети Верховної Ради України», «Про тимчасові слідчі і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» тощо.

Однією з форм парламентського контролю за діяльністю Уряду є «Години запитань до Уряду», проведення яких відбувається щотижня, відведеного для пленарних засідань у п'ятницю з 10 до 11 години. Проведення якого відбувається за присутності повного складу Кабінету Міністрів України. Варто зазначити, що під час проведення «Години запитань до Уряду» можуть порушуватися тільки питання з визначеної теми, пропозиції до якої вносять на погоджувальній раді депутатські фракції (групи).

«Година запитань до Уряду» складається з трьох етапів: запитання до членів Кабінету Міністрів України від депутатських фракцій (депутатських груп) та відповіді на них – до 30 хвилин; запитання народних депутатів до членів Кабінету Міністрів України та відповіді на них – до 30 хвилин; запитання до членів Кабінету Міністрів України ставляться усно або в електронній формі.

Для прикладу така практика парламентського контролю за діяльністю виконавчої гілки влади у Великобританії, Ірландії тощо відбувається протягом одного дня на тиждень, або по годині протягом кількох днів на тиждень. Такий підхід сприяє посиленню взаємодії парламенту з Урядом і, відповідно, підвищує ефективність як парламентського контролю, так і діяльності Уряду.

Однак, в Україні, згідно із статтею 229 Регламенту, годині запитань до Уряду відводиться лише одна година на тиждень. У багатьох країнах ця форма контролю полягає у заслуховуванні відповідей Уряду на попередньо (за 2–5 днів) надіслані письмові запитання або уточнюючих відповідей до додаткових усних запитань. Коло цих запитань і визначає тематику дня (години) Уряду, а також перелік членів Уряду, які мають бути присутніми на парламентському засіданні. Водночас, згідно з Регламентом Верховної Ради, «година запитань» має чітко визначену тематику, Кабінет Міністрів має бути присутнім на «годині запитань» у повному складі, а попереднє письмове повідомлення Уряду про зміст запитання, на яке він має дати відповідь, є правом, а не обов'язком ініціаторів запитання (про що свідчить зміст частини шостої статті 229 Регламенту). Ці недоліки регулювання знижують контрольний потенціал «години запитань» [2].

Для усунення недоліків у проведенні «години запитань» законодавство та регламент повинні забезпечувати доступ до інформації та стимулювати співпрацю з міністрами, незалежно від динаміки взаємодії між парламентом та Урядом. Наприклад, парламент Сенегалу проводить лише щомісячне двогодинне засідання «Поточні питання до Уряду». Регламент вимагає, щоб усі члени Уряду були присутніми, щоб відповісти на запитання, яких вони не бачили заздалегідь.

Важливість такого заходу парламентського контролю як «година запитань» полягає у оперативному обміні інформацією, яка є важливою як для парламенту і Уряду, так і для громадськості. За допомогою цих сесій парламентарі, які не є членами Уряду, можуть перевірити його спроможність вирішувати питання, що становлять національний інтерес. Такий період є своєрідним медіацентром порядку денного парламенту, що може коригувати сесію не залежно від законодавчої діяльності.

Досі найбільшою проблемою залишається те, що депутатські фракції (депутатські групи) можуть ставити питання, не повідомляючи, які саме будуть, особливо, якщо є намір, щоб додаткові усні чи електронні запитання народних депутатів виходили за рамки теми обговорення. Все це робить інструмент «Години запитань до Уряду» заполітизованим та менш інформативним і корисним. Також у Верховній Раді бувають пленарні тижні, коли неможливо провести такий контрольний захід. Для прикладу, така ситуація склалася, коли Уряд проводив консультації через повідомлення про відставку Прем'єр-міністра 17 січня 2020 року. У цій ситуації Верховна Рада не мала механізму створення додаткового «вікна» для заслуховування інформації та отримання відповідей на поставлені депутатськими фракціями (групами) питання.

Відповідно має бути застосовані нові підходи до планування заходів контрольного характеру, зокрема комітетам Верховної Ради України. Так потребує законодавчого врегулювання питання надання статусу повноцінного суб'єкта парламентського контролю комітетам, адже конституційного повноваження стосуються усієї Верховної Ради, а не її комітетів. Посилення комітетом своєї діяльності під час реалізації контрольних повноважень істотно впливатиме на законопроектну спроможність комітету, а отже, сама процедура планування повинна відбуватися в площині політичних дискусій щодо пріоритетів комітету на визначений період. Новий типовий план роботи комітетів ВРУ – це лише один крок до якісного стратегічного планування у тому числі і здійснення контрольних заходів.

Також варто розглянути можливість використання відносно нового для України інструменту парламентського контролю як інтерпеляція [1, с. 49]. Сутність її полягає в удосконаленні

«Години запитань до Уряду» шляхом поєднання з процедурою розгляду відповідей на депутатські запити а також можливістю розпочати дебати коли парламентарі незадоволені отриманими відповідями від членів Уряду або ж навіть розпочати процедуру їх усунення з посади. У випадку задоволення парламенту відповідями урядовця він отримує імунітет терміном на 3 місяці. Таке поєднання дасть змогу урядовцям отримувати схвальні або негативні бали діючи відповіді на запитання народних депутатів, а також оперативніше реагувати парламенту на проблеми інституційної спроможності Уряду у виконанні покладених на нього завдань.

В Україні уже була спроба запровадити інтерпеляцію. Так у травні 2020 року було зареєстровано законопроект № 3499 (Проект Закону про інтерпеляцію). Однак він так не був прийнятим і навіть знятий з розгляду взагалі. Це свідчить про те, що це питання залишається актуальним і потребує суттєвого теоретичного доопрацювання в аспекті удосконалення такої форми парламентського контролю як «Година запитань до Уряду».

Список використаних джерел

1. Парламентський контроль: політичні поради та рекомендації для підвищення ефективності : посібник. 2021. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/manual-parliamentary-oversight-practical-advice-and-recommendations-for-improving-efficiency.html

2. Парламентський контроль: проблеми та шляхи підвищення ефективності. 2009. URL: <https://parlament.org.ua/upload/docs/Parliamentaryoversightfunctions.pdf>

Олена Давиденко,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Davydenko,

graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ірина Дудко, доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

FORMATION OF A NEW SYSTEM OF THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF POWER IN UKRAINE

The necessity of reforming the administrative-territorial system and reforming the new system of territorial organization of power in Ukraine on the basis of decentralization is substantiated. The mechanism of implementation of decentralization reforms and its stages was revealed. The advantages of decentralization and possible risks in the process of reform were identified on the example of the formation of districts of Kyiv region and communities of Fastiv district.

Keywords: *decentralization reform, basic level, subregional level, territorial community, territorial organization of power.*

Удосконалення та формування нової системи територіальної організації влади в Україні є невід'ємною складовою реформування адміністративно-територіального устрою, що ґрунтується на засадах децентралізації.

Починаючи з 2014 року в Україні триває реформа децентралізації. Як зазначено в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р., результатом реформи, її кінцевою метою є «формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад» [1].

У зазначеній Концепції було сформульовано проблеми, які потребують розв'язання та шляхи і способи їх вирішення, принципи реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, етапи реалізації та очікувані результати. Завданнями реформи було визначено:

- забезпечення доступності та якості публічних послуг;
- досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади;
- визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, що надаються такими органами;
- створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.

Урядом України було визначено підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому.

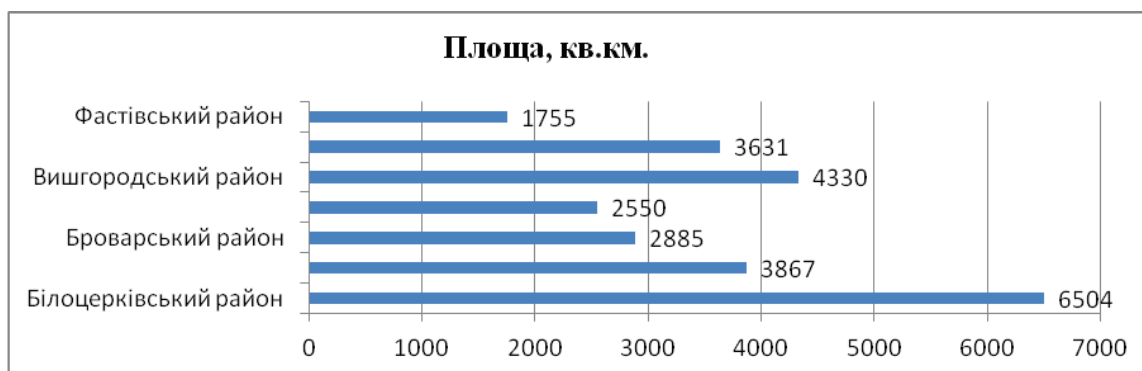
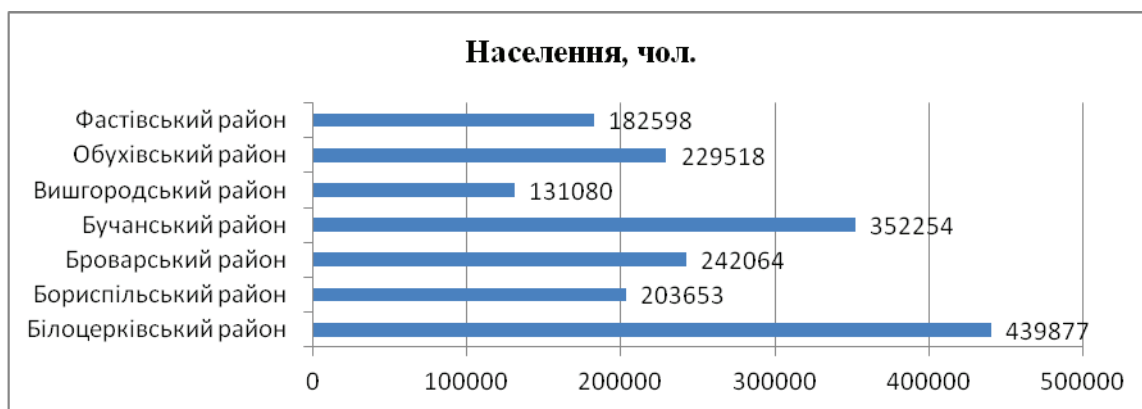
На першому етапі реформи децентралізації, що тривав до 2019 року, на підставі Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»[2] в Україні було добровільно створено 982 об'єднані територіальні громади, до складу яких увійшли близько 4,5 тисяч колишніх місцевих рад (близько 40% від загальної кількості).

В 2020 році розпочався новий етап реформи децентралізації, який став ключовим в питанні формування базового рівня місцевого самоврядування. 12 червня 2020 року Кабінетом Міністрів України було прийнято ряд розпоряджень, якими визначено адміністративні центри та затверджено території територіальних громад в 24 областях України. В результаті в країні створено 1469 територіальних громад – міських, селищних та сільських (з них 31 територіальна громада на тимчасово окупованій території в Донецькій та Луганській областях). Наступним кроком було формування та затвердження адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня. Відповідно до постанови Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 3650 створено 136 нових районів замість 490, які було ліквідовано.

Тобто в Україні затверджено новий адміністративно-територіальний устрій базового та субрегіонального рівня та сформовано нову систему територіальної організації влади в Україні.

Як і будь-яка реформа, реформа децентралізації має свої переваги та ризики. Розуміючи всю її необхідність з огляду на євроінтеграційні процеси в державі, потрібно усвідомити можливі ризики як в процесі формування нового адміністративно-територіального устрою, так на початкових етапах функціонуванням нової системи територіальної влади в країні. Можливі ризики передусім пов'язані з недосконалістю законодавчої бази, що є підґрунтям реформи, а також з неоднорідністю та різноманітністю створених громад та районів.

Нами проаналізовано зміни в адміністративно-територіальному устрої Київської області та Фастівського району. Так постановою Верховної Ради України від 17.07.2020 року № 3650 в Київській області ліквідовано 25 існуючих районів та створено 7 нових: Білоцерківський район, Бориспільський район, Броварський район, Бучанський район, Вишгородський район, Обухівський район, Фастівський район. Досить значними є відмінності в цих районах щодо кількості населення та площі територій.

До Фастівського району увійшли 9 територіальних громад з колишніх районів: Васильківського, Макарівського, Києво-Святошинського та Фастівського. Дві громади є міськими: Фастівська та Боярська, 4 – селищними та 3 – сільськими.

Для оцінки рівня спроможності показовими серед інших є такі дані - співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду та питома вага заробітної плати у видатках загального фонду:

	Бишівська селищна ТГ	Боярська міська ТГ	Гатненська сільська ТГ	Глевахівська селищна ТГ	Калинівська селищна ТГ	Кожанська селищна ТГ	Томашівська сільська ТГ	Фастівська міська ТГ	Чабанівська сільська ТГ
Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду, %	31,3	10,9	17,9	11,8	15,7	38,5	41,8	17,1	12,9
Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду, %	93,8	64,8	60,7	76,7	81,6	89,8	77,9	73,1	64,1

Дані взято із сайту <https://decentralization.gov.ua/> станом на I квартал 2021 року.

Перший з цих показників в тому числі свідчить про рівень підготовки та кваліфікації службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування, другий – про можливість (а точніше відсутність можливостей) громад спрямовувати кошти на розвиток громад, а не на їх утримання. Тому, оскільки ключовою ціллю децентралізації є посилення фінансової спроможності громад, потрібно вдосконалювати шляхи та механізми здійснення реформи, а кінцевий успіх реформи залежатиме від об'єднання та координації зусиль представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-рп. Офіційний вісник України. 2014. № 30. Ст. 831.
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 91.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад : Закон України від 16 квітня 2020 № 562-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020.

Валерія Голубь,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Valeriia Golub,

Doctor of Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-4790-4819>

ЕФЕКТИВНІ ПОЛІТИКО-АДМІНІСТРАТИВНІ ІНТЕРАКЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КООРДИНАЦІЙНОЇ ДЕРЖАВИ

EFFECTIVE POLITICAL-ADMINISTRATIVE INTERAXIES AS THE BASIS FOR THE FORMATION OF A COORDINATION STATE

The evolution of modern state and its managerial functions, the public management system in general, involves development and self-development in terms of acquiring a new qualitative format of interaction between government institutions, civil society institutions and business. The current trend of socio-political development and its peculiarity in a transitional society is that in contrast to traditional administrative and bureaucratic structures, new social ties are built mainly on the horizontal principle of interaction and interplay of all subjects of political and administration interaction in contrast to the classical Weberian principles of organization. An important component of the new model for relationship between political and administrative institutions of public administration is the focus on specific goals, measuring the final outcome, strengthening feedback mechanisms. Changes and trends in social development indicate that there is a transition from an administrative state to a coordinating state, whose missions are in the formation and development of new political and administrative institutions, the formation of a new model of their relationship, qualitatively new relationships and levels of participatory public management.

Keywords: public administration, political and administrative institutions, social development, political and administration interaction, transitional society.

Сучасна система політичних та адміністративно-управлінських інститутів передбачає формат розвитку публічного управління у відповідності до цілій розвитку суспільства, держави, відповідно викликам сучасного часу і періоду їх еволюції, що також передбачає формування пріоритетів антикризової діяльності управлінського апарату. Еволюція сучасної держави і її управлінських функцій, системи публічного управління у цілому, передбачає розвиток і саморозвиток в аспекті набуття нового якісного формату взаємодії між владними інститутами держави, інститутами громадянського суспільства і бізнесом. Сучасною тенденцією суспільно-політичного розвитку і її особливістю у перехідному суспільстві є те, що на відміну від традиційних адміністративно-бюрократичних структур, нові соціальні зв'язки будуються переважно за горизонтальним принципом взаємодії і взаємовпливу всіх суб'єктів політико-управлінської взаємодії на відміну від класичних веберовських принципів організації.

Зміни і тенденції соціального розвитку свідчать про те, що відбувається перехід від адміністративної держави до держави координаційної, завдання якої полягають у становленні та розвитку нових політичних та адміністративно-управлінських інститутів, формування нової моделі їх взаємовідносин, якісно нових зв'язків і рівнів у новій – партисипативної системи публічного управління. Важливим завданням держави як політичного інституту, відповідального за всі складові, аспекти і напрямки розвитку є створення інституційних, організаційних і функціональних умов для демократичного розвитку асоціацій громадянського суспільства,

адже саме держава встановлює правила гри і повинна гарантувати їх повне виконання з боку усіх суб'єктів управлінської взаємодії.

Розширення суб'єктності у прийнятті і реалізації політико-управлінських рішень, перерозподіл векторів впливу у механізмі формування влади і владних відносин на посилення ролі і відповідальності організацій громадянського суспільства є ознакою формування якісно нового інституціонально і функціонально оформленого типу управління державою як політичним інститутом, відповідно нових потреб, вимог і прагнень суспільства як асоціації незалежних демократично і стратегічно зорганізованих груп. Управління, побудоване за такими підходом принципово відрізняється ще і тим, що механізми його є відкритими, позбавлені бюрократичної централізації і політичної залежності, інноваційними, побудованими на довірі, спільних цілях і взаємній вигоді політичних інститутів держави і організацій громадянського суспільства к політико – адміністративних, так і тих, які формуються з боку громадськості. Суттєвим фактором впливу на успішність формування нової моделі взаємовідносин у системі політичних та адміністративно-управлінських інститутів є ефективність, відповідно якої повинні застосовуватись (або спростовуватись) конкретні форми і методи діяльності, отже, конкретні вектори стратегії і тактики реалізації завдань публічної політики можна безпосередньо зв'язати з проблемою ефективної організації і функціонування складових політико-адміністративної системи.

У цьому контексті надзвичайно важливим є питання визначення імперативу щодо ефективної організації взаємодії складових у системі горизонтальних і вертикальних зв'язків публічного управління між собою і з зовнішнім середовищем, вимірювання ефективності відповідно якісного розподілу політико-управлінського впливу і адміністративних ресурсів, враховуючи можливість різних варіантів розвитку відповідно рівнів і умов їх реалізації. Фактично, йдеться про соціальну ефективність нової моделі взаємовідносин політичних та адміністративно-управлінських інститутів, як формування ефективного механізму налагодження і координації системи сучасних соціальних взаємовідносин, зміною політико-управлінської парадигми, адже старі підходи вимірювання ефективності відповідно кількісних або механістичних критеріїв і показників не відображають повноти нових інтеграційних зв'язків, соціальних ефектів управлінських рішень, імперативів якостей системи. Важливою складовою нової моделі взаємовідносин політичних та адміністративно-управлінських інститутів публічного управління є орієнтація на конкретно визначені цілі, вимірюванні кінцеві результати (а не на виконання бюрократичних правил і процедур), посилення механізмів зворотного зв'язку.

Це передбачає також відкритість і прозорість політико-управлінської діяльності, що є важливими умовами формування та розвитку нової системи ефективного публічного управління, адже без цього система управлінських взаємовідносин формує сприятливий ґрунт для корупції, зловживань, набуття бюрократією політичного ресурсу впливу. Співвідношення політичних і адміністративно-управлінських чинників у системі державного управління безпосередньо пов'язане з характеристикою і станом розвитку держави та дієвості її основних інститутів, що відображається і у пошуку нових управлінських концептуальних підходів, відповідно нових викликів і завдань розвитку. Саме тому концепції партисипативного управління і нового державного менеджменту розглядають бюрократію (чиновників) як учасника пошуку ефективних моделей реалізації управлінських рішень, а не тільки як виконавців прийнятих політико-управлінських рішень.

Сучасна система політичних та адміністративно-управлінських інститутів передбачає формат розвитку публічного управління у відповідності до цілій розвитку суспільства, держави, відповідно викликам сучасного часу і періоду їх еволюції, що також передбачає формування пріоритетів антикризової діяльності управлінського апарату. Система політико-адміністративного управління може бути представлена як посередник у взаємовідносинах держави і суспільства, при цьому – як така, що безпосередньо впливає на вироблення і реалізацію політики і як

складова виконавчої влади. Формування сучасного політико-адміністративного управління і моделі політико-управлінських інтеракцій безпосередньо пов'язано з реальними модернізаційними змінами, у тому числі, з новим інституціональним дизайном, трансформацією традиційного імперативу модернізаційних змін, коли за основу перетворень беруться зовнішні, не властиві системні пріоритети і стратегічні цілі, відповідно, на якісні зміни, спрямовані на активізацію внутрішніх чинників і модернізаційних властивостей держави і її політичної і адміністративно-управлінської підсистем. Сучасна система політичних та адміністративно-управлінських інститутів передбачає формат розвитку публічного управління у відповідності до цілей розвитку суспільства, держави, відповідно викликам сучасного часу і періоду їх еволюції, що також передбачає формування пріоритетів антикризової діяльності управлінського апарату. Система політико-адміністративного управління може бути представлена як посередник у взаємовідносинах держави і суспільства, при цьому – як така, що безпосередньо впливає на вироблення і реалізацію політики і як складова виконавчої влади.

Список використаних джерел

1. Голубь В.В. Інституціоналізація інтеракцій держави і суспільства як основа формування ефективної держави. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2021. –№ 1 (59). С. 8–17.
2. Шевченко О. М. Особливості комунікацій з громадськістю у публічному управлінні. Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. 2016. № 2. С. 61–68. <https://www.ra.stu.cn.ua/tmppdf/46.pdf>
3. Charbit Cl. Governance of Public Policy in Decentralized Contexts. A Multi-Level Approach // OECD Regional Development Working Papers. <https://www.oecd.org/governance/regional-policy/48724565.pdf>
4. Williams K. Social Networks and Social Capital: Rethinking Theory in Community Informatics // Community Informatics. A global e-journal. 2008. Vol. 4. № 3. URL: <http://cijournal.net/index.php/ciej/issue/view/23>.

Артем Гандзюк,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Artem Gandziuk,

Candidate of State Administration, Associate Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

PARLIAMENTARY CONTROL IN THE FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME

Emphasis is placed on the need to improve the current legislation of Ukraine in the field of counteracting the use by members of organized criminal groups in their interests of associations of citizens and the media.

It was found that due to insufficient parliamentary control on the activities of civil society organizations, in Ukraine there is a use of their potential by relevant criminal groups, in order to influence them on the formation and development of public policy.

Ways to strengthen the fight against organized crime in the field of civil society organizations by means of parliamentary control are proposed, in particular by means of activity of temporary commissions of inquiry.

Keywords: *parliamentary control, association of civil society, organized crime.*

Відповідно до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» визначено головні напрями державної політики щодо боротьби з організованою злочинністю, під якою розуміється сукупність кримінальних правопорушень, що вчиняються у зв'язку зі створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань» [1]. Види та ознаки цих кримінальних правопорушень, а також кримінально-правові заходи щодо осіб, які вчинили такі злочини, встановлюються Кримінальним кодексом України, у якому у ст. 6 зазначається, що «одним із основних напрямів боротьби з організованою злочинністю є протидія використанню учасниками організованих злочинних угруповань у своїх інтересах об'єднань громадян і засобів масової інформації» [2].

Саме тому у нашому дослідженні важливою є увага до роботи організацій громадянського суспільства (далі – ОГС), до яких відповідно до ст. 12 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», законодавець передбачив відповідальність щодо своєчасного інформування про виявлення злочинної дії, зокрема в ній зазначено: «в разі одержання фактичних даних про організовану злочинну діяльність для їх перевірки витребувати та одержувати від державних органів, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій (незалежно від форм власності) інформацію і документи» [1].

Тобто ОГС законодавець цілком правомірно висуває такі ж вимоги, як і до державних органів, підприємств, установ, організацій (незалежно від форм власності). Якщо ж говорити про відповідальність за порушення законодавства, то для громадських об'єднань вона подібна до відповідальності, передбаченої для комерційних компаній.

Також для ОГС вимоги до звітування, процедури перевірки їхньої діяльності та правові умови для доступу до фінансування цілком порівнювані з умовами для інших суб'єктів господарювання. Плата за державну реєстрацію змін до відомостей про ОГС значно нижча для ОГС, ніж

для інших суб'єктів господарювання. Суб'єкти господарювання мають кращий доступ до участі у державних закупівлях, але й більший ризик проведення додаткових податкових перевірок [3].

Також представники ОГС у процесі реалізації своїх завдань, передбачених законодавством, можуть брати участь у проведенні чи реалізації публічної політики і таким чином можуть реально впливати на ухвалення органами державної влади їх рішень. Тому Конституційний Суд України, зокрема, вважає, що держава має право запроваджувати у таких випадках відповідний контроль за діяльністю ОГС та їх представників з метою запобігання виникненню в їх діяльності корупційних ризиків, недопущення неправомірного набуття матеріальних або нематеріальних благ, вчинення інших зловживань при реалізації наданих їм прав щодо участі в публічному управлінні. Посилаючись на ст. 36 і 37 Конституції України [4], Конституційний Суд України наголошує на зобов'язанні неухильно дотримуватися вимог цих статей. А саме:

Ст. 36 – про те, що « громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. ... Усі об'єднання громадян рівні перед законом»;

Ст. 37 – про те, що «утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються. Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань. Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях. Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку».

Аналізуючи ці статті Конституції України, зазначимо, що держава має створити такі законодавчі механізми для діяльності ОГС, які забезпечували б їх вільний розвиток, з однієї сторони, і контролювали їх діяльність – з іншої.

Однак, як підтверджує практика, на даний час в Україні відомі випадки, коли організовані злочинні угруповання для легалізації діяльності її членів створюють окремі ОГС, під прикриттям яких здійснюється бізнес, силові акції рейдерської спрямованості, блокування роботи певних компаній на замовлення конкурентів, контроль за нелегальним видобутком копалин, вирубкою лісу тощо.

У регіонах посадовими особами місцевого самоврядування фіксуються підконтрольні парамілітарні структури (муніципальні варти, громадські формування з охорони громадського порядку тощо), які мають фінансуватися за рахунок місцевих бюджетів. До їх лав залучаються, зокрема, спортсмени, представники криміналітету. Такі структури мають право використовувати спецзасоби, а ініціатори їх створення допомагають в отриманні відповідних дозволів у Національній поліції. Без особливого контролю за їх діяльністю можлива легалізація такої діяльності.

Тому цілком справедливо вважаємо необхідність посилення контролю за діяльністю ОГС на всіх рівнях, у т.ч. – на рівні парламенту. Парламентський контроль мають системно забезпечувати такі міжфракційні об'єднання, як тимчасові слідчі комісії. Адже, відсутність їх сис-

темної роботи не сприяє вирішенню питань боротьби з організованою злочинністю, зокрема у сфері діяльності ОГС.

Вважаємо, що в стратегії боротьби з організованою злочинністю в Україні має бути посилена роль парламенту та його фракційних і міжфракційних угруповань, зокрема має бути підвищено рівень взаємодії правоохоронних органів у відповідній сфері; змінено застаріле та розбалансоване нормативно-правове забезпечення з питань боротьби з організованою злочинністю; удосконалено процедури моніторингу криміногенної ситуації; розроблено консолідовану об'єктивну методологію оцінки загроз організованої злочинності; запроваджено інформаційно-комунікаційні технології для боротьби з таким явищем.

Список використаних джерел

1. Про організаційно правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-ХІІ. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>
2. Кримінальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25–26, ст.131. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Барометр ОГС: оцінка середовища для громадянського суспільства у країнах Східного партнерства. ULR: [http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/Barometr%20\(1\).pdf](http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/Barometr%20(1).pdf)
4. Конституція України. ULR: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

Вікторія Юрікова,

провідний фахівець кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Victoriia Yurikova,

Leading Specialist of the Department of Parliamentarism Educational And Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

POLITICAL CORRUPTION: ESSENCE AND FEATURES

The theses describe the actual continuity of the problem of corruption, which has so pervaded all spheres of public relations that it is the main obstacle to further development of the country. It is noted that corruption is mainly political in nature, as a result of government actions, defining the essence of public power, by influencing the formation and functioning of government institutions. It is emphasized corruption is a political phenomenon, as public power is a political institution. The author notes that the most susceptible to political corruption are the law enforcement agencies – the law enforcement and judicial systems, because having the influence of government and political institutions and internal corruption, these structures can not properly apply measures to combat it. Possible options for defining the concept of «political corruption» are given. The main reasons for the emergence and development of political corruption, as well as possible ways to solve it.

Keywords: *democracy, public power, corruption, political corruption.*

Упродовж останніх десятиліть проблема корупції в Україні набула широкого розголосу. Факт корупції настільки заповнив усі сфери суспільних відносин, що є найголовнішою перешкодою подальшого розвитку країни, як держави з демократичним устроєм. Якщо вважати корупцію соціальним явищем, то сміливо можна стверджувати, що вона має яскраве політичне забарвлення: результат дій влади, визначення сутності публічної влади, шляхом впливу на формування та функціонування владних інститутів. Про корупцію можна говорити як про політичний феномен, бо публічна влада являє собою політичний інститут. На жаль, корупція є визнаним явищем на світовому рівні.

Наразі найбільш піддатливими до політичної корупції є органи боротьби з цим явищем – правоохоронна та судова системи. Це відбувається тому, що маючи вплив від владних та політичних інституцій та внутрішню корумпованість, ці структури не можуть належним чином застосовувати заходи протидії з нею.

Якщо не знайти шляхи вирішення з повного знищення корупції, то це стане загрозою для національної безпеки України, понизить легітимність та ефективність влади, стане причиною знецінення демократії та верховенства права у державі.

Єдиного визначення щодо терміну «політична корупція» немає. Політичну корупцію як «неправомірне використання довірених повноважень заради особистої вигоди» визначає міжнародна антикорупційна організація Transparency International [4]. Розглянувши низку визначень, на нашу думку доцільно погодитися із тлумаченням терміну В. А. Гошовської, «політична корупція» – комплекс явищ і процесів, що описує тіньову взаємодію держави та приватного сектору, багато в чому визначає трансформацію політичного режиму [1, с. 4].

Основними причинами виникнення та розвитку політичної корупції можна виділити такі: – політична нестабільність (неефективне функціонування головних інститутів політики);

- недостатність реформ та хибні концепції (переважно реформи у сфері політики мають суб’єктивний напрям, що несуть задоволення особистих чи вузької спілки людей);
- нестійкість функцій та повноважень різних гілок влади та принципу поділу влади у державі (це зумовлено незакінченим формування політичної системи, постійним наділенням керівників держави покладенням на себе додаткових повноважень);
- відступ від демократичних принципів у діях політичних осіб (на сьогодні демократичні засоби формування та функціонування владних органів часто замінюється авторитарними та/або корупційними) [2].

Погоджуємось, що задля подолання політичної корупції варто зазначити такі основні засоби протидії:

- максимально відкриті демократичні чесні вибори та об’єктивність у результатах (проведені вибори на посаду президента країни та до парламенту за вільного вибору громадян і об’єктивного підрахунку і фіксації результатів допоможуть понизити рівень політичної корупції);
- запровадження контролю громадян над діями суб’єктів політики та забезпечення відповідальності як політичної, так і правової за протизаконну діяльність (забезпечення дієвості правоохоронних органів та об’єктивність ЗМІ);
- діяльність неупередженого незалежного суду (суд – верхівка демократичного суспільства, найголовніший та найдієвіший антикорупційний інструмент, оскільки може зупинити той чи інший прояв будь-якого виду корупції, зокрема політичної);
- відмежування бізнесу від політики (наразі бізнес впливає на політику, політичних діячів та їх поведінку й рішення);
- антикорупційна мотивація суспільства (цей фактор є найскладнішим, бо має на меті повну зміну світогляду громадян країни) [2].

Отже, політична корупція є проблемою усього світового суспільства. Тільки активна робота органів державної влади, зможе знищити таке явище, як корупція та припинити усі можливі заходи, спрямовані на незаконне збагачення.

Основними напрямками запобігання політичній корупції можуть бути завзяті дії послідовної демократизації суспільства в усіх його сферах діяльності, енергійна побудова демократичної держави. Найважливішими чинниками подолання корупції має стати прозорість рішень державних управлінців, відкриті дії влади, розвиток громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. А. Політична корупція як об’єкт наукового дослідження. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 2 (62). С. 4–11. URL: http://www.pa.stateandregions.zr.ua/archive/2_2018/3.pdf (дата звернення 06.09.2021)
2. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. URL: <http://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-korupsiya-sutnist-chinniki-zasobi-protidiji> (дата звернення 06.09.2021)
3. Політична корупція в Україні: суб’єкти, прояви, проблеми протидії. URL: http://razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD111_ukr_1.pdf (дата звернення 06.09.2021)
4. Розуміння корупції. URL: <https://www.u4.no/publications/understanding-corruption-and-how-to-curb-it> (дата звернення 06.09.2021)

Ірина Чумак,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Chumak,

Postgraduate student of public policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-1563-7616>

Науковий керівник: Валерія Голубь, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

ENVIRONMENTAL AND TECHNOLOGICAL CHALLENGES IN THE FIELD OF NATIONAL FOOD SECURITY IN UKRAINE

The socio-economic realities in which Ukraine finds itself in 2021 pose new challenges. The issue of ensuring the country's security, including food security, is relevant. The sphere of national food security in Ukraine should be assessed based on the health indicators of the country's population. Ukraine, like the rest of the world, has faced new challenges, including environmental and technological ones. Health reflects the dynamic balance between the human body and its environment. 80% of environmental diseases -severe and almost incurable. the structure of diseases is directly related to the characteristic features of industrial emissions, which predominate in the region. The dominant place in the structure of diseases and mortality of the population of Ukraine was occupied by chronic non-communicable diseases, primarily diseases of the respiratory system, circulatory system, malignant neoplasms, diseases of the nervous system and senses, allergic, genetic and other diseases of complex etiology. Today it is necessary to increase the land area of the ecological network, which is a strategic task in achieving ecological balance of the territory of Ukraine. Government programs to promote plant foods, the use of wildflowers, and the artificial enrichment of food with the necessary nutrients can help.

Keywords: *national security, food security, environmental and technological challenges, health, environment, plant food, flora, diseases, food.*

Соціально-економічні реалії, в яких опинилась Україна в 2021 році, ставлять перед нею нові виклики. Актуальним постає питання забезпечення безпеки країни, в тому числі і продовольчої. Національна безпека країни за суспільними сферами функціонування поділяється на такі основні види: політичну, економічну, державну, соціальну, інформаційну, науково-технологічну, екологічну, гуманітарну та військову безпеки. Вони характеризуються своєрідністю, але перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності. Продовольча безпека розглядається як одна з складових економічної безпеки країни [2]. Сферу національної продовольчої безпеки в Україні необхідно оцінювати, виходячи з показників здоров'я населення країни. Сьогодні, у двадцять першому столітті Україна, як і весь світ, зіштовхнулася з новими викликами, зокрема екологічними та технологічними, на які мусить достойно відповісти, зменшивши негативні наслідки і зберігши здоров'я своїх громадян. Здоров'я відображає динамічну рівновагу між організмом людини і середовищем її існування та має певну біологічну стійкість, яка забезпечує його стабільність при допустимій зміні параметрів факторів навколишнього середовища. У зв'язку з цим, високий рівень здоров'я населення стає основним показником оптимізації еко стану інтегративної геосистеми «суспільство-природа», а параметри навколишнього середо-

вища, що забезпечують його, є визначальними критеріями при оптимізації геосистеми. Тому здоров'я населення (поряд з гігієнічними і екологічними нормативами) є важливим критерієм оцінки еко ситуації в регіонах.

За даними ВООЗ, 80% екологічно зумовлених захворювань – тяжкі і майже невиліковні. Кількість хворих на рак зростає щороку на 1–4%. Виявляється також, що і структура захворювань безпосередньо пов'язана з характерними ознаками викидів промисловості, яка переважає в тому регіоні, де розташована.

Домінуюче місце в структурі захворювань та смертності населення України посіли хронічні неінфекційні захворювання, передусім хвороби органів дихання, системи кровообігу, злоякісні новоутворення, хвороби нервової системи та органів чуття, алергічні, генетичні та інші захворювання складної етіології, що відбиває вплив усієї багатоманітності умов життя.

Більше 30% продуктів харчування, які вживають жителі України отруєні нітратами, фосфатами, пестицидами, ртуттю, радіоактивними речовинами, що становлять постійну загрозу їх здоров'ю. У районах інтенсивного застосування пестицидів загальна захворюваність дітей у п'ять разів вища, ніж в екологічно чистих районах, надто частими є хвороби шкіри, органів дихання, травлення, відставання у фізичному розвитку [3]. За даними ООН, нині в містах мешкає до 80% загальної кількості населення, а в Україні цей відсоток становить 60%. Шумові, вібраційні навантаження, перенаселення, вплив магнітних, електричних, іонізаційних полів викликають найрізноманітніші захворювання.

Слід наголосити, що антропогенні зміни навколишнього середовища в результаті гігантських темпів індустріалізації, хімізації, хижацької експлуатації та розпродажу за демпінговими цінами за кордон сировини союзними відомствами-монополістами, насильницьке порушення традиційного укладу життя людей, насамперед селянства, відчуження їх від землі, спочатку колективізацією й індустріалізацією, а потім взагалі насильницьким вигнанням з постійних місць проживання в результаті меліорації, будівництва водосховищ, радіоактивного забруднення та урбанізації суттєво погіршили стан здоров'я мешканців України [2].

З метою припинення процесів погіршення стану навколишнього природного середовища, і, як наслідок, погіршення стану здоров'я громадян, необхідно збільшувати площі земель екомережі, що є стратегічним завданням у досягненні екологічної збалансованості території України. Збільшення площі національної екомережі має насамперед відбуватися в результаті розширення існуючих та створення нових об'єктів природно-заповідного фонду. Крім того, потрібно, зважаючи на швидкість технічного прогресу та пов'язаних з ним технологічних загроз, трохи повернутися до витоків, згадати, що основою раціону українців з давніх-давен були рослини. Рослинний світ України завжди був і залишається попри все, дуже багатим і різноманітним. Ліки, що могли б передувати захворюванням, зміцнювати імунітет, допомагати в лікуванні, буквально ростуть у нас під ногами. У той час, як лише 250 видів рослин офіційно визнані лікарськими рослинами, майже 1100 видів містять біологічно активні речовини, що мають потенційну лікарську цінність. Більшість цих лікарських рослин знаходяться в лісах та чагарниках. Інші 25% зустрічаються на луках та в степах, від 20 до 25% з них належать до бур'янів. Є дуже багато й інших корисних рослин, потенційних продуцентів вітамінів (200), масел (300), медоносних речовин (1000), танінів та барвників (100) [3].

Отже, екологічні та технологічні виклики в сфері національної продовольчої безпеки в Україні, що постали перед нами потребують новітніх рішень, держава мусить застосовувати новітні підходи, спрямовані не лише на захист населення, а й передування екологічних та технологічних катастроф, а також пошук сучасних шляхів відновлення уже заподіяної шкоди здоров'ю громадян. Зокрема, це і програми з популяризації рослинної їжі, вживання дикоросів, штучне збагачення продуктів харчування необхідними нутрієнтами, важливо також приділити достатню увагу вивченню питань дорадництва з боку держави.

Список використаних джерел

1. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14.09.2020. № 392/2020 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>
2. Хилько М. І. Екологічна безпека України : навч. посіб. Київ, 2017.
3. Шишлюк В.Р., Самокиш В.П. Правове забезпечення продовольчої безпеки України: сучасний стан та перспективи. Правове суспільство. 2020. № 1. С. 133–138.

УДК 001.89

В'ячеслав Дідківський,

аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viacheslav Didkivskiy,

postgraduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0761-2048>

Науковий керівник: Валерія Голубь, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО СВІДОМОГО СУСПІЛЬСТВА В ГАЛУЗІ КОМЕРЦІЙНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ У РОЗРІЗІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ВЕКТОРА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

THE TREND OF DEVELOPMENT OF A SOCIALLY CONSCIOUS SOCIETY IN THE FIELD OF COMMERCIAL PASSENGER TRANSPORT BY ROAD IN TERMS OF THE EUROPEAN INTEGRATION VECTOR OF DEVELOPMENT OF UKRAINE

Given the national vector of development, which provides for European integration measures to reform the system of passenger transport it is necessary to reform the established current legislation.

Introduction of an effective system of public safety management in commercial road transport will provide an impetus for the development of a socially conscious society in the field of commercial passenger transport by road. To do this, it is first necessary to reform the existing system of transportation organization, state supervision and control, taking into account the commitments already foreseen in the Association Agreement.

Враховуючи загальнодержавний вектор розвитку, який передбачає євроінтеграційні заходи щодо реформування системи організації пасажирських перевезень, що передбачено Угодою про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015 [1] необхідно здійснити реформування встановлених діючим законодавством загальних принципів організації та забезпечення надання таких послуг.

Дане питання регламентовано Регламентом (ЄС) № 1370/2007 Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2007 року про громадські пасажирські перевезення залізничним та автомобільним транспортом та скасування Регламентів Ради (ЄЕС) № 1191/69 та № 1107/70), та передбачає PSO – Public Social Obligation (зобов'язання із надання громадських послуг) [2]. Даний регламент визначає соціальні стандарти та систему організації пасажирських перевезень комерційним авто-

мобільним транспортом із метою задоволення попиту населення на якісні послуги. Ключовим є той факт, що послуги загального економічного інтересу мають бути організовані двома шляхами: на умовах відкритої конкуренції та за втручанням організатора перевезень (у випадку коли ринковими умовами не можливо забезпечити необхідну якість, періодичність та інші умови перевезень). Кожен перевізник має усвідомлювати як адміністративну відповідальність, так і соціальну, у зв'язку із тим, що якщо даний маршрут функціонує на ринкових умовах, дотримання соціальних стандартів надасть додаткові важелі для залучення пасажирів і отримання більш вигідного становища на ринку. Таким чином буде сформовано соціальну свідомість як перевізника, що впливатиме на його прибутки, так і пасажирів, який отримає ефективний важіль впливу на якість послуг.

Не менш важливим документом для формування свідомого суспільства є Регламент (ЄС) № 1071/2009 Європейського Парламенту та Ради від 21 жовтня 2009 року, що запроваджує загальні правила стосовно умов допуску до роботи операторів автомобільних перевезень та скасування Директиви Ради № 96/26/ЄС, який передбачає критерій допуску перевізника до ринку комерційних перевезень – добропорядність (гарна репутація). Даний показник буде формуватися за рахунок виконання усіх вимог в частині надання якісних послуг, забезпечення безпеки та дотримання вимог законодавства [3]. Такий підхід являється більше ризик-орієнтованим та надає можливість оцінювати роботу перевізника, спираючись на оцінку якості послуг від споживачів.

Терміни імплементації даних регламентів, перелік необхідних для цього нормативно-правових актів ЄС визначені у постанові Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», якою затверджено План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [4].

Крім цього, елементи сучасної комунікації надають можливість створити механізм онлайн обміну інформацією як між органами влади, так і між останніми із суспільством (громадськими організаціями, експертним середовищем, пасажирами) шляхом онлайн-систем, на кшталт: електронний кабінет перевізника/пасажирів, проведення онлайн-конференцій, інших заходів комунікації.

Такий формат відкритої взаємодії надасть можливість запровадити систему публічного управління безпекою комерційних перевезень, що значно підвищить інституційну спроможність органів влади в частині організації надання якісних послуг на прозорих умовах та фактично сформує позитивну тенденцію розвитку соціально свідомого суспільства в галузі комерційних пасажирських перевезень автомобільним транспортом.

Структура такої системи публічного управління наведено на рис. 1.

Висновок.

Запровадження ефективної системи публічного управління безпекою на комерційному автомобільному транспорті надасть поштовх для розвитку соціально свідомого суспільства в галузі комерційних пасажирських перевезень автомобільним транспортом. Для цього в першу чергу необхідно здійснити реформування діючої системи організації перевезень, державного нагляду та контролю, враховуючи вже взяті на себе зобов'язання на себе відповідно до Угоди про асоціацію.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Офіційний сайт Верховної Ради України/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. EUR-Lex Access to European Union Law // Regulation (EC) No 1370/2007 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2007 on public passenger transport services by rail and by road and repealing Council Regulations (EEC) Nos 1191/69 and 1107/70 // URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32007R1370>

3. EUR-Lex Access to European Union Law // Regulation (EC) No 1071/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing common rules concerning the conditions to be complied with to pursue the occupation of road transport operator and repealing Council Directive 96/26/EC // URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32009R1071>

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» / Офіційний сайт Верховної Ради України / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#Text>

УДК 342.53(477)

Анжеліка Крусян,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри державного управління
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Anzhelika Krusian,

*Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Public Administration
of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Public Service
of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

PARLIAMENTARY CONTROL IN UKRAINE: SITUATION AND PROBLEMS

In the current conditions of political and legal reforms in Ukraine, the issue of improving parliamentary control is becoming relevant. A systematic analysis of the current legislation provides grounds to determine that the Verkhovna Rada of Ukraine exercises control over the exercise of its powers in a wide area, namely: the activities of executive bodies, respect for constitutional rights and freedoms of man and citizen, financial and economic sphere, etc. However, the parliament's control needs to be improved. It is for this purpose that the Law of Ukraine «On amendments to certain laws of Ukraine concerning ensuring the effective implementation of parliamentary control» was adopted, the analysis of the novelties of which provides grounds to summarize that the Law is not without certain shortcomings, which were noted by domestic experts. In addition, the issue of parliamentary control over the national security and defense sector is acute in Ukraine; the imperfection of parliamentary control has caused certain conflicts and misunderstandings between branches of government, etc. The adoption of a profile law on parliamentary control and its subsequent implementation in constitutional and legal realities is urgent. Thus, the effectiveness of parliamentary control needs to be improved in order to ensure the sustainable development of modern Ukrainian parliamentarism – the basis of Ukrainian statehood.

Keywords: *parliamentarism, parliament, parliamentary control, the Verkhovna Rada of Ukraine.*

Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. стало тим відправним моментом, з якого починається відродження української державності, яка безпосередньо пов'язана з розвитком вітчизняного парламентаризму, який є основою демократичної, правової держави.

Втім існують проблеми у цій сфері. Так, необхідним для продовження демократичних реформ та сучасних інтеграційних процесів в Україні є посилення інституційної спроможності українського парламенту – Верховної Ради України з метою удосконалення реалізації таких основних її функцій, як законодавча, представницька, установча та контрольна. Ефективність виконання зазначених напрямків безпосередньо впливає на якість законодавства, ефективність системи «стримувань та противаг», а також дієвість парламентського контролю, який має важливе значення у сучасних умовах політико-правових перетворень в Україні. Так, В. Г. Пилипчук до завдань парламентського контролю відносить «забезпечення ефективного захисту: конституційних прав, свобод та безпеки людини і громадянина; духовних, морально-етичних, культурних, історичних, інтелектуальних та інших цінностей українського суспільства; конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності держави» [1, с. 19]. Парламентський контроль визначається науковцями як «складова народовладдя» [1, с. 20–24], що надає йому значущості, адже у цьому випадку можна говорити про здійснення контролю від імені народу через його представницький орган – парламент.

Стосовно визначення об'єктів контролю парламенту серед науковців немає єдності, так Я. М. Куцин вважає, що парламентський контроль має бути спрямованим «на перевірку та оцінку діяльності насамперед органів виконавчої влади на чолі з урядом, з можливістю застосування відповідних санкцій» [2, с. 16–17]. Думається, що такий підхід є завузьким та не кореспондує теорії та практиці сучасного парламентаризму. Більш аргументованою є позиція І.Є. Словської, яка резюмує, що «парламент наділений вагомими повноваженнями як орган контролю» та зазначає: «Основними об'єктами контролю є функціонування виконавчої влади, діяльність посадових осіб, у тому числі вищих посадових осіб держави, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина, стан фінансово-економічної системи» [3, с. 272]. Такий широкий перелік об'єктів парламентського контролю є обґрунтованим у контексті науково-практичної парадигми парламентаризму. Український парламент здійснює контроль через реалізацію своїх повноважень, визначених, перш за все, у Конституції України (див.: п.8–11, 13, 28, 31–34, 37 ч.1 ст. 85 Конституції України). Водночас, не тільки ці положення Конституції України розкривають «контрольні повноваження» парламенту у контексті системи парламентаризму. Цей контроль здійснюється парламентом також у формі діяльності Рахункової палати, яка від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням (ст. 98 Конституції України).

Парламентський контроль здійснюють такі органи Верховної Ради України, як комітети, які створюються парламентом, окрім іншого, для «виконання контрольних функцій» (ч. 1 ст. 89 Конституції України). Повноваження комітетів щодо виконання контрольної функції закріплені у ст. 14 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 4.04.1995 р. Контрольні повноваження здійснюють тимчасові спеціальні комісії і тимчасові слідчі комісії (ст. 1 Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» від 19.12.2019 р.).

Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (ст. 101 Конституції України, ст. 1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23.12.1997 р.). Крім цього, парламент, як орган загальної компетенції, здійснює контроль в процесі своєї поточної діяльності, реалізуючи свої повноваження відповідно до Конституції та законів України.

Таким чином, можна зробити висновок про наявність законодавства про парламентський контроль. Водночас, контроль парламенту потребує покращення через удосконалення цього законодавства. Саме з метою забезпечення ефективності парламентського контролю прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення ефективної реалізації парламентського контролю» від 3.12.2020 р. Основними новелами цього Закону є те, що законом конкретизується механізм взаємодії парламенту і Рахункової палати та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; уточнюються роль і завдання комітетів ради у процесі розгляду звітів, доповідей та інформації держорганів і посадових осіб; передбачається, що генпрокурор матиме раз на рік звітувати в парламенті; пропонується зобов'язати раз на рік звітувати у парламенті голову Служби безпеки України, Нацбанку, керівництво Антимонопольного комітету, Фонду держмайна та Рахункової палати; передбачено посилення дієвості парламентських слухань тощо. При цьому Закон усе ж не позбавлений певних недоліків, які були відзначені вітчизняними експертами [4]. Так, гостро в Україні стоїть питання парламентського контролю над сектором національної безпеки і оборони, що актуалізовано умовами глобальних та регіональних викликів. Крім того, думається, що недосконалістю парламентського контролю викликані й певні

конфлікти та непорозуміння між гілками державної влади. Нагальним є прийняття профільного закону про парламентський контроль та його наступне втілення у конституційно-правові реалії.

Отже, дієвість та ефективність парламентського контролю потребують свого підвищення, з метою сталого розвитку сучасного українського парламентаризму як основи української державності.

Список використаних джерел

1. Парламентський контроль в умовах децентралізації державної влади та цифрової трансформації в Україні: стан і проблеми: матеріали Першої всеукр. наук.-практ. конфер., м. Київ, 30 бер. 2021 р. / упор.: В.М. Фурашев, С.О. Дорогих. Київ, 2021. С. 3–20.

2. Куцин Я. М. Праксеологія парламентського контролю: порівняльно-аналітичне дослідження : дис... канд. юрид. наук (доктора філософії) : 12.00.02 / ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2018. 262 с.

3. Словська І. Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 336 с.

4. Хилько М. Удосконалення механізмів ефективної реалізації парламентського контролю в Україні. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 20 (205). С. 15–19. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/dumka/2020/20.pdf>.

Олена Менська,

слухачка магістратури другого року навчання Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Menska,

Master's student of the second year of study of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: **Надія Максименцева**, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

PUBLIC POLICY IN THE FIELD OF GUARD OF CULTURAL HERITAGE IN UKRAINE DURING THE ARMED CONFLICT

For today approaches of public policy in the questions of guard of cultural heritage, that is on the temporally occupied territories of Ukraine, must be sent to defence and maintenance of both objects and them legal status after Ukraine. Actuality of the investigated question considerably increased from the strained situation in that there is Ukraine from time of occupation of part of her territory. The realizable analysis of the accepted lately normatively-legal acts talks about intentions of home legislator to pawn key strategic trends in the improvement of sphere of guard of national cultural acquisition.

The author expressed observations on the state policy in the field of protection of cultural heritage sites with an emphasis on Ukraine's policy towards sites located in the temporarily occupied territories, in particular, stressed the importance of our step in international influence on the aggressor country. for the preservation of cultural property in the occupied territory of Ukraine, which resulted, inter alia, in the ratification of the Second Protocol to the Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of the 1954 Armed Conflict.

Keywords: public policy, objects of cultural heritage, cultural acquisition, armed conflict.

Важливою цінністю будь-якого суспільства, є і залишаються питання власної самоідентифікації. Вона є фактично акумульованою та вираженою в матеріальних об'єктах культурної спадщини, як невід'ємний та визначальний чинник суспільного розвитку кожної цивілізованої країни. Проте сьогодні питання збереження вітчизняного культурного надбання в більшості випадків постає як результат переконань деяких політиків, державних діячів, які продукують власні погляди, здійснюють політичний дискурс щодо надто широкого трактування змісту цього поняття, що не відповідають інтересам суспільства в питаннях збереження власної самобутності. Особливо актуальним є збереження культурної спадщини та території проведення заходів військових дій на Сході України.

Останні 30 років свого державотворчого шляху Україна формувала систему забезпечення прав і свободи людини та громадянина, яка безпосередньо пов'язана з діяльністю законодавчих (представницьких) органів влади щодо закріплення інтересів громадян, у тому числі стосовно сприяння консолідації та розвитку нації, її історичної свідомості, традицій і культури, яка неможлива без державного контролю у цій сфері. Власне, це заповідають норми Конституції України, якими і визначено декілька видів контролю, зокрема: громадський (ст. 38); президентський (ст. 106); урядовий (ст. 116), конституційний (ст. 150–151) і парламентський (ст. 85). Ураховуючи пріоритет ідей парламентаризму у суспільній думці та у нормах Консти-

туції України, саме парламентський контроль, на нашу думку, має бути найбільш ефективною та дієвою формою захисту боку держави у сфері охорони культурної спадщини в Україні.

Предметом парламентського контролю може виступати процес чи явище, яке відбувається у державі і потребує контрольних дій не тільки з боку Верховної Ради України, його внутрішніх та зовнішніх органів, що пов'язані із реалізацією контрольних функцій та повноважень, зокрема, можемо говорити про парламентські слухання як про одну з контрольних функцій парламенту, які організовуються відповідним комітетом парламенту з метою привернення уваги громадськості до конкретної проблеми. Так, на виконання Постанови Верховної Ради України від 8 лютого 2018 року № 2290-VIII у Верховній Раді України (далі – ВР України) відбулися парламентські слухання на тему: «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні», за результатами проведення яких Постановою Верховної Ради України від 14 травня 2019 року № 2716-VIII [1] були схвалені відповідні Рекомендації, зокрема, рекомендували Президенту України забезпечити подання до ВР України проекту Закону України про приєднання України до Другого протоколу до Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, підписаної в Гаазі 14 травня 1954 року. На виконання вимог парламенту Президентом було подано, а у подальшому і підписано Закон України «Про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року» від 30.04.2020 № 585-IX [2].

Проте звернемо увагу, що зміст парламентського контролю у тій чи іншій сфері суспільного життя є комплексним та вимагає постійної участі парламенту. Отже, приєднання до міжнародної Конвенції, зазначеної вище, є вагомим досягненням України в сфері міжнародного захисту власної культурної спадщини, а ефективна реалізація її положень є тим кроком, який надасть можливість отримати додаткові ефективні інструменти в організації захисту культурного надбання на тимчасово окупованих територіях України.

Зазначимо, що ще раніше, а саме 18 січня 2018 року ВР України був прийнятий Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» [3]. Цим законом було закладено ключову тезу, згідно з якою відповідальність за матеріальну чи нематеріальну шкоду, завдану Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, покладається на Російську Федерацію, відповідно до принципів і норм міжнародного права. За державою Україна, територіальними громадами сіл, селищ, міст, розташованих на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях (ст. 2). Ці положення стосуються і культурного надбання. Зокрема, у раніше прийнятому Законі України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», відповідальність за охорону культурної спадщини на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію, відповідно до норм і принципів міжнародного права (ч. 7 ст. 5) [4].

Логічним кроком у цьому напрямі стало створенню комплексного документа, який повинен закласти єдині рамки для роботи з окупованими територіями на шляху до визначення правових підвалин для державної політики у цьому питанні, став проект Закону «Про засади державної політики перехідного періоду» (реєстр. № 5844 від 09.08.2021), у преамбулі якого пропонується визначати власне засади державної політики перехідного періоду та спрямовувати на уніфікацію підходів до деокупації тимчасово окупованих територій, а також реінтеграцію цих територій та їхніх мешканців [5]. Даним проектом, окрім іншого, пропонується

заходи, які здійснюються протягом усього перехідного періоду, зокрема такі, що стосуються і захисту культурних цінностей (п. 6 ч. 1 ст. 18).

Таким чином, роль парламенту, зокрема заходів парламентського контролю щодо охорони культурної спадщини в умовах окупації територій України є провідною. Саме парламент у парламентсько-президентській республіці має стати органом, який як виконує законодавчу функцію та визначає загальні засади та вимоги чинного законодавства, так і контролює виконання таких положень органами державної влади.

Список використаних джерел

1. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стан, проблеми та перспективи охорони культурної спадщини в Україні» : Постанова Верховної Ради України від 14 травня 2019 року № 2716-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2716-19#n11> (дата звернення 05.09.2021).

2. Про приєднання України до Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року : Закон України від 30.04.2020 № 585-IX <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/585-IX#Text> (дата звернення 05.09.2021).

3. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18.01.2018 № 2268-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#Text> (дата звернення 05.09.2021).

4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1207-18#Text> (дата звернення 05.09.2021).

5. Про засади державної політики перехідного періоду : проект Закону України реєстр. № 5844 від 09.08.2021 URL: https://www.minre.gov.ua/sites/default/files/1._zakonoprojekt_pro_zasady_dppp.pdf (дата звернення 05.09.2021).

ЗДОБУТКИ УКРАЇНИ У ДЕРЖАВНОМУ БУДІВНИЦТВІ ТА НАЦІОТВОРЕННІ

УДК 351

Олег Зубчик,

доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри державного управління
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Каміран Камал Карім,

здобувач освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» з публічного управління та
адміністрування Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleh Zubchuk,

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Head of the Department of Public
Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5363-399>

Kamiran Kamal Karim,

Ph.D Student in Public Administration, Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-3321-8391>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА АДМІНІСТРАТИВНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ (ПРИКЛАД УКРАЇНИ ТА ІРАКСЬКОГО КУРДИСТАНУ)

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF RESEARCH OF THE INFLUENCE OF ORGANIZATIONAL CULTURE ON ADMINISTRATIVE EFFICIENCY (EXAMPLE OF UKRAINE AND UKRAINE)

The impact of organizational culture on administrative efficiency is a little-studied scientific problem in the field of public administration in Ukraine. Although public administration is being reformed in Ukraine, little attention is being paid to this problem. However, scholars pay attention to the culture of the organization as an economic phenomenon. Various aspects of organizational culture as a transcultural phenomenon are considered. The authors note that organizations in the economic sector quickly took an active position in the use of organizational culture. Organizational culture is studied as an important factor in forming and increasing the competitiveness of enterprises due to the possibility of influencing administrative efficiency. The public sector views administrative efficiency differently: as a social platform for employed citizens. As a result, numerous problems of low administrative efficiency of public sector organizations, unreasonable huge costs, and losses are a burden on the public budget. As a result, inefficient use of public finances delays the socio-economic development of society. This paper discusses the possible causes of this situation.

Keywords: methodology, public administration, organizational culture, administrative efficiency, competitiveness.

Вивчення, концептуалізація та операціоналізація впливу організаційної культури на адміністративну ефективність в контексті умов соціально-економічного розвитку країни чи регіо-

ну, який розвивається, зокрема, як Україна та на прикладі Іракського Курдистану є важливою науковою проблемою у галузі публічного управління та адміністрування.

Хоч, повторно зауважимо, що в останні роки спостерігається все більший науковий інтерес та увага експертного середовища у контексті урядових реформ, спрямованих на вивчення організаційної культури та організаційної діяльності. Незважаючи на цей зростаючий інтерес, організаційна культура є сферою, яка не є глибоко дослідженою, особливо це стосується організацій публічного сектору в Іракському Курдистані (в Україні наразі впроваджується рішення про підвищення інституційної спроможності в системі державного управління, підвищення кваліфікації державних службовців, конкурсна система прийому на службу).

На думку авторів, наукова література з теми організаційної культури, як в Україні, так і в Іракському Курдистані є обмеженою, і, звичайно, немає нічого такого з глибоких наукових досліджень, які могли б виявити будь-яку чітку закономірність ефекту та взаємозв'язку між організаційною культурою та організаційними результатами, що свідчили та аргументували чіткий вплив організаційної культури на адміністративну ефективність в публічному секторі. Уведення та поширення у практиці наукового дослідження, аналізі та консультуванні здобутків наукової теорії публічного управління та адміністрування, зокрема результатів глибоких досліджень впливу організаційної культури на адміністративну ефективність, не лише економічних показників, а оцінки наслідків важливих для стабільного розвитку суспільно-політичних та управлінських явищ і процесів, сприятиме зайняттю провідного місця наукового управління (наукового менеджменту) незалежного від політичної ідеології.

Власний досвід діяльності авторів тривалий період в публічному секторі в Україні та в Іракському Курдистані дозволяє мати різноманітні докази того, що адміністративну неефективність можна віднести до трудової етики та організаційної культури, яка проявляється у багатьох організаціях публічного сектору, як України, так й Іракського Курдистану – суспільств з різних культур, але спільної проблеми.

На нашу думку, важливий внесок досліджень впливу організаційної культури на адміністративну ефективність, це те, що він стимулює наукові дискусії та надає можливості для майбутньої дослідницької діяльності у напрямку більш глибокого вивчення впливу організаційної культури на адміністративну ефективність, що значно збагатить сукупність знань шляхом системного аналізу теорії організаційної культури, системного аналізу практики організаційної культури, розробки концептуальних основ досвіду організаційної культури у зв'язку з адміністративною ефективністю в Україні та Іракському Курдистані, а також усіх інших країнах та регіонах, які розвиваються і бажають удосконалити власну систему публічного управління та адміністрування. А також, надає отримання можливостей та надання пропозицій на основі результатів цього дослідження ініціювати та впроваджувати реформи у публічному секторі країн, які розвиваються. Окрім зазначеного, сьогодні також лунають дискусії щодо застосування матричних методів у стратегічному аналізі політики, що може дати більше можливостей досліджувати адміністративну ефективність. Разом з тим, вони потребують повної та надійної інформації відносно стану сегменту державної політики, сильних та слабких сторін. У зв'язку з цим, побудова матриць повинна супроводжуватись постійною роботою зі збирання інформації, що в наш час не здійснюється на системній основі.

Список використаних джерел

1. Alam, I. Customer interaction in service innovation: evidence from India // International Journal of Emerging Markets. Vol. 8 N 1. 2013. P. 41–64.

2. Carr A. Critical Theory and the Management of Change in Organizations. *Journal of Organizational Change Management* 13 (3), 2000. P. 208–220.
3. Енциклопедичний словник з державного управління. Ч. 1: А–Г / уклад. Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2010. С. 1–128.
4. Ефективність державного управління / Ю. Бажал, О. Кілієвич, О. Мертенс та ін.; за заг. ред. І. Розпутенка. Київ: К.І.С., 2002. 420 с.
5. Зубчик О. А. Концепт «конкурентоспроможність» у дослідженні адміністративної ефективності державного управління / О. А. Зубчик // Теорія та практика державного управління. 2018. Вип. 2. С. 117–125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2018_2_20
6. Зубчик О., Каміран Камал Карім, (2020). Теоретико-методологічні основи дослідження впливу організаційної культури на адміністративну ефективність (приклад України та Іракського Курдистану). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*, 12(2). 13–25.

Ігор Ткаченко,

кандидат політичних наук, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Igor Tkachenko,

philosophy Doctor of Political Sciences, Docent of the Public Administration Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3029-4578>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

ACTUAL PROBLEMS OF DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF THE STATE ANTI-CORRUPTION POLICY IN UKRAINE

The aim of this thesis is to present results of empirical study based on the recent events dedicated to the development and implementation of the state anti-corruption policy of Ukraine within the last two years (2020–2021). Based on the empirical facts, statistics of Transparency International and materials researches of other authors, conclusions are provided and problems of anti-corruption policy development outlined. In particular, author focuses on non-adoption of the state anti-corruption strategy, outline problems of implementation of OECD standards in corporate governance and small privatization reform fails as well. A subject of analysis is the decision of the constitutional court of Ukraine on anti-corruption disclosure of assets in October 2020. Separate part of the conclusions devoted to the improvement of the assets disclosure system in Ukraine and integrity of members of the Parliament of Ukraine.

Keywords: anti-corruption policy; assets disclosure; Transparency International; GRECO; Corruption Perception Index; anti-corruption strategy; integrity standards of members of the Parliament; public officials assets monitoring.

У 2020 році український індекс СРІ покращився завдяки запуску Вищого антикорупційного суду та перезапуску Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК). Саме ці події, нарешті, завершили «ланцюжок» створення антикорупційної інфраструктури в Україні, що до цього могла працювати лише частково. На позитивних результатах також відбилися антикорупційні зміни, впроваджені під час «турборежиму» ВР України ІХ скликання. Зокрема, нові законодавчі норми щодо надання права самостійно здійснювати негласні слідчі дії для НАБУ, повернення відповідальності за незаконне збагачення, посилення захисту викривачів та зміни у сфері публічних закупівель. На покращення позиції України вплинули також мала приватизація, антикорупційні ініціативи попереднього складу уряду, довгоочікуваний запуск НАЗК електронного реєстру звітності політичних партій.

Водночас за останній рік в країні виникли і оформились суттєві ризики, які можуть відкинути Україну назад у сфері превенції. Насамперед це затримка з імплементацією повноцінної судової реформи. Відзначалися непоодинокі спроби порушити та нівелювати досягнення у сфері публічних закупівель. Як уряд, так і парламент намагалися внести зміни в законодавство та запровадити локалізацію в публічних закупівлях, що суперечить міжнародним зобов'язанням у сфері конкуренції та управління державним майном.

Наприкінці 2020 року продовжувалися дискусії щодо особливостей реалізації державної антикорупційної політики в сфері розкриття інформації про доходи і видатки публічних осіб у зв'язку з реалізацією рішення Конституційного суду України від 27 жовтня 2020 року

№ 13-р/2020 у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та Кримінального кодексу України. Цим рішенням Конституційного суду було визнано неконституційними більшість положень, що стосуються функціонування системи розкриття інформації про доходи і видатки публічних осіб, а також статтю 366-1 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за декларування завідомо недостовірних відомостей. Проблема згодом була вирішена парламентом, який ухвалив в цілому проєкт закону № 4470, що відновлює повноцінну роботу Національного агентства з питань запобігання корупції.

Натомість у звіті за результатами оцінки виконання Україною рекомендацій четвертого раунду оцінки GRECO «Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів» (Greco, 2020) чітко зазначається – до цього часу об’єктивний «порядок моніторингу способу життя» не прийнято. Не зважаючи на те, що НАЗК схвалило порядок здійснення моніторингу способу життя суб’єктів декларування ще в травні 2017 року, його не було зареєстровано в Міністерстві юстиції України і не введено в дію станом на червень 2021 року.

Як на національному, так і на міжнародному рівні визнано унікальність української системи електронного декларування за масштабами. На сьогодні, у «Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» зареєстровано близько 1,5 млн користувачів. За офіційними даними НАЗК, станом на 15 березня 2021 р. в електронній базі даних знаходилося 6 млн 92 тис. 364 декларацій та повідомлень.

За висновками авторитетної міжнародної організації «Група держав проти корупції» (GRECO, 2020), на сьогодні все ще існує достатньо великий ризик ручного відбору та ручної обробки е-декларацій, незаконного втручання та обмежена сумісність з іншими базами даних. Хоча НАЗК формально і є зберігачем бази електронного декларування, фактично ця система управляється державним комерційним підприємством «Українські спеціальні системи» в структурі адміністрації Держспецзв’язку України.

Головною проблемою України залишається відсутність антикорупційної стратегії як базового документа антикорупційної політики. Попередня стратегія, обов’язковість якої встановлена законодавством, завершилась ще у 2017 році. На сьогодні парламентом ухвалено в першому читанні проєкт закону про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки (законопроєкт № 4135). У випадку схвалення цього законопроєкту очікується суттєва зміна самої системи управління антикорупційною політикою.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI). URL: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>
2. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки». (Електронний ресурс). Дата оновлення: 05.09.202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>
3. «Антикорупційні реформи в Україні. Звіт за результатами 4го раунду моніторингу виконання Стамбульського антикорупційного плану» (2017). (Електронний ресурс). URL: <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-4th-Round-Report-Ukraine-ENG.pdf>
4. «Антикорупційні реформи в Україні: запобігання і боротьба з корупцією на державних підприємствах» (2018). URL: <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Ukraine-4th-Round-Bis-Report-SOE-Sector-2018-ENG.pdf>
5. Звіт з виконання рекомендацій четвертого раунду оцінки GRECO «Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів» (2020). (Електронний ресурс). Дата оновлення: 05.09.2021. URL: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/16809d768c>
6. Дослідження корупції: теоретичні та концептуальні засади. Антологія. Київ, Дух і Літера, 2021. 664 с.

Валентина Карлова,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Valentya Karlova,

Doctor of Sciences of Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-5945-2253>

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

THE LATEST APPROACHES TO REFORMING PUBLIC ADMINISTRATION IN CONDITIONS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS

The existing system of public administration is made with modern challenges and public development trends inadequate, which leads to the search for a new management model that would respond promptly and adequately respond to changes in the world and society. In modern transformations – political, economic, socio-cultural, significant mission and tasks of the state, structure, functions and technologies of public administration, the content of public structures. The ever-increasing dependence of the state from other social actors leads to the fact that the successful formation and implementation of state policy became practically impossible without business and civil society. «Good governance» as a model of public administration based on the distribution and management of the resource potential of cooperation of all public institutions (state, private, public) through a mutually beneficial partnership and consensus in achieving certain goals.

Keywords: *public administration, reform of public administration, model of public administration, proper governance.*

Трансформаційні процеси, що нині відбуваються в українському суспільстві, викликані як зовнішніми чинниками, так і внутрішніми – поглибленням демократизації всіх сфер суспільного життя, утвердженням ринкових відносин, формуванням електронного інформаційного простору, зумовлюють суттєві перетворення форм і змісту суспільного життя, інституційної сфери, норм, цінностей та інших соціокультурних сторін соціуму. Викликані ними внутрішні суперечності розвитку, оголили проблеми сформованої системи державного управління: її громіздкість, низьку ефективність, відірваність від низових ланок управління, недостатню розвиненість демократичних принципів і процедур. Наразі в Україні державне управління справляється з сучасними викликами й тенденціями суспільного розвитку не найкращим чином, що зумовлює пошук нової моделі управління, яка б адекватно реагувала на зміни в українському суспільстві та у світі.

В умовах сучасних трансформацій – політичних, економічних, соціокультурних, суттєво змінюються місія і завдання держави, структура, функції та технології державного управління, зміст діяльності громадських структур. Постійно зростає залежність держави від інших суспільних акторів призводить до того, що успішне формування та реалізація державної політики стали практично неможливими без участі бізнесу та громадянського суспільства. Зміни в публічній сфері призводять до підвищення ролі недержавних акторів у виробленні управлінських рішень і відповідно трансформують систему їх відносин в напрямку співпраці. Не зважаючи на те, що досить часто держава зберігає позиції домінантного актора, вона більше не здатна ефективно реалізувати свої функції через механізми владного примусу та все частіше звертається до методів управління, заснованих на комунікативній взаємодії з громадянським суспільством. Активне залучення гро-

мадськості та поява нових акторів у процесі управління сприяли трансформації системи державного управління в публічне управління. Все це підштовхує науковців, практиків шукати нові підходи до реформування державного управління, відповідно до реалій суспільних трансформацій.

Зміна природи суспільних відносин – перехід від переважно суб'єкт-об'єктних відносин у владно-громадській взаємодії до суб'єкт-суб'єктних, партнерських відносин, що відбиває відносини не вертикальної субординації, а горизонтальної координації різних акторів знайшла своє відображення у сучасних моделях публічного управління: «New Public Management» (NPM) – новий публічний менеджмент та «Governance» – «врядування». Важливе місце в межах розглянутих моделей займають концепції «електронного уряду», «антикризового державного менеджменту», «мережевого управління», «відкритого уряду», багаторівневого управління та інших.

Слід зазначити, що «врядування» («Governance») на сьогодні представлено різними концепціями: «Good Governance» (досконале, добре або належне врядування), «Responsive Governance» (відповідальне врядування) та «Democratic Governance» (демократичне врядування). «Governance» ґрунтується на: більшій увазі держави до інтересів громадянського суспільства; розширенні участі його суб'єктів у державному управлінні (громадян, громадських організацій, бізнес-структур); відкритості влади щодо громадського контролю; засадах самоорганізації та міжорганізаційних мережах, для яких характерними є взаємозалежність, обмін ресурсами, правила гри і слабка залежність від держави [1, с. 24]. Основні інструменти реалізації принципів концепції «Governance» спрямовані на: децентралізацію системи державного управління; партнерство з бізнес-структурами, взаємодію з громадськістю щодо надання послуг із залученням недержавних ресурсів; участь громадян у процесі вироблення політики і її реалізації, перехід від «держави-опікуна» до «держави-партнера» та інші.

У сучасному вимірі набула поширення концепція «належного врядування» («Good governance») у форматі принципів Європейської Стратегії інновацій та належного демократичного врядування на місцевому рівні [3]. Зазначена модель ґрунтується на розподілі і управлінні ресурсним потенціалом співробітництва усіх суспільних інститутів (державних, приватних, громадських) шляхом взаємовигідного партнерства та консенсусу в досягненні визначених цілей і базується на таких принципах, як: громадська участь, прозорість, підзвітність, верховенство закону, ефективність та справедливість.

Слід зазначити, що концепція належного врядування стала основою реформування публічного управління у багатьох країнах світу, зокрема Європейського Союзу, де вона активно розробляється і впроваджується у практику і характеризується багаторівневим характером взаємодії між різними рівнями інституційної побудови та залученням державою до взаємодії представників бізнесових структур та громадянського суспільства.

В Україні, яка намагається наблизитися у сфері публічного управління до кращих європейських стандартів, потрібно створити належні умови для імплементації принципів, механізмів й інструментів належного врядування в адміністративно-управлінську практику. Сучасне публічне управління має спиратися на новітні управлінські механізми і технології, найбільш важливими з яких є: партнерство, багаторівневе управління, децентралізація влади, електронне врядування.

Трансформація державного управління в управління публічне на принципах належного врядування визначає напрями і зміст наступних інституційних змін в соціально-економічній системі України.

Список використаних джерел

1. Бакуменко В. Д. Парадигма інноваційного розвитку суспільства: сучасні концепції реформування публічного управління. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 43. С. 21–28.
2. Куйбіда В. С., Толкованов В. В. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах : збірник науково-аналітичних та навчально-методичних матеріалів, нормативно-правових актів з питань впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні. Київ : ТОВ «Полігр. центр «Крамар», 2010. 258 с.

Владислав Грехов,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vladyslav Hriekhov,

Ph.D student of the Department of public policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0534-5978>

Науковий керівник: **Володимир Козаков**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF STATE ETHNIC POLICY

The purpose of the article is presenting of the prospects for further formation of national value foundations on which modern state policy in the field of interethnic relations, religion and protection of the rights of national minorities in Ukraine will be based. The lack of stable power institutions after the events of the Revolution of Dignity, the military aggression of the Russian Federation and the annexation of Crimea demonstrated the rudimentary state of mechanisms for ensuring interethnic unity, stability and cohesion of Ukrainian society in particular on the territory of the Autonomous Republic of Crimea in 2014. The reset of state policy in the sphere of interethnic relations is seen as an important component of the further reintegration of the Autonomous Republic of Crimea. In 2021, an additional tool was introduced at the legislative level to take into account the axiological role of education, language, culture, religion for Indigenous peoples and national communities of Ukraine and their potential in the formation of national socio-cultural values.

Keywords: *ethnopolitics, ethnos, cultural and value space, indigenous peoples, reintegration.*

На 30 рік відновлення незалежності України надзвичайно актуальним для подальшого розвитку державності залишається питання успішного формування загальнонаціональних ціннісних засад, на яких буде ґрунтуватися сучасна державна політика у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні.

У своїй промові з нагоди 30-ї річниці незалежності України Президент Володимир Зеленський сказав наступне: «Сьогодні вперше в історії хочу назвати тих, хто живе в Україні, щоб ми нарешті зрозуміли, що український народ – це українці, кримські татари, караїми, кримчаки, росіяни, білоруси, молдавани, болгары, угорці, румуни, поляки, євреї, вірмени, греки, роми, грузини, гагаузи, азербайджанці, узбеки, казахи, киргизи, туркмени й таджики, литовці, естонці й латиші, турки, корейці, башкири, лезгини, аварці, марійці, німці, словаки, чехи й фіни, комі, албанці, карели, чеченці, осетини, абхази, кабардинці, табасарани, даргинці, араби, лакці» [1].

Дійсно, населення України складається з багатьох представників національних меншин та корінних народів, що проживають на теренах України. Гармонійна взаємодія між ними є запорукою формування загальнонаціонального ціннісного виміру, а отже і подальшого розвитку українського суспільства. На жаль, у процесі формування української державності більшість національних спільнот, що проживають на території України неодноразово піддавалися етноциду з боку інших держав, зокрема й українська етнічна спільнота. Через це, в Україні досі є незавершеним процес формування загальнонаціональних ціннісних засад та української політичної нації.

Відсутність стабільних владних інституцій після подій Революції Гідності та військова агресія Російської Федерації разом з анексією Криму продемонстрували зародковий стан меха-

нізмів забезпечення міжетнічної єдності, стійкості та згуртованості українського суспільства, зокрема на території Автономної Республіки Крим у 2014 році. Попри те, що з 1989 року почалось масове повернення в Україну корінних народів, які мешкали на півострові Крим, а з 1991 року було сформовано орган який представляв інтереси кримських татар – Меджліс [2], з початку відновлення незалежності України питання щодо законодавчого врегулювання статусу етноменшин та корінних народів, які мешкають на території України залишалось донедавна відкритим. Відповідно до «Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» [3] єдиний ціннісний вимір, який був би притаманний для всіх етнічних спільнот та корінних народів на території АР Крим вбачається важливою складовою подальшої реінтеграції півострову.

Разом з тим, 23 липня 2021 року розпочався новий етап у формуванні та реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин та захисту прав національних меншин в Україні. Саме в цей день став чинним Закон України «Про корінні народи України», що законодавчо визначає поняття «корінний народ», перелік корінних народів України, їх права та представницькі органи. Вперше корінним народам гарантується право на захист від будь-яких дій, спрямованих на позбавлення ознак етнічної приналежності та цілісності як самотутніх народів, позбавлення культурних цінностей та самовизначення у складі України. Окрім того, корінні народи отримують право формувати свої представницькі органи, що разом з центральними органами виконавчої влади визначають порядок включення відомостей про мови, історію та культуру корінних народів України у навчальний процес відповідно до законів України у сфері освіти [4]. Тобто, на законодавчому рівні було запроваджено додатковий інструмент врахування аксіологічної ролі освіти, мови, культури та релігії, для корінних народів України та їх потенціал під час формування загальнонаціональних соціокультурних цінностей.

До того, Офісом Президента України розробляється законопроект «Про національні спільноти України», який повинен законодавчо врегулювати статус національних меншин. Передбачається, що законопроект змінить вже сталий поняттєвий апарат, змінивши термін «національна меншина» на «національна спільнота» демонструючи тим самим вдосконалення державної політики у сфері міжнаціональних відносин [5].

Таким чином, зміни в законодавстві та прийняття Закону України «Про корінні народи України» та розробка законопроект «Про національні спільноти України», будуть не тільки врегульовувати статус корінних народів та національних спільнот відповідно, але й також впровадять додаткові законодавчі інструменти, для врахування аксіологічної ролі освіти, мови, культури та релігії корінних народів та національних спільнот, що мешкають на території України.

Список використаних джерел

1. Промова Президента Володимира Зеленського з нагоди 30-ї річниці незалежності України. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/promova-prezidenta-volodimira-zelenskogo-z-nagodi-30-yi-rich-70333>
2. Вітман К. М. Кримські татари у новій етнополітичній системі координат. Актуальні проблеми політики. Вип. 52. 2014. С. 153–163.
3. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя»». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>
4. Закон України «Про корінні народи України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1616-IX#Text>
5. Виступ Президента Володимира Зеленський на відкритті Всеукраїнського форуму «Україна 30. Гуманітарна політика». Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-zhodna-nacionalnist-v-ukrayini-ne-maye-vidchuvati-69493>

Оксана Козут,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Kohut,

Ph.D student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-6275-2043>

Науковий керівник: Геннадій Рябцев, доктор наук з державного управління, професор Києво-Могилянської школи врядування Національного університету «Києво-Могилянська академія»

ЗДОБУТКИ УКРАЇНИ У ДЕРЖАВНОМУ БУДІВНИЦТВІ ТА НАЦІОТВОРЕННІ

ACHIEVEMENTS OF UKRAINE IN STATE BUILDING AND NATION-FORMATION

This research deals with the most important achievements on independent Ukraine. The analysis focuses on Ukraine's formation and development as a nation, as well as the independent state. Essential element of research is based on features of state building. Each of such characteristics was analysed in the view of legal, political and international achievements of Ukraine during it's history from 1991. Thesis draws specific attention to the national legislation, which reflects all abovementioned features of the state. Constructional provisions are background of democratic state, in which concept of rule of law is working not only in the sphere of lawmaking process in Ukrainian Parliament, but also in each sphere of social life. Author uses different scientific methods in order to find the best approach for Ukraine's presentation. In conclusions the researcher deals with challenges, which Ukraine needs to accept and fight with in order to grow and develop as successful state and nation.

Keywords: *independence, laws, nation, state.*

Відновлення незалежності 24 серпня 1991 року стало першим кроком у формуванні новітньої історії України як незалежної й суверенної держави. Проаналізуємо, чи набула Україна всіх ознак державності [9]. Втілення права нації на незалежність. Цю ознаку втілено в Акті проголошення незалежності України, який: «проголошує незалежність України та створення самостійної української держави – УКРАЇНИ» [1]. Наявність органів публічної влади. Підтвердженням цієї риси можна вважати норми Основного Закону України, де відповідна влада виступає у двох формах: державна влада, до якої належать глава держави; органи законодавчої, виконавчої та судової влади; силові органи (поліція, органи держбезпеки, прокуратури, збройні сили тощо) (норми Конституції України, зокрема, її стаття 6, чітко закріплюють засади поділу влади на: законодавчу, виконавчу і судову) [5]. Муніципальна влада, до якої належать представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування (стаття 7, Розділ XI Конституції України) [5]. Державний суверенітет, який передбачає верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах. Підтвердженням цієї ознаки можна сміливо вважати Декларацію про державний суверенітет України [3]. Система правових норм (закони та підзаконні акти), які регулюють відповідні суспільні відносини. У цьому контексті варто звернути увагу, що фактично чинне законодавство України почало формуватися ще у 1991 році зі здобуттям Незалежності, приймалися Конституція України як Основний Закон України, а також кодекси, закони, які регулювали різні сфери суспільних відносин, крім того, приймалися і підзаконні нормативно-правові акти, які мають нижчу юридичну силу та вужче коло нормативного регулювання. Разом з тим, варто зазначити, що законодавча база України зазнає відповідних змін доволі часто, адже щорічно у Верховній Раді України відповідно до вимог статті 19-1 Регламенту Верховної Ради України приймається постанова, якою затверджується План законопроектної роботи українського парламенту на відповідний рік.

Міжнародне визнання держави та, як наслідок, її міжнародна правова ідентифікація [9]. Першими із понад 130 країн світу Українську державу визнали Польща, Канада, Латвія і Литва [11]. Також Україна є членом більш ніж 40 як міжурядових, так і неурядових міжнародних

організацій [10]. На 2000 – 2001 роки Україна була обрана непостійним членом Ради Безпеки; вона одержала 404 єдине місце, яке, за правилами, належить країнам Східної Європи. Вона працює в таких найважливіших органах і організаціях системи ООН, як ЮНКТАД, Європейська економічна комісія ООН, МВФ, Група Світового банку, ЮНІДО, СОІВ, МАГАТЕ. Важливе значення для нас має участь в міжнародних організаціях транспорту й зв'язку – ІКАО, ІМО, МСЕ. До Світового Банку Україна вступила в 1992 році (водночас із вступом до МВФ); вона є членом майже всіх його структур – МБРР, МФК і БАГІ [7, с. 403].

22 листопада 2004 року сталася визначальна подія у націотворенні України – Помаранчева Революція, яка змінила вектор політики, її продовженням стала Революція Гідності 2014 року, яка, на превеликий жаль, забрала життя Героїв Небесної Сотні, але разом з тим, розпочалась нова доба становлення української державності, адже вони сприяли продовженню євроінтеграційної політики з боку України. Також Україну на той період підтримав ряд держав, а МВФ надав фінансову допомогу для ряду ключових реформ в нашій державі.

Зокрема, як слушно зазначає Гобсбаум Е.: «група людей... перетворюється на націю, у тому випадку, коли члени цієї групи твердо визнають певні спільні права та обов'язки у відношенні один до одного» [2, с. 149]. Саме спільні дії заради утвердження людської гідності та консолідації зусиль проти свавілля влади у 2014 році стали перетворенням України у потужну націю. Викладене вище свідчить, що впродовж 30 років із дня відновлення Незалежності Україна набула всіх формальних ознак державності, які підтверджують її формування як держави. Проте залишається ряд важливих завдань перед Україною, які необхідно виконати не лише для збереження незалежності, але й для розвитку її як нації та з метою виконання важливих завдань у сферах міжнародних відносин, економіки, а також забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина, зважаючи, зокрема, на підписання Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Список використаних джерел

1. Акт проголошення незалежності України: Від 24 серпня 1991 р. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 38. Ст. 502.
2. Гобсбаум Е. Вік екстремізму: коротка історія ХХ віку, 1914–1991. Київ : Вид. дім «Альтернативи», 2001. С. 149
3. Декларація про державний суверенітет України : прийнята Верховною Радою Української РСР 16 лип. 1990 р., № 55-ХІІ. Відом. Верхов. Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. 1990. № 31. Ст. 429.
4. До Дня Незалежності України: Історія України та державотворення. URL: <https://mkrada.gov.ua/content/do-dnya-nezalezhnosti-ukrainiistoriya-ukraini-ta-derzhavotvorennya.html>
5. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Відом. Верхов. Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Литвин В. М. Акт проголошення Незалежності України. Енциклопедія історії України : Т. 1: А-В / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : В-во «Наукова думка», 2003. 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Akt_proholoshennia
7. Міжнародні організації : навч. посіб. / за ред. Козака Ю. Г., Ковалевського В. В., Кутайні З. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 483 с.
8. Про проголошення незалежності України : Постанова Верхов. Ради Української РСР від 24 серп. 1991 р. № 1427-ХІІ. Відом. Верхов. Ради України. 1991. № 38. Ст. 502
9. Святоцький О. Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи творення. Голос України. 2019, URL: <http://www.golos.com.ua/article/314085>
10. Співпраця України з міжнародними економічними та політичними організаціями. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/politolog/15055/>
11. Український Інститут національної пам'яті. URL: <https://old.uinp.gov.ua/news/nezalezhnist-ukraini-mae-maizhe-storichnu-istoriyu>

Тетяна Сивак,

*доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Tetiana Syvak,

*Doctor of Science of Public Administration, Docent, Professor of the Department of Regional
Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4319-9825>*

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

INNOVATIVE TOOLS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT UKRAINE

The author has developed a number of proposed measures aimed at ensuring the sustainable development of the state in conditions of permanent socio-political crises, challenges and threats. In order to establish diverse internal and external communications, effective use of technologies of strategic forecasting and planning of socio-economic development of the state, the expediency of: development of a conceptual model of strategic communications in public administration as a component of public administration process; adoption of the Concept of implementation and development of strategic communications, aimed at realizing the communication potential of public administration to ensure sustainable development of Ukraine; substantiation of directions of institutional support of strategic communications; use of narratives and narrative approach by public administration entities in interaction with external and internal target audiences; methodological support for the development and implementation of communication strategies by public administration bodies.

Keywords: *strategic communications, public administration, strategic narrative, the concept of strategic communications, synchronization of communications.*

Актуалізація потреб з удосконалення публічного управління для сталого розвитку України зумовлена постійними викликами національному публічному простору та суттєвим ускладненням суспільних відносин як на міжнародному рівні, так і безпосередньо в державі, що призводить до соціально-економічної уразливості та становить загрозу національній безпеці. Сталий розвиток суттєвою мірою зумовлений належним рівнем довіри суспільства до публічних інститутів, що може забезпечуватись шляхом ефективного та раціонального використання комунікаційного потенціалу публічного управління, злагодженою комунікаційною діяльністю суб'єктів на всіх рівнях урядування, системністю та систематичністю здійснення комунікаційних заходів. Це потребує відповідного нормативно-правового регулювання й інституційно-організаційного забезпечення стратегічної комунікаційної взаємодії суб'єктів реалізації публічної політики, тобто інституціоналізації стратегічних комунікацій.

Інституціоналізація стратегічних комунікацій у системі публічного управління базується на сукупності передумов, що визначають необхідність застосування нових технологій протидії інформаційним інтервенціям, формування загальнонаціональної ідентичності суспільства, забезпечення ефективного стратегічного управління та спільного вироблення й досягнення стратегічних цілей розвитку держави. Низкою державних стратегій і концепцій передбачено виконання завдань щодо розвитку стратегічних комунікацій в Україні, зокрема: забезпечення інституційної спроможності у здійсненні стратегічних комунікацій; використання публічної дипломатії у налагодженні взаємодії з міжнародною громадськістю; інформування населення про майбутні зміни; залучення великої кількості суб'єктів вироблення та реалізації публічної політики; розвиток стратегічних

комунікацій і розробка стратегічного наративу з подальшою його імплементацією; забезпечення інформаційної безпеки, покращення комунікацій із громадськістю і бізнес-структурами тощо.

Важливим завданням для публічної влади на найближчу перспективу є налагодження різнобічних внутрішніх та зовнішніх комунікацій і пошук дієвого інструментарію, за допомогою якого стане можливою організація узгодженої взаємодії суб'єктів публічного управління щодо цілепокладання, прогнозування та планування соціально-економічного розвитку держави. Стратегічні комунікації є, по суті, новим управлінським підходом для демонстрації намірів, формування довіри, підтримки різними групами населення діяльності публічних інституцій.

Як важлива складова публічного управління стратегічні комунікації змінюють погляд на сутність комунікацій в управлінських процесах, яким відводилася допоміжна роль, і передбачають перехід до моделі «управління за допомогою комунікації», що формує нову інтегровану сферу і для наукових досліджень. Значна увага дослідженню й застосуванню стратегічних комунікацій сьогодні приділяється у війсьній та комерційній сферах, водночас у публічному управлінні існує поки що мало наукових розробок стосовно сутності та значення стратегічних комунікацій для прийняття й реалізації стратегічних державно-управлінських рішень.

З метою забезпечення сталого розвитку нашої держави, в аспекті удосконалення її ідеологічної складової, на нашу думку, має бути приділено особливу увагу в теоретичному та прикладному аспектах таким напрямам:

- запропонувати універсальну концептуальну модель стратегічних комунікацій у публічному управлінні як складову публічно-управлінського процесу, спрямовану на досягнення цілей публічної політики;

- розробити і ухвалити Концепцію здійснення та розвитку стратегічних комунікацій у системі публічного управління України, що спрямована на реалізацію комунікаційного потенціалу публічного управління для забезпечення сталого розвитку України та яка має включати шляхи і способи забезпечення комплексних, послідовних, скоординованих та синхронізованих із діяльністю суб'єктів публічного управління комунікаційних дій, інституційне та функціональне забезпечення стратегічних комунікацій та має стати основою для розробки системи нормативно-правового й організаційного забезпечення практичного здійснення стратегічних комунікацій;

- запропонувати напрями інституційного забезпечення стратегічних комунікацій у системі публічного управління з використанням системного підходу та урахуванням рівнів публічного управління та особливостей взаємовідносин між суб'єктами стратегічних комунікацій із забезпеченням горизонтально-вертикальної взаємодії інституційно різних суб'єктів публічного управління під час реалізації комунікаційних стратегій;

- розробити чіткий алгоритм інституціоналізації стратегічних комунікацій у системі публічного управління, тобто їх нормативно-правового та інституційно-організаційного забезпечення для повноцінного використання суб'єктами публічного управління;

- обґрунтувати доцільність використання наративів та наративного підходу суб'єктами публічного управління у взаємодії із зовнішніми і внутрішніми цільовими аудиторіями для досягнення цілей публічної політики;

- унормувати методологічне забезпечення розробки та реалізації комунікаційних стратегій органами публічного управління для досягнення стратегічних цілей розвитку держави у різних сферах, зокрема зовнішньо і внутрішньо політичних цілей.

Зазначені аспекти дадуть змогу не тільки вдосконалити стратегічне публічне управління, а й сприятимуть налагодженню комунікацій між державою, в особі органів публічного управління, суспільством і міжнародними партнерами. Адже стратегічні комунікації, як важливий компонент системи публічного управління та публічно управлінського процесу є інноваційним інструментом у досягненні важливих військових та зовнішньо-політичних цілей, а також, що більш важливо для України, є потужною управлінською технологією у налагодженні партнерства та взаємодії із власним суспільством, а також інструментом залучення його до вирішення державних, місцевих та інших суспільно значущих проблем.

Станіславе Шулімов,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Stanislav Shulimov,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8024-2955>

Науковий керівник: **Володимир Козаков**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ У ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ

THE ROLE OF THINK TANKS IN THE INTERACTION OF CIVIL SOCIETY AND STATE INSTITUTIONS

The report outlines the issues of interaction between civil society, think tanks, and state institutions in Ukraine. It is emphasized that in Ukraine think tanks mostly work in the form of civil organizations, in contrast to how they can operate abroad. The report draws attention to the diversity of interpretations of the concept of «think tank», as well as the understanding of this concept by domestic and foreign scientists. It is noted about the growing influence of think tanks on the formation of public policy, according to representatives of state institutions during 2012–2014. In addition, it is determined that think tanks in Ukraine by their form of operation can be attributed to civil society. Based on the data, it is proved that the trust in public organizations, including analytical centers among the population, is gradually growing. Nevertheless, cooperation between think tanks and the state has not become systematic and institutionalized. Based on the results, possible ways to improve the interaction between think tanks, other NGOs, and the state are suggested.

Keywords: civil society, think tanks, state bodies.

Упродовж 30 років незалежності нашої держави в країні відбулось декілька революцій, які кожного разу піднімали суспільні настрої та підвищували громадянську активність громадян. Такою стала й «Революція Гідності», яка посприяла підвищенню громадянської активності громадян активістів, появі потужних громадських організацій, недержавних аналітичних центрів, метою яких є вплив на порядок денний, формування рекомендацій до зміни політики, реформування тощо. На сьогодні питання взаємодії аналітичних центрів, громадянського суспільства та держави недостатньо висвітлено в наукових колах, так само шляхи покращення та підсилення цієї взаємодії взаємодія є не до кінця зрозумілими і самим представниками громадського сектору та аналітичних центрів.

Метою доповіді є виокремлення можливих шляхів взаємодії громадянського суспільства, аналітичних центрів та державних інститутів задля покращення вироблення та втілення публічної політики в Україні.

На сьогодні як серед вітчизняних, так і серед закордонних науковців немає єдиного розуміння, які саме організації можна відносити до так званих «мозкових центрів»/ think tanks/ аналітичних центрів. Виокремлення основних подібних характеристик українських та закордонних аналітичних центрів ускладнюється різними організаційними формами цих інституцій: в

Україні це переважно форма громадської організації, в той час, як за кордоном це можуть бути і підрозділи університетів та інші організаційно правові форми.

Фактично і серед представників українських аналітичних центрів також не існує єдиного розуміння, чим же є структура, в якій вони самі працюють. Зокрема, відповідно до результатів дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва» на думку більшості опитаних, головною ознакою аналітичного центру є постійна дослідницька робота та вироблення аналітичного продукту. Відповіді демонстрували, що аналітичний центр, у розумінні українських респондентів, повинен поєднувати аналітичну роботу з адвокаційною – здатністю чинити вплив на вироблення рішень в державі [1, ст. 4].

Фактично, на сьогодні більшість аналітичних центрів в Україні функціонують у формі громадських організацій, які, як вже було зазначено, поєднують як аналітичну, так і адвокаційну роботу. Відповідно, українські аналітичні центри з огляду на природу їх функціонування можна зарахувати до громадського суспільства, проте, все ж варто враховувати їх відмінності від інших типів громадських організацій, які не займаються системною аналітичною діяльністю.

Окреслюючи можливі перспективи взаємодії аналітичних центрів, інших типів громадських організацій та органів державної влади, варто зазначити, що поступово вплив аналітичних центрів на державну політику зростає. Так, відповідно до даних у 2012 р. вплив аналітичних центрів на ухвалення державних рішень визнавали 35% опитаних представників виконавчої влади і 33% опитаних депутатів, а у 2014 р. уже 50% представників органів влади погоджувались, що аналітичні центри впливають на формування державної політики [2]. Відповідно, можна виокремити певну тенденцію у збільшенні впливу аналітичних центрів на формування політики.

Водночас, можна оцінити довіру населення до громадських організацій, в тому числі до аналітичних центрів. Згідно з результатами опитування, у 2018 році 60% опитаних довіряють волонтерам та 45% – громадським організаціям (у вересні 2017 року ці показники були 53% та 40% відповідно) [3].

Відповідно до результатів опитування, проведеного Центром Разумкова в березні 2021 року, довіра до громадських організацій серед населення складала вже 53% [4].

Не зважаючи на високу довіру до громадянського суспільства серед населення, в Україні все ж немає системної взаємодії між аналітичними центрами, іншими громадськими організаціями та державою.

Відповідно до цього, можна зробити висновок, що взаємодія аналітичних центрів, інших громадських організацій та органів державної влади потребує посилення, системності та інституціоналізації. Зокрема, серед можливих шляхів покращення взаємодії варто виділити такі: посилення співпраці між аналітичними центрами та іншими громадськими організаціями, тим самим об'єднавши зусилля щодо аналітики та адвокації змін в країні; створення мережі аналітичних центрів, задля обміну досвідом та посилення впливу на державу; створення державою Фонду досліджень в форматі надання грантових коштів з подальшим звітуванням, за прикладом Українського культурного фонду; інституціоналізація співпраці з АЦ та громадськими організаціями шляхом прийняття нормативних актів, що законодавчо затверджують таку взаємодію.

Список використаних джерел

1. Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва». Київ, 2016. URL: <https://dif.org.ua/article/analitichni-tsentri-v-ukraini-ta-nimechchini-golovni-rozbizhnosti-ta-perspektivi-spivpratsi> (дата звернення: 04.09.2021).

2. Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва». Київ, 2015. URL: <https://dif.org.ua/article/nezalezni-analitichni-tsentri-ukraini-u-protsesi-viroblennya-politiki-pereshkodi-perspektivi-ta-vzaemni-ochikuvannya-u-spivpratsi-z-organami-derzhavnoi-vladi> (дата звернення: 04.09.2021).

3. Фонд «Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва». Київ, 2018. URL: <https://dif.org.ua/article/nezadovolennya-ukraintsiv-robotoyu-chinnogo-uryadu-zrostaie-natomist-zbilshuetsya-dovira-do-gromadskikh-aktivistiv> (дата звернення: 04.09.2021).

4. Оцінка ситуації в країні, довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян (березень 2021р.). Київ : Разумков Центр, 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-instytutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-oriientsatsii-gromadian-berezen-2021r> (дата звернення: 04.09.2021).

УДК 35.977.535.3

Наталія Фролова,

здобувачка освітнього ступеня доктора філософії зі спеціальності «Публічне управління та адміністрування» у Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби, начальник управління організаційного забезпечення Державної інспекції містобудування України

Natalia Frolova,

Ph.D applicant in Public Management and Administration at the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Head of the Department of Organizational Support of the State Inspectorate for Urban Development of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2892-7425>

Науковий керівник: Ігор Рейтерович, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

THE CORE ELEMENTS OF PUBLIC POLICY

Public policy is seen as a complex and multifaceted phenomenon, which is openly shaped by the coordination and compromise-seeking of the main actors in the public sphere. Approaches to the definition of theoretical foundations of public policy by foreign and domestic scientists are reviewed and analyzed. Peculiarities and constituent elements of public policy, their interrelation, integration, significance and role for public policy are investigated. Particular attention is paid to the activities of public policy actors, types of their actions, and their characteristics according to different approaches. Accordingly, it can be argued that public policy has a number of constituent elements which are closely interlinked and characterise it as a complex phenomenon.

Keywords: *public policy, constituent elements of public policy, approaches to defining public policy.*

Публічна політика є складним явищем, адже її формуванням та реалізацією займається цілий ряд акторів. Основою цього механізму публічності є вироблення спільних рішень всіма учасниками публічної сфери та пошук компромісів. На нашу думку, такий механізм є основою публічності самої політики як явища, адже забезпечує відкритість, прозорість узгодження інтересів різних акторів та реалізацію компромісних рішень.

Публічна політика є багатогранним явищем, їй притаманна низка специфічних рис [6; ст. 273–275]. 1. Когерентність – узгодженість окремих елементів між собою та іншими сферами суспільного буття, так як будь-яка суспільна проблема не обмежується однією сферою суспільного життя, а тим чи іншим чином зачіпає інші, а управлінсько-політичні рішення в одній

сфері обов'язково відобразяться на інших (наприклад, зміна регулювання діяльності фізичних осіб-підприємців призведе до змін в пенсійній галузі, податковій, сфері послуг та торгівлі, зайнятості населення, соціальній – субсидії, допомога на дитину тощо). 2. Інструментальність – наявність комплексних засобів для її ефективного впровадження – тобто інституційної структури державного апарату, економічних, соціальних інститутів та неінституційованих недержавних ресурсів у вигляді підтримки заходів та принципів визначеної публічної політики. 3. Ієрархічність – наявність чіткого порядку вироблення, ухвалення і впровадження публічної політики, здійснення контролю за її ходом з боку і компетентних органів (вертикальна складова), так і акторів політичного процесу (горизонтальна складова). 4. Публічна політика, на відміну від владної політики, виражає інтереси нації, її окремих секторів та регіонів, суспільних груп населення. 5. Прозорість – спілкування неурядових акторів з органами прийняття та впровадження політико-управлінських рішень, наявність механізмів постійної системної комунікації, включаючи зворотний зв'язок. 6. Діалектичність – публічна політика, спрямована на розв'язання певних проблем, є складовою загального стратегічного плану розвитку нації або народу в цілому або окремих її, тому внаслідок її реалізації щодо конкретного питання обов'язково формується наступна ціль публічної політики, яка природно впливає із неї як продовження або коригування досягнутих результатів, розв'язання проблем, які утворилися. Тобто, публічна політика безперервно розвивається та трансформується. Відповідно, такі риси характеризують публічну політику як живе, рухливе та мінливе явище.

Список використаних джерел

1. Дем'янчук О. П. «Державна політика» та «публічна політика» : варіант перехідного періоду. Наукові записки / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ, 2000. Т. 18 : Політичні науки. С. 31–36. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9715/Demyanchuk_Derzhavna_polityka.pdf
2. Кньопфель П., Ларю К., Малишева Н. Аналіз і пілотаж публічної політики ; пер. з фр. І. С. Микитин ; Вищ. ін-т публ. упр. Швейцарії. Київ : Алерта, 2010. 424 с.
3. Публічна політика та управління : наук. розробка / авт. кол. : С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, С. В. Ситник, С. І. Вировий. Київ : НАДУ, 2010. 36 с.
4. Тертичка В. Наука про суспільну політику: досвід становлення в Україні. Публічне управління: теорія та практика. 2010. № 1. С.48–58.
5. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т. 8 : Публічне врядування / наук.-ред. кол. : В. С. Загорський, С. О. Телешун та ін. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с.
6. Політична енциклопедія / [голова ред. кол. Ю. Левенець]. Київ : Парламент. вид-во, 2012. 808 с.
7. Кулаков А. Курс по коммуникации. URL: <https://www.culturepartnership.eu/publishing/communication-course/the-basic-principles>
8. Публичная политика: от теории к практике / сост. и науч. ред. Н. Ю. Данилова, О. Ю. Гурова, Н. Г. Жидкова. СПб. : Алетея, 2008. 356 с. (Серия «Левифан»).
9. Нормативно-правові засади публічної політики та управління : навч. посіб. / уклад. : С. О. Телешун, С. В. Ситник. Київ : НАДУ, 2009. 87 с.
10. Пал Леслі А. Аналіз державної політики ; пер. з англ. І. Дзюб. Київ : Основи, 1999. 422 с.
11. Музиченко Г. В. Визначення державної політики в сучасній політичній науці. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. 2011. Т. 155. Вип. 143. С. 104–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdupol_2011_155_143_22
12. Дай Т. Основи державної політики ; пер. з англ. Г. Є. Краснокутського ; наук. ред. З. В. Балабаєва. Одеса : АО БАХВА, 2005. 468 с.

Вадим Столар,

аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vadym Stolar,

*Postgraduate Student, Department of Public Administration, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2892-7425>*

Науковий керівник: Дмитро Неліпа, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL BASES OF THE SYSTEM OF PUBLIC SERVICES IN UKRAINE

Effective use of the mechanism of providing services to citizens by public authorities is possible in a mature civil society, established democratic traditions, high informatization of Ukrainian society. Also, it is important to apply a systematic approach to modernization processes, which applies to all areas. These are: improvement of staffing, information support for consumers in this area; improving the regulatory framework for their provision, etc. The point is that all changes must take place in a complex, within the framework of a single strategy for modernization of public administration. Such modernization must acquire all the features of a system and correspond to the basic ideas of the service state.

Keywords: *Service state, reform, public administration, public services, quality of life.*

Аналіз організаційно-правових засад системи державних послуг в Україні показав, що сьогодні у цій сфері існує ряд пріоритетних проблем, які потребують негайного вирішення: непослідовність, відсутність критеріїв та обґрунтованого інструментарію оцінки задоволення споживачами наданих державних послуг; низький рівень поінформованості суспільства щодо змісту та напрямків самого процесу надання державних послуг, а також суті адміністративної реформи в цілому; недостатнє фінансування; неукomплектованість кадрового складу системи державних послуг, недостатній рівень професіоналізму та клієнторієнтованості державних службовців; низький рівень оплати державних службовців та відсутності у них мотивації в задоволенні потреб громадян-клієнтів; недостатнє використання у процесі надання державних послуг інформаційно-комунікативних технологій; складність процедур надання державних послуг (тривалі строки, наявність великих черг, незабезпеченість умов отримання державних послуг для людей з обмеженими фізичними можливостями).

Для системи державних послуг України сьогодні існує необхідність визначення процедури оцінювання якості надання адміністративних послуг, глибинний аналіз сучасних підходів до вдосконалення якості надання адміністративних послуг органами державної виконавчої влади та виконавчими органами місцевого самоврядування, передачу надання частини публічних послуг приватному сектору, визначення стандартів надання таких послуг, підготовку кваліфікованого персоналу.

Сучасна система державних послуг України, не зважаючи на вже зроблені кроки, потребує низки негайних змін. Зміни у сфері інституційного забезпечення процесу надання дер-

жавних послуг стосуються, насамперед, нормативної складової: законодавчо визначити термін «державна послуга», вичерпного переліку державних послуг і закріплення за ними відповідних суб'єктів надання, вдосконалити процедуру моніторингу та оцінювання якості надання державних послуг, розробити типові стандарти послуг органів виконавчої влади, забезпечення регулярного висвітлення результатів моніторингу надання державних послуг у ЗМІ.

Механізм реалізації права людини на державні послуги і передбачає важливі три складові: 1) механізм забезпечення, що є передумовою здійснення прав громадян; 2) механізм безпосередньої реалізації – фактичного втілення цих прав у життя; 3) механізм захисту, який вступає в дію при порушенні прав і спрямований на їх відновлення.

Зміни організаційної складової процесу надання державних послуг передбачають створення зручних і доступних умов отримання населенням державних послуг, забезпечення у відкритому доступі всієї потрібної інформації, створення електронної системи надання послуг, мобільних центрів надання послуг, налагодження механізму інформування та консультування громадян з питань надання державних послуг, забезпечення можливості організації надання супутніх послуг у приміщеннях надання державних послуг, проведення регулярного аналізу зауважень і пропозицій суб'єктів звернень щодо якості надання адміністративних послуг.

Зміни у сфері діяльності суб'єкта надання державної послуги полягають у забезпеченні конкурентоспроможної оплати праці, вироблення у працівників мотивації для досягнення кінцевого результату, а не формального дотримання правил; формування у державних службовців клієнторієнтованого ставлення до громадян (окрім професіоналізму, повинні мати відповідні особисті якості – активність, працездатність, комунікабельність, ввічливість, вміння створити доброзичливу атмосферу тощо).

Завдання у сфері об'єкта надання державної послуги стосуються формування нової споживчої культури населення, яка пов'язана із участю громадськості в процесі оцінки якості послуг.

Ефективне використання механізму надання громадянам послуг з боку органів державної влади можливе в умовах зрілого громадянського суспільства, усталених демократичних традицій, високої інформатизації українського суспільства, а також застосування системного підходу до процесів модернізації, яка стосується усіх напрямків: удосконалення кадрового забезпечення, інформаційний супровід споживачів у зазначеній сфері; вдосконалення нормативного поля їх надання тощо. Йдеться про те, що усі зміни повинні відбуватися у комплексі, в рамках єдиної стратегії модернізації державного управління. Така модернізація повинна набути усіх рис системності та відповідати основним ідеям сервісної держави.

Список використаних джерел

1. Теоретичні та організаційно-методичні засади надання державних послуг в електронній формі : наук. розроб. / [В. Г. Логвінов та ін.]. Київ : НАДУ, 2012. 59 с.
2. Воробйова О. П. Сучасні управлінські моделі New Public Management і Good Governance та їх запровадження в Україні. Ефективність державного управління. 2015. Вип. 42. С. 230–234.
3. Оцінки населенням України якості надання адміністративних послуг. Retrieved from: <http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/nnihihui.htm>
4. Dmytro V. Nelipa, Volodymyr F. Tsvykh, Oleh A. Zubchuk, Grygory P. Sytnyk, Yevhen P. Hrebonozhko. The New Public Management paradigm as a further interaction of the public and private sectors. Revista San Gregorio [Online], Vol. 1. N 42. (17 December 2020). Retrieved from: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1552/18>
5. Nelipa, D., Zubchuk, O., Zubchuk, O., & Kireev, D. (2019). Socio-economic aspects of the development of the digital economy in Ukraine. European Cooperation. 4(44). P. 91–104. Retrieved from: <https://doi.org/10.32070/ec.v4i44.70>

Кирило Єсенніков,

аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Kyrylo Yesennikov,

Ph.D student of the Department Public Administration of Taras Shevchenko

National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-7989-7049>

Науковий керівник: **Олег Зубчик**, доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

FORMATION OF THE STATE AND EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION

The study found that administrative efficiency is often understood as the effectiveness of the organization and functioning of public administration. Administrative efficiency is also understood as the efficiency of management bodies and officials. The authors emphasize that the principles, criteria and factors of the study of effectiveness are very vague. This affects the objectivity of the reflection of the qualitative result of the activities of the public administration body.

The scientific novelty of the study is that the authors offer new tools for the study of administrative efficiency. It competitiveness of the state. «Competitiveness» in the context of studying the effectiveness and efficiency of public administration, the subjects of public administration is not considered deeply in the Ukrainian science of public administration. Moreover, in Ukraine, the effectiveness of public administration is increasingly associated with the competencies of civil servants. The authors do not agree with this position and suggest a deeper analysis, firstly, the relationship between public administration efficiency and the country's competitiveness and, secondly, a deeper study of the analytical capabilities of the theoretical and methodological construct «competitiveness».

Keywords: country competitiveness, efficiency, public administration, administration, state policy, concept.

У результаті цього дослідження виявлено, що досить слабкою ланкою є питання критеріїв ефективності державного управління. Якщо в основу критеріїв ефективності державного управління покласти принципи державного управління, то їх необхідно розглядати як об'єктивно зумовлені нормативні вимоги, які можуть бути виробленими практикою соціального і державного управління, й засобами регулювання зв'язку між цілями і результатами управлінської діяльності. Критерії ефективності державного управління формуються на базі системи суб'єктивних цінностей, виражених в ідеології суспільно-державного ладу, в стратегічних цілях правлячого суб'єкта (політичному курсі, в концепціях, політичних установках і нормах системи управління, за якими стоять загальні національно-державні інтереси). Проте, найчастіше за такі видаються інтереси панівних класів або домінуючих національно-етнічних груп. Отже, відносність оціночних критеріїв ефективності, залежність їх перш за все від типу політичної системи, а також конкретно-історичних умов, в яких вона функціонує, суттєво послаблює методологічну спроможність дослідження ефективності державного управління. Цінності, цілі, концепції, принципи державного управління, нормативна база системи управління, суспільні потреби і інтереси – всі ці елементи критеріїв ефективності державного управління

представляють собою змінні, обумовлені суспільно-державним устроєм, політичним режимом і конкретної середовищем (історичної і природної), в якій живе політичне співтовариство. У сукупності вони складають механізм реагування поведінки держави як спільноти людей на зміни зовнішнього середовища і внутрішнього його стану, систему контролю над зовнішніми і внутрішніми процесами змін. Чим ширше сфера контролю, тобто раціонального впливу, тим вище ефективність управління. Але контроль, як раціональне управління суспільством і середовищем, не може розширюватися до безкінечності.

Уведення та поширення в практиці дослідження, аналізі та консультуванні здобутків наукової теорії державного управління, зокрема, результатів глибоких досліджень конкурентоспроможності, не лише економічних показників, а оцінки наслідків важливих для стабільного розвитку суспільно-політичних та управлінських явищ і процесів, сприятиме зайняттю провідного місця наукового управління (менеджменту) незалежного від політичної ідеології.

Завдання адміністративної ефективності як показника – це відображення розуміння діяльності інститутів, яка залежить від ефективності і поведінки як державних, так і приватних учасників. Це правова та адміністративна основа в рамках якої особи, фірми та уряди взаємодіють між собою.

Список використаних джерел

1. Зубчик О. А. Формування конкурентоспроможності держави в перспективі політичного часу (державно-управлінські аспекти) : монографія. Київ : ТОВ «Поліграф Плюс», 2019. 408 с.
2. Ефективність державного управління / Ю. Бажал, О. Кілієвич, О. Мертенс та ін. ; за заг. ред. І. Розпутенка. Київ : К.І.С., 2002. 420 с.
3. Ткачова О. Ефективність державного управління: поняття та підходи до оцінювання. Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. 2013. № 2. С. 30–37.
4. Zubchuk O. A. Administrative efficiency as subject of research of science of state administration and factor of improving competitiveness of countries. Public management: collection. № 1 (11), January 2018. Kyiv : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2018. P. 119–131.

Сабері Саман,

аспірант кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Saberi Saman,

Ph.D student of the Department Public Administration of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Дмитро Неліпа, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СТАНОВЛЕННЯ СЕРВІСНИХ ДЕРЖАВ КРАЇН ЄС ТА СКАНДИНАВІЇ: УРОК ДЛЯ УКРАЇНИ

FOREIGN EXPERIENCE OF THE FORMATION OF SERVICE STATES OF EU AND SCANDINAVIAN COUNTRIES: A LESSON FOR UKRAINE

In the perspective of political and administrative reform of the European Union, the direction of service administration occupies an important place. Service administration includes: creation of special public assistance services for consulting on public services, formation and implementation of an electronic service delivery system, which consists in posting on the official website of the Ministry rules and procedures for providing relevant services, electronic forms and other documents.

Keywords: *Service state, foreign experience, quality of life, public services, public administration reforms.*

У ракурсі політико-адміністративного реформування держав Європейського Союзу напрям сервісного адміністрування займає неабияке місце. Сервісне адміністрування передбачає: створення спеціальних служб допомоги суспільству з питань надання консультацій у питаннях державних послуг, формування та впровадження електронної системи надання послуг, що полягає в розміщенні на офіційному сайті міністерства правил та порядку надання відповідних послуг, електронних бланків та інших документів.

В ЄС було закладено основу концепції «сервісної держави», одним з елементів якої є ставлення представників влади до споживачів адміністративних послуг не як до звичайного заявника, а як клієнта, котрий має гіпотетичний вплив на імідж та ділову репутацію службовця, а відповідно й на просування по службі та матеріальному становищі.

Якщо розглянути скандинавську модель сервісної держави, де представлення адміністрації як служби сервісу, то ми розуміємо, що така система сервісного адміністрування сприяє утвердженню у свідомості громадян уявлення, що органи державної влади сприймаються не як державні інституції, а як структури, що надають якісні послуги громадянам. У Данії, Швеції та Норвегії корпоративні адміністративні структури були в основному створені в перші два десятиліття ХХ ст. й істотно не змінилися з тих часів [1, с. 162]. Серед іншого, важливо, що в Данії досить потужний профспілковий рух, що є ознакою розвинутого громадянського суспільства як суб'єкта системи публічного управління. Всі політичні пропозиції поширюються серед відповідних організацій для їх подальшого розгляду. Крім того, значні повноваження щодо прийняття політичних рішень делегуються центральним або регіональним радам, у яких ці організації справляють дуже сильний, іноді навіть вирішальний, вплив. Поза цим існує також багато неформальних контактів між організаціями ринку праці, урядом та центральними адміністративними органами. Цей інституційний механізм відіграє важливу роль у розвитку

данської політики щодо забезпечення населення країни якісними публічними послугами і, як показують дослідження, він залишається досить дієвим [2, с. 118–134].

Отже, скандинавські країни є відомими у світовому співтоваристві як країни, що досягли значних успіхів у впровадженні технологій електронного врядування. Так, згідно зі звітом ООН щодо аналізу показників Індексу готовності країн до електронного врядування такі країни, як Швеція (Індекс – 0,9157), Данія (Індекс – 0,9134), Норвегія (Індекс – 0,8921) очолювали рейтинг країн, які активно впроваджували технології е-врядування [3].

Приклад Польщі з її досвідом розбудови системи єдиних офісів також дуже цікавий в світлі розбудови механізму надання адміністративних послуг та вироблення загальних рекомендацій щодо впровадження цього досвіду у діяльність українських органів публічного управління.

Прогресивним започаткуванням стало розмежування процесу прийняття звернень від споживачів й безпосередньої роботи над вирішенням справи та прийняттям владно-управлінського рішення. Така організація механізму надання адміністративних послуг дала змогу забезпечити мінімізацію контакту між громадянином та чиновниками, що дозволило позбутися корупції та перешкоди у вигляді зацікавленості чи незацікавленості виконавця. Запровадженню так званих «універсамів послуг» в Польщі допомогла побудова системи із гнучкою структурною організацією та розподілом функцій [4].

Отже, політика розвитку цифрового уряду має бути спрямована на інтеграцію даних, інформації і послуг на одній цифровій платформі. Проте існують й інші стратегії, якими передбачається створення єдиного порталу надання послуг державними органами влади, який дозволяє здійснювати транзакції без перенаправлення на інші урядові сайти. Таким чином, реалізація моделі взаємодій органів публічної влади у цифровому форматі на основі єдиних порталів цифрових даних варто розглядати як один із факторів підвищення дієздатності системи публічного управління та конкурентоспроможності країни.

Список використаних джерел

1. Arter D. Democracy in Scandinavia: Consensual, Majoritarian or Mixed?. Manchester University Press, Manchester, 2006. 304 p.
2. Anthonsen M., Lindvall J., Schmidt-Hansen U. Social Democrats, Unions and Corporatism: Denmark and Sweden Compared. Party Politics, 2011. № 17 (1). P. 118–134.
3. E-Government Development Index. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overviewx>
4. Ільчанікова Н.І. Перспективи впровадження зарубіжного досвіду формування механізму надання адміністративних послуг в Україні. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2018/28.pdf
5. Зубчик О. А. Індекс інклюзивного розвитку як сучасний інструмент аналізу державної політики. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Серія: «Державне управління». Том 29 (68) № 1, 2018. Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського. С. 86–92.
6. Dmytro V. Nelipa, Volodymyr F. Tsvykh, Oleh A. Zubchuk, Grygory P. Sytnyk, Yevhen P. Hrebonozhko. «The New Public Management paradigm as a further interaction of the public and private sectors» // Revista San Gregorio [Online], Volume 1 Number 42 (17 December 2020). <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/article/view/1552/18>>. Date accessed: 18 Dec. 2020. doi:<http://dx.doi.org/10.36097/rsan.v1i42.1552>.

Денис Руденко,

депутат Кіровоградської обласної ради

Дмитро Руденко,

студент філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Denis Rudenko,

deputy of the Kirovohrad regional council

Dmytro Rudenko,

student of the Faculty of Philosophy of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF INVESTMENT POLICY IN UKRAINE

The authors emphasize that the issue of forming an effective investment policy of the state at all levels, aimed at ensuring strategic management in the state and at the level of regional governance, is relevant. Investment policy plays an important role in stabilizing the economy, helping to overcome the crisis and sustainable development of many countries. The authors believe that an important task is to determine the role of Ukraine's integration into the world community, to develop and substantiate the concept of public investment policy management.

Keywords: state, investment policy, public administration, investors, social development.

Розвиток глобалізаційних процесів, зростання конкуренції на локальних, регіональних та міжнародних ринках, мінливий стан ключових факторів зовнішнього середовища визначають потребу формування довгострокових та середньострокових програм розвитку.

В країні, де зовнішні фактори значною мірою впливають на ефективність економічної та управлінської діяльності та обумовлюють її високий рівень ризикованості, питання формування тактичних та стратегічних основ розвитку підприємств є особливо актуальними. Важливу, ключову роль у цьому відіграє державна політика формування та реалізації інвестиційних проєктів.

Планування розвитку підприємств, яке значною мірою пов'язане з їх інвестиційною діяльністю, потребує врахування великої кількості факторів на відносно тривалих періодах планування. У цих умовах актуальним є питання формування ефективної інвестиційної політики держави на усіх рівнях, спрямованої на забезпечення стратегічного управління в державі та на рівні регіонального управління.

Інвестиційна політика відіграє важливу роль у стабілізації економіки, сприяє подоланню кризових явищ та стабільному розвитку багатьох країн світу. Проте, у сучасній науковій літературі відсутня єдність щодо розуміння економічної сутності та значення інвестиційної політики у контексті публічного управління та адміністрування.

Отже, актуальність цього дослідження обумовлена необхідністю розкриття особливостей поняття «інвестиційна політика» в контексті публічного управління та адміністрування, що має включати джерела формування інвестиційних ресурсів на всіх рівнях господарювання, визначати пріоритети в інвестиційній сфері, передбачати механізми їх залучення та реалізації.

Виявляється важливим показати взаємозв'язок ступеня зрілості національної економіки від рівня її інтегрованості у світове господарство. Лібералізація умов інвестування поряд із змінами в стратегіях транснаціональних компаній сприяє ефективнішому освоєнню економічних ресурсів, що ведуть до сучасних зрушень у сфері прямого зарубіжного інвестування.

Роль держави в створенні таких умовах має бути досліджена більш глибоко. Отже, необхідно вивчити та проаналізувати проблеми функціонування зарубіжних інвестицій в Україні, вказати основні чинники мотивації іноземного інвестування, внесені пропозиції щодо визначення пріоритетних напрямків залучення зарубіжних інвестицій.

На нашу думку важливим завданням є визначити роль інтеграції України у світове товариство, розробити та обґрунтувати концепцію державного управління інвестиційною політикою.

Список використаних джерел

1. Жаліло А. Я. Незалежність України в глобалізованому світі: вектори XXI століття. Зб. матеріалів міжнар. наук. конф. (Київ, 22 серп. 2011 р.): до 20-річчя незалежності України / упоряд. Я. А. Жаліло, С. О. Янішевський. Київ : НІСД, 2011. 192 с.
2. Інвестиція. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL: <https://uk.wikipedia.org/>
3. Коюда О. П., Лепейко О. П., Коюда В. О., Гриньова В. М. Коюда О. П. Інвестування. Київ : Знання, 2008. 452 с.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 001.86

Вікторія Гура,

кандидат економічних наук, доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktoriia Gura,

Ph.D in Economics, Associate Professor, Deputy Director of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ВАЖЛИВІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

THE IMPORTANCE OF STRATEGIC TRADE CONTROL: CHALLENGES AND PROSPECTS

The publication highlights the issues of strategic trade control and shows its importance, as well as the challenges and prospects that arise in today's transnational space and globalized world. The materials of the work contain an overview of the features of import and export of dual-use goods, and trade control is considered as an integral part of trade.

Keywords: *strategic trade control, import, export, dual-use goods, globalization challenges.*

У наш час можна з упевненістю стверджувати, що у зв'язку з загрозами та викликами, які існують в транснаціональному просторі й глобалізованому світі, проблематика стратегічного торговельного контролю є надзвичайно актуальною, а власне торговельний контроль розглядається як невід'ємна частина торгівлі та підприємницької діяльності.

У широкому розумінні **торговельний контроль** – це обмеження, що застосовуються для підтримки або відновлення міжнародного миру та безпеки, у вузькому ж розумінні **торговельний (торговий)** контроль є рядом обмежень, що накладаються на передачу товарів з однієї країни в іншу будь-якою особою, компанією, урядом чи державним органом.

Стратегічний торговельний контроль охоплює елементи стратегічного менеджменту, тому, у свою чергу, засоби управління можуть допомогти контролювати імпорту та експорту з метою захисту нації, економічних інтересів і зовнішньої політики.

Необхідно зазначити, що за суттю торговельний контроль передбачає імпорту, експорту, транспортування товарів і технологій, а також нап'язаний пов'язаний з експортом й імпортом товарів подвійного призначення. Іншими словами, торговельний контроль поширюється на товари військового та подвійного призначення або будь-які товари, які мають цільове призначення для зброї масового ураження (знищення).

Іноді важко визначити товари подвійного призначення, оскільки їх можна використовувати для повсякденних цивільних потреб, а також вони можуть бути матеріалами, компонентами або завершеними системами, що використовуються у виробництві чи розробці товарів військового призначення: парашути, програмне забезпечення, уран, пристрої для читання смарт-карт.

Товари подвійного використання поділяються на десять міжнародно визнаних категорій, які потім поділяються на п'ять агрегованих груп продуктів. До деталізованих категорій товарів по-

двійного призначення відноситься: ядерні матеріали, устаткування та обладнання; хімікати, мікроорганізми та токсини; обробка матеріалів; електроніка; комп'ютери; телекомунікації та інформаційна безпека; датчики та лазери; навігація та авіоніка; морська техніка; аерокосмічна техніка.

Ці класифікації допомагають у процесі експорту та імпорту. Вони можуть допомогти визначити, чи будуть товари (технології), які експортуються або імпортуються, підлягати торговельному контролю.

У контексті розгляду стратегічного торговельного контролю важливим аспектом є його **важливість**. Торговельний контроль стосується кожної організації, що займається експортом товарів (наприклад, вантажовідправників, перевізників, експедиторів, митних органів). Це означає, що невиконання будь-якого з правил торгівлі неодмінно впливає на багато інших компаній, організацій та приватних осіб.

Вище керівництво організацій несе відповідальність за забезпечення належного навчання і дотримання процедур, щоб працівники правильно здійснювали необхідний торговельний контроль.

Дотримання торговельного контролю не просто необхідне для захисту репутації компанії (організації). Контроль імпорту та експорту також є важливою складовою забезпечення безпеки країни. Відстежуючи вхідні та вихідні торгові потоки, можна контролювати ситуацію в країні, регіональну нестабільність чи порушення прав людини.

Зосередження уваги на товарах подвійного використання також має на меті подолання занепокоєння щодо розвитку зброї масового знищення. Торговельний контроль не є унікальним явищем. Кожна країна має певну форму політики контролю, законодавства та механізмів правозастосування [1].

Основними викликами для стратегічного торговельного контролю, з врахуванням ролі основних торгових інститутів, можуть бути:

- Екологічні проблеми;
- Несправедливість конкуренції;
- «Торговельна мораль»;
- Національна безпека;
- Геополітичний дисбаланс;
- Злочинність та тероризм;
- Ризики громадського порядку.

Окрім цього, необхідно зазначити про ту діяльність, яку державні органи вважають критичною в процесі торговельного контролю, а саме: інфраструктура, енергетика, транспорт, здоров'я, зв'язок, засоби масової інформації (ЗМІ), аерокосмічна техніка, обробка та зберігання даних, оборона, виборчі або фінансові технології, штучний інтелект, робототехніка, напівпровідники, кібербезпека, ядерні технології, нанотехнології, біотехнології, продовольча безпека [2, с. 5–6].

На противагу зазначеним вище викликам існує декілька **перспектив стратегічного торговельного контролю**.

1. На сьогодні складова торговельного контролю – контроль за зброєю – стосується не тільки зброї, адже у запобіганні розповсюдженню цього товару подвійного використання більше не йде мова лише про зброю та її систему доставки, а розглядається весь спектр заходів, які можуть сприяти створенню зброї та її розповсюдженню (наприклад, фундаментальні та прикладні дослідження, розвиток технології виробництва зброї).

Багато заходів можуть не мати чіткого впливу на розвиток зброї, але мають потенційну роль для військових застосувань певних технологій, яка може проявитися до певного моменту в майбутньому.

2. Щоб протидіяти ризикам у процесі торговельного контролю, держави почали розглядати необхідність перевірки прямих іноземних інвестицій. Метою цього є протидія розповсюдженню засобів масової зброї та інших заборонених технологій.

Механізм перевірки оцінки прямих іноземних інвестицій органами влади заснований на зосередженні не на одній або кількох транзакціях, а на всьому потенційному доступу до знань (технологій), розроблених певною компанією чи організацією [3].

Підбиваючи підсумки, хотілося б ще раз наголосити, що стратегічний торговельний контроль, з врахуванням ряду викликів та перспектив, які виникають в сучасному транснаціональному просторі, є надзвичайно важливим механізмом управління торговими потоками товарів подвійного призначення та механізмом запобігання їх використання різними організаціями й іншими торговими інститутами в терористичних чи військових цілях.

Список використаних джерел

1. What Are Trade Controls. URL: <https://www.delta-net.com/compliance/customs-controls/faqs/what-are-trade-controls>

2. Steve Charnovitz Solving the Challenges to World Trade (2020). URL: https://scholarship.law.gwu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2777&context=faculty_publications

3. Quentin Michel, Lia Caponetti Regional rules and policies. Legally and Politically Binding Acts: the European Union. URL: http://www.esu.ulg.ac.be/49/pdf/iistcr/3_part.pdf

Володимир Абрамов,

доктор філософських наук, професор, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Abramov,

Doctor of Philosophy, Professor, Professor of Global and National Security Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-4228-4799>

РОЗВИТОК ТА БЕЗПЕКА: ПАРАДИГМА ІСНУВАННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT AND SECURITY: A PARADIGM OF THE EXISTENCE OF INDEPENDENT UKRAINE

Modern approaches to the interpretation of the categories «security» and «development» and their use to manage the national security system of Ukraine are analyzed. The expediency of applying the paradigm of existence for these purposes, as well as the transformation and expansion of the concept of national security in an interdisciplinary post-classical perspective is substantiated. The concept of development unites into a single system the national security and change (progressive development) of Ukraine in the context of exacerbation of hybrid threats in the security environment. Sustainable development in a broad sense is seen as the safest type of formation, evolution, which reduces to an acceptable level any negative effects on the independent state, society and man in order to preserve them and ensure sovereignty and territorial integrity. The current challenges of Ukraine's independence in the global, regional and national dimensions hinder the achievement of development and security goals. It is expected that in the future, most security, including national and global, will be provided not so much through protection as through sustainable development.

Keywords: security – development, paradigm, existence, interest, risk, national security system.

За тридцятирічну історію незалежної України забезпечення національної безпеки є одним із головних завдань її розвитку та існування. Традиційно розвиток та безпеку розглядають як окремі напрямки теоретичних досліджень, виходячи з припущення, що розвиток і забезпечення безпеки – це два самостійних процеси, які відбуваються у відносно незалежних екзистенційно-діяльнісних сферах. Однак, поява у науковій літературі низки публікацій [2; 3] свідчить про те, що в ході міждисциплінарних пошуків наукове співтовариство почало усвідомлювати їх іманентний взаємозв'язок.

Безпека в широкому сенсі характеризується стійким способом буття того чи іншого об'єкту, його збереженням в умовах внутрішніх і зовнішніх негативних впливів. Забезпечення національної безпеки детермінує можливість і здатність держави до самозбереження та подальшої еволюційної самоорганізації за умови негативних впливів, загроз й небезпек. Безпека завжди орієнтована на збереження об'єкту, а розвиток – на його зміну. Але збереження і зміна – це загальні характеристики існування соціальних систем, які мають пряме відношення до обговорюваної тут проблеми. Повинна бути певна міра між розвитком і безпекою систем на самих різних рівнях. В англійській літературі найбільш близький за змістом термін називають «зв'язка» безпека – розвиток (security – development nexus) [4]. Але «зв'язка» як термін висловлює лише взаємозв'язок понять «розвиток» та «безпека», а поняття «міра» претендує, крім того, на їх іманентний взаємозв'язок і навіть оптимальне співвідношення.

Це означає здатність будь-якої системи до максимально можливого поступального розвитку при необхідній і достатній мірі забезпечення її цілісності і безпеки. З цих позицій перевага віддається еволюційним процесам, в яких «гарантується» національна безпека України в певному досить вузькому коридорі, іменованому «коридором національної безпеки». При цьому найбільш безпечною виявляється система, що має здатність до самозбереження на базі поступального розвитку, який відбувається тільки в коридорі безпеки. Безпека як проблема виникає в той час, коли згадана міра порушується і з'являється потреба витратити більше ресурсів на забезпечення національної безпеки, оскільки вона стає пріоритетною для існування держави. Тому існують об'єктивні підстави та умови виникнення нових проблем безпеки в ході життєдіяльності будь-якого соціального організму. Якщо суб'єкт забезпечення національної безпеки адекватно усвідомлює ці проблеми, то йому необхідно приймати відповідні заходи щодо її забезпечення.

Ці проблеми були досліджені копенгагенською школою міжнародних відносин в теорії сек'юритизації[1]. Сек'юритизація розглядається як діяльність зі штучного дискурсивного формування загроз безпеки. У зв'язку з тим, що останнім часом відбувається зростання кількості та характеру загроз і небезпек, то не стільки з суб'єктивних, а саме з об'єктивних причин зростає кількість відповідних проблем і поняття національної безпеки еволюціонує в самих різних напрямках. Мова йдеться про об'єктивну тенденцію «сек'юритизації» в сучасній моделі розвитку України в умовах постійного виникнення нових проблем безпеки. Відбуваються і якісні трансформації, і кількісне збільшення фрагментів реальності та об'єктів, які розглядаються в наукових дослідженнях з національної безпеки. Стає зрозумілим, що поки цивілізаційний процес не трансформується в сталий розвиток, певної межі тут взагалі неможливо встановити. Завдяки цій «розширювальній» тенденції сек'юритизації, виникає особливе розуміння національної безпеки в просторі наукового знання. В основі цього тренду лежить взаємозв'язок розвитку та безпеки. Цей процес експансії проблем безпеки і підвищення їх ролі в сучасному нестійкому світі (і науці в цілому), що має об'єктивні підстави, можна назвати процесом сек'юритизації в широкому сенсі. Важливо звернути увагу і на значення тези, що немає безпеки без розвитку, як і розвитку без безпеки. Потрібно мати на увазі, що велика кількість підходів до визначення безпеки відображає смисловий хаос, який панує в понятійній площині проблематики безпеки. Одна з причин цього – невдалі спроби перенесення в гуманітарну, принципово нечітку сферу понять «стабільність», «стійкість», «надійність», запозичених з математики, фізики, інженерії, де вони мають чіткий однозначний сенс і закріплені оригінальні онтологічні ролі. Погляд на безпеку в межах парадигми існування вимагає адекватного відображення змісту цієї категорії на понятійному рівні. Важливо визначити безпеку таким чином, щоб задати необхідні та достатні межі для створення організаційно-методологічного та інформаційного супроводження ієрархічної системи забезпечення національної безпеки з метою досягнення їх безпечного існування в режимі постійного попередження до можливих загроз.

Розвиток – це векторні або спрямовані (і, як правило, незворотні) зміни об'єктів (прогрес, регрес). Національна безпека навіть у її традиційній «силовій» інтерпретації не сумісна з регресивним розвитком. Тому важливо звертати увагу на зміст не тільки поняття «безпека», а й поняття «розвиток», бо ці поняття, особливо в конкретній парадигмі існування незалежної України, необхідно вживати в однаковому розумінні. Оскільки існує нерозривний взаємозв'язок «безпека – розвиток», то має місце і зустрічний процес, який отримав в західних публікаціях найменування «девелопменталізація безпеки» [1]. При вузькому розумінні безпека фактично відокремлюється від розвитку. У діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони основна увага приділяється проблемі забезпечення воєнної або інших видів безпеки.

ки, а проблема розвитку (соціально-економічного та інших форм) залишається поза увагою, тому що вона виявляється в компетенції інших державних і громадських структур. Виявлений взаємозв'язок між розвитком і безпекою вимагає обґрунтування нових тенденцій змін у світі на підставі трансформації сучасної методології науки, яка виникла у зв'язку з переходом від монодисциплінарних дискурсів до міждисциплінарних та необхідністю діалогу класичних, некласичних і постнекласичних пізнавальних стратегій. Такими феноменами національної безпеки є: складність, нелінійність, ризомність, трансгресія, ламінарність, асиметрія, мережевість систем безпеки.

Список використаних джерел

1. Buzan B., Wæver O., Wilde J. de. Security: a New Framework for Analysis. Boulder, London: LynnieRienner, 1998. 236 p.
2. Conflict, Peace, Security and Development: Theories and Methodologies. Ed. by Hintjens H., Zarkov D. London: Routledge, 2015. 324 p.
3. Jackson P. Handbook of International Security and Development. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2015. 475 p.
4. Mavrotas G. Security and Development. Cheltenham: Edward Elgar, 2011. 246 p.

Едуард Афонін,

доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ірина Корчак,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Eduard Afonin,

*Doctor of Sociology, Professor, Professor of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-7493-6907>*

Irina Korchak,

*graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3737-5431>*

КРИМСЬКА ПЛАТФОРМА ЯК СТАРТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ «ГЕЛЬСІНКИ-2»

CRIMEA PLATFORM AS THE START OF HELSINKI-2 PROJECT IMPLEMENTATION

At the turn of the XX–XXI centuries a new, more powerful (compared to the processes of the «Great Depression» of the early 20th century) wave of social transformational changes in nation states radically affects the quality of the entire human system, changing not only nature, but also the mechanisms of its further functioning and development. Developed in the conditions of the old («modern») world, the changes of which were summed up by the First and Second World Wars, the international legal mechanism of peace and security is already becoming ineffective in the new («postmodern») world. This, in particular, was shown by the results of special studies of the Ukrainian School of Archetypes, which convincingly demonstrated the ineffectiveness of the 10 basic principles of the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, adopted in 1975 in Helsinki, under the renewed conditions. Accordingly, there is a need to organize a new negotiation process in Europe within the framework of the Helsinki-2 project to discuss and adopt a new international legal mechanism for ensuring peace and security in the European region.

Keywords: *international legal mechanism, meeting on security and cooperation, social and transformational changes.*

Аналіз міжнародних подій останніх тридцяти років ХХІ століття не дає сумнівів у тому, що людство або, як зазначив би американський симпатик і друг України Іммануїл Валлерстайн, «Світ-система» зазнає динамічних трансформаційних зрушень, в контексті яких, власне, й відбулися Перша і Друга світові війни. Півстолітній відносно мирний «перепочинок», що настав після війн, уможливив переговорний процес країн в рамках Наради з безпеки та співробітництва в Європі (далі – НБСС), що проходила з 3 липня 1973 року по 1 серпня 1975 року за участю 33 європейських держав, США і Канади, і завершилася підписанням главами держав і урядів у Гельсінкі Заключного акту, який визначив засади співробітництва держав в Європі та став довгостроковою програмою дій, спрямованою на будівництво єдиної, мирної, демократичної і процвітаючої Європи [1].

Разом з тим глобалізація суспільно-трансформаційних процесів на межі ХХ і ХХІ століть, у наслідок якої постають дедалі нові національно-державні утворення зрештою посилила дисбаланс рівноваги в Європі і світі. Вироблені ще в умовах старого – модерного світу міжнародні регуляторні механізми миру та безпеки стають вже неефективними.

Це яскраво засвідчили результати загальної дискусії учасників VIII Теоретико-методологічного семінару за міжнародною участю і V Міжнародного конкурсу молодих науковців за темою: «Архетипіка і публічне управління: стратегії та механізми розв'язання конфліктів у сучасному світі», що пройшла 30 травня 2017 р. у Національній академії державного управління при Президентові України. Під час дискусії учасники щорічних заходів Української школи архетипіки здійснили аналіз основоположних принципів міждержавних відносин, сформульованих у Заключному акті НБСЄ 1975 р.

Результати аналізу основоположних принципів Заключного акта НБСЄ 1975

Основоположні принципи міждержавних відносин Заключного акту НБСЄ 1975 [2]	Критерії оцінювання*					Середній бал
	Результативність	Ефективність	Справедливість	Політична здійсненність	Адміністративна здійсненність	
<i>Суверенна рівність, повага прав, притаманних суверенітету</i>	3,6	5,4	4,2	6,6	3,2	4,6
<i>Незастосування сили або погрози силою</i>	2,8	2,8	6,4	4,8	3,8	4,1
<i>Непорушність кордонів</i>	5,0	4,3	8,3	5,0	6,0	6,7
<i>Територіальна цілісність держав</i>	4,7	4,7	8,7	5,3	7,3	6,1
<i>Мирне врегулювання суперечок</i>	5,3	4,5	3,8	5,0	4,5	4,6
<i>Невтручання у внутрішні справи</i>	5,3	5,0	4,0	3,5	6,0	2,6
<i>Повага прав людини й основних свобод, включаючи свободу думки, совісті, релігії і переконань</i>	7,2	7,0	7,6	6,6	6,8	7,0
<i>Рівноправ'я та право народів розпоряджатися своєю долею</i>	5,2	5,4	7,2	6,0	5,4	5,8
<i>Співробітництво між державами</i>	5,0	4,8	5,8	6,5	5,8	5,6
<i>Сумлінне виконання зобов'язань за міжнародним правом</i>	5,5	4,5	4,3	6,0	4,8	5,0
<i>Середній бал</i>	5,0	4,8	6,0	5,5	5,4	

*середній бал розраховувався за 10-бальною шкалою, де 1 – принцип сповна не працює, а 10 – принцип сповна працює. Відповідно, чим більше середній бал (чим більше він до 10), тим більшою є вірогідність, що принцип працює.

Отримані результати щодо низького рівня результативності (5,0), ефективності (4,8), політичної (5,5) і адміністративної дієвості (5,4) напрацьованих у Гельсінкі політико-правового механізму, з нашої точки зору, пояснюються глобальними культурно-історичними змінами (від модерну та постмодерну), що відбуваються в світі [3, с. 151–157]. Наслідками цих змін стає «багатоцентризм» у світі», а в Європі, зокрема, збільшена кількість держав та ще й полікультурне їх розмаїття. Одні (країни євроатлантичного ареалу) завершують «епоху постмодерну» й націлені крокувати у метамодерн, який з соціальної точки зору ставатиме новим – «мережесним проявом тоталітаризму» в той час, як інші – лише тільки вступили чи вступають на шлях «ліберально-демократичного постмодерну». Чимало й інших свідчень тому, що євроатлантичні країни крокують до вищеозначеної перспективи: професор Сорбонни Мішель Маффесолі пише книгу «Час племен. Кінець індивідуалізму у постмодерному суспільстві» (1998) [4]; кандидати в президенти США Д. Трамп і Гіларі Клінтон під час виступів перед однопартійцями вперше зверталися до аудиторії, використовуючи займенник «Ми» (2016). Про це ж свідчив у своєму інтерв'ю під час перебування в Росії Зигмунд Бауман [5].

Тож, дійсно час замислитись щодо нових – психосоціальних умов подальшого розвитку соціального світу і розпочати напрацьовувати відповідні цим умовам політико-правові механізми міждержавних відносин. Саме таку ініціативу виголосив 5 липня 2017 р. на засіданні Парламентської асамблеї ОБСЄ президент Білорусії Олександр Лукашенко [6]. З ініціативою

щодо необхідності початку широкого міжнародного діалогу для відродження довіри та укріплення безпеки під назвою «Гельсінкі-2» білоруський президент виступив також на ювілейній 75-й сесії ГА ООН.

Користуючись нагодою варто уточнити, що ідея проєкту «Гельсінкі-2» розроблялася також упродовж останніх 5 років представниками Української школи архетипіки, що, зокрема, стало мотивом вищезазначеної дискусії. В контексті пошуку майданчика і каналів поширення цієї ідеї вельми перспективним бачився на той час майданчик «Ялтинської Європейської Стратегії» фонду Віктора Пінчука. Було навіть здійснено безрезультатну спробу зацікавити нашим проєктом директорку міжнародних проєктів Світлану Ковальчук.

Однак пошук можливостей поширення ідеї «Гельсінкі-2» було продовжено і він зрештою привернув увагу до можливостей сусідньої Білорусі з її майданчиком Мінських перемовин. В цьому контексті було здійснено спробу привернути увагу до проєкту з боку білоруського президента. Це було здійснено під час перебування автора 2016 р. на конференції в Академії державного управління при Президентові республіки Білорусь. Зокрема, в Посольстві України в Республіці Білорусь автором було надано 3 інтерв'ю засобам масової інформації республіки, а по поверненні в Україну ініційовано спеціальну зустріч з послом республіки Білорусь в Україні паном Валентином Величко, якому в деталях було розкрито ідею проєкту «Гельсінкі-2».

Здається на вже добре підготовлений ґрунт лягла ініціатива президента України Володимира Зеленського «Кримська платформа», що він її запропонував у вересні 2020 р. під час виступу на 75-й сесії Генасамблеї ООН. Першочерговою метою Києва в межах цієї платформи стає завдання сформувати коаліцію країн для підтримки звільнення Криму, Чорного і Азовського морів від російської окупації і подолання її негативних наслідків. Планується, що платформа буде функціонувати на чотирьох рівнях: за участю глав держав, міністрів закордонних справ, парламентів і експертних кіл з різних країн. Поки до ініціативи України приєдналася приблизно половина держав, які в березні 2014 року на 68-й сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй підтримали резолюцію 68/262 про засудження анексії Криму Росією [7].

Список використаних джерел

1. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ): [Інтернет-портал]. Київ, 2020. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobotnictva-v-uevropi> (дата звернення: 30.08.2021).
2. Іваненко О. А. Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975. Україна в міжнародних відносинах: енциклопедичний словник-довідник. Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2010. Вип. 2: Предметно-тематична частина: Д – Й. С. 154–158.
3. Суший О. В., Плахтій Т. О., Афонін Е. А. Архетипіка і публічне управління: стратегії та механізми розв'язання конфліктів у сучасному світі. Український соціум. 2017. 2(61). С. 146–157.
4. Маффесолі Мішель. Час племен. Занепад індивідуалізму у постмодерному суспільстві. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 264 с.
5. Россия учитель Европы? Интелрос [Інтернет-портал]. Москва. URL: <http://www.intelros.ru/readroom/druzhiba-narodov/druzhiba-narodov-12-2011> (дата звернення: 30.08.2021).
6. Матвеев Владимир. Белта. Лукашенко предлагает начать в ОБСЕ дискуссию о необходимости организации «Хельсинки-2»: [Інтернет-портал]. Минск. 5 июля 2017. URL: https://www.belarus.by/ru/press-center/speeches-and-interviews/lukashenko-predlagaet-nachat-v-obse-diskussiju-o-neobxodimosti-organizatsii-xelsinki-2_i_0000060106.html. (дата звернення: 30.08.2021).
7. Иващенко В. Радио Свобода. «Дипломатия и политика – наши основные инструменты». Зачем Украине нужна «Крымская платформа»: [Інтернет-портал]. Київ, 2021. URL: <https://ru.krymr.com/a/krymskaya-platforma-ukraina-rossiya-krym-diplomatiya/31423751.html> (дата звернення: 30.08.2021).

Юрій Даник,

*доктор технічних наук, професор, професор кафедри інформаційної безпеки
Національного технічного університету України «КПІ» імені Ігоря Сікорського*

Yuriy Danuk,

*Doctor of Science, Professor, Professor of the Department of Information Security,
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

<https://orcid.org/0000-0001-6990-8656>

ОБҐРУНТУВАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КІБЕРОБОРОНИ

SUBSTANTIATION OF FEATURES OF CYBER DEFENSE FORMATION AND DEVELOPMENT

The report is based on a comprehensive analysis of existing cybersecurity and cyber defense systems of the world's leading countries in the context of the possibility and feasibility of implementing their experience in substantiation of features of formation and development of the cyber defense system of Ukraine was required in Ukraine. The expedient structure of the cyber defense system of the state of its governing bodies and the main tasks that they must solve are considered.

Keywords: *cybersecurity; cyber defense; cyberspace; cyber defense system.*

Нові вразливості національної критичної інфраструктури, які з'являються паралельно з бурхливим розвитком технологій, породжують нові небезпеки, загрози і ризики та необхідність вирішення питань їх запобігання, стримування та нейтралізації. Це привело до створення у провідних країнах світу систем кібербезпеки та кібероборони держави. Основною тенденцією при їх формуванні стало поєднання в єдиній структурі, яка відповідає за кібероборону відповідно до мети, завдань, доцільних форм та способів забезпечення кібербезпеки у оборонній сфері різних напрямів діяльності (та відповідно, структур і підрозділів, які її здійснюють) поєднаних їх відношенням до кіберпростору.

В новій Стратегії кібербезпеки України «**Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни**», уведеної в дію Указом Президента України №447/2021 [1], далі – Стратегія, вказано, що для: «формування потенціалу стримування (С) необхідним є досягнення таких стратегічних цілей: **ціль С.1. Дієва кібероборона – Україна створить та забезпечить розвиток (у тому числі кадрово та технологічно) підрозділів з повноваженнями ведення збройного протидіювання в кіберпросторі, сформує належну правову, організаційну, технологічну модель їх функціонування та застосування, забезпечить ефективну взаємодію основних суб'єктів національної системи кібербезпеки та сил оборони під час проведення заходів з кібероборони, належне навчання та фінансове забезпечення таких структур, систематичне проведення кібернавчачь, оцінку спроможностей та ефективності підрозділів, розроблення та імплементацію індикаторів оцінки їх діяльності**».

Крім того, в Стратегії вказано, що для досягнення цілі С.1 Україна сформує систему дієвої кібероборони шляхом:

– утворення у системі Міністерства оборони України кібервійськ та забезпечення їх належними фінансовими, кадровими та технічними ресурсами для стримування збройної агресії у кіберпросторі та надання відсічі агресору;

– запровадження ефективних механізмів взаємодії основних суб'єктів національної системи кібербезпеки та сил оборони в частині спільного виконання завдань кібероборони;

Таким чином, обґрунтування особливостей формування та розвитку системи кібероборони є актуальним.

Досвід провідних країн світу показує, що для реалізації комплексу необхідних для забезпечення кібербезпеки дій щодо відбиття агресії у кіберпросторі система кібероборони повинна являти собою організовану сукупність суб'єктів та об'єктів кібероборони з визначеними зв'язками між ними, об'єднаних єдиним керівництвом та мати підсистему всебічного забезпечення.

Зазначене вимагає формування такої системи кібербезпеки та кібероборони, яка забезпечить скоординоване управління всіма її складовими. Така система потребує наявності відповідного єдиного органу управління, подібного за структурою, завданнями і функціями до аналогічних органів управління в цій сфері країн-членів НАТО, призначеного для реалізації єдиної політики та стратегії дій Міністерства оборони України та Збройних Сил України в інформаційному та кіберпросторі; організації та координації заходів щодо кібербезпеки та захисту критичної інформаційної інфраструктури держави; управління силами кібербезпеки та кібероборони під час кризових ситуацій, в умовах особливого періоду та правового режиму воєнного стану.

Як витікає з результатів проведених досліджень орган управління інформаційної та кібербезпеки повинен вирішувати такі основні задачі:

- участь у формуванні та реалізації державної політики з питань інформаційної, кібербезпеки та кібероборони;

- формування та реалізація політики Міністерства оборони України та Збройних Сил України щодо дій у кіберпросторі;

- участь у виконанні заходів зі створення та розвитку інформаційних систем та ресурсів у Збройних Силах України;

- координації дій суб'єктів інформаційної, кібер- безпеки та кібероборони Міністерства оборони та Збройних Сил України;

- участь у формуванні стандартів підготовки та держзамовлення на підготовку фахівців з інформаційної, кібер- безпеки та кібероборони;

- організації взаємодії та проведення заходів (в т.ч. щодо підготовки держави до кібероборони) зі структурними підрозділами інших центральних органів виконавчої влади та міжнародними партнерами з питань кібербезпеки;

- підтримання взаємодії з системою відомчих команд реагування на комп'ютерні інциденти (CERT/CSIRT);

- планування та узгоджене управління діяльністю суб'єктів у кіберпросторі за єдиним замислом і планом. Контроль та координація їх дій;

- моніторинг та аналіз кіберінцидентів, деструктивних інформаційних та когнітивних дій у кіберпросторі та ефективності дій системи кібербезпеки, виявлення уразливостей в інформаційних та кібер системах своїх і противника;

- планування, організація та координація розвідувальних (Cyber Warfare Intelligence), оборонних (Defensive Cyber Warfare) і наступальних (Offensive Cyber Warfare) операцій в кіберпросторі (Cyberspace Operation) та кібероперацій (Cyber Operation);

- організація та координація інформаційних дій у кіберпросторі (включаючи соціальні мережі).

З цією метою у складі органу управління інформаційної та кібербезпеки повинні бути підрозділи: моніторингу кіберпростору, захисту кіберпростору, активних дій у кіберпросторі.

Основним змістом ведення кібероборони є сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, об'єктами, місцем та часом одночасних і послідовних заходів впливу в кіберпросторі, які готуються та проводяться за єдиним замислом і планом силами та засобами системи кібероборони із залученням необхідних можливостей інформаційної інфраструктури та ресурсів держави у взаємодії з військовими формуваннями та правоохоронними органами, іншими суб'єктами забезпечення кібербезпеки держави відповідно до їх компетенції щодо запобігання, захисту, стримування, попередження, реагування та мінімізації наслідків від кібервпливу противника.

Таким чином, необхідно створювати єдину систему кібероборони держави як особливу, специфічну складову кібербезпеки, що має різнопланові повсякденні, поточні та бойові (спеціальні) завдання і функції, всі складові якої діють узгоджено за єдиним замислом і планом під єдиним командуванням.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>

Юрій Даник,

доктор технічних наук, професор, професор кафедри інформаційної безпеки Національного технічного університету України «КПІ» імені Ігоря Сікорського

Віталій Андрейчук,

кандидат наук з державного управління, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuriy Danyk,

Doctor of Science, Professor, Professor of the Department of Information Security, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

<https://orcid.org/0000-0001-6990-8656>

Vitalii Andreichuk,

Candidate of Sciences of Public Administration, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-5238-5959>

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ

STRATEGIC PRIORITIES OF NATIONAL SECURITY IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION OF THE GEOPOLITICAL SITUATION

The paper presents the results of analysis and research of the main geopolitical trends affecting national security in modern conditions and in the future. Considerable attention is paid to the impact on national security issues of the pandemic, the rapid development of high technology, derived from which are the problems of digitalization and digital inequality, destructive information and cyber-action, the possibility of expansion of a new species.

Conclusions have been made on solving problems related to the transformation of the geopolitical situation and ensuring the national security of states.

The main strategic priorities and priority areas for strengthening the national security of Ukraine are identified: socio-economic, organizational, high-tech, cybersecurity, defense.

Keywords: *national security, geopolitical trends, high technologies, cyber security.*

Основні геополітичні та цивілізаційні тренди, які сформувалися наприкінці минулого сторіччя, були достатньо точно передбачені провідними світовими експертами і підтверджувалися реальністю регіонального та світового розвитку. Вони були тісно пов'язані насамперед з прискоренням процесів глобалізації і появою нових глобальних загроз.

Наразі, вони почали достатньо стрімко і часто непередбачувано змінюватися в другій декаді 21 сторіччя, а особливо останнім часом.

На це вплинуло ряд факторів і подій багатоманітних за сутністю, проявами, взаємодіями і ланцюговими ефектами, як прогнозованих і передбачених так і тих, які можна віднести до так званих «чорних лебедів». Центральне місце серед яких займають питання стрімкого розвитку високих технологій, похідними від якого є проблеми штучного інтелекту, цифровізації і цифрової нерівності, деструктивних інформаційних та кібердій, можливості здійснення експансії нового виду шляхом цілеспрямованих когнітивних впливів та організації «кольорових» революцій і формування «керованого хаосу», провокування міграції та можливості її використання як певної зброї, масштабною транскордонною активністю державних і недержавних акторів тощо, які, в першу чергу, загрожують інтересам особистості і призводять до нестабільності держав в цілому.

Крім того, нового змісту стали набувати традиційні проблеми людства:

війни і миру, енергетики, соціальні, демографічні, клімату, екології та збереження різноманіття природи, ресурсів, особливо продовольства і питної води, тощо.

На додаток до них формуються і стають об'єктивною реальністю нові проблеми загальносвітового, регіонального і національного (ті які впливають на всі вищі рівні) значення.

При цьому, більшість експертів у якості основних факторів, які, на цей час, суттєвим чином і безпосередньо впливають на трансформацію геополітичної ситуації та забезпечення національної безпеки держав і визначають її стратегічні пріоритети зазначають: пандемію і її економічні наслідки, суперництво та зростання міжнародних протиріч і напруги особливо у відносинах супердержав, формування нової моделі багатопольярного світу з визначенням зон інтересів так званих «центрів сили», масштабну транскордонну активність державних і недержавних акторів (включно транснаціональні корпорації, кримінальні, терористичні та інші організації), політичні і соціальні кризи та критичні світоглядні поділи, які виникають у багатьох державах, у тому числі і під впливом зовнішнього втручання, розворот країн в бік націоналізму і формування самодостатніх економік на відміну від попереднього прагнення до глобалізації, виникнення, провокування та розповсюдження міждержавних та внутрішньодержавних конфліктів нових типів (гібридні, проксі тощо), використання нових видів експансії, включно когнітивну, керовану міграцію тощо, зміни клімату, трансформацію енергетики, високотехнологічні розриви та нерівність країн, стрімке занурення населення до кіберінформаційного простору та перехід на дистанційні режими роботи і навчання, використання надбань високих технологій криміналітетом і терористами та іншими деструктивними недержавними акторами, боротьба «всіх проти всіх» в інформаційній, цифровій та кібер сферах (експерти IISS пророкують «Велику Цифрову Гру» (Digital Great Game)) тощо.

Отже, основні геополітичні ризики, загрози і тренди актуалізували необхідність сфокусувати увагу на таких першочергових стратегічних пріоритетах зміцнення національної безпеки України: соціально-економічних, організаційних, енергетичних, освітньо-наукових, високотехнологічних, оборонних.

Вдосконалення і розвиток системи соціального захисту населення, національної економіки та системи державного управління в тому числі щодо її готовності до кризового розвитку подій. Створення стратегічних резервів усіх необхідних засобів у відсоткових пропорціях до кількості населення і прогнозованих масштабів подій. Пріоритетом для держави повинно бути максимальне збереження зайнятості – єдиного джерела доходів для більшості населення та відновлення економіки на основі високотехнологічних рішень. Бізнес має бути зацікавлений у збереженні робочих місць. Центральна влада має вживати всіх заходів для підвищення доходів місцевих бюджетів, оскільки місцева влада краще знає потреби своїх мешканців та може ефективніше розподілити ресурси. Стратегічне планування та практична реалізація раціонального виходу з кризових ситуацій повинні бути спрямованими на відновлення національної економіки та підвищення її самодостатності. Формування принципово нової системи міжнародної і внутрішньої політики на основі захисту інтересів народу України та держави. Підвищення уваги до захисту і розвитку систем охорони здоров'я, освіти, науки і національного енергетичного і високотехнологічного сегментів, кіберінформаційного простору, пріоритетний розвиток вітчизняних цифрових, кібер- та інформаційних технологій, нових високотехнологічних електронних і програмних продуктів, телемедицини, криптовалют, кіберфізичних систем, включно робототехніку і інтернет речей, квантового кодування, нано і біо технологій, матеріалознавства, штучного інтелекту, тощо.

Таким чином, на цей час і, прогнозовано, на майбутнє відбувається і продовжиться трансформація світового порядку і акторів на світовій геополітичній арені.

Визначальними факторами ролі і місця держав в сучасних геополітичних розкладах стануть їх когнітивна стійкість, успіхи в подоланні коронокризи, а також рівень економічного і технологічного розвитку.

На виконання Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» [1] передбачено розробити і прийняти: Стратегію людського розвитку, Стратегію воєнної безпеки України, Стратегію громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегію розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегію економічної безпеки, Стратегію біобезпеки та біологічного захисту, Стратегію інформаційної безпеки, Стратегію кібербезпеки України, Стратегію зовнішньополітичної діяльності, Стратегію забезпечення державної безпеки, Національну розвідувальну програму.

Зокрема, у нещодавно прийнятій Стратегії зовнішньополітичної діяльності України [2] сказано, що «Геополітичне положення України робить її не лише невід’ємною частиною європейської та євроатлантичної систем безпеки а й важливим енергетичним та логістичним хабом у регіоні». А у новій Стратегії кібербезпеки України [3] підкреслено, що «Між світовими центрами сили відбувається поділ сфер впливу у кіберпросторі, посилюється їх прагнення за рахунок такого поділу забезпечити реалізацію власних геополітичних інтересів».

Таким чином, стан геополітичної ситуації знаходить відображення в базових документах з національної безпеки України. Експертному співтовариству варто більше уваги приділяти моніторингу, аналізу і прогнозуванню швидких геополітичних трансформацій.

Для вирішення проблем пов’язаних з трансформацію геополітичної ситуації та забезпечення в цих умовах національної безпеки держав слід особливо враховувати наявні тренди, ланцюгові і синергетичні ефекти в їх розвитку та взаємозалежності, які мають місце та проявляються при їх виникненні і можуть бути використані для ефективного подолання ризиків і загроз, які виникають.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.08.2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України від 26.08.2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>

Володимир Козаков,

*доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Volodymyr Kozakov,

*doctor of Sciences in Public Administration, professor, professor of the Dept. public policy
of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1330-5244>*

СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

SOCIAL AND VALUE CHALLENGES FOR UKRAINE

The scale and depth of these phenomena raise questions about the direction of the transformation process in Ukraine, the scientific validity of different options for the development of social scenarios, the specifics of Ukrainian modernization in the process of entering the European cultural space and its likely results.

It must be acknowledged that Ukraine in its current state, unconditionally choosing the path to democracy, finds itself at a kind of «value crossroads» of the basic principles of the system of public administration. In the process of democratization and humanization of this system, the state faces a number of contradictions.

Formation and implementation of the system of public administration of modern Ukraine social and value principles inherent in the humanistic liberal-democratic political paradigm, will greatly enhance the effectiveness of this system in terms of political and pluralistic development of civil society, market economy, European and global integration.

Keywords: *public administration, national consciousness, values, social and value contradictions.*

30 років незалежності України саме той час, коли можна підвести певні висновки розвитку нашої країни, формування і становлення її державності.

Сучасна українська ситуація, переоцінки всіх суспільно значимих цінностей вимагає й відповідного наукового аналізу духовних процесів, які відрізняються від тих, що панували в країні під тиском радянської ідеології. Йдеться про переоцінку всієї структури національної свідомості, властивої українському народові. Адже її формування відбувалося за умов досить тривалої відсутності національної держави [1, с. 217].

Сьогодні ми спостерігаємо «відмирання» старої соціально-ціннісної бази, яка вже не слугує орієнтиром поведінки в умовах трансформації суспільно-політичної парадигми. Тому стан суспільної свідомості, навіть на рівні національної еліти, характеризується мінливістю, еkleктичністю, духовною розгубленістю, з одного боку, й активним формуванням нової ідеально-ціннісної системи – з другого. Духовно-ідеологічна криза, що охопила сьогодні всі прошарки українського суспільства, проявляється в різних формах, у тому числі в розриві єдиного духовного простору, втраті національного консенсусу з приводу базових цінностей вітчизняного державотворення. Разом з тим в умовах посилення соціальної стратифікації, відсутності повноцінної соціальної захищеності громадян, перспектив на гідне майбутнє, правового нігілізму триває також зростання негативних тенденцій соціальної апатії, посилюється недовіра до інститутів державної влади. Масштабність та глибина цих явищ породжують питання про спрямованість процесу перетворень в Україні, про наукову обґрунтованість різних варіантів

розвитку соціальних сценаріїв, про специфіку української модернізації у процесі входження в європейський культурний простір та його вірогідні результати.

Потрібно визнати, що Україна у своєму сучасному стані, беззастережно обираючи шлях до демократії, опиняється на свого роду «ціннісному роздоріжжі» базових засад системи державного/публічного управління. У процесі демократизації й гуманізації цієї системи держава стикається з низкою суперечностей (наступний їх перелік не є, і не може бути вичерпним):

а) системні суперечності:

– сполучення рудиментів адміністративно-командної системи й системи демократичного врядування, що виражається у спробах впровадити демократію недемократичними методами;

– необхідність забезпечити всім громадянам рівні можливості щодо участі в управлінні державою й потреба у високій професіоналізації державного управління;

б) змістовні суперечності:

– декларування гуманістичних цінностей державного управління у стані, коли суспільно-ціннісний базис ще не відповідає їх змісту й рівню;

в) структурні суперечності:

– потреба у впровадженні нових механізмів взаємодії державної влади з громадянським суспільством за відсутності історичної традиції такої взаємодії;

– дилема між прагненням до зменшення державного втручання в суспільні процеси і потребою у підвищенні якості державно-управлінських послуг населенню;

г) функціональні суперечності:

– необхідність перерозподілу сфер впливу і відповідальності структур у системі державного управління;

– відсутність демократичних механізмів контролю за діяльністю державної влади з боку громадянського суспільства тощо [2, с. 95–96]

Разом з тим формування і впровадження в практику діяльності системи державного управління сучасної України соціально-ціннісних засад, притаманних гуманістичній ліберально-демократичній політичній парадигмі, значною мірою сприятиме підвищенню ефективності функціонування цієї системи в умовах політико-плюралістичного розвитку громадянського суспільства, ринкової економіки, процесів європейської та світової інтеграції країни.

Список використаних джерел

1. Імперативи формування громадянського суспільства і умовах модернізації державного управління України : кол. монограф. / Л.В.Гонюкова, Є.І.Таран, О.М. Петрос та ін. Київ, НАДУ, 2018. 288 с.

2. Козаков В.М. Аксіологія державного управління в Україні. Київ : Вид-во НАДУ, 2011. 280 с.

Галина Заворітня,

кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Halyna Zavoritnya,

Candidate of Political Sciences, Assistant Professor at the Global and National Security Policy
Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of
the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<http://orcid.org/0000-0002-0974-9013>

ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

THE INFLUENCE OF CLIMATE CHANGE ON UKRAINE'S SECURITY POLICY IN THE CONTEMPORARY CONDITIONS

In the article, the author considers the relationship between the process of climate change and security policy in Ukraine in the context of European integration and cooperation with NATO. Separate focus is on the importance of implementing the European Green Deal, carrying out the necessary reforms within the country, implementing the Association Agreement and participating in the implementation of the EU Common Security and Defense Policy. The US experience in studying climate change, which as such poses a threat to stability at the regional level, is analyzed.

Keywords: climate change, security policy, European green course, EU, NATO, decarbonisation of the economy, carbon import adjustment mechanism (CBAM).

«На людство чекає широкомасштабна та швидка зміни клімату», – зазначено у цього-річній доповіді ООН щодо зміни клімату (10.06.2021) [1]. Наша планета нагрівається набагато швидше, ніж прогнозували. Реалізація безпекової політики завжди вимагала врахування кліматичних змін в умовах проведення воєнних дій чи інших операцій військового характеру. На сьогодні ж зв'язок між безпекою та зміною клімату стає дедалі тіснішим та вимагає переосмислення.

Автори доповіді шостого звіту Міжурядової групи експертів ООН із питань зміни клімату (IPCC) «Зміна клімату 2021: Основа фізичної науки» (234 експерта з 66 країн світу) вважають, що ще можна все виправити [1]. Запобігти найстрашнішим наслідкам можна лише удвічі скоротивши викиди вуглецю до 2030 р. та інших шкідливих речовин.

Загальний кліматичний стан планети: повені, сніг/лід або бурі можуть блокувати маршрути оперативного постачання. Також підвищується ризик для фізіологічного стану людей (тепловий удар, відморожування кінцівок та ін.) та прискорюється знос обладнання (зброї, транспорту тощо). У свою чергу це впливає на точність проведення та реалізації військових операцій у сфері гарантування безпеки.

«Європейський зелений курс» (2019) спрямований на те, щоб перетворити Європу до 2050 року на перший у світі кліматично нейтральний континент. Відповідно реалізація цього курсу впливатиме не лише на ЄС, а й на всі країни регіону, підштовхуючи до їх до комплексної модернізації.

Наша держава працює над декарбонізацією та модернізацією найважливіших секторів промисловості та покращення ефективності сільського господарства задля виконання взятих на себе зобов'язань та досягнення поставлених цілей. 19.01.2021 відбулося засідання Міжві-

домчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс» під головуванням прем'єр-міністра України Д.Шмигала [2].

НАТО у липні цього року ухвалила План дій щодо зміни клімату та безпеки (14.06.), в якому визначено прямий зв'язок між кліматичними змінами та утрудненнями під час виконання військовими своїх безпосередніх завдань [3]. Зміна клімату загострює геополітичну напруженість у багатьох регіонах, відіграючи фактично каталізатора при виникненні внутрішніх конфліктів та міжнародних заворушень. Сильні посухи загострили проблеми, що спричинили виникнення громадянської війни в Сирії та зменшення рівня води в озері Чад, що сприяє масовому насильству у чотирьох африканських країнах (Нігерії, Нігеру, Камеруну та Республіки Чад) у басейні озера [4].

НАТО включатиме міркування щодо зміни клімату до своєї роботи щодо: стійкості, цивільної готовності, планування оборони, забезпечення спроможності, активів та установок, стандартів, інновацій, навчання, навчань та реагування на стихійні лиха тощо. НАТО також вирішила проблему адаптації своїх можливостей до зміни клімату більш відчутно у своїй практиці закупівель та партнерстві з промисловістю [4]. НАТО також оцінить, як зміна клімату може вплинути на його стримування та оборону, включаючи готовність, спроможність, посилення та військову мобільність.

США, посідаючи лідерські позиції на глобальному рівні, в питаннях зміни клімату довго займали радше стриману позицію. У перший свій день на посаді, президент Джо Байден підписав указ про повернення до зобов'язань в рамках Паризької кліматичної угоди (2015) (27.01.2021). Інвестиції в кліматичні дослідження та аналітику більш ніж окупляться, створюючи дедалі більш детальні та достовірні прогнози кліматичних загроз, з якими США стикаються у регіональному масштабі, на якому приймаються рішення та виникає конфлікт. Адже навіть у місцях, де зміна клімату не викликала безпосередньо конфліктів, вона може погіршити стихійні лиха та спровокувати регіональну нестабільність. «Це відкриває двері для завоювання влади стратегічними конкурентами та екстремістськими групами» – вважає Шеррі Гудман, колишній колишній заступник заступника міністра оборони США [4].

Анатолій Петренко, заступник міністра оборони з питань європейської інтеграції, зазначає, що одним з головних пріоритетів оборонного відомства України є якісна імплементація Угоди про асоціацію, а також оборонної реформи, яка має бути проведена, навіть в умовах російської агресії [5, с. 63]. Міністерство оборони має забезпечити підтримання високої боєготовності, проведення спільних навчань усіх Сил оборони, їх розгортання, в т.ч. в рамках операцій з реагування на міжнародні кризові ситуації.

Потрібно пришвидшувати імплементацію положень Угоди про асоціацію в частині кліматичних ініціатив, щоби в майбутньому спробувати скористатися винятками з-під дії механізму вуглецевого коригування імпорту (Carbon Border Adjustment Mechanism – СВАМ [6]. СВАМ полягатиме у додатковому оподаткуванні при імпорті товарів в ЄС відносно країн з менш жорсткими вимогами до викидів. СВАМ має намір визнати особливий правовий режим для української електроенергії. У такому випадку на Україну поширяться особливий правовий режим країн, які є сторонами угод про асоціацію, що містять поглиблену і всеосяжну угоду про вільну торгівлю (Україна, Молдова і Грузія). Це забезпечить країні шлях кліматично дружньої модернізації.

Окрема увага приділяється питанню взаємосумісності з європейськими партнерами, що дозволяє розширити участь у реалізації Спільної політики безпеки і оборони (СПБО), зокрема за військово-технічним напрямом. У 2015р. було укладено Адміністративну угоду між Міністерством оборони України та Європейським оборонним агентством, якою визначено початкові напрями взаємодії. Також взаємосумісність з європейськими партнерами в усіх сферах (озбро-

ення, комплектування військ, спільні навчання та розгортання військ в рамках навчальних операцій та ін.) дозволятиме розширити участь у реалізації СПБО [5, С. 64], в чому Україна дуже зацікавлена.

Людство входить у нову еру, коли всі рішення, що стосуються сфери безпеки, прийматимуться під впливом кліматичних змін.

Список використаних джерел

1. AR6 Climate Change 2021: The Physical Science Basis URL: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/#FullReport> (дата звернення: 15.07.2021)
2. Європейський Зелений Курс / Представництво України при Європейському Союзі. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення: 15.07.2021)
3. NATO Climate Change and Security Action Plan. 14 Jun. 2021 URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_185174.htm?selectedLocale=uk
4. Antonio Busalacchi, Sherri Goodman. Why National Security Agencies Must Analyze Climate Risks URL: <https://www.lawfareblog.com/why-national-security-agencies-must-analyze-climate-risks> (дата звернення: 05.08.2021)
5. Дмитро Кулеба, Анатолій Петренко та ін Рух до ЄС: проблеми, завдання, перспективи (матеріали Заочного круглого столу урядовців і незалежних експертів) С. 56–75 / Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. Центр Разумкова, Konrad Adenauer Stiftung. Київ, 2020. 100 с.
6. Анжела Махінова, Тетяна Танчин, Sayenko Kharenko. Екологічна «зброя» ЄС: як світ спонукатимуть до зменшення викидів вуглецю. Українська правда,. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2021/07/20/7125610/> (дата звернення: 05.08.2021)

Ірина Мордас,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Iryna Mordas,

Ph.D in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-2908-7555>

ЕКОНОМІЧНА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

ECONOMIC INDEPENDENCE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The concept of economic independence of the state is described. The directions of economic interaction of Ukraine with the EU in the context of integration are determined. The economic component of the Association Agreement is analyzed. The potential benefits and possible risks of European integration for Ukraine are outlined.

Keywords: integration, economic integration, European integration, economic independence.

Європейська інтеграція є стратегічним пріоритетом України, адже європейська модель економічного розвитку є найсприятливішою для реалізації наявного економічного потенціалу та забезпечення сталого економічного розвитку держави. Однак, залучення України до європейського інтеграційного процесу та становлення її як незалежного суб'єкта міжнародних економічних відносин повинно відбуватися з дотриманням принципів економічної незалежності.

Економічна незалежність для будь-якої країни – це можливість приймати самостійні рішення щодо визначення свого економічного статусу, забезпечення виключного права на володіння, користування та розпорядження національним багатством, а також здатність забезпечити економічну безпеку в умовах глобалізації світової економіки.

Питання європейського вибору України постало практично одночасно з проголошенням незалежності України. Однак, Угода про асоціацію між Україною та ЄС [1] (21 березня 2014 р. – політична частина, 27 червня 2014 р. – економічна частина) визначила якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах економічної інтеграції та слугує стратегічним орієнтиром системних економічних реформ в Україні. У трьох з семи розділів Угоди визначаються напрями економічної взаємодії України з ЄС.

Розділ Угоди «Торгівля та суміжні питання» передбачає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі Україна-ЄС (ЗВТ), що означатиме лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та до певної міри – руху робочої сили. Відмінною рисою ЗВТ Україна-ЄС є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Це дозволить значною мірою усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі між Україною і країнами ЄС та забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки – європейських експортерів до українського ринку. Отже, поглиблена та всеохоплююча ЗВТ має забезпечити поступову інтеграцію економіки України до внутрішнього ринку ЄС.

Розділ Угоди «Економічне та галузеве співробітництво» містить положення про умови, модальності та часові рамки гармонізації законодавства України та законодавства ЄС,

зобов'язання України щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, ЄС та його державами-членами у низці секторів економіки України та напрямків реалізації державної галузевої політики. Імплементация цього розділу Угоди дасть змогу, по-перше, забезпечити більш поглиблене виконання положень Угоди щодо ЗВТ, оскільки сприятиме наближенню законодавства та регуляторного середовища України до ЄС, а відтак усуненню нетарифних торговельних бар'єрів, а, по-друге, сприятиме інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та єдиного нормативного простору в переважній більшості секторів економіки та суспільного життя України.

Розділ Угоди «Фінансове співробітництво і боротьба з шахрайством» окреслює механізм і шляхи отримання Україною фінансової допомоги з боку ЄС, у тому числі з метою сприяння реалізації Угоди про асоціацію, пріоритетні сфери її надання, порядок моніторингу та оцінки ефективності її використання. Крім цього, положення цього розділу передбачають поглиблення співпраці України та ЄС з метою попередження та боротьби з шахрайством, корупцією та незаконною діяльністю, зокрема шляхом поступової гармонізації українського законодавства у цій сфері із законодавством ЄС, обміну відповідною інформацією тощо.

Проаналізувавши економічну складову Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, потенційні вигоди та можливі ризики від її реалізації, можна сказати, що для України європейська інтеграція – це шлях модернізації національної економіки, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, отримання фінансових ресурсів для розвитку економіки, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, покращення системи охорони здоров'я та підвищення рівня життя громадян.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р.: ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р. Офіц. вісн. України. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.

Ларуса Шупілова,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Larysa Shypilova,

Ph.D in Political Science, Associate Professor, Associate Professor of the Global and National Security Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University

<https://orcid.org/0000-0002-5682-3570>

СУЧАСНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ

CURRENT POLICY OF NATIONAL SECURITY PROVISION: CHALLENGES AND THREATS

Formation of security policy of Ukraine is making on the basis of deep analysis of current changes in the region and world and contradictions related to differences in national interests, goals, positions of Ukraine at the domestic, regional and global levels.

It is determined that the application of hierarchical analysis is relevant in determination of threats to the development of national security policy which is connected with a problem of causality (cause and effect relationship) and allows to build a hierarchical sequence of threats: possible – insignificant, but able to cause the destruction of hopes; probable – possible, but their connection is difficult to prove; the presence of known relationships between threats (causal connection), because of possibility to systemize a significant number of threats within the conceptual framework, it is appropriate for the process of understanding the problem during the analysis of public policy. It is expedient to consider the process of resolving of social problems as a closed cycle, i.e. the final stage – an evaluation of a political course of the state is actually a stage of realization of a new problem. Due to the ability to systematize a significant number of threats within the conceptual framework, hierarchical analysis is appropriate for the process of understanding the problem during the monitoring of state policy on national security.

Keywords: *policy of national security provision, threats, hierarchical analysis.*

Формування безпекової політики України відбувається на основі глибокого аналізу сучасних геополітичних змін в регіоні і світі та протиріччями, що пов'язані з розбіжностями національних інтересів, цілей, позицій України на внутрішньому, регіональному і світовому рівнях. Внаслідок економічних прорахунків та затягування реформаторських процесів, сукупності негативних чинників екологічного характеру та специфічних особливостей культурно-історичного розвитку нашої держави існує низка викликів, ризиків та загроз щодо досягнення її стратегічних цілей.

Зближення України із західними демократіями, реалізація стратегії щодо інтеграції до ЄС та НАТО потребують відповідного удосконалення демократичних процесів як у середині держави, так і на міжнародному напрямку (адаптацію національного законодавства до законодавства ЄС, реструктуризацію силових структур до стандартів НАТО тощо).

Очевидно, що за умови швидкої глобалізації міжнародних відносин Україна повинна впевнено і чітко відстоювати свої національні інтереси, вживати заходи щодо забезпечення національної безпеки. Адже наслідком для держави, не спроможної відповісти адекватним чином на виклики та загрози, пов'язані з глобалізацією, може стати її неминуче послаблення та деградація [1]. Загроза – це соціальне, природне чи техногенне явище з прогнозованими небажаними подіями, що можуть відбутися у певний момент часу в межах певної території,

спричинити смерть людей і завдати шкоди їх здоров'ю, призвести до матеріальних і фінансових збитків, псувати довкілля [2]. Водночас, об'єктивне визначення загроз передбачає чітке усвідомлення параметрів, поза межами яких певне явище втрачає можливості саморегуляції та потребує зовнішнього втручання для збереження стабільності соціальної системи, а також певних умов, що перетворюють чинники на реальну чи потенційну загрозу [3].

У здійсненні сучасної політики забезпечення національної безпеки класифікаційний аналіз загроз відіграє роль засобу уточнення поняття, він досить вичерпний, тобто враховує всі можливі випадки, є послідовним й відповідає суспільно-політичній проблемі, що розглядається. Можливим є виокремлення явищ і чинників, тобто гарантованим є структурування суспільно-політичної проблеми відповідно до ситуації й логіки дотримання процедурних правил.

Характер проблемних суперечностей регіону, в якому знаходиться Україна, визначає можливі загрози національній безпеці України, які прямо або опосередковано пов'язані із застосуванням воєнної сили. Їх поділяють на загрози воєнного та невоєнного характеру.

Загрози воєнного характеру – пряма масштабна збройна агресія. Причиною виникнення загрози можуть стати принципові антагоністичні суперечності життєво важливих національних інтересів України і будь-якої держави або коаліції держав, прагнення їх безумовного панування в регіоні. Час, потрібний для визначення та запобігання загрозі, вважають достатнім для виключення чиннику несподіванки агресії, однак може бути недостатнім для переведення національної економіки на воєнний лад.

Такий розвиток подій є можливим унаслідок розвитку сучасних суперечностей. З огляду на агресію Російської Федерації проти України, наявність в Україні нестабільних територій, низький рівень життя населення є передумовою виникнення таких загроз.

Загрози невоєнного характеру – загрози загального характеру, а саме: поляризація рівня життя, деградація навколишнього середовища, розповсюдження загрозливих хвороб, виникнення невідомих раніше масових захворювань, неконтрольована міграція, етнічні та конфесійні напруження, збільшення масштабів і частоти техногенних катастроф.

Актуальним у визначенні загроз є застосування ієрархічного аналізу, що пов'язано з проблемою причинності (причинно-наслідкові зв'язки) і дає змогу побудувати ієрархічну послідовність загроз: можливі – незначні, але здатні стати причиною руйнування сподівань; ймовірні – можливі, але їх зв'язок важко довести; дійові – наявність відомих взаємовідносин між загрозами (причинний зв'язок), через можливість систематизувати значну кількість загроз у концептуальних межах він є доцільним для процесу усвідомлення проблеми під час аналізу проведення державної політики. Вирішення суспільних проблем потрібно розглядати як замкнений цикл, тобто заключний етап – оцінювання політичного курсу держави фактично є етапом усвідомлення нової проблеми.

Таким чином, для реалізації сучасної політики національної безпеки України потрібно відстежувати зміни, що відбуваються в країні з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників впливу для розробки та застосування заходів, що виходять за межі традиційних механізмів та методів виявлення загроз національним інтересам. Доречно застосовувати класифікацію загроз, що передбачає застосування ієрархічного аналізу, пов'язаного з проблемою причинно-наслідкових зв'язків. Через можливість систематизувати значну кількість загроз у концептуальних межах ієрархічний аналіз є доцільним для процесу усвідомлення проблеми під час моніторингу державної політики забезпечення національної безпеки.

Список використаних джерел

1. Горбулін В. П., Качинський А.Б. Пріоритетність національних інтересів у світлі Стратегії національної безпеки України. Стратегічна панорама. 2005. № 3. С. 11.
2. Качинський А. Б. Безпека, загрози і ризик: наукові концепції та математичні моделі : монографія. Київ : ПНБ НАСБУ. 2004, 366 с.
3. Бодрук О. С. Структура воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти. Київ : НІПМБ, 2001, С. 20.

Віталій Андрейчук,

кандидат наук з державного управління, завідувач навчальної лабораторії методичного та видавничого забезпечення навчального процесу Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vitalii Andreichuk,

Candidate of Sciences of Public Administration, Head of the training laboratory of methodical and publishing support of the educational process, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5238-5959>

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

MAIN DIRECTIONS OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF INTERACTION OF SUBJECTS OF CYBER SECURITY OF UKRAINE

The study is based on a comparison of the new and previous Cyber Security Strategy of Ukraine, as well as legislation that reflects the functions of cybersecurity actors. The main challenges and threats, as well as the reasons for insufficient implementation of previously made decisions in the study area are analyzed. The main directions of increasing the efficiency of interaction of cybersecurity actors, based on the principles of expanding the format of «state-science-business» are proposed.

Keywords: cybersecurity; Strategy; subjects; efficiency of interaction.

У нещодавно опублікованій новій Стратегії кібербезпеки України «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни» [1] (далі – Стратегія), сказано, що «Забезпечення кібербезпеки є одним із пріоритетів у системі національної безпеки України».

Розуміння цієї зростаючої ролі кібербезпеки в системі національної безпеки України прийшло разом із лавиноподібним зростанням останніми роками кіберінцидентів як в Україні, так і у світі, удосконаленням технологій кібернападу і кіберзахисту, уразливістю об'єктів критичної інфраструктури, і, як наслідок, шаленими економічними збитками, впливом на всі інші сфери життєдіяльності людини, підприємства, держави, усього світоустрою.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [2] основними суб'єктами забезпечення кібербезпеки є:

1. Президент України через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України.
2. Національний координаційний центр кібербезпеки як робочий орган Ради національної безпеки і оборони України.
3. Кабінет Міністрів України.
4. Суб'єктами, які безпосередньо здійснюють у межах своєї компетенції заходи із забезпечення кібербезпеки, є:
 - 1) міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
 - 2) місцеві державні адміністрації;
 - 3) органи місцевого самоврядування;
 - 4) правоохоронні, розвідувальні і контррозвідувальні органи, суб'єкти оперативно-розшукової діяльності;
 - 5) Збройні Сили України, інші військові формування, утворені відповідно до закону;
 - 6) Національний банк України;

7) підприємства, установи та організації, віднесені до об'єктів критичної інфраструктури;
8) суб'єкти господарювання, громадяни України та об'єднання громадян, інші особи, які провадять діяльність та/або надають послуги, пов'язані з національними інформаційними ресурсами, інформаційними електронними послугами, здійсненням електронних правочинів, електронними комунікаціями, захистом інформації та кіберзахистом.

Згідно з п. 2 ст. 8 «Національна система кібербезпеки» основними суб'єктами національної системи кібербезпеки є:

- Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України,
- Національна поліція України,
- Служба безпеки України,
- Міністерство оборони України
- Генеральний штаб Збройних Сил України,
- розвідувальні органи (Головне управління розвідки, Служба зовнішньої розвідки, розвідка Державної прикордонної служби – прим. автора),
- Національний банк України» [2].

Також до суб'єктів національної системи кібербезпеки треба зарахувати: департамент кіберполіції Національної поліції України, Державна міграційна служба, Державна служба з надзвичайних ситуацій, Міністерство енергетики України.

У процесі реалізації попередньої **Стратегії кібербезпеки України** [3], утворено центри (підрозділи) забезпечення кібербезпеки або кіберзахисту в Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, Службі безпеки України, Національному банку України, Міністерстві інфраструктури України, Міністерстві оборони України, Збройних Силах України.

Але недоліком при виконанні попередньої Стратегії було те, що «Участь у реалізації названої Стратегії переважно брали суб'єкти сектору безпеки і оборони, недостатньо залучалися інші державні органи, наукові установи, громадськість. До виконання завдань із розвитку наукового потенціалу та поширення кіберграмотності недостатньо залучалися заклади освіти та наукові установи» [1]. **Тобто ефективність взаємодії суб'єктів забезпечення кібербезпеки України була вкрай низькою.**

Ситуація почала виправлятися наприкінці 2020 – на початку 2021 р., коли активізувалась робота значної кількості раніше створених і новоутворених громадських об'єднань і організацій у сфері кібербезпеки. Особливо варто відзначити міжвідомчу роль Ради інформаційної та кібербезпеки України. У цей самий час також запрацювали новообрані Громадські ради при Міністерстві цифрової трансформації України та Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації. Активізувалося проведення наукових конференцій та інших комунікативних заходів. У зв'язку з обмеженнями, спричиненими пандемією COVID-19, багато заходів перейшло в онлайн-формат, чим підштовхнуло до розвитку технологій кіберзахисту дистанційної роботи. Збільшилась пропозиція на ринку кіберпослуг бізнес рішень. Налагоджується міжнародна співпраця і навчання у сфері кібербезпеки.

Але цього недостатньо для вирішення завдань Стратегії. «Актуальними є питання оперативного обміну інформацією про кіберзагрози, ефективної системи підготовки кадрів та дієвої моделі державно-приватного партнерства. Недостатніми є організація і проведення наукових досліджень у сфері кібербезпеки» [1].

В Стратегії підкреслюється необхідність залучення до вирішення завдань у цій сфері крім основних суб'єктів національної системи кібербезпеки, більш широкого кола учасників, у тому числі суб'єктів господарювання, громадські об'єднання та окремих громадян України. Вкрай важливим є розвиток міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки.

Механізмами реалізації стратегії передбачено, що «Координатором реалізації цієї Стратегії є робочий орган Ради національної безпеки і оборони України – Національний координаційний центр кібербезпеки.

Реалізація Стратегії безпосередньо здійснюється основними суб'єктами національної системи кібербезпеки, Міністерством закордонних справ України, Міністерством цифрової трансформації України, Міністерством освіти і науки України та іншими суб'єктами забезпечення кібербезпеки в межах їх компетенції» [1].

Таким чином, **основними напрямками підвищення ефективності взаємодії суб'єктів забезпечення кібербезпеки України є:**

– спрощення системи взаємодії існуючих суб'єктів забезпечення кібербезпеки, ліквідація дублюючих функцій і завдань;

– розширення кола суб'єктів забезпечення кібербезпеки за рахунок бізнесу, громадських об'єднань та експертного співтовариства;

– налагодження інформаційної взаємодії між усіма суб'єктами забезпечення кібербезпеки;

– створення механізму моніторингу, аналізу і прогнозування в сфері кібербезпеки.

– державно-приватне партнерство;

– активне міжнародне співробітництво;

– сучасні технології навчання фахівців з кібербезпеки;

– передові наукові дослідження в сфері кібербезпеки;

– системна робота з медіа в сфері кібербезпеки.

На наше переконання, ефективна взаємодія у форматі «державна-наука-бізнес» є одним із механізмів розвитку системи кібербезпеки в Україні. Заклади вищої освіти мають звернути особливу увагу на вивчення основ кібербезпеки і кібергігієни при підготовці фахівців усіх спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 26.08.2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>

2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 15.03.2016. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>

Ірина Алексєєнко,

*доктор політичних наук, професор, завідувачка кафедри міжнародних відносин
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Наталія Корчак,

*доктор юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри публічної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Iryna Alekseenko,

*Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of International Relations
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*

<https://orcid.org/0000-0002-6873-003X>

Nataliia Korchak,

*Doctor of Law, Associate Professor, Head of the Department of Public Policy
of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*

<https://orcid.org/0000-0001-7702-2636>

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ: СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ТЕНДЕНЦІЙ У ДОБУ ІНТЕГРАЦІЇ, ФРАГМЕНТАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

STATE INSTITUTE: CONTRADICTION OF TRENDS IN THE AGE OF INTEGRATION, FRAGMENTATION AND GLOBALIZATION

The article investigates modern political and legal and managerial processes that take place in international space. It is shown that the main actor of international relations is a state, acts today as a legal arbiter and an intermediary in a complex structure of new actors that appeared on the international arena.

It is proved that integration, fragmentation, globalization and «territorialization» of the world are interdependent and are components of one process.

Polycorical characteristics of transformational changes in the sovereignty of the state are revealed.

It is substantiated that ignoring the national state, its sovereignty is a false path that leads to conflicts. No global system will be viable if it is not open to national interests, will not be built on the interaction of national states. Especially since the national interest itself does not act as a foreign global, since it is the synthesis of internal and external factors.

Keywords: *sovereignty, national interest, state, world management, integration, fragmentation, globalization, territorialization.*

Вплив глобалізації на державу й державний суверенітет досить багатовекторний за своїм характером, тому потребує глибокої й всебічної оцінки. З цього приводу актуальною є думка про те, що питання про послаблення ролі держави й державного суверенітету повинно розглядатися лише у відносному сенсі – в порівнянні, наприклад, з динамікою інших політичних процесів або з масштабом і параметрами сучасних проблем [1, с. 127].

З позицій «трансформаційного» підходу сучасний етап глобалізації «наново встановлює і реорганізує силу, функції і владу національних урядів». Хоча «вища законна компетенція» залишається в руках держав в межах їх території, на цю компетенцію накладаються... зростаюча юрисдикція інститутів внутрішнього управління, а також обмеження і зобов'язання, що витікають з принципів і норм міжнародного права» [2, с. 55–56].

На наш погляд, сам процес реорганізації сили й компетенції безперечний, але в ньому є ряд принципово важливих особливостей, які досить часто недооцінюються.

По-перше, в розпорядженні держав з'являються нові важелі, між ними відбувається диференціація, а у найсильніших з них – потенційно величезні можливості впливу на навколишній світ.

По-друге, на окремих напрямках, включаючи соціально-економічний, спад в потенціях держав по відношенню до недержавних суб'єктів може бути частково зворотним, оскільки є підстави пов'язувати його з труднощами адаптації на момент якісного стрибка, а також з ідеологічним вибором, що відображає інтереси окремих суспільних сил (перш за все спекулятивного фінансового капіталу).

По-третє, якщо відносно послаблення держави й інституту суверенітету в певних сферах неминуче, воно, разом з тим, супроводжується акумуляцією влади в іншій, альтернативній структурі, як це передбачав С.Хоффман [4, р. 15]. Відбувається фрагментація, розпорошення сили між суб'єктами різних рівнів. У зв'язку з цим виникає загроза «глобальної кризи влади», як «нового різновиду анархічного безвладного капіталізму». Але крім загрози хаосу, що містить це положення, воно, разом з тим збільшує шанси урядів на збереження домінуючого положення в контексті консолідації нової системи суспільної самоорганізації [7, р.15].

Багато в чому уявлення про кризу національної держави й інституту суверенітету засноване не на їх реальному послабленні, а перш за все на їх невідповідності зростаючим вимогам доби глобалізації. Проте, якими б недосконалими вони не були, з точки зору процесів глобалізації, жодних альтернативних інструментів, краще адаптованих до вирішення сучасних проблем, глобалізація не породжує. А на думку П.Бейера, інститут національної держави й державного суверенітету є необхідними елементами глобального суспільства, які виконують в ньому певну роль. Будучи його підсистемами і «глобально легітимними колективними суб'єктами», вони забезпечують єдність партикулярного й універсального – приклад того, «як глобалізована система може ставати локальною, не втрачаючи глобального характеру» [3, р. 7–8].

Обмеження суверенітету держави на її території, втручання у визначення державою її внутрішнього й зовнішнього статусу через міжнародне право, а не з власної волі є неприпустимими й неможливими у принципі. Взаємні відносини між державами регулюються договорами та угодами, які самі по собі жодної влади однієї держави над іншою встановлювати не можуть. Відносини, що виникають та розвиваються як договірні, не можуть бути владними відносинами. Трансформація договірних відносин у владні можлива тільки на добровільних засадах. Добровільність і незалежність у міжнародних відносинах є істотною гарантією державного суверенітету та трансформації у світовому вимірі «суверенітету взаємозалежності» сучасних держав у «суверенітет взаємодії» задля розв'язання глобальних проблем [5, с. 9].

Отже, глобалізація, розвиваючись із національного джерела, не може не служити їй, збагачуючи політичні, економічні, технічні, просторові й організаційні можливості її реалізації. Ігнорування національної держави, її суверенітету – це помилковий шлях, що веде до конфліктів. Жодна глобальна система не буде життєздатною, якщо не буде відкритою національним інтересам, не буде побудована на взаємодії національних держав. Тим більше, що сам національний інтерес не виступає чимось чужорідним глобальному, оскільки є синтезом внутрішніх і зовнішніх факторів. В основі глобальної відповідальності суб'єктів міжнародних відносин знаходиться облік і реалізація національних інтересів. Тільки таким методом може бути переборена їх «анархія». Глобалізація і національні інтереси держав і їх суверенітет, – не взаємовиключні, а взаємодоповнюючі структурні елементи глобального міжнародного порядку. Зміцнення позицій держави в системі міжнародних відносин є неминучим, оскільки і в умовах високорозвинутого громадянського суспільства її існування є необхідним.

Список використаних джерел

1. Arrighi G. The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Times. L.: Sage, 2014. 186 p.
2. Beyer P. Globalizing systems, global cultural models and religions // Intern, sociology. L, 2018. Vol. 13. N 1. P. 79–94.
3. Dunn J. Introduction: Crisis of the nation state? Contemporary crisis of the nation-state / Ed. by Dunn J. Oxford etc., 2015. P. 3–15.
4. Donnelly J. Realism and International relations. Cambridge, 2010. P. 12.
5. Flechtheim O.K. History and futology. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2016. 134 p.
6. Falk R. The Changing Structure of International Law. International Law: A Contemporary Perspective. 2005. 234 p.
7. Gray J. False dawn: The delusions of global capitalism. L., 2008. 222 p.

УДК 351:336.1:338

Тетяна Аксьонова,

аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetiana Aksonova,

*postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9207-5170>*

Науковий керівник: Лариса Шупілова, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА ПОБУДОВИ СИЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

FINANCIAL SECURITY AS A GUARANTEE OF BUILDING A POWERFUL STATE

The question of protection of national interests of the state, its security component in strengthening of the international fluctuations and crisis phenomena is actualized. It is determined that the purpose of current state policy of Ukraine is strengthening of national stability, as well as perspectives for the integration of the Ukrainian financial sector into the European Economic Area and adaptation of national legislation to international law. Financial security as a key component of economic security is identified. The main features characterizing financial security of the state are outlined. Attention is paid on realization a consistent state policy aimed at ensuring a stable course for the development of the country, which is achieved through the use of effective state mechanisms for the adoption of appropriate regulations and normative documents, strengthening security and improving the quality of life of its citizens. The tasks assigned to the state to achieve economic stability and provide financial security are summarized. It is determined that a consistent state policy based on effective governance mechanisms will allow to strengthen the country's position at the local, national and international levels.

Keywords: *financial security of the state, financial sustainability, public administration.*

Відповідно до Закону України «Про Національну безпеку України» захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [6]. При цьому на

сучасному етапі світового розвитку, що характеризується динамічним поглибленням процесів інтеграції політичної, економічної, безпекової сфер, як на регіональному так і міжнародному рівнях, глобалізація фінансового сектору є досить важливим аспектом. До того ж на фоні посилення міжнародних коливань та кризових явищ питання захисту національних інтересів держави, а особливо її безпекової складової стає вкрай актуальним.

Україна, як незалежна держава, є досить уразливою до таких коливань. Це пов'язано із тим, що наразі наша держава активно напрацьовує надійний економічний фундамент для забезпечення національної стабільності, що базується на ресурсах (матеріальних, фінансових, безпекових, інформаційних тощо) та удосконаленні нормативної бази з метою прийняття обґрунтованих та якісних управлінських рішень. Окрім укріплення національної стабільності метою наявної державної політики України є перспективи інтеграції українського фінансового сектору до європейського економічного простору, забезпечення імплементації та подальшої адаптації національного законодавства до норм міжнародного права. Не останнє місце у нестабільності країни займає затьожна агресія з боку Російської Федерації. Так, у 2013 році внаслідок військового конфлікту та економічної кризи, розміри економіки сумарно скоротились на ~ 16% [1, с. 59].

Загалом загрози економічній та фінансовій безпеці, як її невід'ємної складової, відображаються на фінансовій стабільності України, що, у свою чергу, може порушити такий фундаментальний національний інтерес як: зростання рівня та якості життя, гарантування достатку і безпеки громадян, що досягається через стале функціонування фінансової системи та забезпечення її безпеки, підвищення рівня довіри до національних фінансових інститутів. Саме тому важливо мати узгоджене бачення щодо стратегічного курсу економічної політики України, що враховуватиме глобальні тренди та внутрішні можливості держави [5]. Адже проведення послідовної державної політики, спрямованої на забезпечення стабільного курсу на розвиток країни досягається шляхом застосування дієвих державних механізмів щодо прийняття відповідних розпорядчих та нормативних документів, посилення безпеки та підвищення якості життя її громадян. А передумовою для покращення добробуту населення є саме сильна економіка та її безпековий простір.

Ключовою складовою економічної безпеки, є фінансова безпека, адже фінансам в системі економіки держави відведена головна роль. З трьох причин економічної кризи, а саме: 1) класична криза перевиробництва; 2) кредитна криза; 3) тривале домінування фінансового сектору над реальною економікою, дві останні мають суто фінансовий характер і тому мають пряме відношення до стану фінансової безпеки держави [3, с.4]. Отже питання відповідного забезпечення фінансової безпеки є досить актуальним, адже зачіпає безпеку як громадян так і підприємств, та функціонування держави у цілому. Тому деякі науковці визначають фінансову безпеку як «захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань» [2, с. 35] або «рівень етики й компетентності її населення і, насамперед, посадових осіб у справі уникнення несправедливого та неефективного розподілу фінансових ресурсів» [4, с.287]. Вивчивши основні дефініції «фінансової безпеки» можна окреслити характерні ознаки фінансової безпеки держави: збалансованість управлінських та правових механізмів регулювання; стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатність забезпечувати ефективне функціонування національної економіки та підтримання її стабільності.

Також варто відзначити, що фінансова безпека сама по собі не є чинником створення суспільних благ і розвитку економіки, однак вона є необхідною умовою нормального перебігу цих процесів [4, с.287]. А від того, наскільки держава має чітке бачення розвитку у майбутньому залежить економічна стабільність держави та забезпечення фінансової безпеки. Цього можливо досягнути шляхом наступних кроків: впровадження сучасного фінансового менеджменту та

дієвих управлінських рішень; забезпечення принципу верховенства права; посилення фінансової стійкості та визначення національних економічних інтересів для забезпечення фінансової безпеки; підвищення рівня політичної стабільності тощо.

Список використаних джерел

1. Аудит економіки України 2030 : Кабінет Міністрів України. База даних «Урядовий портал». URL: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582>.
2. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З. С. Варналія. Київ : Знання, 2009. 647 с.
3. Єрмошенко М. М., Горячева. К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. Київ : НАУ, 2010. 232 с.
4. Підхонний О. М. Класифікація чинників фінансової безпеки України: теоретичний і практичний аспекти. Бізнес Інформ. 2015. № 1. С. 284–290. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_1_47.
5. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 бер. 2021 р. № 179. База даних «Урядовий портал». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.
6. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

Світлана Горьєва,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Horieva,

postgraduate student of Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3859-0523>

Науковий керівник: **Тетяна Новаченко**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ФІЗИЧНОГО ЗАХИСТУ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

STATE SYSTEM OF PHYSICAL PROTECTION IN THE FIELD OF NUCLEAR ENERGY USE AS A COMPONENT OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

In 1991, with independence, Ukraine became the owner of a powerful arsenal of nuclear weapons and five nuclear power plants (NPPs), a large number of institutions, industrial enterprises and organizations that used ionizing radiation sources (IRS) in their activities. and uranium ore processing.

Ukraine is going through unprecedented times in its history. The geopolitical events taking place in Ukraine have posed new challenges to the system of regional and global security and safety and have called into question existing norms of international law.

By acceding to the Convention on the Physical Protection of Nuclear Materials, Ukraine has committed itself to the world community to create an effective state system of physical protection to prevent man-made accidents and catastrophes that may result from unauthorized actions on nuclear installations and nuclear materials. terrorism, illicit trafficking in nuclear and other radioactive materials.

In this regard, the priorities of state policy in the field of nuclear energy in the field of security are aimed at fulfilling Ukraine's international obligations to achieve the main goals of physical protection: minimizing the risks of nuclear terrorism, theft of nuclear material, radioactive waste and other sources of ionizing radiation, as well as strengthening the non-proliferation regime.

Keywords: *geopolitical events, state regulation nuclear energy, physical protection of nuclear materials.*

У 1991 році з набуттям незалежності Україна стала власницею потужного арсеналу ядерної зброї та п'яти атомних електростанцій (АЕС), значної кількості установ, промислових підприємств та організацій, які у своїй діяльності використовували джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), підприємств з видобування та переробки уранової руди.

20 років тому назад в молодій Українській державі сталася низка подій, які започаткували та сформувавши завдання та напрямки розвитку фізичного захисту в нашій країні, а саме: 5 травня 1993 року Верховна рада України прийняла постанову «Про участь України у Конвенції з фізичного захисту ядерного матеріалу 1980 року»; 25 жовтня 1993 року підписана Угода між Україною і Сполученими Штатами Америки (США) щодо надання допомоги Україні в ліквідації стратегічної ядерної зброї, а також запобігання розповсюдженню зброї масового знищення, введено в дію Закон України «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» [1].

В рамках впровадження програми «Ініціатива щодо зменшення глобальної загрози та покращення захищеності джерел іонізуючого випромінювання» за сприянням Міністерства енергетики США проводиться докорінна модернізація систем фізичного захисту медичних закладів, які використовують ДІВ 1 категорії та здійснюється допомога Україні з питань розвитку Державної системи обліку і контролю ядерних матеріалів та фізичного захисту з метою запобігання розповсюдженню ядерної зброї [2].

Україна переживає безпрецедентні в своїй історії часи. Геополітичні події, які мають місце в Україні, поставили нові виклики перед системою регіональної і глобальної безпеки та захищеності й піддали сумніву існуючі норми міжнародного права. Загрози політичної незалежності та територіальної цілісності України стали очевидними для міжнародної спільноти, яка виражає свою підтримку, що відображено в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН, прийнятій 27 березня 2014 року.

Анексія Автономної республіки Крим та військові дії на сході України призвели до втрати регулюючого контролю на окремих територіях України, на яких розташовано найбільша в Україні кількість промислових підприємств вугільної, металургійної, хімічної та гірничовидобувної промисловості, які відносяться до галузей з підвищеною небезпекою та в своїй діяльності використовують закриті радіонуклідні ДІВ, зокрема: ДП «Донецька вугільна енергетична компанія», ДП «Луганськвугілля», ДП «Спеццентр «Вуглеізотоп», ПрАТ «Донецьксталь – металургійний завод», дослідницький реактор ІР-100 Севастопольського національного університету ядерної енергії [2].

Враховуючи актуальні загрози національної безпеки України та функціонування державної системи фізичного захисту в умовах підвищеної готовності на всіх АЕС проведені командно-штабні навчання, в ході яких практично відпрацьовано порядок дій учасників Об'єктового плану взаємодії у разі вчинення диверсії в різних ситуаціях, а також нівельовано недоліки, виявлені в ході раніше проведених тренувань. Також була удосконалена тактика дій та порядок взаємодії підрозділів суб'єктів боротьби з тероризмом, місцевих органів влади під час проведення антитерористичної операції з виявлення та локалізації терористичних проявів.

Виходячи з аналізу ситуації, можна зробити висновок, що основною потенційною загрозою в зоні проведення антитерористичної операції є потрапляння ДІВ та радіоактивних відходів з невідконтрольної території України до незаконного обігу, що може призвести до опромінення населення та радіоактивного забруднення навколишнього природного середовища внаслідок розгерметизації ДІВ або використання їх у вигляді «брудної» бомби.

Приєднавшись до Конвенції про фізичний захист ядерних матеріалів, Україна зобов'язалась перед світовим співтовариством створити ефективну державну систему фізичного захисту з метою запобігання техногенних аварій та катастроф, що можуть виникнути внаслідок несанкціонованих дій щодо ядерних установок і ядерних матеріалів, а також попередження актів диверсій, ядерного тероризму, незаконного обігу ядерних та інших радіоактивних матеріалів.

У зв'язку з цим, пріоритетні завдання державної політики у сфері використання ядерної енергії в сфері забезпечення захищеності спрямовані на виконання Україною міжнародних зобов'язань в частині досягнення основних цілей фізичного захисту: мінімізації ризиків скоєння актів ядерного тероризму, крадіжок ядерного матеріалу, радіоактивних відходів та інших джерел іонізуючого випромінювання, а також зміцнення режиму нерозповсюдження ядерної зброї.

Список використаних джерел

1. Доповідь про стан ядерної та радіаційної безпеки в Україні (1995–2019). URL: <https://snriu.gov.ua/dlya-gromadskosti/shchorichna-dopovid-pro-stan-yadernoyi-ta-radiacijnoyi-bezpeki-v-ukrayini> (дата звернення 02.09.2021).

2. Закон України «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2064-14> (дата звернення 02.09.2021).

Петро Горбатюк,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Petro Gorbatiuk,

graduate student of the Departments of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-8383-5796>

Науковий керівник: Рена Марутян, доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

INFORMATION MECHANISMS OF INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITIES WITH THE PUBLIC

The theses consider some aspects of the use of information mechanisms of interaction of public authorities with the public. The goals and tasks of the state policy in the aspect of interaction with the public are revealed. It is noted that information and analytical mechanisms are used at all stages of the life cycle of public policy, which is constant and systematic and consists of seven processes: inclusion of the problem in the public agenda, problem identification, development of possible solutions, analysis of pros and cons, decision making, implementation and evaluation. The theses reveal the content of all seven processes of the life cycle of public policy. It is emphasized that the component of the law enforcement mechanism is the information mechanism of interaction with the public: it is access to information, transparency and other political and jurisdictional mechanisms. It turns out that the classic mechanism of checks and balances, which is now called horizontal accountability, includes mechanisms of transparency and accountability. The right of access to information includes the right of people to request and receive publicly available information, which enables them to evaluate and monitor policies and public decisions that affect them. The state has a corresponding obligation to provide the requested information and, in general, to ensure the transparency of public functions and to make public the actions taken by the government.

Keywords: *information mechanisms, public authorities, human rights.*

Інформаційні механізми публічного управління повинні сприяти прийняттю управлінських рішень та забезпечувати максимально можливе підвищення добробуту громадськості, бути ефективними та у кінцевому рахунку легітимізувати органів публічної влади. Таким чином, державна політика спрямована на раціональне рішення суспільної проблеми за допомогою використання суспільних ресурсів. В рамках цього процесу інформаційно-аналітичні механізми допомогли створити життєвий цикл державної політики. З самого початку необхідно підкреслити, що цей процес ніколи не закінчується; це постійний і систематичний цикл. Цикл складається з семи процесів: включення проблеми в порядок денний громадськості, визначення проблеми, розробка можливих рішень, аналіз плюсів і мінусів, прийняття рішень, реалізація та оцінка.

Все починається з появи проблеми, але не просто проблеми, а тієї, яка вважається «громадської» проблемою. Це важливий момент, тому що соціальні проблеми або проблеми, які можуть торкнутися багатьох людей, не завжди можуть вважатися громадськими проблемами. Наприклад, підлегле становище жінок довгий час не вважалося в суспільною проблемою. Насильство щодо жінок також не вважалося суспільною проблемою, а радше проблемою, яку потрібно було вирішувати

в приватній сфері, куди держава не втручалася. Те, що сьогодні вважається суспільною проблемою, ймовірно, не розглядалося як проблема раніше: громадський порядок денний завжди змінюється.

Після того, як проблема встановлена, наступні кроки полягають в тому, щоб сформулювати проблему і запропонувати різні можливі рішення. Постановка проблеми включає в себе діагностику причин проблеми та визначення можливих рішень. Набір рішень буде залежати від того, як сформульована проблема: єдиного рішення проблеми не існує. Постановка проблеми і розробка безлічі рішень разом з етапом прийняття рішення є найбільш «політичними» частинами циклу державної політики. Тут зустрічаються конфліктуючі або конкуруючі ідеології, інтереси, інформація і знання щодо даної проблеми. Нарешті, на етапі прийняття рішення визначається, яке з можливих рішень представляє найбільшу технічну достовірність на основі наявних даних.

Після того, як проблема сформульована і прийнято рішення про те, як її вирішити, державна політика реалізується. Цей етап циклу так само важливий, як і попередні; між етапами немає ієрархії важливості. Часто сформульована суспільна проблема і рішення, прийняте урядом, є не тільки найбільш політично життєздатним варіантом, але і найбільш підходящим для вирішення проблеми. Однак бажаних результатів може не бути. Це може бути в значній мірі пов'язано з тим, що реальність складна, і важко передбачити всі фактори, які вплинуть на державну політику. Це також може бути випадок поганої реалізації; наприклад, виконавці могли не погодитися з цілями державної політики. Це може статися, зокрема, з неоднозначною політикою, наприклад, легалізація абортів в місцях з великою кількістю релігійних громад, які відмовляються виконувати цю процедуру. Взаємодія з громадськістю органів влади може виявитися настільки складною, що створює серйозні інформаційні проблеми, в результаті чого цілі і процедури чітко не передаються між вищим керівництвом і адміністрацією.

Нарешті, як тільки державна політика реалізована, ми переходимо до оцінки. Цей етап може бути найбільш інформативним, технічним і найбільш розвиненим за останні роки. Раніше вважалося, що оцінка повинна проводитися після завершення державної політики. Сьогодні існують різні види оцінки для кожної стадії циклу: оцінка розробки політики; оцінка менеджменту для аналізу процесу впровадження; оцінка результатів для перевірки виконання цілей; і, нарешті, оцінка впливу, яка аналізує досягнення цілей – іншими словами, потрібно визначити чи здійснила державна політика будь-який вплив на вихідну проблему.

Інформаційний механізм взаємодії з громадськістю є також складовою частиною механізму правозастосування: це доступ до інформації, прозорість та інші політичні і юрисдикційні механізми.

Класичний механізм стримувань і противаг, який тепер називається горизонтальною підзвітністю, включає механізми прозорості та підзвітності. Право на доступ до інформації включає право людей запитувати і отримувати загальнодоступну інформацію, що дозволяє їм оцінювати і контролювати політику і громадські рішення, які їх стосуються. Держава має відповідне зобов'язання надавати запитувану інформацію та в цілому гарантувати прозорість державних функцій і оприлюднювати дії, вжиті урядом. Перспектива прав людини допомагає формулювати політику, закони, постанови та бюджети, засновані на визначенні орієнтирів, пріоритетів, цілей, показників, відповідальних осіб, і ресурси. Це може гарантувати, що процес розробки політики буде більш прозорим і що ті, хто зобов'язані діяти, будуть притягнуті до відповідальності [1, с. 17].

Це короткий виклад інформаційних механізмів взаємодії з громадськістю не є вичерпним. По мірі того як інструменти взаємодії з громадськістю та права людини продовжує розвиватися, ці механізми стають все більш деталізованими і доповнюються новими інструментами. Зокрема, варто виділити недавно розроблену концепцію стійкості, в якій наголошується на необхідності включення концепції стійкості в розробку, реалізацію та оцінку державної політики та програм, щоб гарантувати наявність умов для задоволення потреб і дотримуватися права людини нинішніх поколінь без шкоди для прав майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Organización de los estados americanos (OAS). 1948. Comisión Interamericana de Derechos Humanos. Declaración Americana de Derechos y Deberes Del Hombre. Colombia.

Оксана Жіляєва,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Zhilyaeva,

*graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5909-4297>*

Науковий керівник: Валерій Бебик, доктор політичних наук, кандидат психологічних наук, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ КОРОНАКРИЗИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

INFORMATION SOCIETY IN THE CONDITION OF THE COVID-19 CRISIS: CHALLENGES FOR UKRAINE

The situation that has developed in the context of the coronary crisis in the world and Ukrainian information space needs attention from the state. Ensuring the access of citizens to operational and objective information, the ability to withstand external information threats, as well as guarantees the protection of the national information space is a priority development of the state information policy.

Keywords: *informational security; public authorities; state information policy; state communications; Information Technology.*

Ситуація, що склалася за умови коронакризи у світовому та українському інформаційному просторі, потребує уваги від держави. Забезпечення доступу громадян до оперативної та об'єктивної інформації, здатність протистояти зовнішнім інформаційним загрозам, а також гарантії захисту національного інформаційного простору є пріоритетним розвитком державної інформаційної політики.

У зв'язку із поширенням у світі COVID-19 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) у березні 2020 року оголосила пандемію. В той же час світові медіа опублікували заяву ВООЗ про так звану «інфодемію» – розповсюдження недостовірної та неточної інформації про захворювання на коронавірус. Інфодемія і досі має широкий вплив на поведінку людей у країнах світу, підсилюючи антивакційні настрої, які створюють ризики для здоров'я громадян, впливають на світову економіку і соціальну стабільність.

Україна знаходиться під тиском різних дезінформаційних потоків. Активно ведеться пропаганда з боку Росії, інфодемія та й внутрішня дезінформація.

За даними аналітичного звіту Координаційного Хабу з протидії дезінформації за підтримки Національного Демократичного Інституту, завдяки новим медіатехнологіям, соцмережам та різним комунікаційним платформам в Україні, як і в світі, стрімко поширюється дезінформація про COVID-19.

Ці теорії змови, знаходять мільйони прихильників у різних країнах світу, у тому числі й в Україні. Так, за даними соціологічного опитування, яке провів Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) на замовлення ГО «Детектор медіа» у листопаді–грудні 2020 року, більшість мешканців південних і східних областей України (54%) вважає, що коронавірус має

штучне походження. У природне походження вірять 25%. 47,5% стверджують, що ліків від коронавірусу не існує, а 18% обрали варіант «ліки від коронавірусу існують, але їх приховують» [1].

В українському медіапросторі найчастіше можна прочитати наративи, що стосуються теми COVID-19. Найбільш поширені: коронавірус – це вигадка, світова змова урядів різних країн, COVID-19 це нажива та/або контроль; на українцях тестують нову хворобу та вакцину від неї, держава не здатна забезпечити охорону здоров'я своїх громадян; українська влада маніпулює коронавірусною статистикою; політики та чиновники не говорять всієї правди про вакцину; вакцина спричиняє «мутації»; вакцина загрожує здоров'ю та життю; медики активно відмовляються від вакцинування; під час вакцинації чіпують та будуть контролювати населення; ПЛР-тести не працюють; маски не допомагають, а лише шкодять; поширюються фейкові методи лікування.

Дезінформація, пов'язана із сумнівними методами лікування / самолікуванням або ігноруванням хвороби може спричинити проблеми зі здоров'ям і призвести до летальних випадків. В глобальному сенсі це явище сприяє перевантаженню медичної системи і може спричинити її колапс. У перспективі зростання анти-вакцинаторських настроїв може призвести до ерозії довіри до традиційної медицини і появи нових пандемій/захворювань. Таким чином, хибна обізнаність в темі COVID-19 уповільнює процес подолання пандемії в Україні, і як наслідок – відтерміновує відновлення економічного зростання та звичного ритму життя [2].

Державна політика в першу чергу має сприяти процесові забезпечення доступу її громадян до об'єктивної, неупередженої та оперативної інформації та здатності протистояти зовнішнім загрозам. Гарантувати захист національного простору від негативного інформаційного впливу, проникнення його у всі сфери людського життя. Розроблений комплекс задач, повинен бути спрямований на втілення у життя ключових положень державної інформаційної політики.

І. Р. Березовська у своїх працях зазначає: «Суттєвим недоліком чинного інформаційного законодавства є те, що воно носить надто загальний характер, не визначає способи врегулювання проблем, що виникають під час використання інформаційного простору. Також залишається недосконалим понятійний апарат, що значно ускладнює реалізацію завдань та взаємодію суб'єктів інформаційної сфери...» [3].

Лише комплекс правових та організаційних заходів дасть необхідний для суспільства результат. При визначенні мети захисту інформаційного простору мають бути враховані не лише всі загрози та небезпеки, але й правовий інструментарій для подолання загроз, при цьому не забувати про права і свободи громадян держави.

Список використаних джерел

1. По той бік екрана: аналіз медіаспоживання та дезінформації в українському інформаційному середовищі. URL: <https://detector.media/infospace/article/188114/2021-05-18-po-toy-bik-ekrana-analiz-mediaspozhyvannya-ta-dezinformatsii-v-ukrainskomu-informatsiynomu-seredovyshchi/>

2. Дезінформація в Україні: огляд за рік. (березень 2020-березень 2021) URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%94%D0%B5%D0%B7%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20-%20%D0%BE%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf>

3. Березовська І. Р., Русак Д. М. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення. Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». 2014. № 4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/132

Юрій Заскока,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yurii Zaskoka,

*graduate student of the Departments of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8984-2623>*

Науковий керівник: Лариса Шупілова, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

INFORMATION AND CYBER SECURITY SYSTEM STAFFING OF UKRAINE

The abstracts reveal the content of the staffing of the information and cybersecurity system of Ukraine, show the relevance of this area for the cybersecurity of Ukraine, which depends on the effectiveness of its operation in the face of ever-changing modern challenges and threats in cyberspace. The state of the cyber security staffing system of Ukraine is described both on the example of civilian and military free economic zones. The theses emphasize the high level of qualification and competencies of cyber specialists of the Armed Forces of Ukraine, which they demonstrate at various international exercises, such as the cyber security teams of the Armed Forces, which regularly participate in the annual NATO Hackathons. This shows, however, that despite the systemic problems of university training of cybersecurity professionals and the need to improve it, the competencies of cybersecurity professionals who receive additional training in departmental programs, demonstrate a growing level and are recognized in various international competitions. Thus, the CWIX 2019 exercises also assessed the high level of training of the Ukrainian team in performing tests to achieve compatibility with cyber security systems of NATO member states and Partner countries.

Keywords: *cybersecurity, specialists, information technologies, staffing.*

До числа актуальних проблем національної системи інформаційної та кібербезпеки, від яких залежить ефективність її функціонування в умовах безперервно змінюються сучасних викликів і загроз у кіберпросторі, безумовно, належать питання підготовки та перепідготовки кадрів. Україна, історично мала сильну математичну школу і масштабну мережу установ вищої професійної освіти. І до сьогодні країна має значні ресурси для масової підготовки фахівців з інформаційних технологій та кібербезпеки. Факультети і профільні кафедри за спеціальностями «Інформаційні системи та технології» та «Кібербезпека» є в більш ніж 50 українських вузах. Підготовка фахівців (по дворівневій системі – бакалаврат і магістратура) з інформаційної безпеки і захисту інформації вітчизняними ЗВО велася з початку 2000-х рр. У 2015 р систему вищої освіти була введена «комплексна» спеціальність «Кібербезпека», що включала підготовку по п'яти спеціалізаціях. Більш закінченого вигляду система підготовки набула в 2017 р з твердженням Національним агентством з питань якості вищої освіти України стандарту вищої освіти за спеціальністю «Кібербезпека» зі спеціалізацією за напрямками «Безпека інформаційних і комунікаційних систем», «Безпека державних інформаційних ресурсів», «Системи технічного захисту інформації», «Управління інформаційною безпекою», «Адміністративний

менеджмент у сфері захисту інформації», «Криптологія». З початком 2017/2018 навчального року акредитовані українські вищі навчальні заклади приступили до набору абітурієнтів та підготовці фахівців з даного напрямку. В системі середньої спеціальної освіти ведеться підготовка фахівців кваліфікації «майстер кібербезпеки» і «молодший бакалавр кібербезпеки».

З цивільних вузів в числі найбільш компетентних у сфері інформаційних технологій і кібербезпеки вважаються Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», «Державний університет телекомунікацій», м.Київ, Харківський національний університет радіоелектроніки, Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова», Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (м Дніпро), Національний університет «Львівська політехніка» (м.Львів), а також авіаційні і кораблебудівні вузи – «Національний авіаційний університет», м.Київ, Житомирський інститут радіоелектроніки національного авіаційного університету, Національний Аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського, Харківський авіаційний інститут, Національний університет кораблебудування ім. Макарова», м. Миколаїв.

Особливий сегмент складають ЗВО структур сектору безпеки та оборони, що відрізняються спеціалізованою підготовкою фахівців з кібербезпеки, а також радіоелектронного протидії і розвідці – зокрема, Національна академія Служби безпеки України», м. Київ, «Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки Національної академії Служби безпеки України, Полтавський військовий інститут зв'язку, Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації Державного університету телекомунікацій м. Київ), Інститут інформаційних технологій національного університету оборони України ім. Івана Черняховського м. Київ, Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова, Харківський національний університет внутрішніх справ [1].

Щоб максимально наблизити рівень підготовки випускників ЗВО до вимог ІТ-ринку, фахівці Міністерства освіти і науки України та українські експерти наголошували на необхідності підготовки фахівців з кібербезпеки і формування навчальних програм в тісній координації академічного середовища з державними структурами і потенційними компаніями-роботодавцями.

Незважаючи на системні проблеми вузівської підготовки фахівців з кібербезпеки і необхідність її вдосконалення, компетенції фахівців зі сфері кібербезпеки, що проходять додаткову підготовку в рамках відомчих програм, демонструють все зростаючий рівень і знаходять визнання на різних міжнародних змаганнях.

Високий рівень кваліфікації та компетенцій на різних міжнародних навчаннях демонструють кібер-фахівці Збройних сил України. Команди кібербезпеки ВСУ з 2017 р регулярно беруть участь в щорічно Хакатоні НАТО – змаганнях серед фахівців з кібербезпеки країн – членів блоку – TIDE Hackathon. При цьому експерти НАТО відзначають високий професійний рівень українських учасників, що незмінно займають призові місця [2]. Також підрозділи кібербезпеки ВСУ з 2018 року беруть участь в багатонаціональних навчаннях НАТО Coalition Warrior Interoperability Exercise – CWIX. Як зазначав начальник Головного управління зв'язку та інформаційних систем Генерального штабу ЗС України Володимир Рапко, вони відразу ж «отримали високі позитивні оцінки від партнерів». На навчаннях CWIX 2019 також був оцінений високий рівень підготовки української команди при виконанні тестів на досягнення сумісності з системами кібернетичної безпеки держав – членів НАТО та країн-партнерів.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології. URL: <https://www.education.ua/universities/?speciality=545>
2. Специалисты НАТО учат украинцев противостоять киберугрозам с помощью соревнований. URL: https://24tv.ua/ru/specialisty_nato_uchat_ukraincev_protivostojat_kiberugrozam_s_pomoshhju_sorevnovanij_n1163239

Володимир Канарський,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Kanarsky,

graduate student of the Departments of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2112-3344>

Науковий керівник: Ларуса Шупілова, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

MECHANISMS OF OPTIMIZATION OF THE STATE DEPARTMENT OF INFORMATION SECURITY IN UKRAINE

The theses consider the issues of state management of information security are particularly acute, due to hostilities in the east of the country and aggression by the Russian Federation, the conduct of the latest information and semantic war against Ukraine. It is noted that such a difficult situation became possible, first of all, due to the lack of coordinated, consistent and balanced state policy in the field of information security of Ukraine, low efficiency of public information security management system, as well as imperfection and fragmentation of domestic legal field in information security. The author proposes the following directions of optimization of state management of information security in Ukraine as: integration of Ukraine into international information and information and telecommunication systems and organizations; improvement of legislation on information security, harmonization of national legislation with a number of relevant international standards; effective regulation of information processes in the legal field; introduction of modern information and communication technologies in the process of public administration; establishing effective interaction between EFA and civil society institutions during the implementation of information security policy and others.

Keywords: *optimization, public administration, information security, information war.*

Для українського суспільства питання державного управління забезпеченням інформаційної безпеки стоять особливо гостро, через бойові дії на сході держави та агресією з боку Російської Федерації, ведення останньою інформаційної та смислової війни проти України. З початку 2014 року з боку Росії здійснювався надпотужний інформаційно-психологічний тиск на населення України, нарощувалася інформаційна експансія в національний інформаційний простір, захоплювались стратегічні об'єкти української телекомунікаційної інфраструктури. Зазначена складна ситуація стала можливою, насамперед, через відсутність узгодженої, послідовної та зваженої державної політики у сфері інформаційної безпеки України, низьку ефективність системи державного управління забезпеченням інформаційної безпеки, а також недосконалість та фрагментарність вітчизняного нормативно-правового поля у сфері інформаційної безпеки [1].

Для того, щоб оптимізувати державне управління забезпеченням інформаційної безпеки в Україні державними органами влади України мають бути здійснені важливі кроки в таких напрямках:

– інтеграція України до інформаційного простору на світовому та регіональному європейському рівні;

- інтеграція України до міжнародних інформаційних та інформаційно- телекомунікаційних систем та організацій;
- розвиток національного інформаційного простору та забезпечення розвитку інформаційного суспільства;
- модернізація системи інформаційного захисту країни, формування й реалізація ефективної інформаційної політики держави;
- удосконалення законодавства щодо інформаційної безпеки, узгодження національного законодавства з рядом відповідних міжнародних стандартів; ефективне врегулювання інформаційних процесів в правовій площині;
- розвиток національної інформаційної інфраструктури;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняного інформаційного продукту та послуг інформаційного характеру;
- впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій у процес державного управління;
- налагодження ефективної взаємодії між ОДВ та інститутами громадянського суспільства під час здійснення політики забезпечення інформаційної безпеки.

Відповідно, рекомендаціями, щодо оптимізації державного управління забезпеченням інформаційної безпеки в Україні:

1. Аналіз та аудит існуючих проблем для виявлення специфічних сегментів, що вимагають реформування у сфері інформаційної безпеки. Провести комплексні аудити (правовий, технічний, комунікаційний та освітній) у сфері інформаційної безпеки у державних органах із залученням зацікавлених суб'єктів та відповідних інститутів громадянського суспільства.

2. Утворення чіткої ієрархічної системи державних органів системи забезпечення інформаційної безпеки України. Визначення їх компетенцій, повноважень, функцій та методів координації.

4. Покращення якості підготовки кадрового складу системи публічного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

5. Модернізація технічного забезпечення органів державного управління інформаційною безпекою України.

6. Здійснення постійного моніторингу ефективності роботи системи забезпечення інформаційної безпеки.

7. Створення програм заохочення учених, фахівців, висококваліфікованих працівників у сфері інформаційної безпеки, щоб не допустити відтік кадрів за межі України.

8. Прискорення реформування національної медійної та комунікаційної систем, модернізація їх стандартів, створення продуктивної системи суспільного мовлення.

9. Розроблення механізми приватного та державного партнерства у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

10. Наукове та законодавче Науково-інтелектуальне забезпечення функціонування системи інформаційної безпеки.

Отже, державне управління в сфері забезпечення інформаційної безпеки полягає у створенні умов для гармонійного розвитку національної інформаційної інфраструктури, для реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів особи, суспільства та держави у національному інформаційному просторі, у отриманні інформації та користування нею фізичними та юридичними особами з метою забезпечення непорушності конституційного ладу, суверенітету та територіальної цілісності України, політичної, економічної та соціальної стабільності, в забезпеченні законності та правопорядку, розвитку рівноправного та взаємовигідного міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Левченко О. В. Нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки України: стан та шляхи вирішення проблем. Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил. 2014. № 3(40). С. 130–135. URL: <http://www.hups.mil.gov.ua/periodic-app/article/4075>

Анна Комісаренко,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Komisarenko,

Postgraduate Student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7516-7743>

Науковий керівник: Валерія Голубь, доктор наук з державного управління, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ЯК КАТАЛІЗАТОР СОЦІАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

COVID-19 PANDEMIC AS A CATALYST OF SOCIAL TRANSFORMATIONS

Social entrepreneurship is one of the important segments of the development of the Ukrainian economy and the scope of public administration, by contrast, it is social entrepreneurship (thereinafter – SE) that undergoes the most changes under the influence of environmental factors under the influence of fluctuating economic situations of today: the mutual dependence of all sectors of the economy and public administration; implementation of JFO and occupation of the Autonomous Republic of Crimea; materials escalation and supplies, as a consequence the rising cost of housing and public utilities for companies – entrepreneurs; liability for technological changes in the subject of sale or production methods; realizable price and non-price competition with commodity-based on small and medium-sized businesses; demand for ongoing and long-term finance, a major portion of which are grant scheme; the pandemic Covid-19 that it has long grown from a medical crisis to a business crisis.

Modern negative impacts that impinge on the development of social entrepreneurship and socially responsible business have been qualified. It is determined that social entrepreneurship and socially responsible businesses suffer most from economic uncertainty and the lack of an effective state anti-recessionary management policy during the pandemic. Social changes in the field of social entrepreneurship during COVID-19 include digital technological transformation, improvement of quality and increase of social ties, exchange of experience and ideas among incubators, accelerators of funds and support agents.

Keywords: *social entrepreneurship, social ties, pandemic, digital transformation, socially responsible business.*

Кризи різного рівня складності характерні для всіх стадій розвитку СП і можуть активізуватися в складних і невизначених ситуаціях на короткочасний або тривалий строк, однак наростання проблем, аж до передчасного закриття соціально відповідального бізнесу та СП, підтвердили відсутність адекватних стратегій антикризового державного управління.

Сьогодні така ситуація склалася завдяки залежності СП та соціально відповідального бізнесу від своїх покупців, постачальників, співробітників в єдиному ланцюжку в умовах тимчасового призупинення бізнес-процесів, включаючи збої в логістиці.

У зв'язку з цим існує об'єктивна необхідність у визначенні характеру соціальних перетворень під час пандемії, а також у формуванні та вдосконаленні методів і механізмів антикризового управління СП та соціально орієнтованим бізнесом, включаючи протидію кризовим явищам і оцінку результативності їх застосування на різних стадіях розвитку організацій, включаючи об'єктивну необхідність реалізації цифрових технологічних трансформацій в су-

часному соціально відповідальному бізнесі, з урахуванням актуальності вирішення завдань виживання в умовах подолання управлінський, соціальних та економічних наслідків пандемії.

В Україні масштабні дослідження впливу COVID-19 на соціальний бізнес поки що не проводились, стверджується у статті «Соціальне підприємництво та COVID-19: як подолати кризу?» від Української соціальної академії, координати соціального бізнесу, що «допомагає людям та надихає їх втілити ідеї соціальних змін у бізнес, що стабільно зростає, за допомогою освітніх курсів і менторів, котрі діляться здобутим у бізнесі досвідом» [2].

Важливим показником соціальних перетворень всередині СП та соціально відповідального бізнесу є збереження рівня заробітної плати для працівників на колишньому рівні, тим самим не знижуючи рівень життя працівників соціально вразливих категорій населення. За даними опитування від проєкту «Unlimit Ukraine», 48 % засновників СП та соціально відповідального бізнесу зберегти зарплату співробітників на колишньому рівні. «З іншого боку, 29 відсотків респондентів повідомили про те, що змушені були знизити зарплати, а 19 відсотків – що їм довелося відправити своїх співробітників у неоплачувану відпустку» [2].

За даними Опендатабот, зараз в Україні налічується більше 1,9 млн підприємців, з них 927 тисяч мають податковий борг. Податковий борг 735 тисяч фопів зможуть погасити у зв'язку з карантинном, їх борг складає менше 5% від загальної суми боргу фоп. «Таку ініціативу запропонував ввести Президент України Володимир Зеленський. Державний бюджет втратить 400 мільйонів гривень. Це невелика сума – близько 5% від загального боргу, який зараз складає 7,2 мільярдів гривень», вказано на сайті Опендатабот, «таке рішення Президента схоже на хорошу оптимізацію кредитного портфелю: пробачити борги 80% й втратити лише 5% від загальної суми», – коментує Олексій Іванкін, засновник Опендатабот [2].

У минулорічному звіті Всесвітнього економічного форуму, що був присвячений викликам, з якими стикнулись соціальні підприємці, особлива увага приділялася саме ролі успішних лідерів під час пандемії: «зараз нам потрібні успішні лідери – не лише для того, щоб допомогти найуразливішим категоріям населення, а й «перезавантажити» українське суспільство» [3].

Одним із найпотужніших ринків соціального капіталу є SOCAP [4]. Це провідна світова платформа для руху до соціально справедливої та стабільної економіки. Навколо SOCAP об'єднуються групи соціальних підприємців, інвесторів, керівників фондів та некомерційних організацій, урядових та політичних лідерів, творців, корпорації, науковців та не тільки. Завдяки обміну досвідом та цифровим технологіям, SOCAP стимулює інвестиції у СП та соціально орієнтований бізнес ще з 2008 року. Сьогодні SOCAP провів віртуальний саміт «Global Impact» для привернення уваги до СП та соціально відповідального бізнесу та залучення інвестицій до цих категорій бізнесу.

Український досвід підтримати соціальних інноваторів реалізується, наприклад, в програмах Української соціальної академії «Акселератор соціального підприємництва» та «Менеджмент соціальних інновацій». Завдяки діяльності Української соціальної академії готуються «до запуску більше ніж 100 соціальних підприємств різноманітної спрямованості: від допомоги людям з інвалідністю до освітніх проєктів» [2].

Наслідки пандемії коронавірусу прискорили розвиток цифрового середовища СП та соціально відповідального бізнесу, здійснюючи цифрову трансформацію, адже успішні рішення окремих СП дозволили визначити цифрові перетворення як ключовий тренд цивілізації під час пандемії та постковідного часу. Наприклад, громадська організація «Запоріжжя без сміття». Основна мета діяльності ГО «Запоріжжя без сміття» – сприяння розвитку культури поводження з відходами, заснованої на принципах запобігання утворенню, повторного використання, переробки, компостування відходів у м. Запоріжжя та Україні в цілому. ГО через популярні соціальні мережі здійснює збір коштів на провадження екопрограм з сортування сміття, проводить екочеленджі, спрямованні на освіту та навчання, розвиток громади, адвокацію.

Група компаній «Veterano Group» та піцерії «Veterano Pizza» були засновані Леонідом Остальцевим у 2015 році, колишнім учасником бойових дій АТО. Мережа закладів харчування приймає на роботу виключно ветеранів АТО для подальшої соціалізації особливо вразливої категорії людей після повернення з війни. Соціалізація учасників бойових дій, залучення ветеранів до мирної роботи мінімізує ризики депресії, самогубств, посттравматичного синдрому, алкоголізму і т.д. Завдяки цифровим технологіям, мережа закладів харчування у період пандемії та локдауну налагодила систему доставки готових страв додому, що дозволило зберегти співробітників та зарплату для них.

Студія Zelenew – «студія дизайнерських рішень з переробленого пластику та лабораторія досліджень вторинного застосування пластикових відходів», заснована ще й 2014 році. Старий непотрібний пластик перероблюється на дизайнерські предмети інтер'єру. Під час пандемії та локдауну завдяки соціальним мережам та цифровим технологіям була налагоджена доставка виробів до споживачів та розширена мережа збору вживаного пластику від населення, що теж дозволило не припинити роботу СП та соціально відповідального бізнесу.

Але ефекти реалізації цифрових технологій мають не тільки позитивний вплив на розвиток соціальної діяльності суспільства, але можуть стати загрозою виживання і розвитку соціально орієнтованих бізнесів, які намагаються монетизувати цифрові переваги. Цифрові технології можуть виявитися згубними для соціальних підприємств завдяки впливу нових, неврахованих факторів.

Дані часто стають незахищеними в межах каналів соціальних медіа і, якщо врахувати скільки людей ними користується, соціальні медіа є серйозним джерелом витоку інформації. Як пояснює Джозеф Штейнберг, засновник та генеральний директор допомагає їм у здійсненні протиправної діяльності» [8].

В екосистемі соціального підприємництва з'явилися перші можливості, які допоможуть протидіяти наслідкам пандемії. На прикладі українських соціальних підприємств та соціально відповідального бізнесу та світових альянсів та платформ підтримки СП та соціально відповідального бізнесу можемо стверджувати, що до соціальних перетворень під час пандемії треба відносити: збільшення та поліпшення соціальних зв'язків як спосіб нівелювати негативні наслідки управлінської та соціально-економічної кризи; прискорений розвиток цифрових технологій для віртуального спілкування, розширення клієнтської бази, поліпшення зворотного зв'язку, доставки послуг, інформації чи товару до споживача під час самоізоляції та локдауну, враховуючи і загрози недотримання ІТ-безпеки.

Список використаних джерел

1. Президент готовий списати заборгованість 80% фопів у зв'язку з карантинном. URL: <https://opendatabot.ua/blog/487-fop-debt> (дата звернення: 05.05.2021).
2. Українська соціальна академія URL: <https://social-academy.com.ua/about/> (дата звернення: 1.06.2021).
3. COVID-19 Action Agenda Leaders on the Front Line: Why Social Entrepreneurs Are Needed Now More than Ever] // World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/COVID19_SocEnt_Alliance_Report_2020.pdf (дата звернення: 2.06.2021).
4. SOCAPGlobal. URL: <https://socapglobal.com/about-us/> (дата звернення: 5.05.2021).

Дар'я Мостова,

здобувачка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Daria Mostova,

Postgraduate student, Department of Parliamentarism and Political Management, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5280-1924>

Науковий керівник: **Тетяна Сивак**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АЛГОРИТМ ПЛАНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЦЕНТРІ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

THE ALGORITHM OF INTERNAL COMMUNICATION IN THE CENTRE OF PUBLIC DIPLOMACY

Internal communication has many benefits that contribute to the health of an organization. Moreover, the solutions and systems to choose from are as diverse as the organizations that implement them. In the traditional sense, internal communication systems are used to distribute news and information from management to the workforce. This is often called top-down communication. More modern approaches have recognized the value of employee experience platforms.

Internal communicators in The Centre of Public Diplomacy are going to support in different challenges. These include reaching and connecting a multigenerational workforce, and improving the understanding of the workforce and its needs overall. Additionally, internal communicators also need to address information overload, device chaos and language barriers, to name a few. It's clear to understand, that planning a successful internal communications strategy is both daunting and not possible without including other teams of the organization.

Keywords: *Internal communication, The Centre of Public Diplomacy, organization, to implement, strategic communications.*

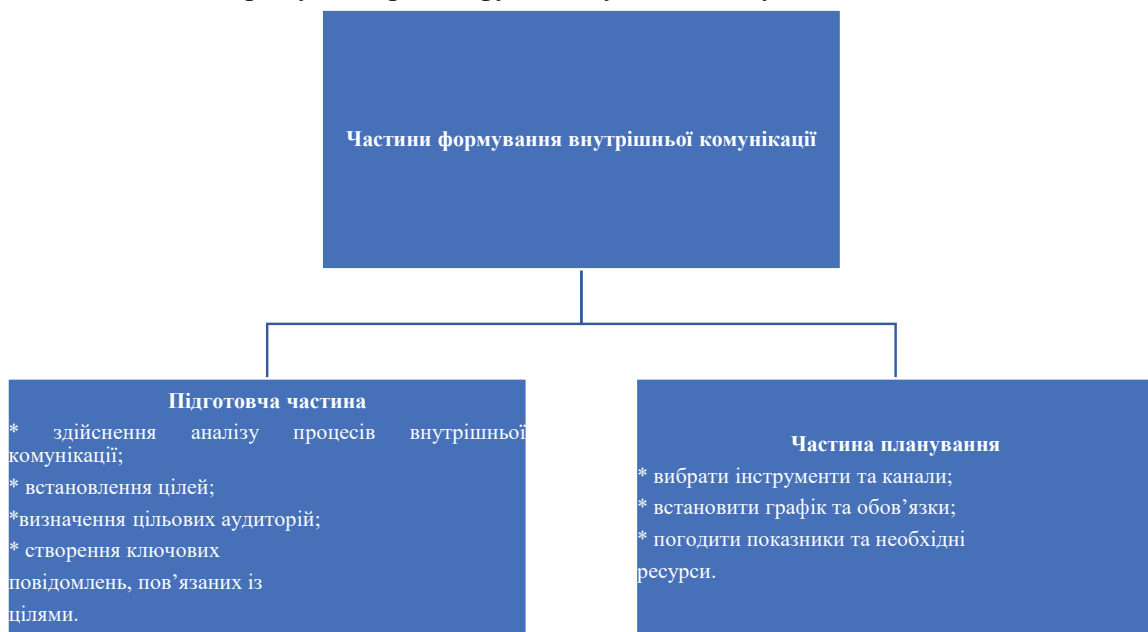
За даними ряду глобальних досліджень, ефективна стратегічна комунікація може покращити імідж організації на 30% та підвищити ефективність роботи організації на 40%. Для забезпечення успішної та ефективної внутрішньої комунікації в організації обов'язково необхідно визначити, хто відповідає за процес її створення та сформулювати алгоритм. Найкращим рішенням у структурі Центру публічної дипломатії (далі – Центр), про актуальність створення якого мовилося в наших попередніх дослідженнях, буде формування алгоритму внутрішньої комунікації.

Основним завданням внутрішньої комунікації – забезпечення розвитку стратегічного напрямку та роботи керівництва щодо розробки стратегії внутрішньої комунікації, передача стратегічних повідомлень та надання всьому персоналу регулярної, змістовної та узгодженої інформації про діяльність усієї організації. Отже, ми зауважуємо важливість формування алгоритму внутрішньої інформації в структурі Центру, адже це в свою чергу посприятиме:

- створенню повідомлень/оголошень та своєчасне інформування цільової аудиторії;
- вибору правильних засобів та каналів комунікації поєднання цілей зовнішньої та внутрішньої комунікації;
- наданню підтримки щодо візуальних рішень, брендингу та іміджу;
- підтримці комунікації у кризових ситуаціях;

- проведенню опитувань та досліджень;
- контролю результатів діяльності.

Процес формування внутрішньої комунікації в структурі Центру публічної дипломатії, потенційно може складатися з двох основних частин – підготовчої частини та частини планування. Схематично зображуємо процес функціонування згадуваних частин.

Частини формування внутрішньої комунікації

Із графічного зображення розуміємо, що елементи підготовчої частини – найбільш важливий етап, однак, коли всі стратегічні компоненти будуть з'ясовані, доцільно сформувавши план комунікації. Таким чином, етапи планування внутрішньої комунікації будуть мати такі пункти:

Цілі та завдання – що ми прагнемо досягти?

Цільові групи – хто наша аудиторія?

Основна мета комунікації – яке повідомлення ми хочемо донести?

Відтак, у структурі Центру можуть з'являтися ключові повідомлення, які є основою внутрішньої комунікації та повинні впливати з основних цілей організації. Ключові повідомлення слід використовувати як ядро у всіх комунікаційних заходах, їх не потрібно запам'ятовувати та повторювати слово в слово, але їх слід використовувати в якості рекомендацій. Таким чином, ключові повідомлення – це основні аспекти інформації, які ви хочете, щоб ваші співробітники почули, зрозуміли та запам'ятали. Вони пояснюють ваші дії, мотиви, відмінність від інших та цінності, яких ви дотримуетесь.

Список використаних джерел

1. Стратегічні комунікації у системі державного управління України: монографія/ Т.В. Сивак. Київ : НАДУ, 2019. 386 с.
2. Яна Бакун. 10 порад для покращення внутрішніх комунікацій, 22.08.2020. URL: <https://dtek.com/media-center/news/10-sovetov-dlya-uluchsheniya-vnutrennikh-kommunikatsiy/> (дата звернення 06.09.2021)
3. Дар'я Мостова Утворення Центру публічної дипломатії в Україні: теоретичний аспект. Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: зб. наук. праць. Переяслав, 2019. Вип. 54. 522 с.

Ольга Неймарк,

аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olga Neymark,

*graduate student of the Departments of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-2149-9125>*

Науковий керівник: Рена Марутян, доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГУМАНІТАРНА БЕЗПЕКА ЯК СТАН ЗАХИЩЕНОСТІ ЖИТТЄВО ВАЖЛИВИХ ІНТЕРЕСІВ ОСОБИСТОСТІ, СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ

HUMANITARIAN SECURITY AS A STATE OF PROTECTION OF VITAL INTERESTS OF PERSONALITY, SOCIETY AND THE STATE

The theses consider the concept of «humanitarian security», its content and interpretation as a human-centric paradigm. The essence of two UN reports of 1994 and 1997 is revealed: Reports of 1994 of the «UN Development Program», where six components of human security were identified: 1) economic security; 2) food security; 3) medical safety; 4) environmental safety; 5) personal security (from such threats as torture, war, crime, drugs, suicide and even road accidents); 6) community security, including the preservation of traditional cultures, ethnic groups and political security (civil rights and freedoms, lack of political oppression) and the 1997 UN Development Program report, which focused on personal development and formulated the idea of more than just eliminating material causes of poverty, and the eradication of poverty as a fact of deprivation of the opportunity to live with dignity.

It is noted that the purpose of humanitarian security is to protect the innovative reproduction of the human community, capable of adequate policy to multivariate development, ready to respond to the challenges of uncertainty in society, personal security and neutralize threats to the life of a particular individual.

Keywords: humanitarian security, human rights, security system, «UN Development Program».

Базовою функцією держави є задоволення потреб різних груп населення, здійснення цілого спектра державних політик, орієнтованих на захист, служіння людям і забезпечення гуманітарної безпеки як конкретного стану захищеності життєво важливих інтересів особистості і суспільства в межах даної держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Однак, держава, тим більше в умовах нестабільності сучасного світу, вже не всесильна, а суспільство лише самоорганізується в процесі налагодження гуманітарного виробництва.

Для вирішення цієї безпрецедентної в нашому соціокультурному контексті завдання для всіх сфер українського соціуму існують два фактори : а) нове екологічне мисленням, яким зміцнюється антропологічна парадигма; б) гуманітарні знання як драйвери, що викликають впорядковані зміни у суспільстві.

Сучасні тенденції інституціоналізації/професіоналізації знаходять вираз саме в становленні і розвитку здібностей людей бути справжнім суб'єктом культури та історичного дії, творцем власного життя в країні, індивідуальністю, особистістю і громадянином. Це стає критерієм гуманітарної практики, гуманітарної безпеки і гуманітарних технологій.

Разом з тим перехід країни на стандарти сталого розвитку вимагає попереднього аналізу і прогнозу не тільки змін характеру викликів та загроз національній безпеці – військових, інформаційних або енергетичних, скільки звернення уваги безпосередньо на саму людину. Бо людський капітал, боротьба за нього, особливо за здатності націй до інновацій – сьогодні визначає темпи розвитку країн сучасного світу. В ньому безпеку буття конкретної людини вважається основою національної безпеки і умовою безпеки соціуму. При цьому складність, яка характеризує вибудовування даної системи відносин, лише підкреслює різноманітність сучасного світу. Саме занурення в ці практики і освоєння їх дозволяє ставити питання про необхідність людино-орієнтованої, гуманітарної стратегії розвитку України.

Навіть попри те що: а) гуманітарна безпека є одним з небагатьох позитивних наслідків глобалізації як платформа для конструювання суб'єктом власного життя та поле освоєння їм якісних моделей життєдіяльності; б) еластична структура захисту, об'єктом якої виступають конкретні люди, а не інститути, території; в) перспективна і корисна концепція для інноваційного руху країн, що розвиваються, змістовне ядро якої – свобода від загроз життю і розвитку особистості, реалізації її прав і можливостей як людини і громадянина.

З усіх сучасних парадигм, більш стійкою за змістом і можливостям проектування предметної реальності адекватної стану сучасної людини є антропологічна парадигма. З урахуванням нових уявлень і змін вона володіє власним підходом до сфери соціально-гуманітарних наук і практик, що орієнтує їх на людську природу у всій повноті її проявів, що розгортаються в міжцивілізаційних межах посмодерного часу.

У 1994 р в доповіді «Програми ООН з розвитку» [1] були виділені шість складових human security: 1) економічна безпека; 2) продовольча безпека; 3) медична безпека; 4) екологічна безпека; 5) безпека особистості (від таких загроз, як тортури, війни, злочини, наркотики, суїциди і навіть ДТП); 6) безпека спільнот, що включає збереження традиційних культур, етнічних груп і політичну безпеку (цивільні права і свободи, відсутність політичного гноблення).

Всі ці складові гуманітарної безпеки тісно пов'язані між собою. У ряді випадків одна з них, наприклад, економічна, може робити визначальний вплив на інші. Не менш, а може бути і більш значущою за силою впливу на структуру гуманітарної безпеки надає безпека спільнот. Всі разом відмічені елементи характеризують певний стан відносин в суспільстві. У ньому людям – суб'єктам і об'єктам безпеки – поряд з гарантіями, забезпечується номінальний рівень соціальних умов і життєдіяльності, стійке функціонування і розвиток свобод, прав і обов'язків для всіх – незалежно від статі, етнічної приналежності, мови і релігії, що визначають якість їх життя.

Призначення гуманітарної безпеки в такій площині – захист інноваційного відтворення людської спільноти, здатного в рамках адекватної політики до поліваріантності розвитку, готового відповісти на виклики невизначеності соціуму, безпеки особистості і нейтралізувати загрози життю конкретному індивіду.

Доповідь «Програми ООН з розвитку» 1997 року [2] тільки посилила увагу до розвитку особистості. У ньому було сформульовано не просто усунення матеріальних причин бідності, а й бідності як позбавлення можливості жити гідно.

Разработка и реализация антропологического подхода в сфере управления и в социально-гуманитарных науках предполагает разработку новых научных средств, технологий построения образования, прежде всего как особой антропо-практики.

Список використаних джерел

1. United nations development programme. Human Development Report 1994. URL: <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210576550>
2. United nations development programme. Human Development Reports 1997. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1997>

Тетяна Парфенюк,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetiana Parfeniuk,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-0319-4667>

Науковий керівник: **Сергій Телешун**, доктор політичних наук, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ENERGY SECURITY OF UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

The article identifies the main threats to Ukraine's energy security: external – cyber threats; the ongoing armed aggression of the Russian Federation against Ukraine; the impact of climate change on the structure and regimes of energy consumption and internal – the presence of impact groups in the energy sector; incomplete integration with the energy and gas systems of the European Union; blocking the supply of resources; staff shortage; infrastructure deterioration; threats to the physical security of fuel and energy facilities; shadowing of relations in energy, etc. Three scenarios of development of the situation in the energy sector of Ukraine are indicated: «without changes», «unfriendly influence», «positive transformation». The problems that affect the country's energy security have been identified: providing the Ukrainian economy and social sphere with energy resources of sufficient quantity and quality; construction of Nord Stream 2, which poses a danger not only to Ukraine but also to the countries of the European Union; critical dependence on energy imports, the presence of excessive transit capacity; depreciation of energy infrastructure, a high share of energy imports, as well as proposed solutions.

Keywords: security, energy security, energy strategy, projections options, complex.

Кожна країна, ураховуючи свої національні інтереси, визначає для себе сферу та цілі державної політики щодо забезпечення енергетичної безпеки та відповідно до цього створює необхідну законодавчу базу для її реалізації. Тому закономірно, що в процесі соціально-економічного й технологічного розвитку внаслідок змін безпекового середовища виникає необхідність уточнення цієї політики та відповідної законодавчої бази [1, с. 111].

Енергетична безпека – це захищеність національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії технічно надійним, безпечним, економічно ефективним та екологічно прийнятним способом в нормальних умовах і в умовах особливого або надзвичайного стану. Зазначимо, що енергетична безпека України нерозривно пов'язана з успішністю євроінтеграції, синхронізації енергосистем та ринків з європейськими, сталим розвитком сектору енергетики [2]. Впродовж останніх років в енергетичному законодавстві України відбулися суттєві зміни. Так, в серпні 2021 року Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію енергетичної безпеки, яка визначає мету державної політики України в сфері енергетичної безпеки, формулює та аналізує наявні в цій сфері загрози, визначає принципи забезпечення енергетичної безпеки і можливі сценарії розвитку енергетики, а також встановлює мету й завдання органів влади з нейтралізації виявлених загроз [3].

Стратегія налічує 29 загроз енергосистемі, основними з яких є як зовнішні – кіберзагрози; триваюча збройна агресія Російської Федерації проти України; вплив зміни клімату на структуру та режими енергоспоживання, так і внутрішні – наявність в енергетичному секторів

груп впливу; незавершена інтеграція з енергетичними та газовими системами Євросоюзу; блокування постачання ресурсів; кадровий дефіцит; зношеність інфраструктури; загрози фізичній безпеці об'єктів ПЕК; тінізація відносин в енергетиці тощо.

Виходячи з цього, Стратегія енергетичної безпеки передбачає три сценарії розвитку ситуації в енергетичному секторі України. Сценарій «без змін» передбачає збереження поточних тенденцій формування і реалізації енергетичної політики, а також принципів функціонування енергетичних ринків. Другий сценарій «недружній вплив» передбачений на випадок нарощування зовнішнього впливу Росією для одержання контролю над енергетичною політикою України. Третій сценарій – «позитивна трансформація» – націлений на пріоритетний розвиток країни в плані незворотності її європейського та євроатлантичного курсу.

Серед основних викликів енергетичній безпеці України на сьогодні слід визначити забезпечення української економіки та соціальної сфери енергетичними ресурсами; будівництво «Північного потоку – 2», який несе небезпеку не тільки для України, але і для країн Європейського Союзу; критична залежність від імпорту енергоресурсів, наявність надмірних транзитних потужностей; зношеність енергетичної інфраструктури, висока частка імпорту енергоресурсів. При цьому надзвичайно важливим для України є збереження статусу як надійного постачальника і транзитера газу.

Разом з тим, затвердження самої Стратегії не впливає на рівень енергетичної безпеки, а її наявність не вирішує проблем, що існують. Важливо створити «дорожньою карту» з її реалізації, в якій прописати конкретні завдання та строки виконання, відповідальні органи, досяжні та чіткі результати, необхідні ресурси для реалізації кожного завдання.

З плином часу та зміною умов функціонування енергетичних ринків, безпекового середовища перелік загроз та ризиків енергетичній безпеці країни буде змінюватися. Саме тому необхідно налагодити систематичний, періодичний процес оцінювання загроз та формування реєстру ризиків у сфері національної безпеки та її окремих сферах. Проведене оцінювання загроз, аналіз рівня та ризиків енергетичної безпеки, у свою чергу, має стати вихідною інформацією щодо формування завдання на уточнення цілей та механізмів реалізації державної політики забезпечення енергетичної безпеки.

З метою вирішення існуючих проблем та запобігання виникненню нових внутрішніх та зовнішніх загроз енергетичній безпеці України, уряду рекомендовано вжити наступних заходів: продовжити технічне вдосконалення та модернізацію існуючих національних енергетичних систем, зокрема з метою подальшої декарбонізації енергетики; посилити диверсифікацію партнерських зв'язків; діяти у відповідності до законодавства ЄС та глобальних вимог. Адже виключно завдяки інтеграції у міжнародну систему енергопостачання не тільки в якості імпортера, а й в якості експортера і транспортера, Україна зможе забезпечити стабільність власної енергетичної системи та, відповідно, стабільність економіки.

Список використаних джерел

1. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналіт. доп. / за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с.
2. Кабмін ухвалив Стратегію енергетичної безпеки до 2025 року. УКРІНФОРМ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3292047-kabmin-uhvaliv-strategiu-energeticnoi-bezpeki-do-2025-roku.html> (дата звернення: 24.08.2021).
3. Рябцев Г. Прийняти і перемогти: що передбачає Стратегія енергетичної безпеки України і коли можуть бути реалізовані перші кроки в цій сфері. 2021. *Mind* : веб-сайт. URL: <https://mind.ua/openmind/20229853-prijnyati-i-peremogti-shcho-peredbachae-strategiya-energetichnoyi-bezpeki-ukrayini> (дата звернення: 25.08.2021).
4. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 907-р. URL: <http://materialy.kmu.gov.ua/5a593067/docs/77be4c6b/Dodatok.pdf> (дата звернення: 24.08.2021).

Людмила Пашкевич,

аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Liudmyla Pashkevych,

postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-8340-3969>

Науковий керівник: **Тетяна Паламарчук**, кандидат наук з державного управління, асистент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАПОБІГАННЯ ЕПІЗОДИЧНІЙ ТА СИСТЕМАТИЧНІЙ КОРУПЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

PREVENTION OF EPISODIC AND SYSTEMATIC CORRUPTION AS AN ELEMENT OF MODERNIZATION OF PUBLIC SERVICE

It was emphasized that corruption is not only a crime against the state and the citizen, but also threatens the perception of legitimate actions of public officials and security of citizens, negatively affects the reputation of public authorities, hinders public administration reform and causes irreparable damage to national security. Features and signs of episodic and systemic corruption are considered. It was revealed that in the course of the analysis of the signs of corruption there are grounds to assert that in Ukraine corruption has acquired a systemic character, and not an episodic one. It was determined that the existence of systemic corruption in Ukraine has a negative impact on both foreign and domestic policy. It was emphasized that the state should take care of changes in personnel policy in order to create appropriate conditions for service and improve the system of material and financial support of public servants. Ways to overcome corruption in Ukraine were proposed, in particular, ensuring the principle of inevitability of liability for corruption offenses.

Keywords: prevention and counteraction of corruption; episodic and systemic corruption; Rule of Law; public service; anti-corruption legislation.

Корупція є не тільки злочином проти держави та громадянина, а й загрожує сприйняттю легітимних дій публічних управлінців та безпеці громадян, негативно впливає на репутацію органів державної влади, перешкоджає реформуванню системи публічного управління, завдає непоправної шкоди національній безпеці країни. Тому питання запобігання та протидії корупції є важливим і має бути вирішено в межах реформування держави та модернізації публічної служби.

Класифікуючи корупцію за кількістю проявів, розрізняють два основні види – епізодичну та систематичну. Кожному виду притаманні сталі (типові) групи ознак, а це дає можливість у конкретній державі визначити рівень корупційних проявів.

Епізодична корупція відрізняється залученням невеликої кількості публічних службовців; рішення публічними службовцями приймаються переважно у відповідності до стандартів професійних вимог; протягом тривалого часу залишається дієвим механізм контролю та подолання корупції; корупція переважною більшістю населення держави сприймається як негативне явище, котрим підривається верховенство права. В свою чергу, до системної корупції залучена переважна більшість публічних службовців; відсутні належні стандарти професійної етики публічних службовців для прийняття рішень; є переважно недієвими механізми контро-

лю за подоланням корупції; більшістю громадянами «корупція» сприймається як «нормальне явище» або «явище, яке неможливо уникнути» [2].

Більшості країн світу притаманна саме епізодична корупція. Аналіз поданих ознак корупційних проявів дає підстави стверджувати, що в Україні корупція набула саме системного характеру, а не епізодичного. Відтак, в Україні корупція нагадує замкнуте коло, яке можна розірвати шляхом послідовного виконання певних дій, які спрямовуються одночасно на запобігання та протидію вже існуючій корупції по різних напрямках [3].

Найрозповсюдженішими видами корупції безпосередньо є: хабарництво; шахрайство; розбазарювання (крадіжка ресурсів людьми, наділеними владою); зловживання; фаворитизм; кумівство; незаконні пожертви і внески тощо [4].

Існування системної корупції в Україні негативно позначається як на зовнішній, так і на внутрішній політиці держави. За даними GRECO Україна знаходиться в одному ряді з країнами, які є в Європі найбільш корумпованими. Це говорить про необхідність серйозно перегляду вже наявних заходів протидії корупції та усунення прогалин.

Важливим правовим засобом боротьби з проявами корупції є саме антикорупційне законодавство і дотримання принципу верховенства права. Щодо запобігання корупційним проявам на публічній службі основними перетвореннями мають стати: реформування державної кадрової політики; оновлення закону про державну службу та службу в органах місцевого самоврядування; законодавче врегулювання питань професійної етики публічних службовців, потребує вдосконалення законодавство про відповідальність за корупційні правопорушення [3].

Держава повинна подбати про зміни кадрової політики з метою створення належних умов проходження служби та удосконалення системи матеріально-фінансового забезпечення публічних службовців. Наприклад, кандидати на державну службу не повинні розцінювати зайняття посади, як можливість отримання «місця для матеріального збагачення та наживи» [1].

Звертаючись до спеціальної літератури, зауважимо, що «не можна допустити ситуації, за якої державний службовець буде прирівняний до «пролетарія», якому «нічого втрачати» при звільненні з державної служби» [2].

Отже, враховуючи вищезазначене, пропонуються основні шляхи подолання корупції, а саме: встановлення реального контролю за дотриманням антикорупційного законодавства; закріплення чітких правових приписів спрямованих на запобігання та боротьбу з корупцією актів; забезпечення прозорості правозастосовних процедур; налагодження роботи системи антикорупційних органів; забезпечення принципу невідворотності відповідальності за корупційні правопорушення.

Список використаних джерел

1. Гончарук Н.Т., Прудіус Л.В. Модернізація державної служби на сучасному етапі розвитку. Право та державне управління. № 4 (29), том 2. 2017. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2017/tom_2/33.pdf.
2. Пархоменко-Куцевіл О. Теоретико-методологічні підходи до класифікації корупційних відносин в Україні. Підприємництво, господарство і право. Адміністративне право і процес. № 9. 2018. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/9/26.pdf>.
3. Фоміна М. В., Кузьменко В. В. Сутність, форми і класифікація корупційних відносин. Економічний вісник університету. 2013. Вип. 21(1). С. 182–186.
4. Яковенко С.Б. Сутність корупції та її класифікація. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2017. № 1 (57). С. 109–114.

Роксолана Сіренюк,

аспірантка кафедри управління інформаційною політикою
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Roksolana Sirenok,

a Second-Year Graduate Student of the Department of Information Policy Management
of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1403-3244>

Науковий керівник: **Алла Кожина**, доктор наук з державного управління, доцент, доцент
кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного
управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НЕОБХІДНІСТЬ ЕТИЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ З МЕТОЮ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

THE NEED FOR ETHICAL REGULATION OF THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE INFORMATION SPHERE FOR THE PURPOSE OF COMBATING DISINFORMATION

In recent years, the security space around the world and in independent Ukraine has become saturated with discussions about the threat of misinformation. Deliberately undermining the political and social structure of its opponents through the systematic dissemination of propaganda misleads society by exaggerating and disseminating false information. Through the means of modern technology, citizens participate in the political life of the state. Structural prejudices in political news, as well as in political debates on the Internet and social networks, affect how citizens understand the information landscape. In accordance with the development of communication technologies, there have been changes in the formats and effectiveness of disinformation campaigns. The use of artificial intelligence technologies has given advantages to those who are able to use it effectively. New technologies that are constantly evolving provide ample opportunities to influence the cognitive processes of the masses when they are in the hands of opponents of democracies.

This paper will highlight three critical transformations in the development and dissemination of artificial intelligence, which strengthen and deepen the scale, effectiveness of modern disinformation campaigns.

Keywords: artificial intelligence, misinformation, strategic targeting.

За останні роки по всьому світу та в незалежній Україні безпековий простір став насичений дискусіями про загрозу від дезінформації. Навмисний підрив політичної та соціальної структури своїх супротивників за допомогою систематичного поширення пропаганди вводить в оману соціум через перебільшення та поширення неправдивих даних. Через засоби сучасних технологій громадяни беруть участь в політичному житті держави. Структурні упередження, закладені в політичних новинах, а також в політичних дебатах в Інтернеті та соціальних мережах впливають на те, як громадяни розуміють інформаційний ландшафт. Відповідно з розвитком комунікаційних технологій відбулися зміни форматів і ефективності кампаній по дезінформації. Використання технологій штучного інтелекту надали переваги тим суб'єктам, які здатні ефективно його використовувати. Нові технології, які безперервно розвиваються на-

дають широкі можливості впливу на когнітивні процеси мас, коли знаходяться в руках противників демократичних держав [1].

Акцентуємо увагу на трьох критичних трансформаціях розвитку і поширенні штучного інтелекту, які посилюють і поглиблюють масштаби, розмах і ефективність сучасних дезінформаційних кампаній. По-перше, штучний інтелект, який використовує прогресивні алгоритми і дані соціальних мереж, щоб точно вцілити в сегменти електорату, надає ворожим суб'єктам інструмент для мікроцільової експлуатації вже існуючих політичних розколів і упереджень. По-друге, штучний інтелект дозволив автоматизувати політичну пропаганду, прикладом чого може слугувати використання ботоферм. Нарешті, по-третє, здатність штучного інтелекту інтегрувати можливості машинного навчання і нейронних зв'язків дозволяє виробляти переконливу пропаганду, створену штучним інтелектом, яка здається справжньою.

Загроза від дезінформації визначається як навмисний, стратегічно вмотивований вплив на інформаційне середовище з метою створення невизначеності і підриву довіри до інститутів, наприклад таких як ЗМІ [2]. Тобто політичні або соціальні розбіжності можуть бути використані для досягнення стратегічних цілей шляхом руйнування і поляризації політичної згуртованості, єдності і діалогу. Важливо відзначити, що міжнародні гравці завжди використовували ці асиметричні, «гібридні» тактики, спрямовані на підрив своїх супротивників шляхом маніпулювання істиною, підриву довіри і спрямованого впливу на політичний дискурс. Тому, політика демократичних країн повинна бути спрямована на боротьбу з дезінформацією та усунення суперечностей і розколів, які можуть бути використані супротивником.

Можна стверджувати, що комунікаційні технології не є нейтральними засобами масової інформації, які просто поширюють політичну інформацію. Швидше, в самій структурі засобів комунікації закладені упередження, які віддають перевагу певним формам комунікації і тим самим впливають на те, як громадяни розуміють і сприймають політику. Оскільки розвиток технологій вже давно впливає на політичний дискурс, різні форми, діапазон і ефективність кампаній по дезінформації також історично відображали нові технології свого часу. Починаючи з появи друкарського верстата Гутенберга в 1439 році і закінчуючи появою соціальних мереж, політичне втручання і таргетування історично використовували переваги відповідних і нових технологій для ефективного руйнування існуючих соціальних і політичних засад. Тому важливо враховувати, яким чином технології історично впливали на інформаційний ландшафт, кидали йому виклик і трансформували його, і як технологічні розробки згодом надали противникам нові можливості для політичної диверсії і дезінформації. Останнім часом тактичний штучний інтелект впроваджується в сучасний військовий апарат, про що свідчить його інтеграція в практику спостереження та кібер-інфраструктуру збройних сил багатьох держав. Більш того, технології штучного інтелекту також інтегруються в цивільні та комерційні сектори, включаючи транспорт, енергетику, охорону здоров'я і фінанси [3, с. 10–11].

Особлива загроза, що виходить від штучного інтелекту, полягає в його здатності накопичувати і швидко аналізувати великі масиви даних, тим самим надаючи супротивникам можливість постійного аналізу і спостереження за суспільними настроями. Здатність штучного інтелекту вчитися на даних дозволяє йому не тільки вдосконалювати свої методи, але й адаптуватися до умов, що змінюються, сприяючи створенню правдоподібної пропаганди, яку не відрізнити від людського сценарію. Використовуючи машинне навчання, штучний інтелект може навчитися на основі великих масивів даних дізнаватися, як люди взаємодіють один з одним в Інтернеті. Потім штучний інтелект здатний використовувати ці дані для самостійного створення неправдивої інформації. Важливо відзначити, що кампанії з дезінформації, які використовують штучний інтелект, застосовують різні тактики і методи в залежності від стратегічної мети кампанії.

Отже, неконтрольоване використання можливостей штучного інтелекту загрожує радикально підірвати довіру до інформаційного середовища, перешкодити здоровому політичному дискурсу все швидшими, точними і дестабілізуючими способами. Таким чином, все більше актуалізується необхідність етичного регулювання застосування штучного інтелекту в інформаційній сфері з метою протидії дезінформації та іншим загрозам національній безпеці України.

Список використаних джерел

1. Davies W. The Age of Post-Truth Politics. URL: <https://www.nytimes.com/2016/08/24/opinion/campaign-stops/the-age-of-post-truth-politics.html/> Accessed September 2, 2020.
2. Harmon L. Bad Actors, AI & the Historical Context of Disinformation Campaigns. The Observer, November 1, 2019. Accessed January 2, 2020. URL: <https://observer.com/2019/11/bad-actors-artificial-intelligence-disinformation-campaigns/> Accessed September 2, 2020.
3. Abouayoub N. Why Finance Needs Tech and AI. ITNOW, 60 no. 1 (2018): 10–11.

Оксана Соколова,

асистентка кафедри управління інформаційною політикою

Навчально-наукового інституту публічного управління

та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oksana Sokolova,

Assistant of the Department of Information Policy Management of the Educational

and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service

of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-0430-8382>

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПАТРІОТИЗМУ ЯК УМОВА РОЗВ'ЯЗАННЯ ВОЄННО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

FORMATION OF NATIONAL CONSCIOUSNESS AND PATRIOTISM AS A CONDITION FOR RESOLVING MILITARY AND POLITICAL CONFLICTS

In accordance with the CONCEPT of the State Targeted Social Program of National-Patriotic Education for the period up to 2025, approved by the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 9, 2020 № 1233-r, according to the Strategy of National-Patriotic Education approved by the Presidential Decree of May 18 2019 № 286, as well as taking into account the fact that Ukraine is currently in a state of military-political conflict, the question of a thorough study of all conditions and ways to resolve it arises. The novelty is that one of the most important strategies is to consider the one aimed not at destroying the external enemy, but at reviving the national identity of the Ukrainian people, when education must begin with oneself – in order to follow your example. In this way, it is especially important to form a positive attitude towards politicians marked by national consciousness and progressive thinking, which are necessary to maintain public confidence in public authorities, and thus fruitful joint work for the benefit of society, for the prosperity of Ukraine. Only by consolidating around a common future, the national statehood of the Ukrainian people, defending the independence, territorial integrity of Ukraine and forming common values through effective participation in the process of building the Ukrainian state can a strong nation be demonstrated to the world.

Keywords: *national consciousness, national identity, citizenship, patriotism, political elite.*

На сучасному етапі національного духовного відродження, в умовах гібридної війни та зтяжної економічної кризи, вагомим значення набуває питання формування в українського громадянського суспільства почуття патріотизму, активізації його національної свідомості, відповідальності, активної участі в розбудові сильної незалежної держави.

У цьому зв'язку важливим є етнопсихологічне розуміння сутності понять «свідомість», «самосвідомість людини», «національна свідомість», «національна ідентичність», «громадянськість», «патріотизм» – того понятійного апарату, який історично укорінений в територію, землю, державу та базується на загальнолюдських цінностях. Зокрема, сьогодні, як ніколи, актуальним постає питання патріотизму – моральної потреби кожного свідомого громадянина; такого політичного чинника, який об'єднує населення країни в одну-єдину націю й сприяє розвитку суверенної держави. Це та чеснота, яка не успадковується генетично, а формується в людини внаслідок виховання – виховання в особистості поваги до історії свого народу, прийняття її традицій, опанування мови, виховання почуття спорідненості з духовною культурою нації [1]. Сьогодні Україна потребує дієвого, активного, патріотизму – тому демократичні механізми його культивування, а не нав'язування чи примусового насадження, так необхідні українській нації.

Щоб зрозуміти сутність патріотизму, потрібно знати, на чому він базується, із чим тісно пов'язаний, що його живить. Він формує громадянськість і водночас є її складовою, виникає як наслідок активної національної свідомості громадян, але так само стимулює її своєю дієвістю до нових ідей, пов'язаних із ствердженням й утвердженням національної ідентичності, самоусвідомлення своєї приналежності до нації, що, у свою чергу, лежить в основі будь-якої системи національно-патріотичного виховання.

У «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» основний акцент поставлено на тому, що важливою якістю українського патріотизму має бути його дієвість, тобто турбота про благо народу та сприяння становленню й утвердженню української держави [2, с. 6].

В Україні патріотизм завжди живився й досі живиться національними ідеями своєї Вітчизни, кращими зразками патріотичних традицій інших країн і народів, світового демократичного руху. А сьогодні, за сучасного воєнного протистояння двох сусідніх держав, утвердження у свідомості громадян України ідей патріотизму, гордості за свою суверенну державу, готовності стати на захист істинної демократії, інтересів свого народу – це один із пріоритетних напрямків державної політики, в основі якої закладені незмінні маркери національної ідентичності. Використовуючи національну ідею як концептуальну основу формування національної ідентичності, нація та держава розробляє певну систему спільної масової культури та громадянської ідеології, низку спільних уявлень і сподівань, почуттів та ідей, що пов'язують населення з його рідним краєм [3, с. 21]. І в розрізі цього, завдання щодо створення спільної громадської, масової культури покладаються не тільки на державу, а й на інститути народного згуртування, громадянське суспільство, на засоби масової інформації як найоперативніший інструмент поінформування, впливу, заклику до дій. У такий спосіб формується модель національної ідентичності, де нація розглядається як політична та культурно-історична спільнота, члени якої об'єднані й тісно згуртовані однією територією (батьківщиною і батьківщиною), національними інтересами, ідеями та свідомістю, історичною пам'яттю, цінностями, традиціями, мовою тощо. Жоден із цих маркерів не має первинного чи вторинного значення, кожен важливий і необхідний в системі національних цінностей. І лише за воєнного конфлікту між державами закономірно на перший план виходить земля, у разі захоплення якої, так само закономірно, поступово знищуються й інші ознаки національної ідентичності, які й формують етнічну або ж політичну за своєю сутністю націю. Найкраще подолати внутрішні органічні слабкості українства та об'єднати українську націю можна, як уважав В. Липинський, на ґрунті саме «територіального патріотизму», тобто пробудити почуття солідарності й єдності всіх питомих мешканців української землі, незалежно від їхнього етнічного походження, класової приналежності, віросповідання, культурного рівня [4, с. 227].

Очевидним за сім років воєнного конфлікту між двома державами стало те, що в Україні консолідація українського суспільства навколо нової влади не відбулась, проте відбулась потужна мобілізація і консолідація всередині українського суспільства. Російсько-українська війна, яка принесла людям страждання, водночас стала джерелом самоствердження українців. Люди, які були непомітними в умовах мирного часу, за воєнних перипетій виявили свої кращі якості. Саме у такий спосіб народжується нова українська еліта. А Україна потребує зміни політичних лідерів, нової розстановки політичних сил, започаткування нової політики, яка відповідатиме національним інтересам української держави [5, с.151].

Як би не парадоксально це звучало, але вплив російсько-українського конфлікту можна вважати конструктивним і прогресивним – з огляду на те, що завдяки йому відбувається зміцнення демократичного режиму, формується духовна єдність української нації, ідеологічна згуртованість українського суспільства, усвідомлення ним національних інтересів України.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію національно-патріотичного виховання: Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2862019-27025>
2. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Педагог.газета*. 2000. № 6 (72). Черв. С. 6.
3. Сміт Е. Національна ідентичність. Київ : Основи, 1994. С. 21.
4. Вільчинський Ю. Українська національна ідея в історії В. Липинського. *II Міжнародний конгрес українців: Філософія*. Львів, 1994. С. 227.
5. Перепелиця Г. М. Позитивістський підхід в оцінці сучасного російсько-українського конфлікту. *Суспільно-політичні процеси*. 2017. Вип. 2–3. С. 151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubrpolpr_2017_2-3_9

Аліна Цейтліна,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Alina Tseitlina,

graduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9671-5673>

Науковий керівник: Валентина Карлова, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕДІАЦІЯ ЯК КОМУНІКАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

MEDIATION AS A COMMUNICATIVE MECHANISM FOR PEACEFUL CONFLICT RESOLUTION

Today, mediation as a professional activity for the peaceful settlement of conflicts has not found its proper legal and institutional basis. In the context of decentralization reform, which is complicated by financial and organizational difficulties, each community in Ukraine has additionally felt the effects of the armed conflict in eastern Ukraine, as internally displaced persons have become an additional financial burden on community budgets. In addition, it is in Donetsk and Luhansk oblasts that there is a need for constant monitoring of social sentiments and rapid mediation of conflicts, as minor conflict situations can have an unexpected impact and lead to larger conflicts even with neighboring affected communities. In such circumstances, mediation as a communicative mechanism for the peaceful settlement of disputes and relations in the community becomes a tool to increase the capacity of measures to document and address the needs of the population affected by the conflict in eastern Ukraine.

Keywords: mediation, conflict, affected community

Після подій Революції Гідності та початку військової агресії Російської Федерації на Сході України у суспільстві виникли такі явища як соціальна напруженість та конфліктність, зокрема у громадах, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту. Так у громадах, де проживає значна кількість внутрішньо переміщених осіб або ж учасників бойових дій (зокрема в Луганській і Донецькій областях), виникають конфліктні ситуації, пов'язані з незадоволенням місцевих мешканців тим, що ця категорія людей відтягує на себе частину соціальних зобов'язань держави, створює додаткове навантаження на ринок праці та заклади соціальної інфраструктури. Непоодинокими є випадки коли напружені відносини складаються у зазначеній категорії осіб з представниками органів влади стосовно їх неспроможності чи зволікання у вирішенні вкрай важливих життєвих проблем. Все це потребує професійного підходу для зменшення напруженості і конфліктності.

Одним із найпоширеніших способів зняття напруженості та урегулювання конфліктів є медіація - нова культура діалогу та метод вирішення суперечок із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту [5]. Ключовими суб'єктами вироблення комунікативного механізму мирного врегулювання конфліктів є медіатори та фаси-

літатори діалогу. Це фахівці, які мають експертні знання про специфіку конфліктів та способи їх розв'язання, а також практичний досвід роботи щодо врегулювання різних типів конфліктів. Основною формою такої діяльності виступає комунікація як діалог, ненасильницьке спілкування між різними групами мешканців, створення форумів та платформ з метою зниження напруження між людьми на певній території в кризові моменти [2, с. 4].

В Україні професійна робота з конфліктами, зокрема, у сфері медіації, існує вже більше 25 років. На жаль, така діяльність ще не стала інституційно закріпленою на державному рівні, однак отримала достатнє поширення та стала трендом в роботі у багатьох сферах та на різних рівнях, зокрема і в громадах, для посилення соціальної згуртованості [4, с. 4]. Так Міністерством з питань тимчасово окупованих територій України були розроблені «Методичні рекомендації щодо оцінки ризиків виникнення конфліктів в громадах, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту» [1]. В їх основу покладено діалоговий підхід, який реалізується за допомогою комунікації з метою розробки і визначення базових показників, які допоможуть краще зрозуміти вразливість, проблеми соціальної згуртованості громади та визначити ризики виникнення конфліктів. Практичність такого підходу доведена результатами імплементації методичних рекомендацій. Так, в одній із громад в Луганській області мало місце, коли під час діалогу з обговорення програми підтримки ветеранів АТО, членів їхніх сімей, членів сімей загиблих в АТО, окрім озвучення потреб зазначених груп, було з'ясовано ще ряд комунікаційних проблем, які ускладнювали взаємодію між ветеранами та представниками органів місцевого самоврядування. Запропоновані рішення під час діалогу були спрямовані на створення в міській раді бази даних про родини ветеранів АТО і родини загиблих в АТО, налагодження безпосередньої комунікації між ветеранами АТО, членами родин загиблих і департаментами міськвиконкому [1, с. 34].

Таким чином, медіація як комунікативний механізм мирного вирішення конфліктів сприяє виявленню напруженості між різними соціальними групами, рівня довіри, безпеки, можливості реалізації прав і свобод, ставлення населення до різних аспектів місцевої політики тощо. Для цього можуть бути залучені фахівці у сфері конфліктології, діалогу і медіації, а з боку органів місцевого самоврядування – фахівці з питань доступу до публічної інформації, взаємодії з громадськістю, соціально-економічного розвитку, роботи з незахищеними верствами населення. З огляду на зазначене органи публічної влади зобов'язані здійснювати постійний моніторинг соціальних настроїв та швидко медіацію конфліктів, а застосування медіації може стати ефективним комунікативним механізмом вирішення соціальних, економічних, мовних, культурних конфліктів. Тим, більше, що щодня професійні об'єднання медіаторів та фасилітаторів діалогу доводять свою результативність на місцях, з урахуванням особливостей розвитку кожної громади в умовах децентралізації.

Важливим кроком на шляху до інституційного закріплення медіації як комунікативного механізму вирішення конфліктів, на нашу думку, має стати прийняття Закону України «Про медіацію» [3], прийняття якого дасть можливість органам публічної влади створювати всі необхідні умови для фасилітаторів діалогів чи медіаторів з метою налагодження їх діяльності.

Таким чином, безпрецедентність масштабу проблем, пов'язаних із ситуацією на сході нашої країни потребує комплексного підходу до їх розв'язання, активізації та координації зусиль центральних, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, широких кіл громадськості. Обраний нашою державою курс на мирне врегулювання збройного конфлікту та виконання затвердженої Кабінетом Міністрів України «Державної цільової програми з відновлення та розбудови миру в східних регіонах України» [4] дає поштовх до розвитку інституту медіації шляхом посилення комунікації, діалогу між мешканцями, органами публічної влади, громадськими організаціями з метою зменшення соціальної напруги, покращенню пси-

хосоціального стану мешканців громад, а також сприятиме стабільнішій інтеграції внутрішньо переміщених осіб, зменшуючи ризики повторного виникнення конфліктів.

Список використаних джерел

1. Пояснювальна записка до «Методичних рекомендацій щодо оцінки ризиків виникнення конфліктів у громадах, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту», 2020. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/e/450478.pdf>.
2. Методичний посібник робота з конфліктами в громадах у процесі децентралізації, 2020. URL: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/479278>.
3. Про медіацію : проект Закону України від 17 грудня 2015 р. № 3665. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463
4. Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України: постанова КМУ від 13 грудня 2017 р. № 1071. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-п#Text>.
5. Медіація: // Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Медіація>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 364.652:314.6

Ольга Берданова,

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Olha Berdanova,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*

<https://orcid.org/0000-0003-0776-1868>

НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

PROVISION OF SOCIAL SERVICES TO THE POPULATION IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

Decentralization processes in Ukraine have also affected the provision of social services to the population. They acquired an institutional form with the adoption of the Law of Ukraine «On Social Services». The provision of basic social services with a focus on preventing the occurrence of difficult life circumstances, overcoming such circumstances or minimizing their negative consequences for individuals / families in them is transferred to the local level. The content of social protection reform in Ukraine is in line with European traditions of family-oriented provision of social services and the transfer of authority for their provision and development of the social sphere to local self-government. In addition to the direct provision of social services for the organization of effective social work in the local community, special attention should be paid to identifying social needs, forming social programs on this basis, demonopolizing the system of social services by creating a network of social service providers, involving the private sector.

Keywords: decentralization, social services.

Сьогодні в Україні у рамках децентралізації владних повноважень здійснюється ціла низка секторальних реформ. Одна з них стосується системи надання соціальних послуг та передачі відповідних повноважень на місцевий рівень. Дана реформа набула інституційного виміру з прийняттям Закону України «Про соціальні послуги», який введено в дію з 1 січня 2020 року.

Згідно зазначеного Закону соціальні послуги визначаються як дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають [1, ст. 1]. Це означає, що ключовим завданням системи надання соціальних послуг має бути профілактика негативних соціально-економічних явищ, запобігання виникненню складних життєвих обставин, формами реалізації яких є соціальна реабілітація, інтеграція, реінтеграція тощо. Новітнє розуміння соціальних послуг суттєво відрізняється від їх трактування як комплексу заходів із надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем [2, ст. 1].

Тобто соціальна послуга це не просто оформлення житлової субсидії або допомоги при народженні дитини. Більшою мірою це соціальна підтримка осіб, соціальних груп, що допомагає створити умови для самостійного розв'язання їхніх життєвих проблем, відновлення втрачених ними навичок і функцій, подолання або мінімізації негативних наслідків таких обставин, які вони не в змозі подолати за допомогою наявних у них ресурсів [3, с. 7].

За принципом субсидіарності на місцевий рівень передається відповідальність щодо забезпечення отримання мешканцями громади базових соціальних послуг. Формуванню ефективно діючої системи соціальних послуг сприятиме реалізація територіальними громадами таких повноважень як:

- визначення потреб населення у соціальних послугах, інформування мешканців громади про їхній перелік;
- виявлення вразливих груп, осіб/сімей;
- оцінювання індивідуальних потреб особи/сім'ї в отриманні базових соціальних послуг;
- демонополізація системи надання соціальних послуг шляхом створення мережі надавачів соціальних послуг, залучення до цієї роботи недержавного сектору;
- коротко- та середньострокове планування надання соціальних послуг;
- підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників, особливо соціальних менеджерів;
- забезпечення взаємодії надавачів соціальних послуг та інших інституцій, які надають допомогу вразливим групам населення;
- ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;
- моніторинг, оцінка якості соціальних послуг;
- забезпечення дотримання прав отримувачів послуг, тощо.

Реформаторські процеси у соціальній сфері України дотичні тому, що відбувається у країнах Європи, де надання соціальних послуг та розвиток соціальної сфери теж належить до повноважень органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>.
2. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15>.
3. Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах / Практичні рекомендації. Київ: 2019. 72 с.
4. Спільно до нових послуг. Керівництво із впровадження соціальних послуг для сімей з дітьми в громадах. Частина 1. Соціальне планування та розвиток послуг : посібник / Дацаківська О. Ю., Криницька І. П., Максименко К. М. Київ, 2021. 76 с.

Олена Бойко,

кандидат наук з державного управління, докторант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olena Boiko,

Candidate of Sciences of Public Administration, doctoral student of the Department of regional policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-3718-1039>

Науковий консультант: **Олександра Васильєва**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

COOPERATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION IN UKRAINE

The purpose of the Law of Ukraine «On Cooperation of Territorial Communities» is to provide legislative consolidation of resources of local self-government bodies to solve common problems of community life. For the period from 2015 to the local elections on October 25, 2020, 620 agreements on cooperation of 1380 territorial communities were concluded. After the elections in 2020, as of the second quarter of 2021, 91 agreements on inter-municipal cooperation were concluded (169 territorial communities). The practice of inter-municipal cooperation has ensured the social, economic and cultural development of the territories on a contractual basis. However, after the changes in the administrative-territorial structure of Ukraine in 2020, there was a need to improve the procedure of initiative and organization of cooperation. To solve this problem, the Verkhovna Rada of Ukraine is considering a bill «On Amendments to the Law of Ukraine «On Cooperation of Territorial Communities» to regulate certain issues of cooperation of territorial communities» (№ 5742 of 08.07.2021).

Keywords: cooperation of territorial communities, decentralization, cooperation agreement, forms of cooperation, administrative-territorial structure.

Основна мета Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (далі – Закон) – законодавче забезпечення консолідації ресурсів органів місцевого самоврядування задля вирішення спільних проблем життєдіяльності територіальних громад, ефективного надання послуг місцевому населенню, створення спільних об'єктів муніципальної інфраструктури або системи координації для декількох територіальних громад. Закон визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його державної підтримки, фінансування та контролю. Закон встановлює, що співробітництво територіальних громад – «відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах у визначених формах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень» [1, ст. 1]. Суб'єктами співробітництва можуть бути на добровільній основі територіальні громади сіл, селищ, міст, які здійснюють таке співробітництво через місцеві ради. Серед можливих форм співробітництва є наступні:

1) делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів; 2) реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів; 3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів; 4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів; 5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень [1, ст. 4].

За період з 2015 року до місцевих виборів, які відбулися 25.10.2020 року, було укладено всього 620 договорів про співробітництво 1380 територіальних громад [2]. Лідерами по співробітництву територіальних громад стали Полтавська (109 договорів про співробітництво), Вінницька (100), Львівська (60) області. Найменше таких договорів – в Одеській та Донецькій (по 2), Закарпатській, Луганській, Миколаївській, Херсонській областях (по 4). З дня набуття повноважень територіальними громадами після виборів у 2020 році станом на II квартал 2021 року було укладено 91 договір міжмуніципального співробітництва (169 територіальними громадами) [3]. Лідерами по кількості договорів про співробітництво територіальних громад після місцевих виборів 2020 року є Харківська (15 таких договорів), Рівненська (9), Запорізька (8) області. Серед форм співробітництва територіальних громад найбільш популярною стала реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів (495 договорів, тобто 76,7% від загалу); спільне фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів (108 договорів, 16,7 % від загалу). Серед усіх форм співробітництва територіальних громад найбільша кількість договорів укладено у сфері надання адміністративних послуг (24,6%), житлово-комунального господарства та управління побутовими відходами (20,2%). Найменше – культура та туризм (3,7%), соціальний захист населення (3,8%). На 31 серпня 2021 року до Реєстру договорів про співробітництво територіальних громад внесено 741 договір (цифра є динамічною) [4]. Про окремі приклади форм співробітництва територіальних громад зазначено на сайті «Децентралізація в Україні» [5].

Наявна практика міжмуніципального співробітництва забезпечила ефективне використання місцевими радами ресурсів у забезпеченні соціального, економічного та культурного розвитку територій на договірних засадах. Після змін адміністративно-територіального устрою України в 2020 році та після утворення та реорганізації органів місцевого самоврядування виникла необхідність удосконалити процедуру ініціативи та організації співробітництва територіальних громад. Саме для вирішення такої задачі на розгляді Верховної Ради України знаходиться актуальний законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про співробітництво територіальних громад» щодо упорядкування окремих питань співробітництва територіальних громад» (№ 5742 від 08.07.2021 року).

Список використаних джерел

1. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
2. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 вересня 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua>
3. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади станом на 16.07.2021. URL: <https://decentralization.gov.ua>
4. Реєстр договорів по співробітництву територіальних громад станом на 31.08.2021. URL: <https://www.minregion.gov.ua>
5. Співробітництво громад: приклади форм співробітництва територіальних громад зазначено на сайті «Децентралізація в Україні». URL: <https://decentralization.gov.ua/cooperation>

Валерій Воротін,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу комплексних проблем державотворення Інституту законодавства Верховної Ради України

Андрій Шинкарьов,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук, ПрАТ «Вищий навчальний заклад “Міжрегіональна Академія управління персоналом”»

Valerii Vorotin,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the department of complex problems of state-building of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-4545-612X>

Andrii Shinkarov,

Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of International Relations and Social Sciences, «Higher Educational Institution» Interregional Academy of Personnel Management»
<https://orcid.org/0000-0002-0431-765X>

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

LEGISLATIVE PROVISION OF REGIONAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

The these examines the current state and process of modernization of mechanisms and tools of regional and local government. Theoretical principles of the current stage of the process of decentralization of power as an object of public administration in the current conditions of reforming the system of state and regional government in Ukraine are revealed. The scientific provisions of the theoretical substantiation of the role of the mechanisms of regional and local government in the formation of the modern economic system are offered.

It is established that from the standpoint of the science of public administration, profound market changes in the national economy require updating mechanisms, certain tools of public administration and administration in order to ensure governance at the local level.

Further directions of the decentralization process are presented and some results of the first stages of implementation of the process of transfer of power to the local government system under the conditions of using European practices of implementation of mechanisms at the community level, in particular significant updating of mechanisms in public administration and local self-government.

Keywords: public administration, regional policy, decentralization.

Формування конкурентоспроможної соціально орієнтованої ринкової економіки з розвиненим господарським сектором і його важливою складовою – економічним (ресурсним) середовищем – є стратегічним курсом державної політики в Україні. Пріоритетність розвитку управлінського та економічного сектору в національній економіці та її регіонах, зумовлюється винятковим значенням і незамінністю надання послуг, працевлаштуванням, і інше для якісного життя людини в Україні.

Дослідження механізмів публічного (державного) управління та адміністрування, які є одним із основних важелів управління економікою та мають резерви для розширення ринкового потенціалу країни, розвитку інших галузей і є основою забезпечення формування дієвої управлінської та господарської системи держави, а також для реалізації різнопланових ініціатив населення України. Сучасний спрощений підхід, заснований на концепції

самозабезпечення та зменшення реального виробництва, непрозора бюджетна підтримка та система податкових пільг вже засвідчили свою неспроможність у стимулюванні формування дієвої систем публічного управління та адміністрування в Україні, зокрема щодо зростання національної економіки.

Так згідно з Конституцією України 1996 р. (ст. 133) владно-просторовою основою організації влади є адміністративно-територіальні одиниці, систему яких складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони у містах, селища і села. Саме регіональне управління формується на рівні обласної, районної, міської адміністративної одиниці та являє собою особливий вид управлінської діяльності щодо регулювання соціально-економічних процесів на даній території.

Власне регіональне управління економічними процесами, водночас включає загальнодержавне управління з боку центральних органів влади, і управління з боку місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також галузеве, міжгалузеве управління. Отже, регіональне управління включає в себе усі ці види інтегровано.

Другу групу суб'єктів регіонального управління можна визначити, виходячи з кола суб'єктів місцевого самоврядування, оскільки, на нашу думку, регіональна правосуб'єктність у даному випадку є похідною від права місцевого самоврядування. До цієї групи відносяться, передусім, територіальні громади регіону, які мають гарантоване державою право та реальну здатність самостійно вирішувати питання місцевого значення та виступають як певні суб'єкти місцевого самоврядування. Це, у першу чергу, стосується територіальних громад міст республіканського та обласного значення, що справляють вирішальний вплив на господарський і соціальний розвиток регіонів.

У теоретичному плані сьогодні існує нагальна необхідність зміни концептуальної моделі розвитку регіонів у напрямі посилення їхніх здатностей реалізовувати власний потенціал з урахуванням об'єктивних зовнішніх умов та еволюції форм публічно-управлінських і економічних відносин.

Розвиток ринкових відносин вимагає від держави розробки й впровадження стратегії формування механізмів відкритої взаємодії з органами публічного управління, що спонукає до необхідності науково-теоретичного обґрунтування пропозицій та розробки концептуальних засад системної модернізації державної політики у сфері регулювання й підтримки економічного зростання. Дослідження сучасних відкритих механізмів державного регулювання пояснюється також необхідністю вдосконалення чинного законодавства України щодо регулювання відносин між органами державної влади та різними суб'єктами господарювання та суспільних відносин.

Не відповідає сучасним потребам існуючий рівень взаємодії соціально-економічних систем та їх елементів, що функціонують в публічному управлінні та адмініструванні. Це стосується як системи національних, регіональних і місцевих органів публічного управління, так і інститутів громадянського суспільства та суб'єктів господарювання; фактично відсутня цілісна система територіальних громад як спільнот, здатних виробляти й реалізовувати рішення виходячи зі статусу носія права на місцеве самоврядування, закріпленого в Конституції України, якій виповнилось у цьому році 25 років.

Сучасні глибокі ринкові перетворення, які останнім часом відбуваються в національній економіці, супроводжуються значними інституційними змінами в системі публічного управління та адміністрування, зокрема в сфері модернізації системи управління регіональним і місцевим розвитком в Україні за умов реформи децентралізації владних повноважень. Формування конкурентоспроможної соціально орієнтованої ринкової економіки з розвиненими регіонами і субрегіонами та її важливою складовою фінансовою самодостатнім середовищем громади – є стратегічним курсом децентралізованої системи публічного управління де роль

державного управління в сфері регіонального і місцевого розвитку не тільки не зменшується, а навпаки, зростає, набуваючи нової якості та дієвості [1].

Незважаючи на те, що Українською державою останнім часом уже вжито заходів щодо реформи публічного управління та адміністрування, існує ціла низка об'єктивних стримувальних факторів, через які прогнозований результат не завжди досягається в очікувані терміни. У цьому контексті дослідження глибинних факторів діяльності органів публічного управління та адміністрування видається цілком актуальним, адже це дасть змогу уточнити певні ресурсні механізми та часові пріоритети у сфері розвитку всієї національної господарської системи України.

Як зазначається в Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (постанова КМУ від 5 серпня 2020 р. № 695): заходи реалізації державної регіональної політики спрямовуватимуться на підтримку потенційних центрів економічного зростання, які можуть поширювати свій позитивний вплив на розвиток сусідніх територій та впливатимуть на розвиток регіону в цілому, а також на підтримку інтегрованих проектів розвитку територій з особливими проблемами розвитку, що повинно сприяти зниженню рівня міжрегіональної та внутрішньорегіональної асиметрії в розвитку територіальних громад і якості життя та праці людини. Заходи регіональної політики формуватимуться на основі отриманого досвіду, зібраних даних, висновків, рекомендацій, результатів аналізів і оцінки для забезпечення та підтримки високих стандартів управління і реалізації регіональної політики, що вимагає функціонування відповідних спеціалізованих аналітичних засобів, баз даних формування та оцінки політики [2].

Відзначимо, що відповідно до **Національної економічної стратегії на період до 2030 року**, реалізацію реформи в сфері управління та економіки визначено однією з першочергових завдань. Практично дана стратегія конкретизує впровадження новітніх механізмів і інструментів державного управління, які були закладені в Стратегії реформування до 2020 року. Визначено цільову організаційну структуру міністерств, цілі, а також основні кроки для реалізації Стратегії [3].

До моменту схвалення Стратегії робота з формування організаційно-правових і економічних механізмів ресурсного забезпечення зводилась до реформування центральних органів виконавчої влади та головним чином зосереджувалася на здійсненні заходів, спрямованих на посилення інституційної спроможності міністерств щодо формування і координації державної політики та позбавлення їх невластивих повноважень.

З огляду на зазначене схвалення цієї Стратегії, яка окреслює керівні принципи організації системи органів регіональної та місцевої влади, є вкрай важливим кроком в процесі впровадження реформи публічного управління, зокрема на місцевому рівні за умов сучасного процесу децентралізації владних повноважень.

Розвиток законодавства в сфері регіонального управління та адміністрування є одним із пріоритетних напрямків роботи кожної держави. Проведення ефективної законодавчої роботи в цій сфері є однією із передумов для подолання тих глобальних викликів, які існують на сьогодні. Не менш важливу роль відіграє міжнародне співробітництво на національному та регіональному рівнях у даній сфері [4].

Саме через особливу важливість зазначене вище питання знайшло відображення в багатьох міжнародних нормативно-правових актах і в законодавстві країн з різним рівнем розвитку ринкових відносин.

Відзначимо, що можемо синтезувати іноземний досвід формування політики управлінської модернізації та її ресурсного забезпечення через відповідні методологічні аспекти за трьома напрямками, що містять найбільший потенціал для оновлення публічного управління та адміністрування та впливають із власних повноважень сучасного управління в Україні за

умовах децентралізації, а саме: а) просторовий розвиток і планування; б) економічний розвиток територій і регіонів; в) інтегроване управління розвитком і міжнародна та міжрегіональна співпраця.

Представники різних наукових управлінських шкіл по-різному розглядають механізми ресурсного забезпечення і взаємодії в системі. Разом з тим у публічних управлінських теоріях чітко простежується посилення ролі держави в розвитку: від мінімального втручання в початковий період (ринкова школа) до активної участі та впливу на більш пізніх стадіях (дирижистський напрям). Тому на початковому етапі розвитку країн і, як наслідок, посилення регіоналізму особливу увагу приділяється економічній діяльності суб'єктів мікрорівня, а згодом – впливу різних інструментів державного впливу на збалансований розвиток процесів у державі [5].

Теоретичний і практичний інтерес представляє досвід тих країн, державне управління яких функціонує ефективно, а авторитет службовців в суспільстві досить високий. В даному випадку досвід організації та законодавчого забезпечення регіонального управління країн-членів ЄС буде корисний для побудови нової моделі державного управління, яка відповідатиме виклику часу. Тому формування законодавства в сфері регіонального управління України повинно оптимально поєднувати світові стандарти нормативної якості з традиційними особливостями вітчизняного досвіду, що являє собою необхідний елемент законодавчого забезпечення перетворень, здійснюваних на сучасному рівні державного будівництва.

Список використаних джерел

1. Воротін В. Є., Проданик В. М. Від регуляторної політики до державно-приватного партнерства в публічному секторі України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2019. № 1. С. 95–102.

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 11.03.2021).

3. «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» Постанова КМУ від 03 березня 2021 р. № 179.

4. Valerii Vorotin, Nataliia Vorotina, Olena Antyptseva, Kyrylo Husarov. Formation of a matrix of financial and credit benefits in the system of state / Scientific and practical international conference: Public Administration in the 21st Century: Problems and Development Prospects. 20 November 2020. Article 3.

5. Воротін В.Є., Коваль О.М. Побудова місцевого самоврядування та пріоритети влади щодо представництва на відповідній території. Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 141–143.

Сергій Горблюк,

кандидат наук з державного управління, докторант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Тетяна Стеф'юк,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Serhii Horbliuk,

Candidate of Sciences of Public Administration, Doctoral Student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5031-2497>

Tetiana Stefiuk,

Postgraduate Student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-3752-3078>

УПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТІВ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ДЕГРАДОВАНИХ МІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД ЛЬВОВА

IMPLEMENTATION OF PROJECTS OF DEGRADED URBAN AREAS REVITALIZATION: EXPERIENCE OF LVIV

Urban revitalization is a new tool of urban policy in Ukraine. The Lviv experience includes successful cases of the revitalization of urban areas, streets, squares, former industrial zones. This is a strategic task of the city authorities, which is performed in cooperation with business and society. Revitalization projects improve the attractiveness and identity of Lviv. In this way, the creative city, that is considered to be the cultural capital of Ukraine is formed.

Keywords: urban revitalization, degraded urban area, Lviv.

Викликом для усіх без винятку держав є наявність деградованих територій у містах. Адже глобальний тренд урбанізації спричинив як до стрімкого розвитку міст, так і не позбавив їх концентрації кризових явищ, таких як суспільне виключення, безробіття, незадовільні умови проживання, злочинність тощо на локальному рівні. Деградацію міських територій прийнято розглядати через призму соціальних, економічних, просторових, екологічних, культурних проблем. Натомість ревіталізація міста покликана їх усунути, відродити занедбані території, створити передумови для сталого розвитку всього міста.

Протягом 30 років незалежності України ревіталізація деградованих територій ще не стала поширеним інструментом міської політики. Втім окремі міста мають унікальний досвід у цій сфері. Передусім варто виокремити Львів, який здавна є культурною столицею держави.

Перші проєкти ревіталізації деградованих територій реалізовувалися у Підзамчі, одному з найстаріших міських районів Львова. За участі польських експертів у 2011 р. представлено Програму ревіталізації «Львів – Підзамче» на 2012–2025 рр. [7] у рамках проєкту «Покращення якості життя мешканців як ефект програми ревіталізації центральної частини міста Львова». Підзамче було обрано у зв'язку з близькістю до історичного центру міста та великим потенціалом території до розвитку, адже значна її частина опинилась у Переліку всесвітньої спадщини

ЮНЕСКО. Йдеться про пам'ятки матеріальної культури та надбання єврейської спадщини; у т.ч. багатоквартирні будинки, що з'явилися на межі ХІХ–ХХ ст.; індустриальні будівлі, зведені до та після Другої світової війни. Занепад промислових і житлових об'єктів радянського періоду, зміна складу населення та інші чинники спричинили деградацію Підзамча. Територія розглядалася як неприваблива для проживання та ділової активності, отже її відновлення потребувало публічного втручання і цілеспрямованих дій міської влади.

Ревіталізація Підзамча розпочалась у 2013 р. з фінансування проєктів ревіталізації подвір'їв, ігрових майданчиків і кількох публічних просторів. Естетику цього району покращили створені настінні розписи – мурали, що водночас сприяло розробці туристичних маршрутів. З цією метою було підготовлено Путівник по Підзамчу «Легенди Підзамча» [4, с. 116–117]. Поряд з тим, у процесі реалізації проєктів ревіталізації цього району випробовувалися інструменти громадської партисипації. Вони полягали не лише в проведенні консультацій з мешканцями району, але і в залученні громадян вже на етапі визначення об'єктів ревіталізації та розробки відповідних проєктів. Здебільшого через брак фінансування заходів Програми ревіталізації «Львів – Підзамче» на 2012–2025 рр. на практиці досягти очікуваних результатів у повній мірі не вдалося.

Ревіталізація деградованих міських територій у Львові стосується не лише центральних частин міста, а й інших його вулиць. Маючи на меті поліпшення їхньої привабливості, відродження таких територій передбачало з-поміж іншого розвиток пішохідних просторів. До прикладу у 2015 р. відремонтували та зробили пішохідними вул. Л. Курбаса, а згодом – вулиці П. Римлянина та Руданського [3]. В підсумку замість паркувальних місць для автомобілів з'явилися зелені зони та відпочинкові лавки. Пішохідні вулиці пробуджують інтерес мешканців до них, тим самим стимулюють розвиток бізнесу та житлового сектору.

Окремо слід зазначити про ревіталізацію важливих для мешканців площ міста, які зазнали занепаду. Один з таких проєктів реалізований на Двірцевій площі, яка прилягає до будівлі залізничного вокзалу Львова. Тривалий період вона знаходилася у жахливому стані через зруйноване дорожнє покриття, хаотично запаркований простір, постійні незручності для мешканців і гостей міста через віддалені від головного входу зупинки. Ревіталізація цієї території передбачала облаштування великої пішохідної зони й транспортних розв'язок; розмежування індивідуального і громадського транспорту на окремі проїзні частини; збільшення кількості зупинок й інфраструктури громадського транспорту; вмонтування павільйонів з сидіннями та накриттям на зупинках; озеленення території та розширення площі скверу; встановлення сучасного фонтану з формуванням громадського простору ближче до фасаду вокзалу; створення підземного паркінгу та велопарковок тощо [2]. Протягом 2020-2021 рр. більшість з цих завдань було реалізовано, в т.ч. проведено реконструкцію з перепроєктуванням вул. Чернівецької, яка дотична до площі Двірцевої.

Вдалі приклади ревіталізації занедбаних міських територій у Львові відносяться до сфери креативних індустрій, переорієнтовуючи для відповідних цілей колишні промислові об'єкти. Закинуті площі заводу радіоелектронної медичної апаратури (РЕМА), що на території старої промзони в Підзамче, стали простором інженерних, дизайнерських та арт-експериментів у рамках проєкту «ReZavod». На відповідних локаціях заводу діють виробники брендового одягу, керамісти, татуювальники, урбаністи, художники, театр, пекарня, звукозаписувальні студії [1]. В колишньому приміщенні заводу «Галичскло» реалізується проєкт «!FESTrepublic» як альтернативна локація для проведення дозвілля поблизу центральної частини міста. Його концепція спрямована на розбудову громадських просторів для виставкових, культурних заходів, різноманітних акцій та місця для відпочинку відвідувачів з дітьми [5]. Центр сучасного мистецтва «Jam Factory Art Center» функціонує у ревіталізованому просторі будівель львівської фабрики Повидла, поєднуючи виставкову, освітню і дослідницьку діяльність. На

місці старого трамвайного депо створено хаб креативності та інновацій «Станція Лема», який включає: стартап-інкубатор, коворкінг, мейкер-спейс, мистецьку галерею, івент-хол, центр розвитку дітей, фуд-корт та інші простори для навчання і відпочинку [6]. Він сприяє реалізації підприємницьких, соціальних і культурних ініціатив мешканців міста. Загалом у місті ведеться робота щодо ревіталізації більше 10-ти старих промислових зон.

Таким чином, досвід Львова свідчить, що проєкти ревіталізації деградованих територій, опираючись на наявні нормативно-правові засади в Україні, успішно впроваджуються у місті. Відродження міських районів, вулиць, площ, колишніх промислових зон є стратегічним завданням міської влади, яке можливо виконати в співпраці з бізнесом і громадськістю. Незалежно від об'єкту ревіталізації відповідні проєкти охоплюють заходи інтегрованого впливу, тобто передбачають такі просторово-інфраструктурні перетворення, які сприяють соціальній та діловій активності місцевих мешканців, підприємців, туристів та інших стейкхолдерів. Такі проєкти мають на меті посилити ідентичність міста й розвинути його унікальні риси. Цим відрізняється сучасна міська політика від традиційної, у якій інновації і креативність не відігравали провідну роль. Водночас на національному рівні слід розробити адекватні інструменти підтримки політики ревіталізації міст (інституційні, законодавчі, фінансові, освітні тощо), щоб перейти від проєктів ревіталізації міст до комплексної багаторівневої політики в цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. (Напів)ревіталізовані: 4 приклади переосмислення індустріальних просторів в Україні. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/napivrevitalizovani-4-pryklady-pereosmyslennia-industrialnykh-prostoriv-v-ukraini> (дата звернення: 05.09.2021).

2. «Реконструкція пл. Двірцевої – це якісне перевтілення площі, на яке знадобиться 2 роки», – А. Садовий. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/city/housing-and-utilities/258531-rekonstruktsiia-pl-dvirsevoi-tse-iakisne-perevitlenia-ploshchi-na-iake-znadobytsia-2-roky-a-sadovi> (дата звернення: 05.09.2021).

3. 15 найкращих урбаністичних проєктів десятиліття в Україні. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2020/12/30/15-najkrashhyh-urbanistychnyh-proyektiv-desyatylittya-v-ukrayini/?fbclid=IwAR1b5Sw-T684tYLOQco3zzlqHJEPnluZfbnz8rf9-9HHCnI9jNCuNDg79s> (дата звернення: 05.09.2021).

4. Янас К., Ярчевські В., Гуцуляк М. Проєкт ревіталізації Підзамча. Відновлення міста із залученням громади. Польсько-український досвід та надихаючі практики / за заг. ред. К. Янас, М. Тройнар. Краків – Львів, 2014. С. 115–146.

5. !FESTrepublic: як на місці заводу у Львові будують ще одне місто. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/festrepublik_yak_u_lvovi_buduyut_shche_odne_misto_78042.html (дата звернення: 05.09.2021).

6. Lem Station – оживити полишене трамвайне депо. URL: <https://lviv.com/urban/ozhyvyty-napivpolyshene-tramvajne-depo> (дата звернення: 05.09.2021).

7. Program rewitalizacji Lwowa – Podzamcze 2012–2025. URL: <https://doczz.pl/doc/414454/program-rewitalizacji-lwowa-podzamcze-2012-2025> (дата звернення: 05.09.2021).

Наталія Гринчук,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nataliia Grynychuk,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-8516-2417>

ТРЕНДИ У РОЗРОБЦІ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ М. КИЄВА

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF KYIV CITY CULTURAL DEVELOPMENT TARGET PROGRAMS

The article deals with peculiarities of development of target programs for cultural development in Kyiv. Trends, key aspects and principles that should be the basis of city policy in the field of culture are identified.

Keywords: target program, culture, Kyiv.

З прийняттям 1996 року закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» чинне законодавство остаточно закріпило за органами місцевого самоврядування повноваження розробляти, затверджувати прогнозні та програмні документи з питань економічного і соціального розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Нормативна база ж для розвитку системи цільових програм почала розвиватися із прийняттям 2004 року закону України «Про державні цільові програми». Закон визначив засади розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм; врегулював основні питання щодо форми, структури та порядку їх розроблення. [1, с. 42]. Водночас жоден з чинних законодавчих актів і досі не визначає чіткої структури та методології розробки саме місцевих програм. Відтак в Україні набула поширення практика врегулювання порядку розроблення, затвердження та виконання цільових програм рішеннями міських рад, їхніх виконавчих комітетів чи розпорядженнями міських голів [1, с. 43] з урахуванням встановлених вимог до державних цільових програм.

Особливістю цільових програм є те, що вони призначені не просто для прогнозування майбутнього стану системи, а планування діяльності, спрямованої на її покращення. Окрім того вони забезпечують інтеграцію відповідних завдань і заходів одразу у двох вимірах: просторовому (коли потрібно об'єднати зусилля різних суб'єктів) та часовому (коли потрібно добитися чіткої послідовності та єдності різних стадій загального процесу задля досягнення мети).

Столиця має значний досвід у розробці цільових програм розвитку культури. Перші програми розвитку бібліотечної справи у м. Києві та музейної справи були розроблені в 2000-х роках і були спрямовані саме на розвиток цих галузей (автор приймав безпосередню участь у їх підготовці).

А перша міська уже комплексна програма «СТОЛИЧНА КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО» була розроблена на 2003–2005 РОКИ. Метою Програми стало спрямування дій міських органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань та підприємств міста на збереження національно-культурної спадщини, зміцнення і примноження культурного потенціалу міста, всебічне задоволення культурних потреб населення, відродження духовних традицій.

З того часу всі розроблені комплексні програми включали підпрограми по відповідних галузях. Наприклад, програма «Столична культура: 2019–2021 роки» складається із п'яти

підпрограми: «Київ музейно-просвітницький», «Київ мистецький», «Київський зоологічний парк загальнодержавного значення», «Київ етнічний», «Київ духовний».

Наразі розроблено проєкт нової Комплексної мської цільової програми «СТОЛИЧНА КУЛЬТУРА: 2022–2024 РОКИ».

Завжди найважливішим при розробці цільових програм є визначення проблеми, на яку буде спрямована програма, мети й основних завдань, а також конкретних заходів, спрямованих на їх досягнення. Важливо також зрозуміти основні засадничі положення, що будуть лежати в основі.

При формуванні політики міста щодо забезпечення надання якісних культурних послуг в наступні три роки впроваджуватимуться наступні наскрізні принципи – доступність, сталість, залучення громади, гендерна та екологічна чутливість, освіта.

Всі напрямки культури мають стати доступними та інклюзивними. Повинні враховуватися інтереси всіх груп людей, в тому числі вразливих груп – людей з інвалідністю, маломобільних груп. Запровадження нових технологій та сучасних форм культурного самовираження повинно здійснюватися незалежно від статусу, приналежності до певної соціальної чи етнічної групи, майнового статусу, походження, віросповідання, місця проживання. Розвиток культурного життя міста повинен проходити з поширенням найкращих практик досягнення рівності, з забезпеченням гендерного балансу, унеможливленням дискримінації за ознакою статі. У місті має бути створене безбар'єрне середовище.

Всєбічною і постійною повинна бути партисипація – залучення містян до прийняття рішень, до участі у культурному житті, до реалізації проєктів. Взаємодія на всіх етапах та рівнях – обов'язкова складова всіх напрямків розвитку культури столиці.

Окрема увага надаватиметься підвищенню рівня поінформованості та обізнаності киян у сфері культури, проведенню культурно-мистецьких заходів та подоланню стереотипів.

Київ буде зберігати і розвивати культурні та духовні традиції, переосмислювати їх та передавати наступним поколінням. Водночас Київ має стати середовищем для творчої свободи та культурних інновацій.

Саме виходячи зі складності і взаємопов'язаності завдань розвитку сфери культури запропоновано включити до Комплексної програми 3 підпрограми:

«Київ – місто збереження традиційної культури»;

«Київ – місто креативних індустрій та культурних інновацій»;

«Київ – місто толерантності та згуртованості».

Карантинні обмеження спровокували деякі якісні зміни у сфері культури, які за певних умов можуть стати імпульсом до розвитку. До таких тенденцій слід віднести: збільшення частки онлайн-представництва закладів культури, застосування новітніх технологій доповненої реальності, онлайн-галерей тощо. Іншим наслідком стала поява низки нових динамічних проєктів, творчих та освітніх ініціатив, зорієнтованих саме на інтернет-аудиторію; підвищення кваліфікації стало для багатьох закладів культури та творчих колективів конструктивним способом використати робочий час протягом дії карантинних обмежень. Для цього прислужилися освітні та професійно орієнтовані ресурси онлайн, у т. ч. евентуально створені. Таку практику варто підтримати й надалі. Налагодження ж консультативної співпраці з громадськими організаціями, експертними спільнотами, творчими спілками та асоціаціями сприятиме збільшенню різноманіття на ринку культурних товарів та послуг в столиці.

Список використаних джерел

1. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування : практ. посіб. / Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н., Чорній Л., Глібіщук Я. / Центр громадської експертизи на замовлення проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проєкт ПРОМІС). Частина 2. Бюджетні інструменти фінансування МЕР. Київ : 2020. 100 с. https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/602/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_2.pdf.

Богдан Дарчин,

кандидат наук з державного управління, слухач кафедри регіонального розвитку
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Bohdan Darchyn,

Candidate of Sciences of Public Administration, Student of the Department of Regional
Development of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of
the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-4757-6432>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

STATE POLICY OF UKRAINE IN THE HEALTHCARE SPHERE: REGIONAL ASPECT

It is determined that the main principles of public administration reform in the healthcare sphere should be decentralization as providing regions with more administrative and financial opportunities in the healthcare sphere, subsidiarity and partnerships between public administration authorities. The priority is the formation of a science-based public health strategy as well as the elaboration of state complex and target programs that should ensure its implementation. It is noted that new forms of public administration and control over the implementation of healthcare reform appear under the influence of European integration processes. The Concept of the state regional policy in the healthcare sphere provides improvement of the distribution of powers and functions between territorial divisions of the central executive authorities, local state administrations and local self-government authorities. At the same time, attention is focused on sectoral measures that should ensure the implementation of the policy.

Keywords: healthcare, decentralization, concept, regional policy.

Особливістю державного управління у сфері охорони здоров'я є діяльність держави в особі її органів, яка здійснюється за допомогою відповідних форм, що є зовнішнім виразом змісту діяльності органів публічної влади. Основними засадами реформування державного управління у сфері охорони здоров'я мають бути децентралізація, що зводиться до надання регіонам більше можливостей адміністративно-фінансового характеру у сфері охорони здоров'я, й автономізація лікарень, субсидіарність, партнерські відносини між органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. Відповідно, метою трансформації системи охорони здоров'я є забезпечення громадянам України рівного доступу до якісних медичних послуг, у результаті змін орієнтація системи на те, щоб у її центрі був пацієнт. Так, сьогодні сформовано бачення системи охорони здоров'я після проведення реформи: ефективна й доступна система охорони здоров'я, що відповідає потребам населення України [5].

Водночас, як зазначає у своїх дослідженнях проф. Я. Радиш, суспільні потреби з оптимізації діяльності системи охорони здоров'я України в епоху глобалізації вимагають пошуку нових шляхів щодо формування та реалізації державної політики в здоров'яохоронній галузі з використанням інноваційних підходів та передового зарубіжного досвіду. Необхідність вирішення ключових проблем галузі визначили основні напрями державної політики України у сфері охорони здоров'я. Першочерговим завданням є формування науково обґрунтованої стратегії охорони здоров'я населення, опрацювання державних комплексних і цільових програм, які мають забезпечити її реалізацію. Слід особливо наголосити на тому, що в сучасних умовах ефективна реалізація державної політики України в галузі охорони здоров'я неможлива без здійснення стратегії інтеграції до Європейського Союзу, розширення і зміцнення міжнародних зв'язків [2, с. 20].

Таким чином, як вказує у своїх дослідженнях Д. Горбатова, під впливом євроінтеграційних процесів з'являються нові форми державного управління та контролю за здійсненням реформи охорони здоров'я.

Для повноцінного оновлення форм державного управління необхідно вирішити найбільші проблеми, які постають у сфері охорони здоров'я: невідповідність прийняття законодавчих актів та існування здебільшого застарілих технологій і практик до впровадження оновленої системи надання медичних послуг громадянам через прозору систему контролю. Слід налагодити злагоджену співпрацю медичної професійної спільноти, громадськості та державних органів, щоб уникнути затягування реформи у сфері охорони здоров'я [1, с. 172].

Варто підкреслити, що Концепція державної регіональної політики в галузі охорони здоров'я передбачає вдосконалення розподілу повноважень та функцій між територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Реалізація цієї політики потребує здійснення комплексу державних і галузевих заходів. Ключовими з них визначаються: розроблення державних комплексних та цільових програм охорони здоров'я населення; удосконалення системи інформаційного забезпечення галузі охорони здоров'я на основі широкого розвитку інформаційних мереж, реорганізації медико-статистичної служби; створення системи забезпечення і контролю якості надання медичної допомоги на основі розроблених показників якості [4].

Таким чином, державна політика України в галузі охорони здоров'я – це комплекс прийнятих загальнодержавних рішень чи взятих зобов'язань щодо збереження та зміцнення фізичного й психічного здоров'я населення України як найважливішої складової її національного багатства шляхом реалізації сукупності політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, культурних, наукових, профілактичних та медичних заходів з метою збереження генофонду української нації, її гуманітарного потенціалу та врахуванням вимог нинішнього і майбутніх поколінь, в інтересах як конкретної людини (особистості), так і суспільства в цілому [3, с. 27].

Таким чином, реформування ж державного управління у сфері охорони здоров'я забезпечує: модернізацію фінансування системи охорони здоров'я, впровадження нових фінансових механізмів на рівні спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги (амбулаторного та стаціонарного рівнів); ефективне функціонування моделі державного гарантування пакета медичної допомоги, який має бути доступним для всього населення, незалежно від статі, місця проживання, рівня статків та інших соціально-демографічних характеристик; оновлення матеріально-технічної бази, забезпечення інформаційного та кадрового ресурсу закладів охорони здоров'я на всіх рівнях медичної допомоги відповідно до міжнародних стандартів; впровадження інноваційних технологій у щоденній медичній практиці та забезпечення доступу до високотехнологічного лікування.

Список використаних джерел

1. Горбатова Д.І. *Форми державного управління у сфері охорони здоров'я. Право і суспільство*. 2019. Вип. 4. С. 166–177.
2. *Державна політика у сфері охорони здоров'я* : кол. моногр. : у 2 ч. / кол. авт. ; упоряд. проф. Я.Ф. Радиш ; передм. та заг. ред. проф. М.М. Білінської, проф. Я.Ф. Радиша. К. : НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
3. *Державне управління реформуванням системи охорони здоров'я в Україні* : навч.-наук. вид. / авт. кол. : М.М. Білінська, Я.Ф. Радиш, І.В. Рожкова та ін. ; за заг. ред. проф. М.М. Білінської. К. ; Л. : НАДУ, 2012. 240 с.
4. *Концепція розвитку охорони здоров'я населення України* : Указ Президента України від 07 груд. 2000 р. № 1313/2000. URL: https://ips.liga.zakon.net/document/U1313_00?an=6.
5. *Медична реформа* : офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reform-sistemi-ohoroni-zdorovya>.
6. Солоненко Н., Солоненко І. Міжнародні тенденції державної політики та управління реформуванням у галузі охорони здоров'я. *Вісн. УАДУ*. 2001. № 1. С. 187–194.

Тетяна Дерун,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tetyana Derun,

Associate Professor, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-9089-2206>

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE REGIONAL POLICY IN MODERN CONDITIONS

It is noted that the task of improving the efficiency of regional development management is extremely important and its solution is impossible without improving the institutional support for the formation and implementation of regional policy. Subjects of the state regional policy are characterized. Emphasis is placed on the special role of regional development agencies in the implementation of regional policy, which promotes the coordination of interests and the establishment of partnerships between government, business and the public in matters of regional development. The role of international organizations in the development and implementation of state regional policy in Ukraine, as well as non-governmental organizations is outlined. It is determined that the private partners that influence the development and implementation of regional policy should include private companies. Based on the study of the state and current problems of institutional support of the processes of formation and implementation of regional policy in Ukraine, the directions of its improvement are outlined.

Keywords: regional policy, subjects of regional policy, institutional support, improvement.

Ряд проблем, які нині постали перед Україною, зокрема, значні диспропорції в соціально-економічному розвитку регіонів, збільшення кількості депресивних територій, є наслідком неефективної регіональної політики. І хоча протягом останніх років відбулись суттєві позитивні зрушення в цій сфері, завдання підвищення ефективності управління розвитком регіонів і надалі залишається надзвичайно актуальним. Вирішити його неможливо без удосконалення інституційного забезпечення формування та реалізації регіональної політики.

У статті 4 Закону України «Про засади державної регіональної політики» визначено основних суб'єктів державної регіональної політики: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи [1].

Відповідно до статті 85 Конституції України, Верховна Рада України визначає засади внутрішньої, у тому числі регіональної, політики. У Верховній Раді України дев'ятого скликання створений Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування до складу якого входять одинадцять підкомітетів, зокрема, підкомітет з питань регіональної політики та місцевих бюджетів. Предметом відання названого підкомітету є, зокрема, засади регіональної політики та економічного розвитку регіонів, а також засади бюджетного процесу, у тому числі міжбюджетних відносин.

Здійснюючи свої повноваження у сфері державної регіональної політики, глава держави спирається на Офіс Президента України. Згідно з пунктом 28 статті 106 Конституції України, Президент для здійснення своїх повноважень створює (у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України) консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби. Таким консультативно-дорадчим органом при Президентові України є Рада розвитку громад та територій, яка була створена згідно з Указом Президента України від 18.12.2019 р. №909/2019 з метою налагодження ефективної взаємодії державних органів з органами місцевого самоврядування щодо формування оптимальної моделі розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади, здійснення реформ у сфері децентралізації управління регіональним розвитком, вирішення проблемних питань життєзабезпечення територій [2].

Головна роль у реалізації регіональної політики належить уряду, який, з одного боку, бере участь у її формуванні, здійснюючи нормотворчу діяльність, а з іншого – втілює її безпосередньо або за допомогою підпорядкованих органів виконавчої влади.

Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон) утворене згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 02.09.2019 р. №829.

Відповідно до Положення про Міністерство розвитку громад та територій України, затвердженого Постановою КМУ від 30.04.2014 р. №197 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 р. №850), Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику [3].

У формуванні та реалізації регіональної політики також беруть участь органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також районні та обласні ради) та місцеві органи виконавчої влади (місцеві державні адміністрації, територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади).

Згідно зі статтею 19 Закону України «Про засади державної регіональної політики», особлива роль у реалізації регіональної політики відводиться агенціям регіонального розвитку, які є неприбутковими, небюджетними установами, що сприяють узгодженню інтересів та встановленню партнерських стосунків між владою, бізнесом та громадськістю у питаннях розвитку регіонів. Правові засади створення та функціонування агенції регіонального розвитку визначено у Постанові КМУ «Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку» від 11.02.2016 р. № 258 [4].

Суттєву підтримку щодо розробки та реалізації державної регіональної політики в Україні надають міжнародні організації. Зокрема, згідно з «Угодою про фінансування Програми підтримки секторальної політики – Підтримка регіональної політики України (Контракт на реформу сектора)» від 27.11.2014 р. та Додаткової угоди № 2 від 22.11.2017 р. між Урядом України та Європейською Комісією, що діє від імені Європейського Союзу, ЄС зі свого бюджету здійснює фінансування вказаної програми. Загальною метою програми є підтримка соціальної, економічної та територіальної згуртованості України і підвищення добробуту громадян по всій країні.

Неурядові організації, такі як Інститут громадянського суспільства, Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад», а також Офіс Ради Європи в Україні долучилися до проекту «Регіональна політика в Україні: громадський моніторинг стратегій регіонального розвитку», метою якого є підвищення ефективності державної регіональної політики шляхом залучення аналітичних організацій з кожного регіону до процесів аналізу, розробки та моніторингу реалізації стратегій регіонального розвитку в Україні та впровадження рекомендацій щодо їх вдосконалення [5].

Необхідно наголосити, що до інституційних партнерів, які впливають на розробку та реалізацію регіональної політики, слід також віднести приватні компанії, які «в рамках стратегії корпоративної соціальної відповідальності та інших корпоративних стратегій... мають значний вплив на розвиток міст і регіонів, особливо монофункціональних, через участь у розробці стратегії і планів розвитку, а іноді через виділення певного фонду на реалізацію окремих програм і проектів, що є суспільно значимими для даного міста та регіону» [6].

Загалом, вивчення стану та актуальних проблем інституційного забезпечення процесів формування та реалізації регіональної політики в Україні дає можливість окреслити напрями його вдосконалення: 1) подальше удосконалення інституційного забезпечення регіональної політики в Україні має здійснюватися згідно з її євроінтеграційним курсом. Зокрема, доцільно використовувати Хартію багаторівневого управління в Європі (2014 р.), ухвалену Комітетом Регіонів ЄС у з метою досягнення економічної, соціальної та територіальної згуртованості в Європі; 2) еволюція інституційного забезпечення регіональної політики у напрямку децентралізації на принципах субсидіарності; 3) чітке законодавче визначення функцій, повноважень і відповідальності кожного інституту, що бере участь у розробленні й реалізації державної регіональної політики; 4) активізація участі у процесах формування та реалізації регіональної політики наукових установ, неурядових організацій, в тому числі агенцій регіонального розвитку, благодійних фондів, суб'єктів підприємництва, приватних консультантів та експертів, тобто всіх інституційних партнерів, зацікавлених в сприянні регіональному та місцевому розвитку; 5) поглиблення взаємодії між суб'єктами підприємництва та органами державної влади та місцевого самоврядування на принципах державно-приватного партнерства; 6) використання угод щодо регіонального розвитку як інструменту, що дає можливість вирішити проблеми розвитку територій за рахунок співфінансування запланованих заходів з державного, місцевих бюджетів та інших джерел.

Отже, зростання ефективності регіональної політики залежить, у першу чергу, від удосконалення її нормативно-правового та інституційно-організаційного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України № 156-19 від 05.02.2015 р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
2. Про Раду розвитку громад та територій : Указ Президента України від 18.12.2019 р. № 909/2019. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/9092019-31281>.
3. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України : Постанова КМУ від 20.08.2014 р. № 459. (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 р. № 850). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF/paran10>
4. Про затвердження Типового положення про агенцію регіонального розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 р. № 258. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/258-2016-%D0%BF>
5. Регіональна політика в Україні: громадський моніторинг стратегій регіонального розвитку. URL : <https://www.csi.org.ua/news/proekt-za-pidtrymkypredstavnytstva-ye/>
6. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики. – К., 2014. – 472 с.

Людмила Дубчак,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Liudmyla Dubchak,

Dr., Associate professor, Associate professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7585-405X>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ ТА АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАВЕРШЕННЯ РЕФОРМ

LEGAL REGULATION OF PUBLIC AUTHORITY DECENTRALIZATION IN UKRAINE AND CURRENT ISSUES OF REFORMS COMPLETION

Since gaining independence, Ukraine has embarked on the path of developing a European model of the relationship between the state power and local self-government. However, this way has become quite thorny for Ukraine, and many unresolved issues in this direction still accompany us.

The stages of Ukraine's movement towards the implementation of the European experience of organizing the public administration based on the idea of public authority decentralization were the ratification of the European Charter of Local Self-Government, creation of constitutional principles of local self-government and adoption of basic regulations governing local self-government.

However, with such positive changes in the direction of ensuring the legal regulation of public authority decentralization in Ukraine, it became necessary to amend the Constitution of Ukraine. This has become quite a difficult task for statesmen. Amendments to the Constitution of Ukraine regarding decentralization were initiated in the Parliament of Ukraine in 2015 and 2019. However, these amendments to the Basic Law were never adopted.

Thus, the issue of completing the provision of legal regulation of reforms in public administration in terms of public authority decentralization in order to normalize it in the Constitution of Ukraine remains relevant. After all, the implementation of full-fledged self-government in Ukraine is possible through amendments to the Constitution of Ukraine.

Keywords: local self-government, representative power, decentralization, decentralization of public authority.

Набувши незалежність 30 років тому, Україна стала на шлях розвитку європейської моделі взаємовідносин державної влади та місцевого самоврядування. Однак цей шлях став для нашої держави досить тернистим, і багато невирішених питань у цьому напрямку супроводжують нас дотепер.

Етапами руху України на шляху імплементації європейського досвіду організації системи публічного управління, в основу якої покладена ідея децентралізації публічної влади, стали ратифікація Європейської хартії місцевого самоврядування, створення конституційних засад місцевого самоврядування та прийняття базових нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування, тощо.

Відправним документом для проведення реформ у державному управлінні європейських країн у напрямку децентралізації влади стала Європейська хартія місцевого самоврядування, яка була прийнята 15 жовтня 1985 р. (ратифікована Україною 15 липня 1997 року).

Прийняття Європейської хартії мало довгу історію. Ще в 1968 р. Радою Європи була створена Постійна конференція місцевої і регіональної влади Європи (в січні 1994 р. рішенням Комітету Міністрів Ради Європи була перейменована на Конгрес місцевої і регіональної влади). Саме в рамках засідання Конференції у 1968 р. була прийнята Декларація принципів місцевого самоврядування (резолуція № 64), яка відкрила шлях формування нової концепції організації публічної влади, де важливо роль відводилася місцевому самоврядуванню. Протягом наступних 17 років урядами 23 держав здійснювалося розроблення Європейської хартії місцевого самоврядування, яка підписана була членами Ради Європи лише 15 жовтня 1985 р.

Європейська хартія мала створити міжнародні стандарти задля регулювання системи регіональної політики сучасних держав, забезпечити різнорівневу інтеграцію суб'єктів публічної влади, у тому числі й на локально-регіональному рівні, забезпечити уніфіковані підходи до розбудови системи управління місцевих органів влади у різних державах.

Ратифікація Україною Європейської Хартії місцевого самоврядування визначила вектор розвитку внутрішньої державної політики у напрямку захисту та зміцнення місцевої автономії через набуття відносної політичної, адміністративної та фінансової незалежності органів місцевого самоврядування від центральної влади. Основним механізмом в досягненні такої незалежності повинна була стати децентралізація публічної влади.

Однак рух у напрямку розвитку новітньої концепції організації публічної влади в Україні, де суттєву роль має відігравати місцеве самоврядування, відбувався досить повільними темпами. Реальним кроком у напрямку забезпечення децентралізації влади в державі стало затвердження розпорядженням Кабінету Міністрів України № 333 від 1 квітня 2014 року «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [4], основною метою якої стало визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад [4].

Згодом, 17 червня 2014 року, на основі Концепції був прийнятий Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [2] та низка інших нормативно-правових актів, зокрема, Закон України «Про засади державної регіональної політики» (від 5.02.1015 р.) [3], Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (редакція від 5.02.2015) [1].

Однак при таких позитивних зрушеннях у забезпеченні правового регулювання реформ державної політики у напрямку децентралізації влади необхідним стало внесення змін до Конституції України. І це виявилось досить складним завданням.

Відповідний законопроект був підготовлений та зареєстрований у Верховній Раді України. Він отримав позитивний висновок Конституційного Суду і Венеціанської комісії, і згодом був прийнятий в першому читанні Верховною Радою 31 серпня 2015 року (реєстр. № 2217а від 15 липня 2015 року). Але в подальшому зазначені законодавчі ініціативи не набули розвитку і призупинилися на 5 років.

Згідно із запропонованим на той час законопроектом, головні зміни мали стосуватися врегулювання адміністративно-територіального устрою (передбачено було поділ на три рівні: громада – район – регіон) і поділу на місцях функцій центральної і місцевої влади, введення інституту префектів замість голів обласних держадміністрацій, які будуть призначатися Президентом за поданням Кабінету Міністрів та матимуть контрольно-наглядові функції і представлятимуть державу на місцевому рівні.

Чергові зрушення у законодавчих ініціативах у напрямку внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) відбулися у грудні 2019 р. Однак після дискусій в експертному середовищі та суспільстві законопроект був відкликаний з Верховної Ради України на доопрацювання.

Наразі триває складна робота над напрацюваннями нової редакції змін до Конституції України в частині децентралізації. Адже перед профільними фахівцями стоять досить складні завдання не лише підготувати законопроект щодо внесення змін до Основного Закону, а й переглянути попередні документи, котрі визначали державну політику України в цій сфері. Зокрема, вже пройшло достатньо часу з моменту прийняття дорожньої карти реформи децентралізації, яка була затверджена ще у 2014 р. Відповідно, потрібно висувати пропозиції щодо внесення змін в зазначений документ. Сьогодні йде мова про посилення **концепції в частині реформи регіонального та субрегіонального рівнів територіальної організації влади**.

Таким чином, залишається актуальним питання завершення реформ у публічному управлінні шляхом забезпечення правового регулювання децентралізації публічної влади з метою його унормування в Конституції України. Адже здійснення повноцінного самоврядування в нашій державі можливе через внесення відповідних змін до Конституції. Це є також головною умовою імплементації норм Європейської хартії місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Закон України Про добровільне об'єднання територіальних громад від 5.02.2015 (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст. 91). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
2. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року. Відом. Верхов. Ради України. 2014. № 34. Ст. 1167.
3. Закон України «Про засади державної регіональної політики» (від 5.02.1015 р. Відом. Верхов. Ради України. 2015. № 13. Ст. 90. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
4. Лелеченко А. П., Васильєва О. І., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень : навч. посіб. Київ : 2017. 110 с.

Світлана Дяченко,

доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Diachenko,

Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-5905-4607>

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ УКРАЇНИ ЯК ФІНАНСОВА ОСНОВА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

LOCAL BUDGETS OF UKRAINE AS A FINANCIAL BASIS OF REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF PUBLIC ADMINISTRATION DECENTRALIZATION

The report abstracts analyzes the development of the local budgets as the main financial institution of local self-government, in terms of decentralization reform in Ukraine from 2015 to 2020. It is noted that now the task is to correct the identified shortcomings in the functioning of the institution of local budgets in Ukraine and the introduction of new tools to ensure the progressive development of local and regional economy. There is a tendency to increase own revenues of the general fund of local budgets during 2015–2020. At the same time, in 2020 there was a significant reduction in the revenues of the general fund of local budgets as a result of quarantine measures introduced in connection with the COVID-19 coronavirus pandemic. The positive dynamics of the share of own revenues of local budgets was noted, along with the reduction of the share of transfers from the state budget to local ones in 2019–2020. The importance of a systematic increase in the share of own resources in the structure of local budget revenues, which is accompanied by an increase in the amount of own revenues of the general fund of local budgets and a reduction in transfers from the state budget to local budgets is substantiated. It is noted that this trend indicates the right direction of public administration decentralization in Ukraine.

Keywords: local budgets, own revenues of local budgets, decentralization of public administration, local self-government, interbudgetary transfers, financial resources of communities, regional development.

Децентралізація державного управління – одна з ключових реформ, що проводяться в Україні впродовж останніх років. В 2020 р. створено нове районування і завершився процес об'єднання територіальних громад та водночас, одним із актуальних питань залишається фінансове забезпечення їх функціонування, адже зберігається значна ресурсна диференціація територій. Оскільки перший етап реформи децентралізації завершився, а проблеми лишилися, нагальним завданням є аналіз та виправлення ідентифікованих недоліків, зокрема бюджетних дисбалансів, і запровадження новітніх інструментів забезпечення прогресивного розвитку місцевої та регіональної економіки України, усунення асиметрії їх розвитку.

За підсумками аналізу інституту місцевих бюджетів в Україні, як основного фінансового інституту місцевого самоврядування, протягом періоду впровадження реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади [4] спостерігається тенденція до зростання власних доходів загального фонду місцевих бюджетів (табл. 1). Однак, варто зазначити, протягом 2015–2018 рр. сума міжбюджетних трансфертів (з державного бюджету до місцевих) постійно зростала, що вказувало на недостатній обсяг власних фінансових ресурсів місцевих

бюджетів для ефективного виконання владних повноважень. Лише починаючи з 2019 р. відзначається зменшення суми трансфертів з державного до місцевих бюджетів і, нарешті, бюджетна децентралізація в Україні почала виходити на правильну траєкторію свого розвитку.

Таблиця 1. Показники доходів загального фонду місцевих бюджетів за період 2015–2020 рр.

Роки	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів), млрд грн	99,8	146,6	191,9	233,9	275,0	290,1
Трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам, млрд грн	174,2	196,0	272,9	285,5	245,5	135,8
Разом доходи загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн	274,0	342,6	464,8	519,4	520,5	426,0
Частка трансфертів з державного бюджету до місцевих у доходах загального фонду місцевих бюджетів, %	63,6	57,2	58,7	55,0	47,2	31,9

Джерело: складено автором за [1–3].

Разом з тим, якщо в 2019 р. дохідна частина місцевих бюджетів (загальна разом з трансфертами) майже не зменшилась в порівнянні з 2018 р., то в 2020 р. зафіксовано значно нижчий за попередні два роки рівень цього показника. За підсумками 2020 р. надходження до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 290,1 млрд грн, що становить 99,0% від затвердженого річного плану (табл. 1). Причинами такої негативної динаміки є загальне стискання економіки України в результаті пандемії коронавірусу COVID-19.

Протягом 2015–2020 рр. середньорічний темп зростання власних доходів загального фонду місцевих бюджетів становить 24,55%. Простежується позитивна динаміка частки власних доходів місцевих бюджетів у ВВП (з 5,0% у 2015 р. до 6,9% у 2020 р.), а також надходжень у розрахунку на одного мешканця (з 2,3 тис. грн у 2015 р. до 6,9 тис. грн у 2020 р.) (рис. 1). Середньорічний темп зростання першого показника протягом досліджуваного періоду складає 6,9%, а другого – 25,3%. Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів зростають, а трансферти з державного бюджету до місцевих у 2019 та 2020 рр., порівняно з попередніми роками, скорочуються, отже переформатування системи міжбюджетних трансфертів в Україні вже дало певні результати.

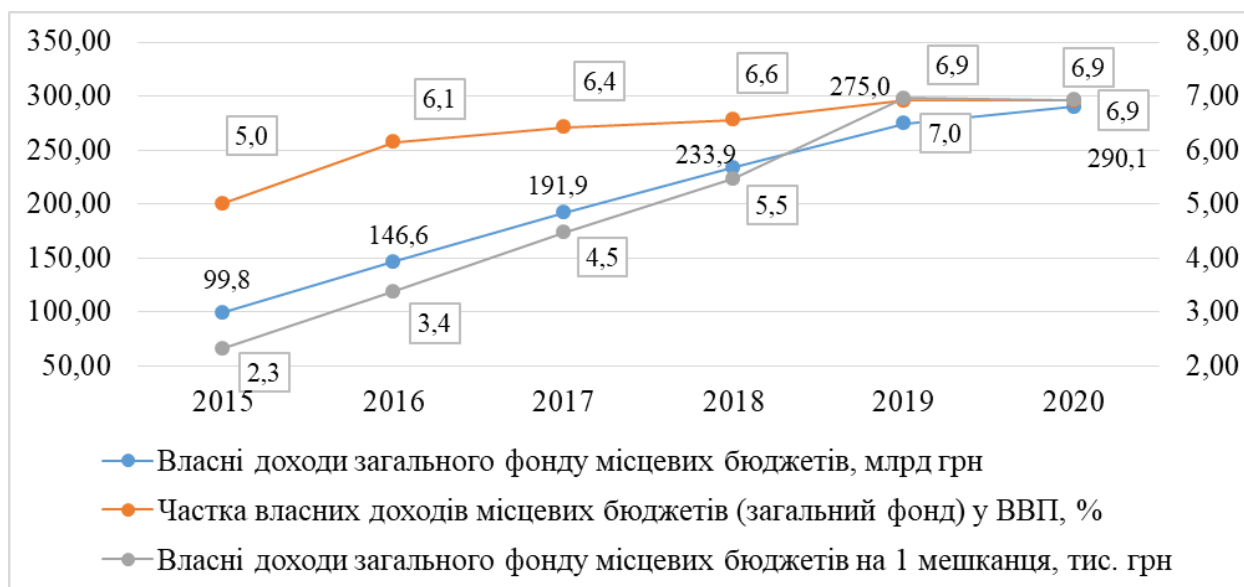

Рис. 1. Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів за 2015–2020 рр., млрд грн [складено автором за 1–3]

Загалом, можна констатувати, що доходи загального фонду місцевих бюджетів в Україні протягом періоду децентралізації державного управління суттєво зросли. У 2020 р. обсяг доходів загального фонду місцевих бюджетів в Україні досяг рівня, який на 55,5% перевищує рівень 2015 р. Важливим є планомірне збільшення частки власних ресурсів у структурі доходів місцевих бюджетів, що супроводжується зростанням суми власних надходжень загального фонду місцевих бюджетів (протягом всього досліджуваного періоду), та скороченням трансфертів з державного бюджету до місцевих, починаючи з 2019 р. Це вказує на позитивні зрушення у напрямі становлення фінансової автономії органів місцевого самоврядування в Україні. Водночас виконання місцевих бюджетів корелюється із загальними тенденціями в економіці такими, як: незначне номінальне зростання доходів, соціально орієнтовані статті видатків, забезпечення виконання основних соціальних зобов'язань держави, продовження секторальних реформ у сфері адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування тощо.

Пандемія і карантинні заходи стали основним викликом для результативності процесів децентралізації, коронакриза посилила деякі існуючі ризики й додала нові. Та все ж, процеси, започатковані 2014 р. в Україні щодо децентралізації державного управління [4], свідчать про укріплення інституту місцевих бюджетів, який є фінансовою основою регіонального розвитку. Перспективним напрямом у даному контексті є запровадження парадигми бюджетного стимулювання. Це дозволить розширити фінансові можливості органів місцевого самоврядування, зокрема, не тільки збільшити обсяги надходжень до місцевих бюджетів, а й наділити їх більшим колом повноважень та відповідальності. Стан формування і використання місцевих бюджетів істотно залежить від вирішення проблем їх збалансованості, що є вкрай актуальним й найбільш відповідальним етапом подальшої реалізації децентралізаційної реформи в Україні.

Список використаних джерел

1. Баланси бюджетів за 2018–2020 роки. Основні показники місцевих бюджетів. *Open Budget* : вебпортал. URL: <https://openbudget.gov.ua/?budgetType=LOCAL> (дата звернення: 03.09.2021).
2. Виконання Державного бюджету України за 2015–2020 роки. Державна казначейська служба України : офіц. вебсайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення: 03.09.2021).
3. Виконання доходів місцевих бюджетів за 2015–2020 роки. Міністерство фінансів України : офіц. вебсайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ> (дата звернення: 03.09.2021).
4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квіт. 2014 р. № 333-р. Верховна Рада України : офіц. вебсайт. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 03.09.2021).

Oleksandr Ignatenko,

Doctor of Technical Sciences, Professor, Professor of the Regional Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Hryhorii Borshch,

Candidate of Sciences of Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Regional Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Олександр Ігнатенко,

доктор технічних наук, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0002-9460-6155>

Григорій Борщ,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0003-3298-5556>

IMPLEMENTING LOGISTICS IN LOCAL SELF-GOVERNMENT ACTIVITIES: CHALLENGES, PROSPECTS

ЛОГІСТИЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Дієвість органів місцевого самоврядування, особливо в умовах функціонування об'єднаних територіальних громад, стає відправною точкою факторного розвитку конкурентоспроможності регіонів. В значній мірі це стосується сфери муніципальних послуг, які за своєю потоковою природою повністю підпадають під апарат логістики. Адже сервісна діяльність суб'єктів господарювання різних форм власності, особливо в житлово-комунальному секторі, а також за напрямом надання адміністративних послуг без належного наукового підходу призводить до незбалансованості попиту і пропозиції, шкодить іміджу місцевих органів публічної влади.

Проблема пов'язана із усвідомленням необхідності застосування логістичних принципів управління суб'єктами надання публічних послуг в регіонах, складністю зміни комерційних відносин, розумінням доцільності комплексного розгляду потенціалу всіх ланок процесу надання послуг, його функціонального забезпечення та координації розвитку.

Показано, що конфігурація сервісної логістичної системи в регіоні не буде ефективною, якщо параметри безпеки і зручності технології обслуговування в ланках такої системи не будуть підпадати під належний контроль органів місцевого самоврядування з точки зору захисту прав споживачів.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, муніципальні послуги, логістика, сервісна система, споживач.*

Improving the efficiency of local self-government, especially on the conditions of creation and functioning of amalgamated territorial communities, becomes a starting point of factor development of regions competitiveness, within which managerial and real economic activity entails significant changes in the specifics of the activity, one of the priority fragments of which is the sphere of mu-

nicipal services. Trends in the latter include, in particular, strengthening of private entrepreneurs at the service market and a gradual increase in their number, as well as plans to introduce electronic services, which leads to radical changes in the tertiary sector of the region economy [1, p. 171]. A key aspect of the reform is the defragmentation of the complete logistics cycle by type of service, which includes the study of demand, the formation of a network of service providers, the development of infrastructure and technologies for service delivery.

Permanent social development intensifies competition in the services market, requires increasing the efficiency of functional reconstruction of logistic management systems by regional and municipal networks.

The significance of the problems of scientific-methodical and concrete-managerial (applied) designing and development of the basics of modern service logistics in local self-government is due, in particular, to the peculiarities of the implementation of modern regional policy for the development of services.

Assessment of regional features of services allows to state the existence of a very poorly developed system of accounting and analysis of the volume and structure of municipal service delivery by economic entities of various forms of ownership, especially in the housing and communal services sector, which in market relations leads to imbalance of supply and demand.

The analysis allows us to state the existence of an acute problem of improving the efficiency of regional and municipal public service delivery systems. From a scientific point of view, it is necessary to expand the use of modern management science capabilities, in particular logistics, the use of which can significantly increase the security of consumption, productivity of service delivery, and achieve proper satisfaction of consumer needs through rational formation and distribution of service flows [2, p. 36].

From the methodical point of view, it is possible to state urgency of application of logistic principles of management of service economic activity entities in regions, at formation of a network of service enterprises, management of logistical systems of maintenance.

It is time to form a multi-criteria statement of the tasks of organizational construction of the consumption system of the region, which today is very rigid and does not cover all the variety of real situations. However, in most practically important cases, it will increase the adequacy of the models used. To a large extent, this applies to addressing issues of local importance, the provision of housing and communal services.

Despite the traditional practical interest in setting a specific task of optimizing the modes of operation of service enterprises in the region, the priority should be to ensure their maximum load at minimum cost of service delivery. For correctness of statement it is necessary to use the logistic indicators characterizing a mode of functioning of system of service.

It is necessary to study the trends in the service logistics development in the region, to identify the existing acute problems associated with the need to strengthen and achieve organizational control of the entire chain of the process of providing and delivering services. The development of service infrastructure and technologies to ensure quality customer service should be in the field of view [2, p. 87].

It should be proceeded from the assumption that the configuration of the service logistics system will not be effective if the parameters of safety and convenience of service technology in the system will not be subject to proper control of local governments in terms of consumer protection.

Due attention should be paid to the problem of consolidation of administrative service system elements, the complexity of solving the problem of reducing the duration of customer service in each system element.

A separate problem in the development of the system of public service delivery in the regions can be considered to achieve consumer awareness of the peculiarities of the use of information technology.

To ensure the effective functioning of the public service system in the region on the basis of achieving its sustainable development, attention should be paid to the implementation of modern logistics approaches to innovation and investment development. In each direction of logistical reform of this system it is necessary to carry out a comprehensive assessment of the effectiveness of the proposed changes.

In conclusion, it should be noted that the basis for improving the activities of local governments in the development of municipal services should be the basic conceptual principles of logistic management. This will allow to substantiate the recommendations, conceptually record and comprehend a number of important features of the public services development in the region.

References

1. Burda A. Logistics role in the economy. Knowledge Horizons. Economics. Vol. 7. N 1. P. 170–173. Retrieved from: <http://orizonturi.ucdc.ro/arhiva/khe7nr1/burda2.pdf>
2. Дудар Т. Г., Волошин Р. В. Основи логістики. Київ : «Центр учб. л-ри», 2012. 176 с.

Яніна Казюк,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yanina Kazyuk,

Doctor of Public Administration, Associate Professor, Associate of Department
of Regional Policy of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute
of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5003-4896>

ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ

WAYS TO STRENGTHEN THE CAPACITY OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION: FINANCIAL ASPE

The implementation of the decentralization reform in Ukraine has provided an opportunity to expand the powers of local governments and provide quality public services, including administrative services (through centers). In order to effectively implement the powers delegated to local governments by state social protection programs (in terms of administrative services of a social nature), in 2020 the Government approved a mechanism for monetary compensation from the state budget for the costs of these measures through centers. However, unfortunately, from the state budget in 2021 and in 2020, compensation from the state budget was not provided to local governments. That is, it means that the local government budgets bear an additional financial burden and local governments fully cover the costs from their own sources of income. The analysis revealed a number of problematic aspects, which allowed to suggest ways to strengthen the capacity of local self-government. It is important that local self-government is able to provide quality public services to community residents, as well as to be financially capable of developing the local community.

Keywords: local self-government, powers, administrative services, capacity.

Реалізація реформи децентралізації влади в Україні надала можливість розширити повноваження органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) та надавати якісні публічні послуги, в тому числі адміністративні послуги. Однією із важливих груп адміністративних послуг, які надаються місцевим самоврядуванням через центри надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) та уповноважених посадових осіб, є адміністративні послуги соціального характеру (далі – АПСХ).

Уряд в секторальній Концепції визначив, що для ОМС – територіальних громад в частині АПСХ відводиться роль фронт-офісів, тобто лише функція прийняття заяв від громадян. Змістовне опрацювання справи та прийняття рішення залишається за державою в особі Нацсоцслужби (а поки що – підрозділами соцзахисту райдержадміністрацій) [2]. Слід зазначити, що держава вже передала усім ОМС «найважчий» соціальний блок – соціальні послуги. І багато нових громад вже утворили соціальні підрозділи, але з різними рівнями відповідальності по різних напрямках соціального захисту.

Для ефективного виконання ОМС переданих їм повноважень щодо державних програм соціального захисту населення (у частині АПСХ), у 2020 р. Уряд затвердив механізм грошової компенсації з державного бюджету частини витрат на здійснення цих заходів через ЦНАП (Постанова Кабміну від 26 лютого 2020 р. № 148) [3]. Постановою передбачено, що бюджетні

кошти з державного бюджету спрямовуються виконавчим органам сільських, селищних, міських рад територіальних громад (далі – суб'єкти надання послуг) на компенсацію витрат щодо надання послуг з приймання документів для призначення допомоги, пільг, субсидій, компенсацій, грошового забезпечення та оплати послуг окремим категоріям населення (далі – соціальна підтримка). Так, постановою Уряду встановлена компенсація бюджетних коштів суб'єкту надання послуг у розмірі 15 грн за одну прийняту електронну справу. Проте, на жаль, у державному бюджеті на 2021 р. за цією бюджетною програмою не передбачено кошти на компенсацію витрат місцевому самоврядуванню. Також і у 2020 р. компенсація коштів з державного бюджету місцевому самоврядуванню не надавалась.

Тобто, це означає, що на бюджети місцевого самоврядування лягає додаткове фінансове навантаження та ОМС повністю за рахунок власних джерел доходів покривають витрати на виконання повноважень щодо державних програм соціального захисту населення у частині АПСХ. Наприклад, у 2020 р. через ЦНАП Чернігівської територіальної громади було надано 1791 АПСХ, за 4 місяці 2021 р. – 904 АПСХ. АПСХ надають 3–4 адміністратори. Виходячи із розмірів компенсації (передбачених Постановою) за надані послуги соціальної підтримки населення, бюджету територіальної громади повинен був отримати у 2020 р. з державного бюджету коштів у сумі 26,9 тис грн ($1791 * 15 = 26865$ грн), за 4 місяці 2021 р. – 13,5 тис. грн ($904 * 15 = 13560$ грн).

Виходячи з вищенаведених даних та середнього розміру оплати праці, які отримують адміністратори в ЦНАП, можна розрахувати, що в рік на виплату заробітної плати (з нарахуваннями) таких 3–4 посадових осіб з місцевого бюджету спрямовується близько 500 тис грн. Орієнтовний час для надання АПСХ, із внесенням даних до ПК ПС «Соціальна громада» складає від 30 хв. до 1 год. (в залежності від виду послуги, навантаження на роботу ПК та Інтернету). Тобто, протягом робочого дня 1-м адміністратором в середньому надається 12 АПСХ. Отже, якщо брати розмір компенсації коштів у сумі 15 грн за одну справу, то за один робочий день 1-го адміністратора, розмір компенсації повинен складати 180 грн. За місяць повинен становити – 3,6 – 4,0 тис. грн. Таким чином, обіцяний у 2020 та у 2021 році Урядом обсяг компенсації витрат складає лише 35–50% від витрат з місцевого бюджету на зарплату 1-го адміністратора ЦНАП. Проте, не зважаючи, що розмір компенсації коштів з державного бюджету за одну надану АПСХ є незначним і покриває лише від 1/3 до половини витрат з місцевого бюджету за надання такої послуги через ЦНАП, відповідні бюджети місцевого самоврядування не отримали у 2020 р. та у 2021 р. коштів компенсації з державного бюджету та змушені покривати зі своїх місцевих бюджетів витрати надання повноважень щодо державних програм соціального захисту населення у частині АПСХ. Це у свою чергу негативно впливає на спроможність територіальних громад та зменшує можливість спрямовувати власні кошти з місцевих бюджетів на розвиткові проекти, благоустрій територій та на інші місцеві програми і заходи [1].

Цей аналіз показує такі проблемні аспекти: 1) незалежно від ролі ОМС у наданні АПСХ – держава повинна компенсувати видатки ОМС на адміністрування надання відповідних послуг чи навіть участь ОМС лише у виконанні функцій фронт-офісу; 2) компенсація має бути адекватною і своєчасною; 3) державі потрібно подумати про доцільність подвійного опрацювання справ: спочатку у фронт-офісі ОМС, а потім додатково в державному органі (УСЗН/Нацсоцслужбі).

Отже, слід зазначити, що територіальні громади активно надають АПСХ через ЦНАП, що підтверджує важливість наближення надання адміністративних послуг, зокрема соціального характеру, до мешканців територіальних громад. Це також підтверджує позитивні результати реформи децентралізації влади та необхідність здійснення подальших кроків у її впровадженні,

у тому числі децентралізованої моделі надання АПСХ. Проте важливо, щоб держава разом з передачею повноважень місцевому самоврядуванню, передавала належний фінансовий ресурс і компенсувала місцевому самоврядуванню витрати, які вони несуть за наближення послуг і надання їх мешканцям своїх громад. Важливо, щоб місцеве самоврядування було спроможним, як надавати якісні публічні послуги жителям громад, так і було фінансово спроможним стало розвивати територіальну громаду.

Список використаних джерел

1. Казюк Я. Фінансування надання адмінпослуг соціального характеру в громадах. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13704>

2. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для компенсації частини витрат на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення: Постанова Кабміну від 26 лютого 2020 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.09.2021).

3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 1057-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2020-%#Text> (дата звернення: 03.09.2021).

Oksana Kiforenko,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Postdoctoral Researcher of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Оксана Кіфоренко,

*кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<http://orcid.org/0000-0001-8838-0068>*

Науковий консультант: Наталія Васильєва, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

SUPPORT OF AGRICULTURAL EXPORTS IN UKRAINE: THE REGULATORY AND LEGISLATIVE FRAME

ПІДТРИМКА АГРАРНОГО ЕКСПОРТУ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ПЛОЩИНА

Сільське господарство – галузь економіки, завданням якої є забезпечення населення продовольством та одержанням сировини для ряду галузей промисловості. Для України, яка спрямувала свій шлях до ринкової економіки, сільське господарство є особливо важливим, оскільки це одна з найбільших галузей її економіки. Сільське господарство відіграє величезну роль у структурі експорту України. Оптимальне нормативно-правове регулювання сільського господарства загалом та аграрного експорту зокрема сприяє їх успішному функціонуванню, підвищуючи рівень економічного розвитку країни. Нормативно – правовим актом, що визначає загальну політику країни в галузі експорту сільськогосподарської продукції, є «Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року». Згадана Стратегія – це загальнонаціональний міжгалузевий політичний документ, спрямований на забезпечення активної присутності України на світовому продовольчому ринку. У Стратегії викладені основні цілі, виклики збільшення експорту сільськогосподарської продукції та очікувані результати її реалізації. Виправлення прогалин у стратегії та її подальше вдосконалення призведе до масштабного зростання присутності України на зовнішніх ринках та зміцнить геоекономічне та геополітичне становище країни.

Ключові слова: *аграрний експорт, Україна, нормативно-правова площина.*

Agriculture is an economy branch, whose task is to provide the population with food and obtain raw materials for a number of industries [8]. In every state and society, agriculture is a vital branch of the national economy, as it affects the interests of literally everyone. After all, nowadays more than 80% of the consumption fund is formed at the expense of agricultural products. Therefore, its production is the first condition for the mankind existence. However, for Ukraine, which directed its way to the market economy, agriculture is especially important as it is one of the largest sectors of its economy [6]. That's why agriculture remains a priority sector for the Ukrainian government, especially in view of the EU-Ukraine Association Agreement signing and the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA) with the EU implementation [2]. To confirm everything stated above, it should also be added, that agribusiness is the locomotive of the Ukrainian economy. Ukraine

has historically been called the granary of Europe, as about 25% of the world's black soils, known for their high fertility, are located in it [2].

Agriculture plays a huge role in the exports structure of Ukraine as, of the end of 2019, the agricultural sector has brought the country almost 40% of foreign exchange earnings, showing stability over the past three years [2]. In addition, Ukraine ranks second in the world in grain exports, lagging only behind the United States... And what is very important, the Ukrainian agricultural sector has been demonstrating similar results for several years [7]. More than that, «Ukraine is an important trading partner and one of the largest exporters of agricultural and food products to the world markets. Ukrainian food is in demand in the best EU markets, which place high demands to the product quality... » – said the Minister of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine Igor Petrashko [5].

Given the extreme importance for Ukraine of agriculture in general and agricultural exports in particular, it should be noted that adequate regulatory support for these areas of economic activity contributes to their successful operation, increasing the geo-economic and geopolitical influence of the country. The regulatory and legal act, that determines the general policy of the country in the field of agricultural exports, is «The Strategy of Development of Export of Agricultural Commodities, Food and Processing Industry of Ukraine for the Period until 2026» [1]. The Strategy is a nationwide cross-sectoral policy document aimed at ensuring Ukraine's active presence in the world food market, given the growing external demand and unfulfilled export potential of the industry, provided that the country's food security requirements are strictly observed [3]. The current edition of the said Strategy was adopted in September, 26, 2020, under the registration number 884-2020-п. But the history of the regulatory and legal act mentioned above contains one more edition, the first one, which was adopted in July, 10, 2019, under the registration number 588-p in the frame of the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «About the Approval of the Strategy of Development of Export of Agricultural Commodities, Food and Processing Industry of Ukraine for the Period until 2026». The official publication of the Strategy under research in the journal «Government courier» followed afterwards. To make the Strategy implementation more clear and profound, «The Action Plan for the Implementation of the Strategy of Development of Export of Agricultural Commodities, Food and Processing Industry of Ukraine for the Period until 2026» was approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine (resolution № 588-p as of July 10, 2019). The main objectives of the Strategy were outlined, among others, in the frames of the increase for the competitiveness of agricultural commodities, markets diversification as well as the Ukrainian brands promotion. Among the main challenges for the agricultural exports increase the following ones, among others, are mentioned: adaptation to changing agro-climatic conditions, the need to guarantee product safety, transformation of the export structure, etc [3]. The expected results of the Strategy mentioned above are defined as the interaction between the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine with agricultural commodities producers associations, the harmonization of national legislation in the part of sanitary and phytosanitary measures with the European norms, standards and rules, the increase of the agricultural exports amount and others. Though, the Strategy lacks some agricultural products exports procedures, it still is the signpost for the general agricultural products and food exports policy of the country. The importance of agriculture in general and its products exports in particular both for the internal and external markets makes the further research and improvement of the Strategy and the whole country's policy in the said economy sectors extremely important and widely needed. The confirmation of the statement expressed in the last sentence is the announcement made by the Cabinet of Ministers of Ukraine [4] – in modern conditions, when half of Ukraine's gross domestic product is formed through exports, one of the main prerequisites for the effective functioning of the national economy, the key to its dynamic development as well as its strategic goal is large-scale growth of Ukraine's presence in the foreign markets. In addition, the increase of the agricultural exports amount is the key to Ukraine's success in

the world as exports generate industry development and create new jobs, which is extremely important to ensure stability in the country. To add, establishing good, strong and mutually beneficial relations with other countries will strengthen the geo-economic and geopolitical position of our country as a strong and reliable global player.

References

1. ВРУ. (2020). Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80?lang=uk#Text>
2. DLF. (2020). Сільське господарство в Україні. Retrieved from: <https://dlf.ua/ua/silskogospodarstvo-v-ukrayini/>
3. FAO. (2021). The Strategy of development of export of agricultural commodities, food and processing industry of Ukraine for the period until 2026. Retrieved from: <http://www.fao.org/faolex/results/details/en/c/LEX-FAOC191009/>
4. КМУ. (2017). ЕКСПОРТНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ («дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки. Retrieved from: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi2vLTxvOryAhXPzYUKHRYvBJcQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.kmu.gov.ua%2Fstorage%2Fapp%2Fuploads%2Fpublic%2F5a6%2F8aa%2Ffc7%2F5a68aafc720d3647272759.doc&usg=AOvVaw3UMNE1qLpuAJOwrRB1s7Hh>
5. Мінекономіки України. (2021). За 11 місяців 2020 року Україна експортувала продукції АПК на \$20 млрд. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=3856094a-c094-40a9-89d0-2dec8ed6e15c&title=Za11-Misiatsiv2020-RokuUkrainaEksportovalaProduktsiiApkNa-20-Mlrd>
6. Ost-Invest. (2021). Місце і роль сільського господарства в економіці держави та формуванні ринкового середовища. Retrieved from: <http://www.ostinvest.dp.ua/mistse-i-rol-silskogo-gospodarstvav-ekonomitsi-derzhavi-ta-formuvanni-rinkovogo-seredovishha>
7. Радіо Свобода. (2021). Українське сільське господарство може «витягти з кризи» всю економіку – експерти. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrainian-apk-can-support-all-economy/31070474.html>
8. Сталий розвиток для України. (2021). Сільське господарство. Retrieved from: <https://sd4ua.org/golovni-temi-stalogo-rozvitku/silskogospodarstvo/>

УДК 35.975(477)

Олег Коваль,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Василь Проданик,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук, ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»»

Oleg Koval,

Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<http://orcid.org/0000-0002-4369-2583>

Vasyl Prodanyk,

Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of International Relations and Social Sciences, «Higher Educational Institution» Interregional Academy of Personnel Management»

<http://orcid.org/0000-0002-3112-479>

СУЧАСНИЙ СТАН РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

CURRENT STATE OF RESOURCE PROVISION OF LOCAL DEVELOPMENT IN UKRAINE

The these examines the current state and process of formation of mechanisms of regional and local government. Theoretical principles of the current stage of the process of decentralization of power as an object of public administration under modern conditions of reforming the system of state and regional governance in Ukraine are revealed.

It is established that from the standpoint of the science of public administration, profound market changes in the national economy require updating the mechanisms of regional and local development, certain tools of public administration and administration in order to ensure governance at the local level. The formation and implementation of purposeful, active public policy, in particular in the field of decentralization and resource provision of the capacity of communities that have become a leader in local development in Ukraine, should become a regularity in overcoming negative phenomena in national economic practice.

Further directions of the decentralization process are presented and certain results of the first stages of implementation of the process of transfer of power to the local government system under the conditions of using European practices of implementation of mechanisms of interaction at the community level, in particular introduction of the institute of elders.

Keywords: public administration, regional policy, decentralization.

Поточний стан розвитку нашої держави ускладнюється об'єктивною необхідністю нагального впровадження комплексу реформ усіх сфер життєдіяльності українського суспільства, зокрема регіонального та місцевого управління. Сьогодні домінуючу роль займають завдання наукового обґрунтування виявлення та подолання проблем функціонування цілісної системи публічного управління та регулювання її взаємозв'язку із регіональною та місцевою системою і дуже складним зовнішнім середовищем, зокрема на сході нашої країни [1].

Безперечно, питання формування та розвитку системи державного управління окреслюються проблемним і науково-пізнавальним полем галузі науки «Державне управління», однак зважаючи на складність і комплексність зазначених питань, дуже суттєві методологічні напрацювання інших галузей наук, вагомих світовий та практичний досвід щодо розвитку публічного, державного, регіонального управління. В такій ситуації виникає потреба інтеграційних досліджень проблеми макроекономічного управління та регулювання за допомогою правової, економічної, політичної, філософської, соціальної, історичної та інших наук, які досліджують притаманні їм наукові закони та окремі господарські практики.

На думку відомого фахівця з публічного управління та адміністрування управління – Дж. Стігліца існують чотири основні причини систематичних невдач держави в досягненні поставлених цілей: обмеженість інформації уряду, обмежені можливості урядового контролю за окремими наслідками власної діяльності, обмеженість його впливу на бюрократію, обмеження, які накладаються політичними процесами. Міжнародний досвід свідчить, що ринкові невдачі стимулюють розробку головних урядових програм і напрямів макроекономічного регулювання. Визначення таких обмежень та невдач урядової діяльності є необхідною умовою для формування успішної макроекономічної політики держави, зокрема у сфері державного та регіонального управління, включаючи децентралізоване місцеве самоврядування. Україна не стала винятком серед країн що пройшли шлях глибоких ринкових реформ, але жодна країна не проводила свої реформи за умов військових дій та анексії значної частини її території одночасно. Такі складні події в Україні актуалізують нові стратегічні підходи та наукові розробки функціонування механізмів, інструментів, як складової системи управління та регулювання і саме цим повинна займатись галузь науки – державне управління [2].

Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», інші законодавчі акти та нормативні документи не повною мірою врегульовують питання організації влади на місцях. Особливо невдалим виявилось співвідношення положень законів про місцеве самоврядування та місцеві держадміністрації, особливо в частині чіткого розмежування повноважень місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Зіткнулися два основних підходи: європейський системно-функціонально-цільовий і прорадянський традиційно-галузевий. Перший – виходив з того, що необхідно розробляти закон про місцеве самоврядування із визначенням статусу кожного елемента його системи, передусім, територіальної громади; що слід цілеспрямовано розподілити функції, а вже потім повноваження органів місцевого самоврядування різних рівнів, а також їхні повноваження і повноваження відповідних місцевих державних адміністрацій щодо надання населенню адміністративних і громадських послуг. Другий підхід був традиційно спрямований не на територіальну громаду, як певну спільноту, а на органи та їх повноваження: виключні, власні, делеговані [3].

Саме дві останні групи повноважень (власні та делеговані) носять галузевий характер і не розмежовуються щодо надання відповідних послуг населенню по різних рівнях системи місцевого самоврядування. На жаль, пріоритетним був визначений традиційно-галузевий підхід. На практиці це породило чисельні колізії і прояви суб'єктивізму.

В сучасні Україні об'єктивними базовими рушійними силами виступає реформа місцевого самоврядування та децентралізація владних повноважень разом із фінансовими повноваженнями. Основним задання цього руху – забезпечення реальної децентралізації шляхом бюджетної та податкової децентралізації, об'єднання громад і забезпечення повсюдності спроможного місцевого самоврядування. Нові процеси передачі на баланси об'єктів спільної власності територіальних громад іде активно та незворотною силою.

Найвищі показники мають Житомирська, Львівська, Полтавська та Чернівецька області, де передано 100 % об'єктів. Разом з тим, практично без змін лишається динаміка

процесу передачі майна в Луганській, Донецькій, Вінницькій, Кіровоградській, Київській Хмельницькій, Закарпатській та Одеській областях (рівень – 98 %) [4].

Відзначимо, що в Україні, в результаті реформи адміністративно-територіального устрою, склад більшості громад змінився, стало більше великих за площею та кількістю населення громад. Мешканцям багатьох міст, селищ і сіл з цього року треба вчитися жити та розвиватися разом з новими сусідами. Звичайно, на місцях мають бути люди, які допомагатимуть і жителям, і місцевій владі створити відчуття єдності в громаді. І цими людьми є старости. Отже на етапі становлення громад варто дуже зважено підійти до розвитку цього інституту.

Таким чином подальше проходження процесу децентралізації та ресурсного забезпечення функціонування місцевого розвитку потребує певного уточнення алгоритму дій. Так у Комітеті Верховної Ради з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування утворено спеціальна робоча група, яка за участі представників Уряду, асоціацій органів місцевого самоврядування та експертів має розробити пропозиції щодо майбутнього функціонування та ресурсного забезпечення місцевого самоврядування, зокрема районних рад.

Існує вже розуміння, що функції, штати, бюджети районних рад вже не будуть такими, якими були раніше, бо більшість повноважень і ресурсів з початку цього року перейшли громадам [5]. В той же час, існує розуміння занепокоєності районних рад і їхнє бажання мати чіткий перелік своїх повноважень і достатні для їх виконання джерела доходів. Це має бути закріплено у законодавстві, зокрема, – у новій редакції закону про місцеве самоврядування. В першу чергу це необхідно, щоб уникнути в майбутньому непорозумінь між райрадами і громадами, особливо для тих райрад, які традиційно намагаються адмініструвати громади. Тому очікується завершення розроблення законопроекту про місцеве самоврядування. З іншого боку, є чимало поточних питань, які потребують невідкладного вирішення на рівні парламенту та уряду, зокрема функціонування старостатів і ресурсного забезпечення місцевого самоврядування, спрямування коштів ПДФО до районних бюджетів, можливе передбачення в Державному бюджеті для районних рад фіксованої додаткової дотації для виконання районними радами мінімального пакету повноважень, що буде виглядати як тактичні інновації в сфері регіонального та місцевого управління.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
2. Воротін В. Є. Модернізація сфери освіти та науки як об'єкта державного управління: конкурентні переваги для України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2017. № 6. С. 153–160.
3. Воротін В. Є., Проданик В. М. Від регуляторної політики до державно-приватного партнерства в публічному секторі України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2019. № 1. С. 95–102.
4. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13266>
5. Воротін В. Є., Шевченко А. В. Підтримка міждержавного регіонального співробітництва: інституційні перспективи розвитку євро регіонів. Науковий вісник: державне управління: журнал. 2020. № 3 (5). 2020. С. 22–34.

Василь Купрійчук,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Vasily Kupriichuk,

Ph.D in public administration, Professor, Professor at the Department of Regional Policy
Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7229-1749>

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE FIELD OF CULTURE IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

Today, the state policy in the field of culture in the context of decentralization must take into account the urgent need to strengthen national identity as a consolidating basis for the development of the state and to confront external geopolitical security challenges. The blurring of identity at the local (regional) and national levels is historically due to the short-sightedness of the Ukrainian political establishment since Ukraine's independence. At the same time, the isolation of the cultural life of the regions, the lack of cultural communication between them made it difficult to form an integral national and cultural space. This is one of the main factors that enabled the occupation of the Autonomous Republic of Crimea and Sevastopol, as well as led to an armed conflict in the territories of Donetsk and Luhansk regions in eastern Ukraine. Therefore, it is the constructive transformation of modern Ukrainian society that requires a new model of developing and implementing effective institutional and organizational and regulatory framework for public administration in the field of cultural development, which meets the needs of consolidation of Ukrainian society in a decentralized environment.

Keywords: state policy, cultural sphere, decentralization, national identity, public administration.

Культурний розвиток будь-якого суспільства в умовах децентралізації є потужною детермінантою розвитку суспільств. Такий розвиток здійснюється внаслідок двох процесів: об'єктивного поступу і саморегуляції духовного життя відповідно до незалежних від суб'єктивної волі людей, їхніх бажань і прагнень законів історичного розвитку та свідомого цілеспрямованого впливу суспільних інститутів, передусім держави, на цю сферу з метою отримання очікуваних результатів.

Залежно від того, наскільки гармонійно поєднані ці два процеси, залежить інтенсивність, змістовна насиченість та суспільна результативність культурного розвитку. Спроби держави нав'язати об'єктивним процесам культурного розвитку зміст, форми, норми, стандарти, напрями тощо обертається, зазвичай, деформаціями культурного життя, що призводить зрештою до духовної деградації суспільства, яка неминуче справляє потужний руйнівний вплив на всю систему суспільних відносин, дезінтегруючи діяльність соціуму, унеможливаючи консолідацію зусиль його членів. Яскравим прикладом у цьому може бути управлінський вплив радянської держави на культурне життя радянського народу. Комуністична ідеологія жорстко визначала змістовну та ідейну спрямованість художньої творчості, освіти, науки, видавничої діяльності, засобів масової інформації та інших складових духовної культури. Шляхом жорсткої цензури, обструкції та прямих репресій щодо діячів культури та їхніх творчих доробків, які не вкладалися

в «прокрустове ложе» офіційної комуністичної доктрини, радянська держава загальмувала й деформувала культурний розвиток СРСР, зробила його однобоким, ідейно й естетично збідненим, а відтак – немічним, неспроможним задовольняти духовні потреби людей, виступати стимулятором особистості до творчої самореалізації та активної громадянської позиції. Цим, очевидно, пояснюється той факт, що наприкінці 80-х – початку 90-х років минулого століття радянська духовна еліта (як, між іншим, і народні маси) не виступила на захист суспільного ладу, в якому вона реалізувала свою життєдіяльність, а, навпаки, у своїй більшості активно сприяла його руйнації, переходу до іншого типу суспільних відносин [1].

Разом з тим, якщо культурний розвиток перестає бути об'єктом регулюючого впливу держави, полишається на «самоплив», він зазнає не менших деформацій, ніж за умови його надмірної регуляції. У цьому українці мали можливість переконалися на власному досвіді, коли після проголошення незалежності Українська держава майже повністю втратила свій вплив на культурний розвиток країни і не зуміла його налагодити належним чином донині [2].

Державна політика у сфері культури в умовах децентралізації містить позитивні чинники, однак несе чимало викликів. Позитивним є те, що регіональні та місцеві органи влади отримують додаткові важелі й ресурси для підтримки культурного процесу. Водночас виклики полягають у тому, щоб забезпечити рівний доступ до культурних послуг мешканців сіл і малих міст, зберегти базову інфраструктуру закладів культури у формуванні нових об'єднаних територіальних громад.

Реалізація державної політики у сфері культури в умовах децентралізації вимагає оновлення законодавчої бази в Україні з метою модернізації інфраструктури базового рівня та посилення інноваційного потенціалу культурної політики [3].

Прийнятий в 2017 році Закон України «Про Український культурний фонд», запроваджує нові підходи до фінансування проєктів в сферах культури та мистецтв, які базуються на застосуванні якісно нових принципів відбору щодо таких проєктів, які висококваліфіковане експертне середовище здійснює на конкурсній основі [4].

Сьогодні вже на часі назріла необхідність внесення змін до Закону України «Про культуру», який є багато в чому застарілим і не відображає актуальних проблем розвитку культурної сфери країни. Саме новий закон повинен вказати стратегічні напрями розвитку культури в сучасних умовах; визначити механізми формування й реалізації державної культурної політики та моделі багатофункціональних місцевих культурних закладів [5].

Для забезпечення модернізації інфраструктури закладів культури та з метою визначення розвитку культури як одного із пріоритетів регіональної політики необхідно внести зміни до законів України «Про місцеве самоврядування», «Про засади державної регіональної політики», які зобов'язують органи самоврядування зберігати об'єкти культурної інфраструктури та сприяти розвитку сучасних культурних практик, а також визначать, що у цільових програмах регіонального розвитку обов'язково повинні враховуватися завдання культурного розвитку [6].

Узагальнюючи викладене вище, слід зазначити, що реалізація державної політики у сфері культури в умовах децентралізації зобов'язана сприяти всіма засобами тому, щоб духовне, інтелектуальне життя в Україні здійснювалось на засадах гуманізму в контексті цивілізаційного, світового культурного досвіду людства на основі надбань національного і загальнолюдського культурного поступу. Саме така політика має бути спрямована на створення умов для того, щоб людина, її різноманітні духовні потреби й інтереси постійно перебували у центрі уваги держави і суспільства.

Список використаних джерел

1. Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів: теоретичні і політичні аспекти : монографія / В. П.Трощинський, В.А.Скуратівський, Н.П.Ярош та ін. ; за заг. ред. В. П.Трощинського. Київ : НАДУ, 2018. 256 с.
2. Соціальна і гуманітарна політика Підручник / [авт. кол. : В. П. Трощинський, В. А.Скуратівський, М. В.Кравченко та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського. Київ : НАДУ, 2016. 792 с.
3. Карлова В. В. Особливості реформування державного управління у сфері культури на регіональному і місцевому рівні. Суспільство. Держава. Управління. Право. 2011. № 1. С. 33–45.
4. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. / авт. кол.; за заг. ред. В. С. Куйбіди. Київ : НАДУ, 2018. 180 с.
5. Реєнт О. У робітнях історичної науки. Київ : Просвіта, 1999.
6. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». URL: <https://niss.gov.ua/publikacii>

Ярославе Лагута,

кандидат економічних наук, голова Дарницької районної у місті Києві державної адміністрації

Yaroslav Laguta,

Ph.D, Head of the Darnytsia District State Administration in Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-2338-5500>

РОЗВИТОК ДАРНИЦЬКОГО РАЙОНУ МІСТА КИЄВА В УМОВАХ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

DEVELOPMENT OF DARNYTSKYI DISTRICT OF KYIV CITY IN THE CONDITIONS OF CIVIL SOCIETY

The report abstracts the socio-economic development of the Darnytskyi District of the Kyiv City is analyzes. The indicators of the industrial complex of Darnytskyi district of Kyiv are given. The branch structure of industry by types of economic activity is characterized. The share of sales of industrial products of Darnytskyi District in citywide volumes is determined. The share of sold products of the leading strategic enterprises of the district is determined. The theoretical foundations and practical aspects of the implementation of the participative budget at the local level is reviewed. It is proved that the participative budget is a form of direct democracy and is aimed at establishing the back links between government and society. Analyzed the quantity of public projects-winners in Kiev and Darnytskyi district and the amount of budgetary funds for their implementation in 2020. There are proposals on improvement of the budget legislation of Ukraine in the part of planning and implementation of participative budgets are given.

Keywords: development of Darnytskyi District, industrial complex of the district, administrative services, local budget, participatory budget, public project, civil society, direct democracy, e-democracy, public administration.

Дарницький район сьогодні є одним із найбільших у місті Києві за кількістю населення та площею території (15,6 % до загальної площі м. Києва). Загальна площа району становить близько 13363 га, площа водного басейну – 556,1 га, зелених насаджень – 1303,6 га. За статистичними даними станом на 1 червня 2021 р. чисельність зареєстрованого населення Дарницького району становить 348084 особи (11,8 % від населення міста). Промисловий комплекс району представлений 115 підприємствами, що розподілені за видами економічної діяльності на 11 сфер (таблиця 1).

За перше півріччя 2021 р. обсяги реалізованої продукції по Дарницькому району склали 5446,0 млн грн. Питома вага обсягів реалізованої промислової продукції Дарницького району в загальнономіських обсягах реалізації складає 2,5 %. У структурі промисловості району найбільшу питому вагу за обсягами реалізованої продукції займають підприємства з виробництва фармацевтичних продуктів і препаратів, машинобудування, металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів та іншої неметалевої продукції. Обсяги реалізованої високотехнологічної промислової продукції склали близько 2670,0 млн грн, або 71,5 % загально районного обсягу реалізованої промислової продукції. Питома вага реалізованої продукції підприємств з виробництва фармацевтичних продуктів: ПрАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця» та ПрАТ «По виробництву інсулінів «Індар», в загальнорайонних обсягах реалізації становить близько 50,0%. Підприємствами машинобудування в січні–червні 2021 р. реалізовано промислової продукції на суму 595,7 млн грн, що складає 10,9 % від загально районних обсягів реалізованої продукції.

Таблиця 1. Промисловий комплекс Дарницького району міста Києва (станом на 01.06.2021 р.)

Галузева структура промисловості за видами економічної діяльності		Кількість підприємств	Питома вага, %
Промисловість району, всього:		115	100,0
<i>у тому числі:</i>			
1	Продукти харчування та напої	7	6,1
2	Продукти хімічні та фармацевтичні	9	7,8
3	Продукти гумові та пластмасові	10	8,7
4	Металургійне виробництво продуктів, виробництво готових металевих виробів	17	14,8
5	Машинобудування, крім устаткування та ремонту машин	23	20,0
6	Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування	17	14,8
7	Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	10	8,7
8	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри	12	10,4
9	Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	7	6,1
10	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2	1,7
11	Добувна промисловість	1	0,9

Джерело: складено автором за [3].

Результатом створення та ефективного функціонування мережі центрів надання адміністративних послуг у Дарницькому районі є суттєве покращення якості надання публічних послуг, оперативності, дотримання строків, доступності та інформованості громадян. Завдяки роботі єдиної інформаційної системи «Міський WEB-портал адміністративних послуг в місті Києві» існує можливість замовити адміністративні послуги в електронному вигляді.

Важливою складовою будь-якого демократичного суспільства є залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень: принцип участі, де люди прямо висловлюють свою волю щодо формування та використання фінансових ресурсів місцевих органів влади, центральною ланкою яких є місцеві бюджети. Це стає можливим завдяки введенню такого інструменту розвитку місцевої демократії як громадський бюджет за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (електронна демократія), що сприяє розвитку місцевого самоврядування, громадської активності, сегменту соціально-відповідального бізнесу шляхом залучення учасників до публічних консультацій щодо бюджету міста, опрацювання громадських проєктів, контролю за їх реалізацією.

Громадський бюджет міста Києва – це механізм розвитку місцевої демократії щодо зміни міста на краще шляхом розвитку Київської міської ради та виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) з громадськістю, спрямований на залучення учасників громадського бюджету міста Києва до участі у бюджетному процесі, формування команд громадських проєктів, подання командами громадських проєктів, проведення голосування за проєкти, здійснення контролю за їх реалізацією в межах визначених Київською міською радою параметрів громадського бюджету. Громадський проєкт – це документ, який визначає необхідність, доцільність та корисність здійснення у межах громадського бюджету заходів, спрямованих на розвиток міста Києва. Громадський проєкт може бути ініційований тільки щодо рухомого чи нерухомого майна, нематеріальних активів, послуг та подій (заходів), які на всіх етапах громадського бюджету будуть загальнодоступними та безкоштовними [1].

За підсумками 2020 р. загалом по місту Києву перемогло 554 проєкти на суму 161,22 млн грн, з них по Дарницькому району міста Києва на реалізації знаходилося 99 громадських проєктів-переможців, що становить майже п'яту частину від загальної їх кількості, обсяги фінансування яких склали 16,9 млн грн. Фактично у 2020 р. було реалізовано

96 громадських проєктів на суму 16,17 млн грн. У 2021 р. в Дарницькому районі на реалізації знаходиться 37 громадських проєктів на суму коштів 17,8 млн грн [2].

Місцевий бюджет, розроблений і затверджений за участю громадськості, – це фінансовий план спільного управління, здійснюваного громадянами та місцевими органами влади. Одним з головних його переваг є те, що посилюється активність мешканців, покращується зв'язок між міською владою, жителями та громадським сектором, починається тісна співпрацювати на кожному етапі його реалізації. Впровадження громадських бюджетів сприяє забезпеченню максимального рівня суспільних благ і послуг для громадян, збільшує активність населення у суспільному та громадському житті, поліпшує рівень комунікації між людьми та між громадою і владою. А в контексті ідеології децентралізації влади та принципів прямої демократії питання підвищення публічності та ефективності управління місцевими фінансами набуває особливого значення.

Незважаючи на початковий етап впровадження в Україні громадських бюджетів та певні досягнуті позитивні результати, виникає потреба, пов'язана із підвищенням рівня технологічного забезпечення відкритості та прозорості учасників бюджетного процесу за дотриманням відповідних процедур та положень. Важливим завданням є удосконалення бюджетного законодавства, зокрема закріплення в Бюджетному кодексі України поняття «громадський бюджет» (оскільки нормативно-правове поле функціонування громадських бюджетів на сьогодні обмежене положенням про громадський бюджет, що затверджене рішенням відповідної міської ради), положень із забезпечення реалізації нових форм та моделей міжбюджетних відносин тощо. Отже, подальше удосконалення і розвиток цього напрямку призведе до підвищення публічності та ефективності управління на місцевому рівні, посилить контроль за діяльністю органів публічної влади, сприятиме формуванню стійких зворотних зв'язків між владою та громадянським суспільством, а також виробленню механізмів спільної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про громадський бюджет міста Києва : рішення Київської міської ради від 22 грудня 2016 року п 787/1791. Київська міська рада : офіц. вебсайт. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/provisions-public-budget> (дата звернення: 05.09.2021).

2. Реалізація проєктів Громадського бюджету. Дарницька районна в місті Києві державна адміністрація : офіц. вебсайт. URL: <https://darn.kyivcity.gov.ua/content/gromadskyu-byudzhet.html> (дата звернення: 05.09.2021).

3. Соціально-економічний паспорт Дарницького району м. Києва станом на 1 липня 2021 року. Дарницька районна в місті Києві державна адміністрація : офіц. вебсайт. URL: https://darn.kyivcity.gov.ua/files/2021/8/13/Pasport_01.07.2021.pdf (дата звернення: 05.09.2021).

Володимир Мороз,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Володимир Журба,

аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Volodymyr Moroz,

candidate of Sciences of Public Administration? Associate Professor, Associate Professor of the Regional policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/https://orcid.org/0000-0003-4306-3741>

Volodymyr Zhurba,

post-graduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ГЕНЕЗА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

GENESIS AND PERSPECTIVES OF PUBLIC POLICY ON THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC COMPETITION IN UKRAINE

The article deals with analysis of genesis of legislation on protection of economic competition in Ukraine. The successful development of Ukraine, the formation of a strong economic system capable of withstanding global crises and ensuring a high level of public welfare largely depends on the effectiveness of public policy in the field of economic competition. Prospects for the reform of antitrust law have been studied. Stages of legislation in the field of competition are presented in the study. It is proved that the improvement of antitrust legislation is an important factor in ensuring the stability of Ukraine's economy and increasing investment attractiveness.

Keywords: public policy, economic competition, antitrust legislation.

Успішний розвиток нашої країни, становлення потужної економічної системи здатної витримувати глобальні кризи та забезпечувати високий рівень загальносуспільного добробуту в значній мірі залежить від результативності реалізації публічної політики у сфері забезпечення економічної конкуренції. Тобто, мова йде про ціленаправлену діяльність держави щодо створення ефективного конкурентного середовища та регулювання конкурентних відносин з метою захисту, розвитку та стимулювання економічної конкуренції.

З метою створення ефективного конкурентного середовища держава застосовує систему відповідних методів та інструментів, спрямованих на розвиток та захист економічної конкуренції в економіці, адже сама ринкова система неспроможна ефективно долати явища монополізації без втручання держави.

Правовою основою для реалізації конкурентної політики в Україні є законодавство про захист економічної конкуренції, яке ґрунтується на нормах, визначених Конституцією України, і складається із системи законів та інших нормативно-правових актів.

За 30 років незалежності України засади здійснення конкурентної політики перебували у стадії формування та постійно змінювалися.

Створювати нову систему конкурентного законодавства з метою прискорення переходу від планової до ринкової економіки Україна почала на початку 1990-х років.

Першим спеціальним законом, спрямованим на розвиток і підтримку конкурентного середовища в Україні, став Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» від 18.02.1992 року, який заклав правові основи обмеження і попередження монополізму, недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності та здійснення державного контролю за додержанням норм антимонопольного законодавства. Цим Законом передбачалося, що державний контроль за дотриманням антимонопольного законодавства, захист інтересів підприємців від зловживання монополістичним становищем та недобросовісної конкуренції здійснюється Антимонопольним комітетом України відповідно до його компетенції.

Специфічність завдань та функцій, що покладалися на Антимонопольний комітет України, обумовили необхідність створення спеціального нормативного акта, яким став Закон України «Про Антимонопольний комітет України». Закон визначив основні завдання, компетенцію та повноваження Антимонопольного комітету України, правовий статус його посадових осіб та територіальних одиниць, вирішував питання матеріально-технічного та соціально-економічного забезпечення його діяльності. З 1993 року почала реалізовуватися Державна програма демонополізації економіки і розвитку конкуренції [4].

З метою подальшого вдосконалення антимонопольного регулювання 7 червня 1996 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про захист від недобросовісної конкуренції». В Законі наводились загальне визначення поняття «недобросовісна конкуренція», а також перелік дій, що визнаються недобросовісною конкуренцією. Законом передбачалося, що державний контроль за дотриманням суб'єктами господарювання конкурентного законодавства здійснює Антимонопольний комітет України. Проте Закон не встановлював процесуальних засад захисту від недобросовісної конкуренції.

11 січня 2001 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про захист економічної конкуренції», яким було визначено правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і забезпечення умов ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин. Цей Закон вже мав комплексний характер. Його норми були спрямовані на забезпечення умов створення і розвитку конкуренції на товарних ринках, розвиток добросовісної конкуренції, контроль за процесами монополізації та економічної концентрації в Україні, протидії вчиненню монополістичних порушень та вдосконалення державного захисту економічної конкуренції в Україні.

Значний вплив на розвиток всієї правової системи України мало прийняття у 2003 р. *Цивільного та Господарського кодексів України.*

Вступ України до СОТ 16 травня 2008 р. обумовив необхідність врахування принципів добросовісного конкурентного змагання, що діють в межах СОТ, а **підписання в 2014 році Угоди про асоціацію Україна-ЄС відкрило нові горизонти у розвитку конкурентного законодавства України.** Норми, які підлягають імплементації в чинне конкурентне законодавство України містяться в розділі X Конкуренція, а також в інших частинах Угоди, зокрема, забезпечення умов розвитку конкуренції в енергетичному та газовому секторі, вдосконалення правової регламентації в сфері публічних (державних) закупівель (забезпечення відповідності чинного законодавства України вимогам Директиви 2004/18/ЄС), захисту прав інтелектуальної власності тощо [1].

На виконання зобов'язань відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС Україна вже має певні здобутки. Зазнали змін правові та організаційні засади діяльності органів Антимонопольного комітету України, який став більш відкритий до бізнесу, імплементовано низку актів ЄС з питань конкуренції, підвищено вартісні показники контролю за концентраціями, напрацьовані

зміни до законодавства. Проте, процес адаптації та гармонізації чинного конкурентного законодавства ще не завершений.

28 грудня 2018 року Антимонопольним комітетом було схвалено проект Концепції державної політики розвитку та захисту економічної конкуренції в Україні. У Концепції розкривається поняття, мета, принципи та фундаментальні засади формування й реалізації національної конкурентної політики, окреслено сучасний стан та основні проблеми у сфері економічної конкуренції в Україні. Документом визначено ключові шляхи практичного виконання положень національної конкурентної політики держави.

Нині в Україні процес удосконалення законодавства про захист економічної конкуренції продовжується. Так, 13 липня 2021 року Верховна Рада прийняла за основу законопроект № 5431 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України». Законопроект спрямований на посилення повноважень Антимонопольного комітету України з метою ефективного розслідування порушень законодавства про захист економічної конкуренції та забезпечення балансу дотримання інтересів суб'єктів господарювання.

Документ розроблений на виконання першого етапу реформи і передбачає[3]: удосконалення понятійно-категоріального апарату законодавства про захист економічної конкуренції; механізмів контролю за концентраціями суб'єктів господарювання (вносяться зміни в обрахування порогових показників учасників концентрації, **розширюються процесуальні права учасників концентрації**); визначення на законодавчому рівні порядку проведення перевірок суб'єктів господарювання; запровадження врегулювання у справах (Settlement) та удосконалення порядку та підстав звільнення від відповідальності (Leniency), відшкодування збитків; запровадження солідарної відповідальності учасників групи компаній – єдиного суб'єкта господарювання.

Отже, перспективи удосконалення законодавства у сфері захисту конкуренції в Україні залежать від політичної волі законодавців, однак активна позиція громадянського суспільства, представників підприємницької спільноти та міжнародних партнерів сприятимуть реалізації реформаторських підходів у зазначеній сфері, а процес імплементації кращих практик підтримки конкуренції триватиме.

Список використаних джерел

1. Верболюк П. Питання розвитку конкуренції в Угоді про асоціацію. Юридична газета online. URL: <http://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhнародne-pravo-investiciyi/pitannya-rozvitku-konkurenciyi-v-ugodi-pro-asociaciyu.html>,
2. Внесені зміни в конкурентне законодавство, в частині подання заяв/справ про концентрацію. Дванадцятий інформаційний дайджест АМК України. 2017. № 12. (квітень). URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/132575;jsessionid=7F2F9C9F662763A19708F8AA4E4BB10B.app1> ЗМ СПРА
3. Законопроект про реформу Антимонопольного комітету України прийнято за основу. Видавництво ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА. URL: <https://pravo.ua/zakonoproiekt-pro-reformu-antymonopolnoho-komitetu-ukrainy-priyniato-za-osnovu/>
4. ОЕСР (2016), Огляди ОЕСР законодавства і політики у сфері забезпечення конкуренції : Україна. 2016 – Звіт щодо виконання попередніх рекомендацій. 93 с.

Світлана Ситник,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Sytnyk,

Ph.D in Political Science, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

[https:// https://orcid.org/0000-0003-3035-1998](https://orcid.org/0000-0003-3035-1998)

УПРОВАДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ БАГАТОРІВНЕВОГО УПРАВЛІННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ

POLICY IMPLEMENTATION BY THE MECHANISM OF MULTILEVEL GOVERNANCE: FEATURES OF INSTITUTIONAL CHANGES IN UKRAINE

Decentralization is an example of large-scale institutional changes that have transformed the public administration system in Ukraine. Institutional changes that took place during 2014–2021 in Ukraine were aimed at radical changing the paradigm of interaction between management levels. This processes initiated the creation of a system of multilevel governance. In turn, multilevel governance, as a result of decentralization reform, requires a change in approaches to regional policy-making. The creation of appropriate tools to support participatory democracy, the introduction of innovative tools of interaction are among priority tasks. Multilevel policy requires new institutional mechanisms to ensure the interaction between citizens and public institutions on regional development issues. The implementation of policy through the mechanism of multilevel governance, leads to a number of management tasks related to the adaptation to new changes.

Keywords: regional development policy reforming, region, regional development, regional policy, public policy.

Прийняття закону «Про засади державної регіональної політики» [1] стало свідченням особливої ролі та значимості сфери розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, у загальність структурі внутрішньої політики України. Проте законодавче закріплення механізму реалізації державної регіональної політики є лише частиною відповіді на те, як застосовується інструмент багаторівневого управління для реалізації політики на регіональному рівні.

Інституційні зміни, що відбувалися протягом 2014–2021 років в Україні, були спрямовані на кардинальну зміну парадигми взаємодії між управлінськими рівнями. 15 жовтня 2020 року минуло 35 років з дня ухвалення у м. Страсбурзі Європейської хартії місцевого самоврядування. Україна долучилася до підписантів у 1996 році та за два роки по тому у 1998 році Хартія набула чинності. Між тим у 2014 році її значення для розвитку України набуло нової ваги. Уряд (Кабінет Міністрів України) схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, у якій зазначається, що система місцевого самоврядування в Україні на сьогодні не задовольняє потреб суспільства.

У прийнятій Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. зазначається, що протягом дії Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року в Україні створено юридичну основу та запроваджено нові підходи для стратегічного планування та фінансування регіонального розвитку. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на засадах децентралізації, яка успішно реалізується з 2015 року,

створила нові можливості для розвитку територіальних громад. Бюджетна децентралізація спричинила суттєвий перерозподіл бюджетних ресурсів на користь місцевого самоврядування.

Незважаючи на це, ще не відбулося реальної конвертації нових можливостей для розвитку територіальних громад та регіонів у кращу якість життя людини незалежно від місця її проживання. Так само немає відчутних змін у зміцненні партнерських відносин між регіонами, зменшенні міжрегіональної та внутрішньорегіональної диспропорції за показниками економічного розвитку та якості життя людей [2].

Стратегія передбачає багаторівневе урядування, як результат реформи децентралізації вимагає зміну підходів щодо формування регіональної політики. Центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації відігравали ключову роль у її формуванні. Нові реалії демонструють, що розроблення та реалізація політики має здійснюватися на усіх рівнях врядування (центральний, регіональний, місцевий) із залученням неурядових організацій. Таким чином мова йде про затребуваність багаторівневої політики, яка розуміється як «система заходів, засобів, узгоджених дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших акторів різних рівнів (наднаціонального, національного, регіонального, місцевого), що забезпечує досягнення спільно визначених цілей у певній сфері чи галузі суспільного життя на певний період часу» [3]. Багаторівнева політика потребує нових інституційних механізмів, в основі функціональності яких культура партнерства та співробітництва, оскільки вони зорієнтовані на взаємодію громадян та публічних інституцій щодо розвитку. Партнерство, координація та узгодження діяльності всіх органів публічної влади складають також основу забезпечення реалізації багаторівневої публічної політики. Зокрема механізм державно-приватного партнерства є джерелом її фінансового забезпечення та використовується для залучення інвестицій у технічне переобладнання (модернізацію) інженерної інфраструктури житлово-комунального господарства, забезпечення розвитку інфраструктури курортів та рекреаційних територій, у сфері охорони культурної спадщини, у сприянні розвитку та розширенню мережі закладів дошкільної та позашкільної освіти тощо. Створення багатосторонніх платформ у формі форумів, панельних дискусій, міжнародних конференцій, робочих груп тощо для координації та партнерства між різними адміністративними рівнями та для налагодження співпраці з ключовими заінтересованими сторонами та партнерами – є одним із важливих інструментальних підходів у реалізації цілей багаторівневої політики. 25 лютого 2021 року в межах Всеукраїнського форуму «Україна 30» відбулась Рада розвитку громад та територій, на якій було оголошено про створення Конгресу місцевої та регіональної влади як нової платформи для ефективного діалогу та рішень [4]. Упровадження політики через механізм багаторівневого управління, зумовлює появу низки управлінських задач пов'язаних з потребою адаптації до нових змін. Передача повноважень органам місцевого самоврядування надала нові можливості та широкий простір для проведення різних місцевих політик. Щододалі все більше утверджується розуміння держави як інструменту досягнення цілей, а не монопольного суб'єкту вироблення та реалізації політики. Як уряд, так і парламент, президент послуговуються державою для вироблення та реалізації публічної політики. Поява, внаслідок процесів децентралізації, нових суб'єктів вироблення місцевої та регіональної політики, актуалізує питання створення національних політичних рівнів, здатних забезпечити реалізацію урядової політики та вироблення регіональної місцевої політики, спрямованої на розв'язання проблем і забезпечення потреб громад.

Список використаних джерел

1. Про засади державної регіональної політики. Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

3. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

4. Конгрес місцевої та регіональної влади – нова платформа для ефективного діалогу та рішень. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/oleksij-chernyshov-kongres-miscevoyi-ta-regionalnoyi-vlady-nova-platforma-dlya-efektyvnogo-dialogu-ta-rishen/>

UDC 35.088.6

Vainius Smalskys,

Prof. dr. Tadas Sudnickas, Professor of the Institute of Leadership and Strategic Management, Faculty of Public Management and Business, Mykolas Romeris University, Vilnius, Lithuania

Вайнюс Смалскіс,

професор Інституту публічного адміністрування, декан факультету публічного управління і бізнесу Університету Миколаса Ромеріса

CIVIL SERVICE AND ITS SELECTION DURING A PANDEMIC (LITHUANIAN EXPERIENCE)

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ (ДОСВІД ЛИТВИ)

Представники Департаменту державної служби прагнули централізувати обидва етапи відбору під час пандемії, що було досягнуто за допомогою використання Інтернет-інструментів. Перевагою такої централізації є більш об'єктивний другий етап відбору (співбесіди), особливо в місцевих (муніципальних) установах, де виявлено більшість порушень процедури відбору.

Online competitions and selection for the civil service:

In Lithuania, back in 2019, before the pandemic, 21.3 per cent of selections at the central government level to the civil service took place, partly remotely. In municipal institutions, 50.9% of competitions and selections were conducted, in part, online.

Selections for civil service during COVID-19 quarantine are organized exclusively online. During the quarantine period (March 16 – June 16, 2020), 403 remote selections took place. Lithuania is probably one of the few EU countries that has switched to a fully online selection system for civil servants in a short period of time.

Microsoft Teams software was used for online selection (Valstybės tarnybos departamentas....2020). Currently, the Civil Service Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania can perform up to 10 remote selections per day.

For comparison: in 2019, the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania installed the equipment required for online selection in 76 institutions in 34 cities, and in 2020 – in 145 institutions and 46 cities (Valstybės tarnybos departamentas....2020).

Although the selection for the civil service was conducted online, the work discipline in the civil service itself was not flawless. It was not until the end of 2020 that the last municipalities finally switched to working online.

How does the selection for the civil service go after the release of quarantine?

The Civil Service Department has 7 modern, comfortable halls for traditional face-to-face selection. For the safety of candidates for office and commission members, most of them are equipped with glass partitions.

Face-to-face selection after the release of quarantine will be carried out in accordance with all safety requirements: regulated flow of candidates, possibility to disinfect hands, constant ventilation of the premises, disinfection of surfaces, etc.

Some selections (especially in local municipalities) will continue to be conducted online. With the help of a computer test, up to 26 candidates can be tested simultaneously in a specially adapted computer room (Valstybės tarnybos departamentas...2020).

It can be said that the pandemic has strengthened the tendency to centralize the civil service selection process in Lithuania. This is especially relevant for municipalities, where in the second stage of selection of civil servants most cases of dishonesty and other violations of selection were found.

Centralization of selection for the civil service:

All competitions for service (positions) are published, as before, on the Civil Service Portal. However, most of the members of the evaluation commissions are not representatives of the institution for which the civil servant is selected, but specialists of the Civil Service Department, external experts may also be used.

By installing electronic equipment in key public sector institutions, the Civil Service Department may also influence the second stage of the selection of civil servants. Representatives of the Civil Service Department may join the second selection stage and assess the objectivity and impartiality of the selection process (Centralizuota valstybės tarnyba...2021).

The first stage of staff selection, before the pandemic, with the help of a general competence test, took place at the premises of the Civil Service Department, and the second stage (interview with officials of the institution accepting the candidate for a specific position) at a specific public sector institution. Now, with the introduction of the electronic selection system, the Civil Service Department has gained even more power to control the second stage of selection. Department officials monitor and electronically supervise the absence of irregularities in the second stage or the fairness of the second stage of the competition.

References

1. Valstybės tarnybos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos: skaidri, profesionali ir moderni valstybės tarnyba (skaidrės). (2020), Vilnius: VTD.
2. Centralizuota valstybės atnautojų atranka. Valstybės tarnybos portalas. (2021) portalas vtd.lt.

Віктор Байда,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktor Baida,

graduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Валентина Карлова, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

NORMATIVE AND LEGAL SUPPORT FOR THE MODERNIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION OF POWER

One of the means of increasing the efficiency of the functioning of public authority is decentralization – the definition and demarcation of managerial tasks and functions, most of which are transferred from the level of central authorities to lower levels and become tasks and powers of regional and local governance bodies. Decentralization of power provides not only the distribution between them functions, powers, as well as financial resources. An increase in the volume of powers and financial capabilities in places enables the adoption of optimal management decisions by public administration bodies of these levels.

The issue of decentralization as one of the tools for improving the functioning of public power for a long time pay attention to domestic scholars and experts. This is due, in particular, the successful implementation of decentralization of power in most European Union states.

Keywords: *public administration, decentralization, public administration modernization.*

Процес модернізації системи публічного управління в Україні вимагає розробки чіткого плану дій, використання наукового підходу до розмежування функцій та повноважень державного, регіонального та місцевого рівнів, а також усвідомлення та нормативного закріплення місця місцевого самоврядування у системі публічного управління. Вирішення низки цих завдань є запорукою побудови ефективної системи публічного управління з чітким визначенням повноважень кожної інституції управління [1].

Одним із засобів підвищення ефективності функціонування публічної влади є децентралізація – визначення та розмежування управлінських завдань і функцій, більшість із яких передається з рівня центральних органів влади на нижчий рівень і стають завданнями та повноваженнями органів регіонального і місцевого управління. Децентралізація влади передбачає не лише розподіл між ними функцій, повноважень, а також і фінансових ресурсів. Збільшення обсягу повноважень та фінансових можливостей на місцях уможлиблює прийняття оптимальних управлінських рішень органами публічного управління цих рівнів.

Питанням децентралізації як одного із інструментів підвищення ефективності функціонування публічної влади тривалий час приділяють увагу вітчизняні науковці та експерти [2]. Це зумовлено, зокрема, успішною реалізацією децентралізації влади у більшості держав Європейського Союзу.

В Україні протягом останніх років модернізація публічного управління здійснюється у напрямі забезпечення ефективного функціонування всієї системи органів державного управління та місцевого самоврядування на засадах децентралізації, розширення і зміцнення прав, повноважень стосовно незалежного прийняття рішень та виконання, делегованих

державною владою повноважень, на розв'язання політико-правових проблем місцевого самоврядування насамперед за рахунок збільшення обсягу повноважень та фінансових можливостей громад, їхніх представницьких органів [2].

Модернізація публічного управління на місцевому рівні в умовах децентралізації влади сприятиме підвищенню ефективності функціонування місцевих органів публічної влади, надання їх більших прав, повноважень та ресурсів у вирішенні питань місцевого розвитку, своєчасного реагування на потреби місцевого населення у наданні йому якісних публічних послуг.

Слід зазначити, що модернізація публічного управління на засадах децентралізації в нашій державі розпочалося після ухвалення Конституції України у 1996 р. і формування відповідної нормативно-правової бази, яке пройшло кілька етапів:

1) 1997–2005 рр. – у вітчизняному законодавстві з'являються перші установчі нормативно-правові акти, що ініціювали процес децентралізації влади – Концепція адміністративної реформи в Україні (Указ Президента України від 22.07.1998 р.); Концепція державної регіональної політики (Указ Президента України від 25.05.2001 р.); Бюджетний кодекс України (від 21.06.2001 р.);

2) 2006–2009 рр. – розроблення та ухвалення нормативно-правових актів та концепцій, що конструювали сучасне бачення державної політики у сфері децентралізації; – Концепція реформи місцевого самоврядування (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.07.2009 р.);

3) 2010 р. – кінець 2013 р. – пошук шляхів узгодження Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні та стандартів Ради Європи – проект Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (пройшов експертизу Ради Європи, 2012–2013 рр.);

4) 2014 р. – по теперішній час – утвердження нормативно-правових актів, які поклали початок практичному здійсненню політики децентралізації, переважно у формі фінансової децентралізації та об'єднання територіальних громад – Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р.), Закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015 р.), «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014 р.); Зміни до Бюджетного і Податкового кодексів щодо фінансової децентралізації та ін.).

Слід зазначити, що створене законодавче підґрунтя загалом відповідає європейським стандартам. Разом з тим, подальша модернізація публічного управління на місцевому рівні стане можливою після ухвалення Верховною Радою України змін до Конституції України, що уможливіть незворотність здійснення децентралізації на якісно більш високому європейському рівні.

Невідкладними заходами щодо модернізації публічного управління в Україні на сучасному етапі є:

- прийняття базового Закону України «Про адміністративно-територіальний устрій»;
- прийняття нової редакції Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- ввведення інституту префектів шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів.

Кінцевим результатом модернізації публічного управління в контексті децентралізації мають стати: консолідація українського суспільства; розвиток інститутів громадянського суспільства та розширення участі громадян у вирішенні суспільних проблем; високий економічний розвиток; надання населенню якісних та доступних публічних послуг, подолання корупції.

Список використаних джерел

1. Зінченко Г. К. Децентралізація як інструмент модернізації публічного управління. Держава і регіони. Серія державне управління. 2018. № 4 (64). С. 77–81.

2. Тютюнник І. В. Модернізація публічного управління на регіональному рівні як об'єкт наукового аналізу. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 19. С. 106–111. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2015/23.pdf

2. Стратегія та принципи здійснення реформ територіальної організації публічної влади в країнах ЄС : наук. розробка / [уклад. : Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, І. Д. Шумляєва та ін.]. Київ : НАДУ, 2013. 52 с.

Віктор Градівський,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktor Gradivsky,

postgraduate student at the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1745-6584>

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

IMPLEMENTATION OF STATE POLICY BY THE DEVELOPMENT OF THE HUMANITARIAN SPHERE AT THE REGIONAL LEVEL

The situation that developed before the beginning of the Russian aggression in the Crimea and Donbas regarding the state management of the humanitarian sphere at the regional level is clearly unsatisfactory. The measures taken (and often only declared) by the state in this area proved to be ineffective due to: their inconsistency and inconsistency; lack of well-thought-out tactics, which would be based on a global study and comprehensive consideration of the existing features not only of cultural life, but also economic, socio-political, demographic, household, etc. situations; the lack of a proper legal framework that would clearly regulate management activities in the regions in the context of the general patterns of national progress of Ukrainian society, protection of national interests; imperfection of the personnel policy of the state on providing the regions with specialists-managers, able to persistently and at the same time flexibly direct the cultural life in a direction acceptable to the nation; weak, insufficiently normative interaction of central state administrative bodies with regional ones.

Keywords: state policy, humanitarian development, regional level, humanitarian space.

Ситуація, яка склалася ще до початку російської агресії в Криму і Донбасі щодо державного управління гуманітарною сферою на регіональному рівні, є явно незадовільною. Ті заходи, яких вживала (а часто лише декларувала) держава у цій царині, виявились неефективними через: їх безсистемність і непослідовність; відсутність чітко продуманої тактики, яка базувалась би на глобальному вивченні й усебічному врахуванні наявних особливостей не тільки культурного життя, а й економічної, соціально-політичної, демографічної, побутової та ін. ситуації; відсутність належної нормативно-правової бази, яка однозначно регулювала б управлінську діяльність у регіонах у контексті загальних закономірностей національного поступу українського суспільства, захисту національних інтересів; недосконалість кадрової політики держави щодо забезпечення регіонів фахівцями-управлінцями, спроможними наполегливо і водночас гнучко спрямовувати культурне життя в прийнятному для нації руслі; слабка, недостатньо нормативно визначена взаємодія центральних державних управлінських органів з регіональними; відсутність у більшості південно-східних регіонів, а також в окремих центральних і західних належної координації дій державних управлінських органів та органів місцевого самоврядування, часті випадки їх протистояння й навіть конфронтації, що, власне, є відображенням деформацій владної вертикалі в державі; недостатній рівень матеріального забезпечення заходів, спрямованих на розвиток гуманітарної сфери та формування єдиного гуманітарного простору, відсутність належного контролю за їх цільовим використанням [1].

Серед основних заходів з реалізації державної політики в гуманітарній сфері регіонів мають бути [2]:

1. Удосконалення нормативно-правової бази із залученням як вітчизняного, так і міжнародного досвіду з розв'язання проблем гуманітарного розвитку регіонів та гармонізації його із загальнодержавними процесами у цій сфері, зафіксованого у низці вітчизняних та міжнародних документів починаючи із «Загальної декларації прав людини» (1948 р.) і закінчуючи Міжурядовою програмою ЮНЕСКО із формування суспільства знань як вищого рівня розвитку інформаційного суспільства та комплексом документів, спрямованих на захист мовно-культурних прав національних меншин й узгодження їх гуманітарних інтересів із загальнонаціональними інтересами країни їх проживання: розробка та ухвалення законів України «Про стратегію досягнення загальнонаціональної єдності та суспільного порозуміння», «Про розвиток і застосування державної мови в Україні», «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних і міноритарних мов»; розробка та ухвалення Концепції державної політики в гуманітарній сфері на регіональному рівні.

2. Створення й реалізація державних програм гуманітарного розвитку України та її регіонів: розвитку освіти й науки, повноправного функціонування державної мови в усіх без винятку регіонах; розвитку мережі культурних закладів, морального й патріотичного виховання населення регіонів; використання західноєвропейського досвіду розв'язання проблем управління гуманітарним розвитком; збереження й примноження культурного надбання етносів й етнічних груп; розробка та ухвалення державної програми «Національна ідентичність і багатокультурність в українському суспільстві»; розробка та ухвалення галузевої програми шкільних та студентських обмінів між регіонами «Пізнаємо Україну» тощо [3].

Участь у міжнародних програмах, спрямованих на розвиток гуманітарної сфери, розв'язання чи пом'якшення конфліктів гуманітарного характеру шляхом погодження інтересів регіонів та загальнонаціональних інтересів.

Розробка й упровадження галузевих програм розвитку гуманітарної сфери: розвитку освіти, науки, книговидавництва, кінематографії, бібліотечної справи тощо.

Створення спеціальних регіональних програм, спрямованих на розв'язання гуманітарних завдань, породжених специфікою функціонування тих чи інших складових гуманітарної сфери в певних регіонах (формування, наприклад, у населення Донбаського регіону адекватної історичної пам'яті, релігійної свідомості, національного патріотизму, популяризації української художньої книги тощо). А це потребує налагодження науково-обґрунтованої, політично виваженої, просвітницько-пропагандистської, виховної роботи.

Загальним результатом ефективної державної політики в гуманітарній сфері на регіональному рівні має бути гармонізація культурного розвитку різних регіонів країни, усунення наявних суперечностей між дійсним станом гуманітарної сфери чи її окремих складових у регіонах та потребою формування в Україні єдиного гуманітарного простору [4].

Список використаних джерел

1. Соціогуманітарні чинники інтеграції і консолідації українського суспільства : аналіт. доп. / авт. кол. : В. П. Трощинський, В. А. Скуратівський, О. П. Петроє та ін. Київ : НАДУ, 2018. 160 с.
2. Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів: теоретичні і політичні аспекти : монографія / В. П. Трощинський, В. А. Скуратівський, Н. П. Ярош та ін. ; за заг. ред. В. П. Трощинського. Київ : НАДУ, 2018. 256 с.
3. Соціальна і гуманітарна політика : підручник / [авт. кол. : В. П. Трощинський, В. А. Скуратівський, М. В. Кравченко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського. Київ : НАДУ, 2016. 792 с.
4. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення : наук. доп. / авт. кол.; за заг. ред. В. С. Куйбіди. Київ : НАДУ, 2018. 180 с.

Максим Дьомін,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Maksym Domin,

*graduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-0167-7139>*

Науковий керівник: Григорій Борщ, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УКРАЇНІ

LEGISLATIVE PRINCIPLES FOR ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF REGIONAL DEVELOPMENT MANAGEMENT IN UKRAINE

From the beginning of 2015, one of the main priorities of Ukraine was declared the reform of decentralization of local self-government, which was to ensure an increase in the level of regional development, to provide new tools for its management.

The ultimate goal of this reform was to improve the living standards of residents of territorial communities, increase the competitiveness of regions, increase the level of human capital.

In this aspect, it seems logical to introduce evaluation of the effectiveness of regional development management as a mechanism for identifying problems, trends and developing proposals to improve it.

Proper legislation on this issue should play a key role in the development of the evaluation system, its improvement and implementation.

It is seen that the current state of such regulation does not allow for a full analysis of the implementation of decentralization reform due to the lack of legislative consolidation of the mechanism for assessing the effectiveness of regional development management.

Keywords: *decentralization, Local Government, regional development.*

Розуміння регіональної політики в різних країнах світу має достатньо варіативне наповнення: або в широкому сенсі (як державне регулювання територіального розвитку), або у вузькому (як політика, що реалізується через використання обмеженої кількості інструментів) [1, с. 13].

Вбачається, що на сучасному етапі розвитку України більш доцільно використовувати широкий сенс регіональної політики, оскільки в умовах реформи децентралізації регіональна політика набуває нових змістів, механізмів та інструментів її реалізації.

У цьому контексті вбачається правильною наукова думка Я. Жаліло, який вважає, що оскільки цілі та пріоритети місцевого розвитку не завжди відповідають завданням державної регіональної політики, тому не слід ототожнювати державну регіональну політику з децентралізацією [2]. Децентралізація в такому випадку скоріше за все виступає як певний етап розвитку регіональної політики.

В Україні основним законодавчим актом, який унормовує питання здійснення регіональної політики та політики регіонального розвитку як її складової частини, є Закон України «Про засади державної регіональної політики».

Так, відповідно до пункту 8 частини першої статті 1 цього Закону регіональним розвитком є процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах [3].

Оскільки, регіональний розвиток розглядається законодавцем як процес, то за науковою логікою регіональний розвиток як і будь який процес мав би оцінюватись з точки зору його ефективності.

У цьому сенсі є слушною думка О. Яременка про те, що механізм оцінювання ефективності повинен виступати як засіб творення політики, її обґрунтування, об'єктивізації та оптимізації. Адже згадуваний механізм не виконуватиме свого призначення, якщо функціонуватиме відокремлено від власне процесу творення політики, тому що саме на його основі повинні вироблятися рекомендації щодо запровадження доцільних змін, коригування діяльності на підставі вироблених оцінок тощо [2, с. 95].

Проте, норми Закону України «Про засади державної регіональної політики» оперують поняттям «результативність», при чому не містять ані дефініції результативності, ані згадки про ефективність управління регіональним розвитком, ані механізму здійснення оцінювання такого управління.

Саме ж слово «результативність» у цьому Законі наявне лише у 2 статтях і лише в контексті оцінювання державної регіональної політики.

Наприклад, в пункті 4 частини першої статті 1 законодавець визначив, що моніторинг та оцінка результативності реалізації державної регіональної політики це періодичне відстеження відповідних індикаторів на основі офіційних статистичних даних та інформації центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та проведення на підставі даних моніторингу оцінки результативності виконання індикаторів шляхом порівняння отриманих результатів з їх цільовими значеннями [3].

Відтак, мова йде саме про результативність (стан досягнення певних цілей, показників) в контексті індикаторів, які сформовані на основі стратегічних завдань державної політики регіонального розвитку.

Проте, очевидно, що ефективність некоректно ототожнювати з результативністю, оскільки ефективність державного управління це досягнення поставленої соціальної мети в результаті діяльності органу влади, його структурного підрозділу чи окремого управлінця за максимально можливою економією суспільної праці. Вона включає мету, засоби, процес і результат реалізації функцій керуючої підсистеми, що були спрямовані на вирішення завдань із досягнення бажаного суспільно корисного результату [5, с. 200].

Разом з тим законодавство з питань регіонального управління не оперує поняттям ефективності оцінювання управління регіональним розвитком; відсутня й законодавча конструкція самої системи оцінювання.

Вбачається, що така законодавча неврегульованість здатна звести нанівець всі зусилля щодо аналізу результатів, зокрема, і реформи децентралізації, головною метою якої був високий рівень регіонального розвитку та належний рівень управління ним.

Список використаних джерел

1. Дунаєв І. В. Публічна регіональна економічна політика в Україні: формування механізмів модернізації. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». 2017. 296 с.
2. Жаліло Я. В. Про принципи сучасної політики регіонального розвитку. URL: <https://dt.ua/macrolevel/pro-principi-suchasnoyi-politikiregionalnogo-rozvitku-281358.html>
3. Про засади державної регіональної політики: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

4. Яременко О. О. Концепція створення комплексного механізму формування та оцінки ефективності реалізації соціальної політики в період трансформації українського суспільства. Український соціум. 2005. № 5–6 (10–11). С. 92–101.

5. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

Наталя Король,
керівник апарату Вінницького апеляційного суду
Natalia Korol,
Chief of staff Vinnytsia Court of Appeal
<https://orcid.org/0000-0002-7135-3714>

Науковий керівник: **Дерун Тетяна**, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

URGENCY OF INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITIES WITH INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AT THE LOCAL LEVEL

It is noted, that Ukraine takes an active position on the international arena and directs its efforts to active cooperation with international organizations. The cooperation of authorities with foreign partners is portrayed as an ongoing process of communication, dialogue, and mutual adaptation of interests and values. Attention is emphasized to the fact that international organizations are increasingly attracting representatives of government bodies from different regions of Ukraine to implement joint projects. International organizations influence the state policy during projects' implementation. The intensification of the international partnership caused a lot of questions regarding coordination and management of authorities of international cooperation. The establishment external relations at the regional level is a result of internal democratic transformations that influence the directions and subjects of the construction of cooperation between the authorities and international organizations.
Keywords: international organizations, authorities, development, impact.

Питання становлення та розвитку взаємодії органів публічної влади з міжнародними організаціями на сьогодні є актуальними та відкритими. Адже, на сучасному етапі міжнародні організації як форма міжнародного співробітництва та багатосторонньої дипломатії відіграють надзвичайно важливу роль. Україна бере активну участь у формуванні політичних умов на міжнародній арені тим, що є членом багатьох впливових міжнародних організацій, в межах яких вона провадить активну роботу. Вхідження України до міжнародного співтовариства вимагає досягнення та дотримання відповідних засад та стандартів публічного управління та розвитку.

Міжнародне співтовариство має беззаперечний вплив на органи публічної влади – з їх допомогою визначаються моделі обов'язкової, можливої та неприпустимої поведінки при здійсненні суб'єктами публічного управління своїх повноважень, серед іншого, на місцевому рівні.

Варто наголосити, що питання становлення та розвитку сучасного співробітництва органів публічної влади з міжнародними організаціями передбачають здійснення політико-правового аналізу різних структур, які впливають на процес упровадження реформ як базису формування публічного управління в українській державі [1]. І, відповідно, набувають актуальності питання вдосконалення співпраці органів публічної влади з міжнародними організаціями, вирішення яких сприятиме дотриманню принципів верховенства права та закону, прав і обов'язків людини й громадянина, а також забезпечення їх захисту, розвитку громадянського суспільства.

Зовнішнє співробітництво визначає напрями інституціональних та структурних змін, дозволяє отримати підтримку, налагодити партнерські відносини. Пріоритетним напрямом стає співробітництво з авторитетними міжнародними організаціями, що дозволяє задіяти багатосторонні механізми взаємодії.

В статті 1 Конституції України закріплено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Проголошенням демократичного, соціального і правового статусу України, законодавець створив конституційні передумови для подальшої реалізації названих принципів. Процеси розбудови в Україні правової держави, а також становлення громадянського суспільства тривають.

Громадянське суспільство найбільш ефективно діє на регіональному та місцевому рівнях, де будуються відносини органів публічної влади та громадян з метою вирішення питань організації життєвого простору, зокрема шляхом взаємодії з регіональною та місцевою владою. Якщо на державному рівні без громадянського суспільства немає правової держави, а без правової держави є неможливим становлення повноцінного громадянського суспільства, то на місцевому рівні територіальні громади, як частина суспільства, також впливають на становлення правової державності через публічно-управлінські процеси, зокрема ті, які стосуються прийняття публічно-управлінських рішень, удосконалення правової бази стосовно реалізації ними права на місцеве самоврядування [2]. Сучасна демократична держава має не тільки визнавати можливість існування у ній місцевого самоврядування, а й усіляко підтримувати його та сприяти подальшому розвитку, оскільки без нього сьогодні неможливо уявити громадянське суспільство взагалі [3].

Залучення міжнародних організацій, зростання договірних відносин між державами та поглиблення регіональних інтеграційних зусиль в Європі є відображенням ступеня інституціоналізації міжнародної політики, об'єктивної тенденції до інтернаціоналізації багатьох сторін життя українського суспільства.

Співпраця з міжнародними організаціями набуває ознак міжнародного урядування. Відтак, на сучасному етапі співробітництва міжнародні організації відіграють важливу роль щодо подальшого сталого розвитку України, підтримуючи стратегічні ініціативи, спрямовані на розвиток потенціалу, аби сприяти всебічному зростанню і сталому людському розвитку. Партнерство з органами публічної влади, громадянським суспільством і приватним сектором забезпечує підтримку на шляху України до подолання бідності, розвитку людського потенціалу, досягнення справедливих результатів, захисту довкілля і просування демократичного урядування.

Зважаючи на трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, важливим завданням залишається посилення взаємодії з міжнародними організаціями. Доцільно удосконалити процеси моніторингу та контролю за цільовим витрачанням коштів, що надходять від інституційних донорів відповідно до міжнародних принципів надання міжнародної технічної допомоги.

Слід удосконалити інституційні механізми у сфері співробітництва, що передбачає посилення їх ролі як координуючих інститутів співпраці та розширення повноважень регіональної влади й місцевого самоврядування у здійсненні міжнародних зв'язків.

Поглиблення міжнародного співробітництва України за провідними напрямками сприятиме розвитку партнерства. Це забезпечить розширення участі вітчизняних суб'єктів господарювання у міжнародній науково-виробничій кооперації на основі інформаційної та організаційної підтримки взаємних контактів наукових та науково-виробничих установ.

Список використаних джерел

1. Пухтецька А. А. Принцип верховенства права: Сучасні Європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства. Вісн. НАН України. 2010. № 3. URL : <https://cutt.ly/nbI9H22>

2. Шумляєва І. Розвиток взаємовідносин органів публічної влади та громадян на місцевому рівні в умовах реформування правової держави. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. Вип. 2(41). URL : <https://cutt.ly/sWYteL1>

3. Парламентські процедури. Посібник для депутатів місцевих рад та активістів громад. URL : <https://cutt.ly/AWRjloM>

Аліна Кузьмич,

асистент кафедри права і публічного управління та адміністрування
Державного університету економіки і технологій

Alina Kuzmich,

assistant of the Department of Law and Public Administration of the State University of Economics
and Technology

<https://orcid.org/0000-0003-0848-5682>

ПРОБЛЕМИ СПІВПРАЦІ САМОВРЯДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

ISSUES OF COOPERATION BETWEEN SELF-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS AND PUBLIC AUTHORITIES IN THE TERRITORIAL DEVELOPMENT PROCESS

The publication considers the problems of cooperation of self-governing organizations and public authorities in the process of territorial development. The main preconditions and tendencies that led to the need for cooperation of self-governing organizations and public authorities are identified. The works of domestic and foreign scientists are analyzed. Based on the analysis of scientists' opinions, the author's definition of the term «self-governing organization» is given. The peculiarities of cooperation between self-governing organizations and public authorities are substantiated. It is defined how this cooperation is reflected in the development of territories. The main problems of cooperation, communication and establishing an effective dialogue between self-governing organizations and public authorities in the process of territorial development are highlighted. The main measures that will lead to the improvement of this cooperation and the establishment of communication have been identified. The prospects of cooperation of self-governing organizations and public authorities and the reflection of this process in the development of territories for the future are described.
Keywords: self-governing organizations, public authorities, development of territories, cooperation.

Сьогодні на території України, завдяки демократизації суспільства, притаманний високий рівень залучення самоврядних організацій в процеси, які відбуваються на певній території, в тому числі й у процеси, пов'язані з розвитком території. Залучення до розвитку територій самоврядних організацій органами публічної влади повинно стати запорукою вирішення актуальних проблем, визначення перспектив розвитку та, як висновок, побудови привабливої території.

Серед сучасних науковців, які досліджують питання співпраці неурядових організацій, громадських організацій, бізнес установ та інших самоврядних організацій, слід виділити: Е. Афоніна, М. Баймуратова, О. Батанова, Л. Беззубко, П. Біленчука, В. Бульбу, В. Водолазького, А. Волошина, О. Заборову, В. Загорського, І. Ібрагімову, В. Капко, В. Князева, В. Кравченка, В. Куйбіду, В. Купрій, Ю. Куценка, М. Лацибу, М. Лірчука, А. Матвічука, Н. Нижника, М. Підмогильного, В. Погорілка, М. Пухтинського, С. Саханенка, А. Серанта, О. Скопець, А. Ткачук, С. Телешуна, В. Тертичку, Д. Усаченка, А. Черемиса та ін. Незважаючи на значну кількість наукових праць, пов'язаних з питанням взаємодії самоврядних організацій та органів публічної влади на різних рівнях, питанню співпраці самоврядних організацій та органів публічної влади в процесі розвитку територій не приділено значної уваги.

Дана тема має велику актуальність саме сьогодні, коли на території України відбуваються процеси децентралізації та можна спостерігати, як території, які мають більш активне громадянське суспільство розвиваються швидше та стають привабливими для життя, ніж ті території, де до розвитку не долучається громадськість й самоврядні організації. Можна зазначити,

що наразі, відбувається тенденція, коли участь самоврядних організацій у процесах на територіях встановлює темпи їх розвитку.

Визначаючи, термін «самоврядні організації» розглянемо думку науковця О. Турія [1], він зазначає, що самоврядна організація є найвищою формою громадянських неполітичних об'єднань, які характеризуються встановленням стандартів, норм та правил діяльності своїх членів – різних соціальних суб'єктів, та встановлюють механізми взаємодії з державою.

На думку А. Матвійчука [2] самоврядна організація – це елемент громадянського суспільства, який повинен мати конструктивну взаємодію з державою з питань регулювання відповідної діяльності та має недержавний характер.

Можна визначити, що самоврядні організації – це інституції, які створені з метою задоволення суспільних інтересів та потреб, організації громадськості, що сприяють розвитку одного чи декілька видів діяльності суспільства.

Разом з існуванням самоврядних організацій та їх комунікації з органами публічної влади виникають певні проблеми, з якими стикаються самоврядні організації під час залучення їх у процеси розвитку територій, тим самим процес залучення не є досконалим та гальмується з наступних причин:

- Інформаційна закритість з боку органів публічної влади;

- Недосконале нормативно-правове регулювання комунікації між органами публічної влади та самоврядними організаціями;

- Відсутність площини, де відбувається повноцінне залучення самоврядних організацій;

- Стимування громадської активності;

- Обмежене залучення самоврядних організацій до проектних груп на місцях;

- Ігнорування органами публічної влади громадської думки під час формування та реалізації місцевої політики;

- Відсутність дорожньої карти залучення та співпраці між самоврядними організаціями та органами публічної влади на конкретних територіях;

- Відсутність міжсекторіальної взаємодії на місцях, задля спільної співпраці;

- Відсутність чітких уявлень про наявні механізми, технології та інструменти ефективного партнерства.

Виходячи з наявних проблем ефективної співпраці самоврядних організацій та органів публічної влади в процесі розвитку територій необхідно:

- вдосконалення нормативно-правової бази, яка б регулювала відносини та регламентувала відносини самоврядних організацій та органів публічної влади в процесі розвитку територій;

- залучення самоврядних організацій різних форм та направленості діяльності у процеси розвитку територій;

- створення органу на місцях (чи виокремлення відповідального органу), який би координував співпрацю та виконував функцію майданчика між самоврядними організаціями та органами публічної влади;

- забезпечення інформаційної підтримки процесу співпраці організацій, висвітлення такої співпраці органами публічної влади.

Слід зазначити, що через пандемію COVID-19 механізми залучення самоврядних організацій до процесів розвитку територій значно спростились, адже перейшли на дистанційний формат за допомогою соціальних мереж, он-лайн конференцій та ін.

В умовах децентралізації співпраця самоврядних організацій та органів публічної влади забезпечить не тільки ефективний розвиток територій, а й збільшить його темпи. Тим самим, в більш короткий термін, території стануть більш привабливими, як для самих жителів територій, так й, наприклад, для залучення певних інвестицій, що, у свою чергу, призведе до економічного, політичного, соціального та демографічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Турій О. Окремі аспекти взаємодії організацій громадянського суспільства з органами державної влади як фактор розвитку громадянського суспільства. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 8.

2. Матвійчук А. В. Самоврядні організації як елементи громадянського суспільства та принципи їх створення. Гілея: науковий вісник. 2014. № 82.

УДК 352:351.9

Дмитро Лапоша,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro Laposha,

Postgraduate student, Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5090-4778>

Науковий керівник: Ія Дегтярєва, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

THE PRINCIPLES OF LEGAL REGULATION EXERCISE OF PUBLIC FINANCE CONTROL AT THE LEVEL OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

The principles of legal regulation exercise of control over public finances at the level of the territorial community are studied. Particular attention is paid to the analysis of the legislation governing the control of financial resources at the local level and the implementation of the European Charter of Local Self-Government. The basic principles of judicial control and features of decision-making in the field of public finance are analyzed.

Keywords: *public finance, legal regulation, state control, judicial control.*

Внаслідок проведення реформи децентралізації розширені повноваження органів місцевого самоврядування в частині реалізації державних галузевих політик, в тому числі у сфері здійснення контролю за публічними фінансами. Вказані чинники зумовлюють зростання обсягів фінансових ресурсів, якими розпоряджаються територіальні громади та потребують надійного механізму правового регулювання за витрачанням коштів, що надходять до бюджетів.

Фактично в Конституції України та бюджетному законодавстві відсутні положення щодо контролю за публічними фінансами, не визначено, хто і в якій спосіб відповідає за контроль за надходженням та використанням коштів до місцевих бюджетів, що в цілому є недоліком системи контролю і суперечить принципам незалежності та об'єктивності контролю публічних фінансів, визначених у Лімській декларації керівних принципів контролю.

У ст. 144 Конституції України вказано, що «Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду» [1].

Надаючи правову оцінку контролю та нагляду за органами місцевого самоврядування, М. Петришина та Б. Стрілець зауважують про відсутність поняття адміністративного нагляду та контролю й чіткого механізму їх реалізації у чинних правових актах. Загалом законодавство науковці характеризують як несистематизоване, суперечливе і, як наслідок, недостатньо ефективне. Також наголошують, що ч. 4 ст. 143 Конституції України допускає певне підпорядкування виконавчих органів місцевого самоврядування відповідним органам виконавчої влади, включаючи можливість здійснення ними контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування [2, с. 207].

У ст. 26 Бюджетного кодексу України (далі – БКУ) використовується термін «контроль за дотриманням бюджетного законодавства», який спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до БКУ та іншого законодавства [3].

Як декларує Європейська хартія місцевого самоврядування, місцевим органам влади потрібно мати «...власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в рамках своїх повноважень», а фінансові ресурси місцевих органів влади мають бути «пропорційними» щодо їхньої відповідальності [4].

Нормативно-правове забезпечення здійснення адміністративного контролю та імплементація положень Європейської хартії місцевого самоврядування у нормах українського законодавства дозволить зберегти автономність та повсюдність територіальних громад. Стаття 8 Хартії встановлює засади нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування з боку інших рівнів влади, який зазвичай має стосуватися законності місцевих рішень (їхньої відповідності правовим нормам), а не їхньої доцільності/належності (предмету рішень чи дотримання публічних інтересів), що становило б обмеження місцевої автономії [5, с. 3].

4 квітня 2019 року Комітет міністрів Ради Європи прийняв Рекомендацію CM/Rec (2019) 3 щодо нагляду за діяльністю місцевих органів влади. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи 2019 року чітко розрізняє три різні види нагляду: а) адміністративний (передбачений статтею 8 Хартії); б) фінансовий (орієнтований на фінансову стабільність муніципалітету); в) демократичний нагляд з боку громадян. Вказані Рекомендації визначають необхідність подальшого вдосконалення застосування принципу домірності/пропорційності задля забезпечення того, аби єдиними наслідками нагляду були збереження або відновлення законності чи стабільного фінансового стану. Застосування відповідних інструментів залежить від характеру такого повноваження органу місцевого самоврядування [6].

Реалізація статті 20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачає адміністративне втручання органів державної влади у діяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування [7]. Здійснення контролю за публічними фінансами може стати забезпеченням законності за реалізацією делегованих повноважень. Відповідні умови передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 9 березня 1999 року № 339 «Про затвердження Порядку контролю за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади» [8].

Закріплення в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» принципу підконтрольності та порядку здійснення контрольних функцій органами державної влади, на нашу думку, дозволить розширити елементи здійснення контролю на місцевому рівні та обмежить втручання у власні (самоврядні) повноваження з боку державних органів.

На сьогодні в законодавстві відсутній чіткий розподіл повноважень між місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, тому іноді неможливо встановити суб'єкта рішення, яке спричинило настання негативних фінансових наслідків для адміністративно-територіальної одиниці та її громади.

Разом з тим, повноцінний та якісний контроль за використанням публічних коштів можливий тільки тоді, коли існують зручні механізми публічного доступу до відповідної

інформації, які забезпечують базові елементи демократичного врядування: відкритість, прозорість і підзвітність.

Якісно нове управління публічними фінансами неможливе без ефективного фінансового контролю та встановлення фінансової та інших видів відповідальності суб'єктів за прийняті управлінські рішення та їх наслідки.

Нерідко унаслідок рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування порушуються права та охоронювані законом інтереси громадян, підприємств та організацій, в тому числі у площині публічних фінансів.

У Кодексі адміністративного судочинства України надано визначення поняттю суб'єкт владних повноважень, до якого віднесено орган державної влади (у тому числі без статусу юридичної особи), орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єктприздісненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг [9].

Однак повноваження, якими наділені адміністративні суди, не мають широкого застосування та у більшості випадків не призводять до усунення порушень з боку владних інституцій. Дискреційні повноваження в українських реаліях призводить до того, що в деяких ситуаціях громадянам і підприємствам законно захистити свої права навіть через суд стає неможливим.

Загально визнано, що орган публічної влади не може бути примушений у судовому порядку до здійснення повноважень, котрі є виключно дискреційними. Проте судовий контроль за здійсненням дискреційних повноважень органом публічної влади гарантує, що такі повноваження здійснюються в межах і з метою, передбаченими законом.

На нашу думку, сфера управління публічними фінансами характеризується високим ступенем дискреційності, оскільки охоплює правові відносини з приводу акумулювання, розподілу та використання фондів грошових коштів, які задовольняють суспільні потреби, відповідно до рішень органів місцевого самоврядування.

Аналізуючи засади нормативно-правового регулювання здійснення контролю за публічними фінансами на рівні територіальної громади, можна пропонувати:

1) внести зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» в частині розширення комплексу принципів місцевого самоврядування (ст. 4) та забезпечення реалізації повноважень щодо контролю за місцевими фінансами;

2) розробити та затвердити типовий порядок взаємодії органів та посадових осіб, на яких буде покладено функцію контролю за публічними, в тому числі місцевими, фінансами з публічними інституціями, що працюють у цій сфері, а також з правоохоронними органами;

3) визначити механізми впливу на управлінські рішення органів місцевого самоврядування за результатами контрольних заходів залучення громадських експертів до нормотворчої роботи;

4) постійно забезпечувати партнерські взаємовідносини між суб'єктами системи фінансового контролю, підконтрольними об'єктами та громадськістю;

5) передбачити повноваження окружних адміністративних судів контролювати законність рішень органів місцевого самоврядування щодо використання публічних фінансів з необхідністю перегляду органами своїх рішень протягом місяця з дотриманням наданих їм судом рекомендацій.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 05.09.2021);

2. Петришина М. О., Стрілець В. В. Проблеми правового регулювання адміністративного нагляду та контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування: зарубіжний та український досвід. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.

О. Дідоренка. 2014. Вип. 2. С. 204–217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2014_2_26 (дата звернення: 05.09.2021);

3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 05.09.2021);

4. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р.: офіційний переклад // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/994_036 (дата звернення: 05.09.2021);

5. Огляд практики адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування в окремих країнах. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/CEGGPAD20202_UKR.pdf (дата звернення: 05.09.2021);

6. Recommendation CM/Rec(2019)3 of the Committee of Ministers to member States on supervision of local authorities' activities, adopted by the Committee of Ministers on 4 April 2019 at the 1343rd meeting of the Ministers' Deputies. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=090000168093d066 (дата звернення: 05.09.2021).

7. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 05.09.2021);

8. Про затвердження Порядку контролю за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади: постанова від 9 березня 1999 р. № 339 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-99-п> (дата звернення: 05.09.2021);

9. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України 6 липня 2005 року № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 05.09.2021).

Олексій Матюшенко,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksii Matiushenko,

postgraduate of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-9649-4871>

Науковий керівник: **Тетяна Сивак**, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

The author describes social entrepreneurship as an important resource for improving the socio-economic development of society. It is established that the peculiarity of social entrepreneurship is its focus on solving social problems and benefiting society. The main characteristics of social enterprises are given and the positive effects of their activity are determined. The main problems in ensuring the development of social entrepreneurship have been identified. The necessity of creating an appropriate legislative regime aimed at legalization for the support of social entrepreneurship in Ukraine is substantiated. The expediency of establishing an interdepartmental commission on support of social enterprises and in general the conditions for providing tax preferences for social entrepreneurs, as well as to ensure the implementation of measures to promote this type of activity in Ukraine.

Keywords: sustainable development, social entrepreneurship, social problems, social services.

Важливим ресурсом підвищення якості життя населення та чинником розвитку громадянського суспільства і сталого розвитку нашої держави є соціальне підприємництво та всебічна підтримка його розвитку. Таке підприємництво є не зовсім типовим для публічної сфери України, однак його розвиток сприятиме саме соціально-економічному її розвитку, соціальному захисту та можливості надавати окремі соціальні послуги для певних категорій громадян. Особливістю соціального підприємництва є те, що воно визначається як бізнес, тобто організація, яка функціонує за всіма правилами бізнесу, однак метою діяльності такої структури є вирішення соціальних проблем [2, с. 167]. Прибутки соціального підприємства спрямовуються головним чином на розвиток бізнесу, певні громадські справи чи на вирішення гострих суспільних проблем. Таке підприємство приносить прибуток, тому не вважається благодійною організацією. Воно поширюється на такі галузі, як освіта, охорона навколишнього середовища, боротьба з бідністю, захист прав людини тощо.

Соціальне підприємництво, що динамічно розвивається в європейських країнах, спрямоване на вирішення низки проблем, зокрема: безробіття, соціального захисту, соціального партнерства та спільної діяльності тощо [1, с. 27]. Головна місія соціального підприємництва – приносити користь суспільству. Можемо охарактеризувати окремі позитивні ефекти від діяльності соціальних підприємств:

- знаходження нових шляхів для реформування державних соціальних послуг;
- сприяння появі нових видів соціальних послуг, що залишаються поза увагою класичного бізнесу у зв'язку з малоприбутковістю, непопулярністю, відсутністю належної професійної підготовки;
- допомога у подоланні соціальної ізоляції – зокрема, працевлаштування людей з обмеженими фізичними та психічними можливостями, безробітних, представників груп ризику;

- залучення громадян до участі у соціальних ініціативах на волонтерських засадах, об'єднання громад навколо соціальних проблем;
- більш ефективного використання наявних ресурсів місцевої влади у вирішенні соціальних проблем;
- зниження навантаження на місцеві бюджети у вирішенні соціальних проблем (актуально в умовах хронічного дефіциту бюджетних коштів).

Досить часто у наукових джерелах ототожнюють соціальне підприємництво і соціальну відповідальність бізнесу, за якої певна бізнес-структура належним чином піклується про вплив своєї діяльності на середовище, у межах якого вона здійснює свою діяльність. У той самий час соціально відповідальний бізнес може сприяти розвитку соціальних підприємств. Обидва види підприємств однаково важливі, однак соціальне підприємство не існує тільки для примноження прибутку акціонерів. Це бізнес, що спрямований переважно на соціальні цілі, з прибутками, що йдуть на саморозвиток, громадські справи чи вирішення соціальних проблем.

Можна виокремити три основні характеристики соціального підприємства. По-перше, торгівля – життєздатність цих підприємств досягається саме через торговельну/комерційну діяльність. По-друге, соціальне призначення – в основі їх діяльності – соціальні цілі (створення робочих місць, проведення тренінгів та розвиток певних навичок, надання послуг та виробництво товарів на місцевому рівні). По-третє, соціальна власність – вони перебувають у власності громад (користувачів послуг або клієнтів, місцевих громадських об'єднань тощо) [3, с. 388]. Соціальні підприємства для свого розвитку потребують сприятливого клімату, який повинні створити Уряд і місцева влада. Уряд має чітко усвідомлювати, що соціальне підприємство є інструментом, який сприяє розвитку суспільства. Головним завданням, у контексті цього, стає подолання недостатньої обізнаності щодо його природи. Посадовці мають бути залучені до соціального підприємництва як ресурсу для досягнення державного завдання – подолання бідності в Україні.

Для розвитку соціального підприємництва в Україні необхідне створення певного законодавчого режиму. Спроби легалізувати та підтримати соціальне підприємництво поки що зазнають невдач. У Верховній Раді України протягом останніх 10 років було внесено на розгляд два законопроекти: «Про соціальні підприємства» та «Про внесення зміни до статті 154 Податкового кодексу України щодо підтримки соціальних підприємств». Перший вводив поняття «соціальне підприємство» та визначав критерії, за якими підприємство могло бути визнане «соціальним». Другим законопроектом пропонувалося звільняти соціальні підприємства від оподаткування прибутку, отриманого від продажу (постачання) товарів та виконання соціальних робіт та послуг. У законопроекті також пропонувалося створити міжвідомчу комісію з питань підтримки соціальних підприємств, яка б визначала статус «соціальності» того чи іншого підприємства та його відповідність умовам на отримання податкових пільг. Зазначені законопроекти було відхилено і поки що жодних інших спроб підняти питання законодавчого забезпечення соціального підприємництва немає.

Таким чином, для розвитку соціального підприємництва в Україні має бути, найперше, ухвалено профільний закон, яким має бути легалізовано такий вид підприємницької діяльності. Також має бути забезпечено відповідні податкові преференції для соціальних підприємців та інші заходи, що не тільки забезпечуватимуть і підтримуватимуть розвиток соціальних підприємств в Україні, а й популяризуватимуть такий вид діяльності.

Список використаних джерел

1. Волкова М. В., Шевченко В. С. Роль соціального підприємництва у забезпеченні сталого розвитку України. Соціальна економіка. 2016. № 1 (51). С. 25–29.
2. Технологія управління соціальними проектами : монографія / Т. М. Безверхнюк, І. А. Сенча, Т. В. Сивак та ін. ; за заг. ред. Т. М. Безверхнюк. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. 292 с.
3. Толстова А., Сергієнко С. Розвиток соціального підприємництва в Україні : проблеми та можливості. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 62 (Спецвипуск). С. 384–391.

Тетяна Мельник,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Tatiana Melnyk,

postgraduate student at the Regional Policy Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7636-8723>

Науковий керівник: **Ія Дегтярєва,** доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-0807-961X>

АКТУАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛІ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА 2021–2027 РОКИ ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ACTUAL COMPETENCIES FOR THE IMPLEMENTATION OF THE STATE STRATEGY FOR REGIONAL DEVELOPMENT FOR 2021–2027 FOR INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT

The weakness of public institutions is one of the regional development problems in terms of its managerial system. Unlike, the basis of the capacity of public authorities is the relevant information and analytical support to public institutions, which implies a clearly defined range of competencies of civil servants, officials in local self-government authorities, representatives of regional development agencies.

Within the framework of implementing the State Strategy for Regional Development in 2021–2027 to build a system of information and analytical support and development of managerial skills in decision-making based on objective data and spatial planning needs appropriate competence to be formed. Competencies should be taken into account in the formation of special advanced training programs, and other educational activities. Specialists who carry out information and analytical support to public administration of regional development can apply all forms of professionalization, including the master's degree programs. They also can obtain special competencies that directly relate to the subject of professional activities and are provided by a selective part of the educational program.

Keywords: *information and analytical support to public administration of regional development; educational program; civil servants; special competencies.*

Державною стратегією регіонального розвитку на 2021–2027 роки визначається низка проблем, що стримують розвиток регіонів. Щодо системи управління регіональним розвитком проблемою визнано слабкість публічних інституцій, тобто недостатню спроможність органів публічної влади та інституцій регіонального розвитку до гідних результатів впровадження реформ, надання високоякісних послуг та розв'язання проблем соціально-економічного розвитку територій [1]. Основою для успішної діяльності у цих напрямках є належне інформаційно-аналітичне забезпечення публічного управління регіональним розвитком. Відповідно, зазначеною стратегією передбачена оперативна ціль 6 «Розбудова системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвиток управлінських навичок для прийняття рішень, що базуються на об'єктивних даних та просторовому плануванні» та завдання з її реалізації. Очевидно, що досягнення цієї цілі передбачає насамперед наявність чітко

визначеного комплексу компетентностей фахівців, які здійснюють інформаційно-аналітичну підтримку публічного управління регіональним розвитком.

Такими фахівцями є державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування, працівники інших установ та організацій, до обов'язків яких належать підготовка, організаційний супровід застосування, моніторинг та оцінювання законодавчих і нормативно-правових актів, програмних документів, інформаційних та аналітичних матеріалів. При цьому, професійні компетентності публічних службовців формуються шляхом: 1) підготовки магістрів за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»; 2) підвищення кваліфікації; 3) стажування; 4) самоосвіти [2].

Безпосередньо для досягнення цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки щодо розбудови системи інформаційно-аналітичного забезпечення та розвитку управлінських навичок для прийняття рішень, що базуються на об'єктивних даних та просторовому плануванні [1], пропонуємо такий набір компетентностей, що потребує формування та відповідного навчання, зокрема:

- уміння визначати потреби у даних з різних інформаційних джерел, які необхідні у процесі ухвалення рішень щодо державної регіональної політики, стратегій регіонального розвитку;

- уміння аналізувати статистичні та просторові дані за допомогою сучасного програмного забезпечення, а також інтегрувати дані з різних інформаційних джерел для проведення моніторингу та оцінки розвитку регіонів та територіальних громад у єдину геоінформаційну систему;

- знання щодо основних засад створення системи статистичних спостережень та збору і подання інформації на різних рівнях;

- уміння дотримуватись вимог щодо захисту конфіденційності інформації (зокрема, для формування та реалізації регіональної політики) при забезпеченні доступу до даних;

- уміння розробляти методичні рекомендації для супроводження процесу планування, моніторингу та оцінки регіонального розвитку;

- знання та навички застосування системи індикаторів, механізмів збору, аналізу та оцінки даних, а також звітності щодо досягнення Цілей сталого розвитку на регіональному та місцевому рівні.

Таким чином, запропоновані компетентності доцільно враховувати при формуванні сертифікатних програм професійного навчання та спеціальних програм підвищення кваліфікації, тренінгів та інших освітніх заходів для публічних службовців та представників агенцій регіонального розвитку, інших організацій. Фахівці, які здійснюють інформаційно-аналітичне забезпечення публічного управління регіональним розвитком, можуть застосовувати усі форми професіоналізації, в тому числі у рамках підготовки магістрів можуть здобути спеціальні компетентності, які безпосередньо стосуються предмету їх професійної діяльності й передбачені вибірковою частиною освітньої програми.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05 серп. 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

2. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад : постанова Кабінету Міністрів України від 06 лют. 2019 р. № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF>.

Ірина Положешна,

аспірантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, головний спеціаліст управління стратегічного планування та комунікацій Міністерства молоді та спорту України

Iryna Polozheshna,

graduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Chief Specialist of the Strategic Planning and Communications Department of the Ministry of Youth and Sports of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9085-2466>

Науковий керівник: Інна Плотницька, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

ANALYTICAL SUPPORT OF THE DECENTRALIZATION PROCESS

Community integration is a key element of decentralization reform, which involves the transfer of significant resources and powers from public authorities to local governments. Bringing the government closer to local residents, according to the plans of the initiators of the reform, can facilitate the management of communities, improve the quality of services to citizens and stimulate the socio-economic development of the territories.

Against the background of a difficult political situation, elections to local communities have shown that decentralization reform is ongoing. The future prospects of decentralization will largely depend on how the newly formed territorial communities, as well as those united communities that emerged earlier, take advantage of the new opportunities and conditions.

The main obstacles to the effective implementation of the new powers are the lack of qualified personnel in the newly created territorial communities. This problem is quite objective, given the lack of experience of many local government officials needed to work with much greater resources, authority and responsibility.

Communication is of great importance for the reform of local self-government bodies and the creation of united territorial communities. After all, even a small predominance of supporters of the reform is quite encouraging and indicates the preservation of public credit for further steps of the state in this area.

Keywords: *development of economy of regions, material and technical maintenance, capacity of regions, balanced development of territorial communities, safety of citizens, mechanisms of capacity of communities.*

Об'єднання громад – ключовий елемент реформи децентралізації, яка передбачає передачу значної частини ресурсів і повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування, що представляють інтереси громад. Наближення влади до місцевих жителів, згідно із задумами ініціаторів реформи, здатне полегшити управління громадами, підвищити якість надання послуг громадянам і стимулювати соціально-економічний розвиток територій.

Під час реформування органів місцевого самоврядування необхідно спрямувати зусилля і ресурси на збалансований розвиток територіальних громад.

Тому важливо проаналізувати справжній прогрес реформи на цьому етапі, чого вдалося і не вдалося досягнути, а також зрозуміти, які перспективи та виклики стоять перед децентралізацією.

Щоб отримати комплексний зріз поточного стану децентралізації, важливо провести аналіз соціально-економічного розвитку регіонів, адже територіальна громада є базовою структурною одиницею регіону.

Економічне зростання обмежується старінням населення, що посилює низьку продуктивність праці. Працездатне населення задіяно в галузях економіки, які не модернізуються та застосовують застаріле технологічне обладнання. Підприємства орієнтуються на експорт сировини, а не на виробництво продукції з даної сировини.

Проаналізувавши деякі економічні показники, дійшли висновку, що Україна, регіони та територіальні громади мають певні виклики, які заважають їм бути інституційно спроможними.

Проблемними питаннями є розвиток транспортної і телекомунікаційної мережі. На жаль, в багатьох сільських населених пунктах відсутнє належне транспортне сполучення між центром громади, закладами охорони здоров'я, освіти, центрами надання адміністративних послуг, що унеможливує надання якісних послуг населенню.

Ключовими перевагами об'єднаних територіальних громад є вагоме зростання фінансових ресурсів, якими вони можуть розпоряджатися.

Відкрилися можливості вирішувати проблеми громад, які накопичувались роками і на які постійно бракувало коштів. Зокрема, найчастіше гроші, отримані в результаті фінансової децентралізації, вкладаються в ремонти доріг, утримання закладів освіти, благоустрій територій та ремонт і реконструкцію закладів соціально-культурної сфери. Доволі поширеною практикою є заходи з енергозбереження, покликані зекономити кошти в майбутньому.

Необхідно відзначити, що посадові особи органів місцевого самоврядування успішно освоюють кошти. Вони здатні швидко реалізовувати проекти, спрямовані на вирішення конкретних проблем громад.

Водночас, на нашу думку, більшість витрат спрямована на вирішення короткострокових проблем, тоді як проектів, покликаних стимулювати довгостроковий розвиток громад, дуже обмаль.

Основними перешкодами на шляху ефективного виконання нових повноважень, які отримали органи місцевого самоврядування, є відсутність кваліфікованих кадрів у новостворених територіальних громадах. Ця проблема носить цілком об'єктивний характер, зважаючи на обмаль досвіду у багатьох посадовців органів місцевого самоврядування, необхідного для роботи зі значно більшими ресурсами, повноваженнями і відповідальністю. При цьому, нестача кадрів найгостріше проявляється у сферах, де нові повноваження є складнішими і потребують більшої спеціалізації, зокрема у земельних питаннях та сфері архітектурно-будівельного контролю.

Також необхідно відзначити неготовність частини посадовців органів місцевого самоврядування співпрацювати з районними державними адміністраціями та районними радами аж до повного розриву відносин між ними; небажання районної влади віддавати повноваження новоствореним територіальним громадам.

Деякі керівники територіальних громад у своєму новому статусі відчують всездозволеність і в умовах відсутності державного контролю за рішеннями органів місцевого самоврядування, можуть виходити за рамки дозволеного законом [4].

Відсутня взаємодія районних державних адміністрацій з районними радами та депутатським корпусом. У зв'язку з об'єднанням територіальних громад і передачею повноважень у багатьох сферах від районних рад територіальним громадам, виникла проблема доцільності функціонування районних рад і їх місце в процесі децентралізації.

Велике значення для проведення реформування органів місцевого самоврядування та створення об'єднаних територіальних громад має комунікація. Адже навіть невелике

переважання прихильників реформи є доволі обнадійливим і свідчить про збереження суспільного кредиту довіри до подальших кроків держави у цій сфері [5].

Важливе місце займає забезпечення безпеки громадян під час децентралізації влади та реформування органів місцевого самоврядування.

Адже, децентралізація в Україні відбувається в умовах збройного конфлікту з Росією і впливу пов'язаних з ним негативних явищ, неефективної боротьби з корупцією, проведення в Україні масштабних реформ, зокрема в секторі безпеки, за умов украї обмежених ресурсів і корупції, економічних негараздів, негативних міграційних процесів і втрат людського ресурсу, дестабілізуючих процесів у занадто різноманітному політичному середовищі, кризи довіри громадян України до влади та політичної еліти загалом [5].

Ураховуючи викладене, дійшли висновку, що для створення спроможних територіальних громад необхідне аналітичне забезпечення процесу децентралізації шляхом:

здійснення постійного моніторингу проблемних питань, які виникають у територіальних громадах;

аналізу результатів упровадження механізмів спроможності територіальних громад;

відповідальності та швидкого реагування посадових осіб місцевого самоврядування на виклики, які виникають в процесі реформування;

формування фінансово-економічних та організаційних механізмів, спрямованих на розвиток інституційно спроможних громад, які забезпечать ефективність, якість і доступність публічних послуг, створять клієнтоорієнтовану громаду.

Список використаних джерел

1. Місцеве самоврядування в Україні у 2016 році. Асоціація міст України. URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/stan2016web.pdf>

2. Місцеве самоврядування в Україні: стан та перспективи розвитку: аналіт. доп. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2009. 62 с.

3. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13785>

4. Павлюк А. П. Формування об'єднаних територіальних громад: стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення: аналітична записка. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/terutor_gromad-86ead.pdf

5. Пальчук В. Першочергові завдання об'єднаних територіальних громад. URL: [http:// адмреф.сіаз.укр/38-glavnaya/158-pershochergovi-zavdannya-ob-ednanikh-teritorialnikh-gromad-2.html](http://адмреф.сіаз.укр/38-glavnaya/158-pershochergovi-zavdannya-ob-ednanikh-teritorialnikh-gromad-2.html)

Микола Пророчук,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mykola Prorochuk,

postgraduate student of Department of Regional Policy of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Яніна Казюк, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіональної політики ННІ публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМ СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ У СФЕРІ ІНФРАСТРУКТУРИ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ, ПРОПОЗИЦІЇ

SOME ASPECTS OF FORMS OF COOPERATION BETWEEN STATE AND BUSINESS IN THE FIELD OF INFRASTRUCTURE: PROBLEMS, PROSPECTS, SUGGESTIONS

The article considers the specific forms of interaction between the government and business in joint projects for the development of infrastructure. It is noted that all forms of public-private partnership in practice are often combined with the aim of their more effective use. It is noted that the most widespread institutional forms of state-private partnership in current practice are: lease with investment obligations, partnership agreement, concession agreement, life cycle contract, product distribution agreement, agreement on infrastructure facilities management, lease-leasing, as well as special economic zones, creation of joint ventures and territory of priority development. The advantages and disadvantages of the institutional form of cooperation between the authorities and business were identified. The statistical data on the number of contracts that are implemented in Ukraine on these grounds is reviewed. It was noted that there is no effective and efficient mechanism of interaction between the authorities and business, which leads to a low level of interest of the private sector in investing in objects of state and communal property. The article offers suggestions for increasing efficiency of interaction between the state and business in the framework of partnership.

Keywords: *relationship between government and business, public-private partnership, concession agreement, infrastructure sphere.*

У відповідності зі сформованими підходами до розвитку взаємодії держави і приватних бізнес-структур у формі державно-приватного партнерства (далі – ДПП) є досить великий перелік інструментів, моделей механізмів і форм, що представляють фундаментальну частину різних видів відносин: організаційно-управлінських, кредитно-фінансових, митних, нормативно-правових, податкових та ін. [2, с. 165]. Необхідно відзначити, що всі форми ДПП, які реалізуються на сьогоднішній день, на практиці часто комбінуються з метою їх більш ефективного застосування [1]. Найбільш поширеними інституційними формами ДПП в сучасній практиці є: оренда з інвестиційними зобов'язаннями, угода в рамках ДПП, концесійні угоди, контракт життєвого циклу, угоди про розподіл продукції, договір на управління об'єктами інфраструктури, оренда-лізинг, а також особливі економічні зони, створення спільних підприємств і території випереджаючого розвитку [3].

На нашу думку, найбільш перспективною формою співпраці держави і приватного бізнесу є концесійна угода, яка є колегіальним партнерством органів державної влади та представників бізнесу, досить розвинена на теперішній час в українській економічній системі.

Перевагами концесійної угоди для держави є: реконструкція і будівництво об'єктів громадської інфраструктури (включно з сферою ЖКГ), залучення приватних джерел фінансування в галузі економіки, де не брав участь приватний капітал, або присутній в мінімальному обсязі; розподіл ризиків інвестування, створення нових робочих місць, підвищення інвестиційної привабливості території. Проте, незважаючи на переваги, застосування концесійних угод супроводжується рядом проблем: набір критеріїв при проведенні концесійного конкурсного відбору, обмежений вибір забезпечувальних інструментів умов концесійної угоди, винятковий для концесіонера перелік зобов'язань, обмежені доходи місцевих і регіональних бюджетів недостатні для надання гарантій інвестору.

За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.01.2020 на засадах ДПП укладено 187 договорів, з яких реалізується 52 договори (34 – договорів концесії, 16 – договорів про спільну діяльність, 2 – інші договори), 135 договорів не реалізується (4 договори – закінчено термін дії, 18 договорів – розірвано, 113 договорів – не виконуються) [5]. Анулювання контрактів відбувалось через неспроможність приватних суб'єктів забезпечити фінансування робіт, що обумовлені відповідними договорами. Найбільшу кількість проектів реалізують у Миколаївській (11), Одеській (6), Київській (5), Донецькій та Львівській (по 5 проектів) областях. Зазначимо, що нарощування показників проектів ДПП відбувалося до 2016 р., а вже з 2017 р. спостерігалась спадна тенденція кількості укладених договорів ДПП і на 2019 р. кількість договорів ДПП скоротилась втричі, крім того, зважаючи на те, більшість укладених договорів станом на початок 2020 р. не виконуються. Тобто, можна зробити висновок про відсутність дієвого та ефективного механізму взаємодії влади та бізнесу, що призводить до низького рівня зацікавленості приватного сектору у інвестуванні коштів у об'єкти державної та комунальної власності.

Слід зазначити, що переваги ДПП на практиці реалізуються при забезпеченні комплексу інституційних чинників. Головним інституціональним фактором ефективності проектів ДПП є недопущення конфлікту інтересів як основи виникнення корупційних ризиків на етапах проектування і планування, фінансово-економічної експертизи і т.д. Недопущення превалювання приватних інтересів над суспільними вимагає формування на державному рівні єдиного переліку форм ДПП для уніфікації та впровадження досконалих антикорупційних механізмів [3, с. 167].

В економіці питання модернізації та реконструкції енергетичних, транспортних, соціальних та інших об'єктів інфраструктури є актуальними для структур регіонів і органів місцевого самоврядування. Перешкодою для реконструкції зношених державних основних фондів є: зменшення обсягу субсидій та дотацій, дефіцит регіонального і місцевого бюджетів. Це веде до необхідності пошуку джерел фінансування для будівництва і модернізації даної інфраструктури [3, с. 167].

Отже, формування і розвиток в регіонах інституційних форм і механізму ДПП дозволить створити умови для залучення приватних інвесторів, сприяти економічному зростанню регіонів, збільшенню доходів місцевих бюджетів. Органи державної влади і місцевого самоврядування мають можливість додатково залучати приватні інвестиції в пріоритетні інфраструктурні проекти: енергетику, транспорт, ІТ системи та ін.

Вважаємо, що інструментарієм для підвищення ефективності механізму взаємодії влади та бізнесу в рамках ДПП повинні бути: розвиток і створення особливих економічних і територій випереджаючого розвитку; визначення чіткого механізму і принципів використання концесійних угод; посилення ролі державних інститутів розвитку, в тому числі банків розвитку; створення і розвиток технологічних та індустріальних парків, виробничих кластерів; підтримка діяльності венчурних інноваційних фондів з боку держави, що фінансують високотехнологічні та наукомісткі проекти; розвиток і доступність лізингу і факторингу.

Список використаних джерел

1. Заскалкін А. С. Теоретико-методологічні основи взаємодії держави і приватного сектора у вирішенні суспільно значущих завдань. Теорія та практика державного управління, 2015. № 3 (50). С. 70–76.
2. Пророчук. М. В. Механізми і форми взаємодії влади і бізнесу в реалізації інфраструктурних проектів. Інвестиції: практика та досвід, 2020. № 23. С. 163–168.
3. Узунов Ф. В. Види взаємодії бізнесу з органами державної влади та управління. Державне управління: удосконалення та розвиток, 2013. №8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_8_6 (дата звернення 13.05.2020).
4. Стан здійснення державно-приватного партнерства в Україні. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnennia> (дата звернення 02.09.2021).

Вікторія Ткаченко,

аспірантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, начальник відділу оцінки ефективності регіональної політики Головного управління координації та оцінки ефективності регіональної політики Директорату регіональної політики Міністерства розвитку громад та територій України

Victoriia Tkachenko,

postgraduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Head of Unit on assessing efficiency of regional policy of Main Department of regional policy coordination and assessing its efficiency of the Directorate of Regional Policy, Ministry of Communities and Territories Development of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9011-3209>

Науковий керівник: Володимир Вакулєнко, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТРАНСФЕР ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНУ

TRANSFER OF EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT POLICY TO UKRAINE

This Thesis is devoted to the use of policy transfer approach as analysis method of studying implementation of European regional policy standards to Ukraine. Author key findings define that «policy transfer» approach may be practically used for researching and describing of essence, features, results and efficiency of cooperation between Ukraine and international organizations in the sphere of regional development.

Author focuses in modern system of the state regional policy of Ukraine established since signing of the association agreement between Ukraine and European Union in 2014 and further adoption of the Law «On the Grounds of the State Regional Policy in Ukraine».

Author affirms that the framework of regional development in Ukraine is still corrected, updated and advanced currently not based on the internal domestic factors or election programs of political parties as in other EU countries, but throughout the external influence lead by international organizations such as EU, OECD, UN and others.

In conclusions author emphasize how to use «policy transfer» approach for evaluation of efficiency of Ukraine's cooperation with international organizations on regional development.

Keywords: *policy transfer, embedment of European regional policy, regional development policy; regional development strategy; decentralization; EU regional development assistance, Organization of Economic Development and Cooperation (OECD).*

Трансфер політики регіонального розвитку являє собою підхід, описаний в роботах західних науковців [1], [2], [5], які вивчають досвід впровадження систем управління регіональною політикою на основі міжнародних стандартів, прийнятих на рівні Європейського Союзу (ЄС), Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Ради Європи (РЄ), Організації об'єднаних націй (ООН) тощо.

Щоб краще уявити для чого використовують поняття про «трансфер політики», описуючи ті, чи інші секторальні реформи, варто скористатися більш простим терміном «труднощі перекладу». Саме так вітчизняні фахівці, експерти, громадськість найчастіше сприймає більшість досліджень, що стосуються необхідності впровадження рекомендацій тих чи інших міжнародних організацій по створенню чи покращенню функціонування системи

регіональної політики в Україні. Під «труднощами перекладу» маються на увазі управлінські системи та підсистеми певної секторальної політики, усталені в розвинених країнах, які пропонується імплементувати шляхом «трансферу» в системи публічного управління країн, що розвиваються. Вони часто погано адаптовані, не враховують місцевої специфіки та орієнтовані на системи публічного управління, що мають відмінності в законодавстві та управлінських підходах. Для подолання «труднощів перекладу» західні науковці вже більше ніж 20 років пропонують використовувати концепцію «трансферу політики», адже вона надає практичний інструментарій для дослідження взаємодії між суверенними державами та міжнародними організаціями щодо секторальних політик.

На прикладі трансферу європейської регіональної політики в Україну розглянемо як слід уникати «труднощів» при імплементатії європейських стандартів. За вихідну модель пропонується взяти серію досліджень представлених європейськими науковцями у сфері впливу трансферу політики в різних країнах на регіональний та місцевий розвиток та міське планування [1]. Науковці досліджували мотивацію учасників «трансферу політики», результати взаємодії між ними, механізми і вплив, а також зміни, що відбулись в наслідок такої взаємодії.

Методологія «трансферу політики» привертає увагу практиків насамперед тим, що дозволяє дослідити і систематизувати процес передачі стандартів секторальної політики у визначеній сфері з міжнародного на національний рівень, визначити на основі об'єктивних фактів ефективність національної політики держави-об'єкта трансферу. Завдяки збору інформації створюється ґрунтовна емпірична база для порівняння. Наприклад, у 2020 році було опубліковано спільне дослідження Школи публічної політики Будапешту (Угорщина), Федерального університету Сан Паоло (Бразилія) і Університету Карлтон (Канада) про використання концепції «трансферу політики» у міжнародному вимірі для аналізу політики регіонального розвитку в Бразилії і Китаї [6]. Дослідження містить висновок про те, що «крок за кроком, трансфер політики призводить до прокладання стежинки (path) тривалого обміну знанням» [6].

Дослідження трансферу політики регіонального розвитку в Україні, насамперед, слід починати з 2014 року, коли була підписана і набула чинності Угода про асоціацію між Україною та ЄС [8]. Ця рамкова угода встановила критерії зближення регіональної політики України до стандартів ЄС, зокрема, у сфері регіональної статистики (ст. 357), управління захистом навколишнього середовища на регіональному рівні (ст.ст. 361, 362), управління регіональною інфраструктурою, насамперед, Транспортної панелі Східного партнерства, транспортного коридору Європа – Кавказ – Азія (ТРАСЕКА), Бакинського процесу та інших транспортних ініціатив (ст.368).

Рамки трансферу європейської політики регіонального розвитку в Україну більш детально сформульовано в главі 27 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Саме в положеннях цієї глави встановлено обов'язок України брати участь у співробітництві з ЄС щодо методів формування та реалізації регіональних політик, зокрема багаторівневого управління і партнерства, з особливим наголосом на розвитку відсталіх територій та на територіальному співробітництві, при цьому створюючи канали зв'язку, активізуючи обмін інформацією між національними, регіональними та місцевими органами влади, соціально-економічними утвореннями, а також представниками громадянського суспільства.

Досить важливим елементом трансферу європейської політики регіонального розвитку в Україну є положення статті 357 Угоди про асоціацію, яка закріплює рамки співробітництва по впровадженню реформи регіональної статистики. Про трансфер свідчать також окремі перехідні положення цієї угоди, де передбачено обов'язок України надавати Європейській Комісії показники валового внутрішнього продукту на душу населення, гармонізовані до

рівня NUTS II (європейська номенклатура територіальних одиниць (Nomenclature of Territorial Units for Statistics)). Мова йде про показники регіонального валового продукту, оскільки NUTS II застосовується для позначення провінцій, департаментів або урядових округів, на кшталт українських областей [7, с.26]. Як свідчить дослідження Ертугал, Туреччина також пройшла чималий шлях трансферу політики регіонального розвитку ЄС під час першого президентства Р. Ердогана у 2001 році [2]. В довготривалій перспективі, те що починалось в Туреччині як трансфер політики вирівнювання диспропорцій, призвело до зсуву у бік ОЕСР, де «трансфер політики» фокусується більше на пошуку юрисдикцій для вивчення схожих практик формування і реалізації політики регіонального розвитку. Іншими словами, «ЄС створив і запустив процес триваючого навчання на рівні публічного управління Туреччини» [2].

На сьогодні, сучасна система державної регіональної політики в Україні є відносно сталою і прогнозованою. Вона відповідає рамкам Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і функціонує у незмінному вигляді з 2015 року та базується на Законі України «Про засади державної регіональної політики» [9].

Важливим інструментом регіонального розвитку в Україні є Угода про фінансування Програми підтримки секторальної політики – Підтримка регіональної політики України, укладена у 2014 році між Урядом України та Європейською Комісією.

Вказані рамки державної регіональної політики в Україні є наслідком співпраці України з ЄС, яким в попередні десятиліття напрацьовано рамки стандартів в цій сфері. Прагнення України імплементувати європейські стандарти у сфері регіональної політики, з метою подальшого вступу до ЄС, визнані в доповіді Комітету регіонів ЄС «Регіональний розвиток в Україні: пріоритетні дії щодо децентралізації» [5].

Дослідження «трансферу політики» показує, що об'єктивно існують механізми передачі політики між відмінними системами публічного управління в різних юрисдикціях. Такі механізми використовують набір спільних принципів, які можна описати на практиці. Наприклад, Роуз [4] досліджуючи трансфер політики в рамках винайденого ним методу «усвідомлення уроків», розглядав питання про те, за яких обставин та до якої міри конкретна секторальна політика, що є успішною в одній країні, може бути предметом трансферу до іншої країни [4].

Створивши покрокову теоретичну модель трансферу політики регіонального розвитку, можна зробити наступні висновки. Так, Україна є «імпортером» європейської політики регіонального розвитку, через її постійно зростаючу участь в міжнародних та супер-національних формах управління за допомогою політичних трансформаційних процесів, таких як європейська інтеграція та інтернаціоналізація. На даний час Україна знаходиться на стадії оцінки результатів впровадження запозиченої раніше європейської моделі регіонального розвитку. Попереду оцінка, адаптація і розвиток цієї моделі, пристосування її до національного контексту в умовах децентралізації.

Європейський Союз у процесі трансферу політики регіонального розвитку в Україну виступає у якості «експортера», що являє собою потужну платформу, через яку здійснюється розподілення секторальних ідей поміж країнами-учасниками. Разом з тим, головною передумовою для «трансферу політики» завжди виступає політична воля країни-імпортера. Саме протягом існування сприятливого періоду для прийняття політичних рішень проводиться трансфер політики регіонального розвитку в Україні, який почався з моменту підписання Угоди про асоціацію і триває донині. Трансфер політики регіонального розвитку може бути політично успішним, оскільки за певних умов він приносить користь політичним партіям, які, маючи повноту політичної влади, здійснюють такий трансфер. З іншого боку, «трансфер політики» приносить користь також і адміністративній складовій публічного управління, яка отримує достатньо широкий і диференційований набір інструментів і практик, що дозволяють

планувати, координувати і реалізовувати регіональну політику як на національному, так і на регіональному рівні.

Список використаних джерел

1. Dąbrowski, M., Musiałkowska, I., & Polverari, L. (2018). EU–China and EU–Brazil policy transfer in regional policy. *Regional Studies*, 52(9), 1169–1180. URL: <https://doi.org/10.1080/00343404.2018.1431389>
2. Ertugal, E. (2018). Learning and policy transfer in regional development policy in Turkey. *Regional Studies*, 52(9), 1181–1190. URL: <https://doi.org/10.1080/00343404.2017.1417582>
3. Rose, R. (1991). What is Lesson-Drawing? *Journal of Public Policy*, 11(1), 3-30. URL: <https://doi.org/10.1017/S0143814X00004918>
4. Regional Development in Ukraine: Priority Actions in Terms of Decentralization. European Committee of Regions, 2017. URL: https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/Regional_development_Ukraine.pdf
5. Stone, D., Porto de Oliveira, O., & Pal, L. A. (2019). Transnational policy transfer: the circulation of ideas, power and development models. *Policy and Society*, 39(1), 1–18. URL: <https://doi.org/10.1080/14494035.2019.1619325>
6. Європейський досвід запровадження номенклатури територіальних одиниць для статистики (NUTS) та перспективи для України / Л. Приполова // Віче. 2013. № 12. С. 26–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2013_12_10
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони {Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014}. Дата оновлення: 05.09.202. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/print
8. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. Дата оновлення: 05.09.202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19/print>

Ярослав Чепурко,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yaroslav Chepurko,

postgraduate student at the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5395-7493>

Науковий керівник: **Василь Купрійчук**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИМИ ОРГАНАМИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

INTERACTION BETWEEN STATE AUTHORITIES AND LOCAL GOVERNMENT BODIES WITH ADVISORY AND ADVISORY BODIES IN THE PROCESS OF FORMATION AND TREATMENT

Advisory bodies in the public administration system are a common form of interaction between public authorities and local governments with civil society institutions or citizens in the formation and implementation of socio-humanitarian policy. Such bodies can be created both at the national level (by governments, executive bodies, less often by parliaments and presidents) and at the local level (local self-government bodies, communities, non-governmental organizations). Their functioning is theoretically designed to correct the shortcomings of representative liberal democracy in the formation and implementation of socio-humanitarian policy and to bring civil society directly involved in political and socio-humanitarian decisions. At the same time, practice shows that the results of public advisory bodies in the public administration system do not always meet such expectations. Funding of such bodies from the state or local budget significantly depends on their work, turns them into state-public ones. At the same time, there is a view that the creation of public advisory bodies, deprived of budget funding, does not expand, but limits the capabilities of such bodies.

Keywords: public authorities, local governments, advisory bodies, public administration, socio-humanitarian policy.

Консультативно-дорадчі органи у системі публічного управління є поширеною формою взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства чи громадянами у формуванні та реалізації соціогуманітарної політики. Такі органи можуть створюватися як на національному рівні (урядами, органами виконавчої влади, рідше – парламентами і президентами), так і на рівні місцевого (органами місцевого самоврядування, громадами, недержавними організаціями). Їх функціонування теоретично покликане виправити недоліки представницької ліберальної демократії у формуванні та реалізації соціогуманітарної політики та наблизити громадянське суспільство до безпосередньої участі у прийнятті політичних та соціогуманітарних рішень. Водночас практика свідчить, що результати діяльності громадських консультативно-дорадчих органів у системі публічного управління не завжди відповідають таким очікуванням. Фінансування таких органів з державного чи місцевого бюджету суттєво узалежнює їх роботу, перетворює на державно-

громадські. Водночас є погляд, що створення громадських консультативно-дорадчих органів, позбавлених бюджетного фінансування, не розширює, а обмежує можливості таких органів [1].

У Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки визнано необхідність підвищити присутність інститутів громадянського суспільства у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування задля забезпечення реальної участі населення в управлінні місцевими справами, в тому числі і у формуванні та реалізації соціогуманітарної політики. Адже відсутність якісної та ефективної комунікації призводить до нелегітимних рішень в управлінні та, як наслідок, розчарування і зростання протестних настроїв у суспільстві [2].

Найбільш поширеною та системною формою взаємодії органів державної влади та організаціями громадянського суспільства на сьогодні є громадські ради, які визначаються як колегіальні виборні консультативно-дорадчі органи, утворені для: забезпечення участі громадян в управлінні державними справами в розвитку соціогуманітарної сфери; здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади; налагодження ефективної взаємодії зазначених органів з громадськістю; урахування громадської думки під час формування та реалізації соціогуманітарної політики [3].

Сьогодні в Україні сформовано розгалужену систему громадських рад при органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, які мають можливість більш ефективно використовувати професійний потенціал представників неурядових структур щодо формування і реалізації соціогуманітарної політики.

У багатьох областях громадські ради стають центром концентрації громадської активності та вияву нових громадських ініціатив.

Також поширеною практикою при місцевих органах виконавчої влади є створення низки консультативно-дорадчих та експертних органів, консультаційних груп та незалежних комісій, які найчастіше носять представницький характер різних груп громадськості.

Попри ці позитивні приклади найбільшою практичною проблемою є низький вплив громадських консультативно-дорадчих органів на ухвалення рішень. Великою мірою це зумовлено тим, що пропозиції громадських консультативно-дорадчих органів переважно мають рекомендаційний характер, і їх врахування чи неврахування залежить від позиції керівництва місцевого органу виконавчої влади чи місцевого самоврядування [4].

Основними причинами, що стримують або гальмують взаємодію органів влади з організаціями громадянського суспільства є:

- низька активність та інертність ОГС, відсутність узгодженості та взаємодії між різними громадськими об'єднаннями;
- недосконалість нормативно-правових, законодавчих актів в частині повноважень органів місцевого самоврядування;
- недостатній рівень матеріального заохочення;
- формалізований характер і незначний ефект діяльності існуючих механізмів взаємодії влади та громадськості;
- відсутність довіри до державної влади з боку громадськості тощо [4].

Отже на регіональному рівні співпраця між владою та організаціями громадянського суспільства у формуванні та реалізації соціогуманітарної політики стала більш інтенсивною та набула різноманітних форм: від залучення фінансових ресурсів та експертного потенціалу організацій громадянського суспільства для вирішення проблемних питань, до залучення їх до розробки соціогуманітарних рішень.

Список використаних джерел

1. Реформа системи державного управління та місцевого самоврядування в Україні: стан, виклики, перспективи здійснення: наук. доп. /авт. кол.; за заг. ред. В. С. Куйбіди. Київ : НАДУ, 2018. – 180 с.

2. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки: затверджено Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/682016-19805>

3 Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 3 листопада 2010 р. № 996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

4. Руденко А.Ф. Основні форми та напрями взаємодії органів державної влади з організаціями громадянського суспільства в Україні на регіональному рівні. URL: <http://old.niss.gov.ua/content/article>

УДК 910.3

Сергій Шинкаренко,

*аспірант Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Генеральний Директор ТОВ «Логос Девелопмент Груп»*

Sergiy Shynkarenko,

*graduate student of Odessa National I.I. Mechnikov University,
CEO Logos Development Group*

Науковий керівник: Вікторія Яворська, доктор географічних наук, професор Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ПОШУК ЕФЕКТИВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ВЕЛИКИХ МІСТ УКРАЇНИ

FINDING AN EFFECTIVE ECONOMIC MODEL OF DEVELOPMENT OF LARGE CITIES OF UKRAINE

Trends in population growth and the relocation of economic centers to large cities will lead to an increase in demand for urban real estate. Therefore, cooperation between governors and developers is becoming increasingly important. At the moment, it is most profitable for a developer to build residential and commercial properties, such as offices and shopping centers. All other types of real estate and infrastructure are built at the expense of the local or state budget. It is necessary to develop a model of development of large cities, where developers will take main role and cities will develop organically and will be attractive for living.

Keywords: *development, infrastructure, investment, residential.*

Тренди зростання кількості населення та зміщення економічних центрів у великі міста призведе до збільшення попиту на міську нерухомість. Тому, дедалі зростаючого значення набуває інститут девелоперів. На даний момент для девелопера найбільш рентабельно будувати квартири та апартаменти, на другому місці офіси та торговельні центри. Всі інші об'єкти нерухомості та інфраструктури будуються за рахунок місцевого або державного бюджету, та в недостатній кількості. Тому необхідно розробити модель соціально-економічного розвитку міст, за якої девелоперам буде вигідно працювати незалежно від виду нерухомості та міста будуть органічно розвиватись і будуть привабливими для проживання.

Середній темп введення в експлуатацію нового житла в місті Києві та його агломераціях складає 2 млн кв. м. щорічно. За умови збереження такого темпу будівництва, житловий фонд міста збільшиться в два рази через тридцять років. Без відповідного розвитку та відновлення міської інфраструктури таке збільшення призведе до погіршення якості життя в місті та в цілому до зниження інвестиційної привабливості регіону.

Рис. 1. Темпи введення житла в експлуатацію 2012–2020 р. Київ. Державна служба статистики України

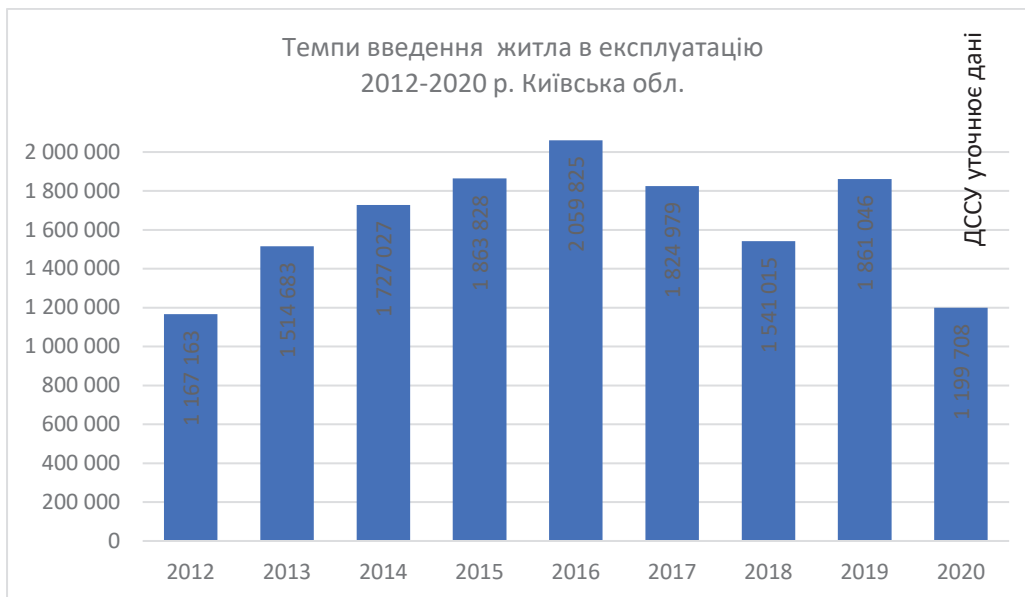

Рис. 2. Темпи введення житла в експлуатацію 2012–2020 р. Київська область. Державна служба статистики України

В таких умовах основні акценти розвитку регіональної політики повинні бути зосередженими на залученні до в інтенсивного процесу будівництва інфраструктури максимального числа стейкхолдерів.

На сьогодні регулювання розвитку міста здійснюється на основі генерального плану міста та видачі містобудівних умов та обмежень. Цих механізмів недостатньо для забезпечення прийняттого рівня розвитку інфраструктури.

В багатьох презентаціях та планах фігурують один показник – більше 70% населення будуть проживати в містах уже в найближчому майбутньому, більше того існує думка, що через 50 років у світі замість 200 країн в сучасному розумінні, буде існувати 600 міст, де зосередиться життя на планеті Земля². Тому сучасні міста потребують значного оновлення, їх називають забрудненими, закоркованими, антисанітарійними, неефективними, небезпечними та неінформованими.

Розвиток інфраструктури в містах повинен вирішити ключові проблеми міста:

Безпека – потрібно покращити реакцію на злочини та надзвичайні ситуації

Транспорт – потрібно покращити дорожню ситуацію, паркування, логістику, забруднення повітря, корки

Енергоресурси – потрібно відновлення системи постачання ресурсів та будівництво енергоефективних та відновлювальних технологій

Економіка – потрібно створення робочих місць та підвищення інвестиційної привабливості регіону

Обслуговування населення – потрібно створення публічних осередків міста та рекреаційних об'єктів.

Отже, основним трендом регіональної політики буде залучення девелоперів до будівництва інфраструктури. Але, потребує дослідження питання економічної доцільності для останніх значних додаткових витрат. Тому пошук дієвого механізму за якого інвестиції в об'єкти інфраструктури набудуть рівної або більшої інвестиційної привабливості, ніж будівництво житла та/або комерційних приміщень стає наріжним каменем регіональної політики.

Список використаних джерел

1. Джермен Галегуа, Розумні міста, 2021
2. Максим Бахматов, <https://nv.ua/ukr/kyiv/naykrashchi-mista-svitu-kijiv-potrapiv-do-100-naykrashchih-mist-rozsliduvannya-bahmatova-novini-kiyeva-50164295.html>
3. Edward L. Glaeser, Triumph of the City: How Our Greatest Invention Makes Us Richer, Smarter, Greener, Healthier, and Happier, 2012

Посилання у тексті

Власні розрахунки на підставі даних Головного управління статистики у місті Києві

Сергій Медведєв, <https://www.svoboda.org/a/29420836.html>

Вячеслав Яковлев,

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заступник начальника відділу технічного нагляду впровадження проектів будівництва Департаменту регіонального розвитку Київської обласної державної адміністрації

Vyacheslav Yakovlev,

Applicant for higher education of the second (master's) level Taras Shevchenko National University of Kyiv Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Deputy Head of the Department of Technical Supervision of Construction Projects Implementation of the Department of Regional Development of the Kyiv Regional State Administration

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ МІСТ ТА РАЙОНІВ: ДИНАМІКА ЗМІН

LOCAL BUDGETS OF CITIES AND DISTRICTS: DYNAMICS OF CHANGE

One of the main tasks of a certain decentralization of power and financial powers is the formation of financially fully self-sufficient territorial communities both in terms of intensifying their economic development and in the direction of effective organizational features of public services.

Given the actual loss of a certain «vertical» of management, it is also worth paying attention to the peculiarities of the functioning of different cities of regional importance, districts and TG in matters of establishing their relations and development of the region as a whole.

Estimation of efficiency of expenses of social and economic development of TG should be carried out in three stages:

Stage 1 is the priority of expenditures of socio-economic development of TG;

Stage 2 is the ratio of socio-economic development expenditures to TG's own revenues;

Stage 3 is the ratio of socio-economic development expenditures to transfers.

This assessment will reflect the real state of development of TG.

Одним із головних завдань певної децентралізації владних і фінансових повноважень є формування фінансово повністю самодостатніх територіальних громад як в частині активізації їхнього економічного розвитку, так і в напрямку ефективно-організаційної особливості надання суспільних послуг населенню. Вже перші результати адміністративно-територіальної децентралізації досить суперечливі, так як створенні громади відрізняються за чисельністю населення, кількістю рад, що об'єднали у своєму складі, площею, фінансовими ресурсами, які акумулювали для виконання своїх завдань. З огляду на фактичну втрату певної «вертикалі» управління, також варто звернути увагу на особливості функціонування різних міст обласного значення, районів та ТГ в питаннях налагодження їхніх взаємовідносин і розвитку області загалом.

Наприклад, впродовж 2015–2018 рр. доходи місцевих бюджетів Центрального регіону (Вінницька, Кіровоградська, Полтавська та Черкаська області) характеризувались значною диференціацією як в динаміці, так і розрізі бюджетів різних рівнів публічного управління. Так, приміром, у 2015 р. рівень загальнодержавних податків і зборів в розрахунку на мешканця варіював від 780 грн. у Черкаській області до 1233 грн. у Полтавській області на рівні районів, така ж ситуація була характерною і для міст обласного значення, проте з меншим рівнем між-обласної варіації. У 2018 р. ситуація змінилась в напрямку зростання рівня загальнодержавних податків і зборів на рівні міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад. Цілком закономірною тенденцією упродовж 2015–2018 рр. по Центральному регіону (як і в

інших регіонах України) є нарощення фінансового потенціалу міст обласного значення. Так, у Вінницькій області загальнодержавні податки і збори зросли у 2,8 раза, місцеві податки і збори – у 1,9 раза, по неподаткових надходженнях суттєвого зростання не відбулося, при цьому позиція районів дещо ослабла з огляду на створення та функціонування ТГ. Відмітимо, що ТГ Центрального регіону займають лідируючі позиції в рейтингу фінансової спроможності, в першу чергу з огляду на вищий рівень концентрації бюджетоутворюючих підприємств в регіоні загалом. Серед важливих завдань бюджетної децентралізації є зменшення рівня фінансової залежності місцевих бюджетів від зовнішніх джерел фінансування, в першу чергу, дотаційної залежності. Застосування протягом тривалого часу методу балансування, інструментом якого була дотація вирівнювання, призвело до зростання частки дотаційних бюджетів. Так, у до-реформений 2014 р. 16 із 21-го (або 76,2%) міста обласного значення Центрального регіону України отримали дотацію вирівнювання. Внаслідок бюджетної децентралізації частка бюджетів-донорів у Центральному регіоні зросла у 2017–2018 рр., порівняно із 2014 р., з 23,8% до 45,% [1].

Можливість територіальних одиниць сформувати додатковий фінансовий ресурс, з поміж іншого, дозволило: 1) активізувати інвестиційну діяльність, як за рахунок коштів місцевих бюджетів, так і за рахунок різних джерел інвестування, зокрема, вітчизняні та іноземні інвестори відреагували на підвищення фінансового потенціалу окремих міст та районів відповідним вливанням капіталовкладень; 2) при незмінно високому рівні фінансування капітальних інвестицій за рахунок підприємств та організацій (67–71% у 2015–2018 рр. 39), збільшити частку капітальних інвестицій за рахунок місцевих бюджетів – з 2,6% у 2014 р. до 9,2% у 2017 р. та 8,7% – у 2018 р. Структурний зріз функціональних видатків міст обласного значення та районів Центрального регіону у 2015 р. характеризувався подібністю, проте у 2018 р. ситуація кардинально змінилась з огляду на:

- загальні тенденції посилення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, що дозволило підвищити рівень видатків, в першу чергу, на рівні міст обласного значення, які з 2015 р. функціонували за новими фінансовими правилами;

- створення та функціонування ТГ, що акумулювали частину фінансового ресурсу, послабивши таким чином позицію районів, до яких вони раніше належали;

- невпорядкованим механізмом розподілу повноважень, дублюванням функцій між районами та ОТГ, особливо катастрофічною є ситуація на територіях, де ОТГ покривають весь район;

- значне зростання обсягу фінансування субсидій (більшою мірою соціального характеру), що відображається у збільшенні їх частки на рівні районів і міст обласного значення [2].

Також варто звернути увагу на інтенсифікацію різних процесів економічного розвитку конкретно на рівні міст обласного значення та ТГ, так як зафіксовано вищі темпи приросту їх видатків на економічну діяльність в порівнянні із районами. І це дозволяє зробити висновок щодо успішності бюджетної децентралізації у частині локалізації цілей економічного розвитку. А неефективне використання фінансово-економічного потенціалу ТГ, поглиблюватиме суперечності їх соціального і економічного розвитку. В зв'язку з цим необхідно проведення більш ґрунтованого аналізу функціонування ТГ у частині взаємозв'язку їхнього фінансового потенціалу і забезпечення суспільних послуг. Для подальшого аналізу важливим є детермінація напрямів фінансування видатків і з'ясування ролі власних доходів та трансфертів в забезпеченні основних напрямів функціональних видатків ТГ.

Оцінка ефективності видатків соціально-економічного розвитку ТГ слід проводити у три етапи:

- 1 етап – це пріоритетність видатків соціально-економічного розвитку ТГ;

2 етап – це співвідношення видатків розвитку соціально-економічного до власних надходжень ТГ;

3 етап – це співвідношення видатків розвитку соціально-економічного до трансфертів.

Дана оцінка відобразить реальний стан розвитку ТГ.

Список використаних джерел

1. Соціально-економічний розвиток територіальних громад Центральної України в умовах децентралізації науково-аналітична доповідь. Національна академія наук України. Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долінського НАН України» Львів – 2019. 270 с.

2. Державна казначейська служба України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index> (дата звернення: 09.02.2021)

ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

УДК 35.088.6:378.014](100)

Юрій Нестеряк,

доктор наук з державного управління, в.о. завідувача кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuriy Nesteryak,

Doctor of Public Administration, Acting Head of the Department of Information Policy Management of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2333-5965>

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ В ОСВІТІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE EDUCATION OF CIVIL SERVANTS

The practice of developed countries of Europe and the world testifies to the expediency of functioning of a specialized educational institution, which provides training, retraining and advanced training of public servants at the national level. EU governments have set up and regulate educational institutions that specialize in the professional training of government officials. This ensures that relevant educational and research services are brought closer to the needs of society and the public administration system. The author reveals the peculiarities of cooperation with international partners in the educational process of civil servants and local government officials training at the Institute of Public Administration and Self-Government under the Cabinet of Ministers of Ukraine, The National Academy of Public Administration under the President of Ukraine and the newly established Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Keywords: *education, public administration, public service, training and retraining of public servants.*

Практика розвинених країн Європи і світу свідчить про доцільність функціонування спеціалізованого навчального закладу, який забезпечує на загальнонаціональному рівні підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації публічних службовців. Уряди країн ЄС створили та регулюють діяльність освітніх установ, що спеціалізуються на професійному навчанні службовців органів влади. Це забезпечує наближення відповідних освітніх та наукових послуг до потреб суспільства та системи публічного управління.

Ще Указом Президента України №126 від 4 березня 1992 року було створено Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України на базі Республіканського інституту підготовки менеджерів при Кабінеті Міністрів України [1]. Першими співдиректорами Інституту призначено Б.Кравченка та В.Свінціцького. За зразок було взято французьку Національну школу адміністрації (фр. École nationale d'Administration, ENA) та адаптовано до умов України.

Головними завданнями новоствореного державного вищого навчального та науково-дослідного закладу визначено: підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів для органів законодавчої і державної виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування; підготовку керівних кадрів для підприємств державного сектору економіки; проведення на-

укових досліджень з питань теорії та практики державного управління, місцевого та регіонального самоврядування. *Інститут також мав можливість здійснювати підготовку кадрів для інших держав на основі двосторонніх та багатосторонніх угод.*

Слухачами Інституту могли бути народні депутати України, відповідальні працівники Секретаріату Верховної Ради України, Адміністрації Президента України, апарату Кабінету Міністрів України, міністерств і відомств, керівні працівники обласних, Київської і Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, органів місцевого та регіонального самоврядування, а також особи з вищою освітою за направленням організацій. Тож випускники Інституту зобов'язувалися відпрацювати в структурах законодавчої і державної виконавчої влади певний строк, що конкретно визначається відповідними органами.

Указом Президента України № 398/95 від 30 травня 1995 року «Про систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців» на базі Інституту утворено Українську Академію державного управління при Президентові України, якій згодом надано статус Національної [2].

Впродовж свого існування Національна академія підтримувала партнерські зв'язки з понад 30 іноземними й міжнародними інституціями із 22 країн світу, брала участь у реалізації 9 міжнародних проектів та програм співробітництва. Національна академія була членом 6 міжнародних організацій: Мережі інститутів і шкіл державного управління країн Центральної та Східної Європи (NISPAsee), Міжнародного інституту адміністративних наук (IIAS), Міжнародної асоціації шкіл та інститутів управління (IASIA), Навчальної мережі глобального розвитку Світового банку (GDLN), Мережі директорів інститутів та шкіл державного управління Європейського Союзу (DISPA), Глобальної мережі шкіл врядування Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD Global Network of Schools of Government).

Саме за міжнародної технічної допомоги Уряду Канади та за участю Світового банку в закладі було створено Центр дистанційного навчання, який став першим в Євроазіатському регіоні центром Навчальної мережі глобального розвитку [3].

5 листопада 2020 року Указом Президента України № 486/2020 Національну академію державного управління при Президентові України (разом з Дніпропетровським, Львівським, Одеським, Харківським регіональними інститутами державного управління) передано до сфери управління Міністерства освіти і науки України.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2021 року № 316 «Про реорганізацію закладів освіти» Національну академію реорганізовано, а на її базі рішенням Вченої ради КНУ імені Тараса Шевченка ухвалено рішення про створення Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Тож Інститут продовжує розвиток співробітництва з міжнародними партнерами задля інтеграції у європейський і світовий освітній простір, використання світових здобутків публічного управління, актуалізації навчальної системи та навчальних програм, наукових досліджень та експертно-аналітичної діяльності у сфері публічного управління та адміністрування. Свідченням цього є участь у конференції наших польських партнерів з Університету ім. Адама Міцкевича в Познані та Вищої школи управління охороною праці (м. Катовіце).

Список використаних джерел

1. Про створення Інституту державного управління і самоврядування. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/126/92#Text>
2. Указ Президента України. ZakonOnline, 2021. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/177262__524387
3. Про Національну академію. Національна академія державного управління при Президентові України. URL: <http://academy.gov.ua/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=18>

Йошіхіко Окабе,

доктор економічних наук, доктор історичних наук, професор, директор Центру міжнародних обмінів Університету Кобе Гакуїн, президент Асоціації українців Японії

Yoshihiko Okabe,

Doctor of Economics, Doctor of History, Professor, Director of the International Exchange Center, Kobe Gakuin University, President of the Japanese Association of Ukrainian Studies

<https://orcid.org/0000-0001-6438-6908>

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД ЯПОНІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF ECONOMIC POLICY: THE EXPERIENCE OF JAPAN FOR UKRAINE

Today, the works of Ukrainians and Ukrainian Japanese are not very well known in Japan and Ukraine. Examples of activities of Ukrainian pioneers who fell in love with Japan are considered.

Studying the Japanese experience of economic development and politics is important not only for Ukrainians, but also for the Japanese, because even some Japanese did not understand the whole picture of the Japanese economy.

There are similarities between Japan and Ukraine, they have continuity and a gap. You can find the best way to develop Ukraine by studying the example of Japan in this direction.

Keywords: *economic policy, experience, Japan, Ukraine.*

Перші українці приїхали до Японії в 1914 році, серед яких був Василь Єрошенко, сліпий поет, а також – Королів Василь Костянтинович, один із засновників Української Центральної Ради, котрий видав для дітей та юнацтва роман «Чмелик» (Прага, 1920). Він описав в цій книзі свій візит до Японії.

У 1916 році українська трупа Кармелюка-Каменського відвідала Японію. Ця українська трупа в 1915 року у Владивостоці знялася разом з Мацуєм Сумако, національною актрисою Японії.

У 1926 р. у Харкові вийшов перший підручник японської мови в Україні Пущенко Федіра. У той самий період фон Віккен Трохім Василевич, який був українцем німецького походження, викладав у Японській військовій академії та був автором книги з граматики японської розмовної мови.

У Маньчжурській імперії, заснованій у 1931 р., проживало багато українських діаспор. Зокрема, Іван Світ, організатор Української видавничої спілки, випускав українську газету «Маньчжурський вісник» у Харбіні між 1932 та 1937 роками.

Імперія була маріонетковою нацією Японії, тому українцям потрібно було розмовляти з японськими чиновниками, які правили Маньчжурією, для цього їм потрібно було надрукувати словник. Як наслідок з'явився „Українсько-Ніппонський Словник» (Ніппон – означає Японія), опублікований у 1944 році в Харбіні, в Маньчжурії. Цей словник перший і єдиний українсько-японський словник. Автор словника Василь Одинець. Він українець, студював у Східному інституті в Харбіні. Інший автор – Анатоль Діброва, але, це ймовірно, псевдонім, його справжнє ім'я Квітченко Анатолій Петрович.

На сьогодні доробки такого роду українців та українських японістів не дуже відомі в Японії та в Україні. Я хотів би присвятити ці тези цим українським піонерам, які полюбили Японію.

Чому ми вивчаємо японський досвід розвитку економіки та політики? Це важливо не тільки для українців, але і для японців, оскільки навіть деякі японці не зрозуміли всієї картини японської економіки.

Зараз Японія є членом групи G7 і однією з економічно високорозвинених країн. Але цей прогрес існував не завжди, бо в її історії було багато промислових розривів.

Як говорили Майкл Піоре та Чарльз Фредерік Сабель у «Другому промисловому поділі», японська економіка розвивалася не лише як «система масового виробництва», але і як «гнучка спеціалізація». Наприклад, одним простим доказом цього є те, що японська компанія Toyota може продавати автомобілі високої якості по всьому світу, з іншого боку, автомобіль має багато електроприлади та функцій, навіть таких, що ми не можемо використати всі з них.

Система японської економічної політики також має різноманітність. Багато японських економічних істориків вважають, що фундаментальна система формування економічної політики не змінилася з 1940 по 2000 рік. Японська економічна система, яка була основою для того, щоб привести післявоєнну японську економіку до японського економічного дива, була створена близько 1940 року, економіка післявоєнного періоду була успадкована після другої світової війни, навіть незважаючи на те, що Японія програла війну США. Окупаційна армія США реформувала японську політичну систему, включаючи статус Імператора. Тож, в Японії є безперервність та розрив у різних сферах, включаючи розробку політики.

Це є схожістю між Японією та Україною. Україна також має спадкоємність і розрив до і після часів СРСР. В Україні досі є деякі частини старих економічних та політичних систем від СРСР, а також в Україні є нова система, заснована на ринковій економіці.

Який шлях найкращий для України? Я не можу надати найкращої відповіді на це питання, але я можу сказати, що ви можете знайти найкращий шлях розвитку України, вивчивши приклад Японії в цьому курсі, оскільки наші дві країни мають схожість, коротше кажучи, наступність та розрив.

Також я сподіваюся на майбутню співпрацю між вашим Інститутом та нашим Університетом. І вітаю з 30-річчям Незалежності України. Слава Україні!

Світлана Горьєва,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Svitlana Horieva,

postgraduate student of Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3859-0523>

Науковий керівник: Тетяна Новаченко, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ

COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND INTERNATIONAL INSTITUTIONS IN THE FIELD OF NUCLEAR USE

In accordance with the Constitution of Ukraine and Ukraine's international obligations, the protection of the population and the environment from possible radiation exposure related to the use of nuclear energy is ensured.

Among the various areas of international cooperation, the multilateral convention mechanisms and instruments to which Ukraine has acceded, including membership in international organizations, occupy an important place. Ukraine is a party to the following important international instruments of the Agency, including: the Convention on Nuclear Safety, the Joint Convention on the Safety of Spent Fuel Management and on the Safety of Radioactive Waste Management, the Convention on Assistance in the Case of a Nuclear or Radiation Accident, the Convention on Early Notification accident, the Convention on the Physical Protection of Nuclear Material, the Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage, etc.

European standards, requirements and values are a priority for Ukraine, as an awareness of the importance of international cooperation of regulatory authorities of European countries to harmonize regulatory requirements for the field of nuclear and radiation safety of Ukraine.

Keywords: *state regulation, international organizations, nuclear and radiation safety.*

У відповідності до Конституції України та міжнародних зобов'язань України забезпечується захист населення і довкілля від можливого радіаційного впливу, пов'язаного з використанням ядерної енергії. Одним з механізмів забезпечення такого захисту є державне регулювання ядерної та радіаційної безпеки шляхом: створення нормативно-правової бази; функціонування органів державного регулювання ядерної безпеки з відповідними повноваженнями та ресурсним забезпеченням; впровадження дозвільного принципу використання ядерної енергії у мирній діяльності; нагляду за веденням дозволеної діяльності; державної експертизи ядерної та радіаційної безпеки; державного контролю за дотриманням режиму нерозповсюдження ядерної зброї; функціонування системи аварійного планування та кризової готовності [2].

Водночас зауважимо, що об'єктивні та обґрунтовані цілі державного регулювання у сфері використання ядерної енергії, маючи раціональний характер, досягається їх узгодженістю й адекватністю потребам, інтересам суспільства та держави в цілому. У цьому контексті актуалізується нормативна функція, як система правових норм, що визначає цілі, завдання, компетенцію органів влади, їх структуру, регламентує відносини в межах організаційної структури державного регулювання, а також урегулювання суспільних відносин.

Вагоме місце серед різноманіття напрямів міжнародного співробітництва посідають багатосторонні конвенційні механізми та інструменти, до яких приєдналася Україна включаючи членство в міжнародних організаціях.

Після схвалення Генеральною Конференцією МАГАТЕ в вересні 2011 року Плану дій з ядерної безпеки Україна приєдналась до ряду ініціатив покликаних вдосконалити національні та міжнародні механізми забезпечення ядерної безпеки [1]. Основні зусилля світової спільноти спрямовані на проведення комплексного аналізу дієвості основоположних міжнародних конвенцій в сфері ядерної безпеки, серед яких Конвенція з ядерної безпеки та Об'єднана Конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим ядерним паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами.

Провідною світовою організацією діяльність якої спрямована на досягнення найширшого використання країнами світу ядерної енергії в мирних цілях, є Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ). МАГАТЕ є міжнародною міжурядовою організацією системи ООН. Україна є державною-засновницею МАГАТЕ і бере участь в роботі Агентства з моменту його заснування в 1957 році [1].

Варто зауважити, що Україна є стороною таких важливих міжнародних інструментів Агентства серед яких: Конвенція з ядерної безпеки, Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами, Конвенція про допомогу у випадку ядерної або радіаційної аварії, Конвенція про оперативне сповіщення про ядерну аварію, Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу, Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду, тощо.

Під час проведення Гаазького Саміту з ядерної безпеки в березні 2014 року Швецією та Норвегією започатковано тристороннє співробітництво з Україною в сфері ядерної безпеки та захищеності спрямованих на забезпечення безпеки та захищеності АЕС України, посилення регулюючого нагляду та контролю за ядерною безпекою та захищеністю, вдосконалення законодавства, як реакція на нові виклики, у зв'язку з анексією Криму, що постали не лише перед Україною але й перед світовою спільнотою.

В 2014 році Україною започаткувало співробітництво з Норвезьким Агентством з радіаційного захисту (NRPA), що передбачають розробку регулюючих вимог щодо безпеки поводження з РАВ перед захороненням та під час остаточного захоронення, підтримку в розробці нормативних документів з питань радіаційного захисту в медицині та з посилення інституційного контролю за урановидобувними та переробними об'єктами [1].

В рамках програми двостороннього співробітництва зі Шведським Агентством з радіаційної безпеки (SSM) триває успішна реалізація спільних проектів, спрямованих на вдосконалення нормативно-правової бази з питань довготермінової експлуатації енергоблоків АЕС України, підтримки функціонування системи обліку і контролю ядерного матеріалу та реалізація проекту співробітництва з Департаментом енергетики США, що спрямована на посилення захищеності в Україні джерел іонізуючого випромінювання.

Особливої ваги в здійсненні міжнародного співробітництва в сфері регулювання ядерної та радіаційної безпеки набувають міжнародні неурядові організації та асоціації. Серед провідних європейських неурядових об'єднань важливе місце посідає Західноєвропейська асоціація ядерних регуляторів – WENRA (Western European Nuclear Regulators Association), яка була заснована на добровільних засадах регулюючими органами країн-членів ЄС та Швейцарії з метою вироблення єдиних стандартів регулювання ядерної та радіаційної безпеки всередині ЄС та напрацювання критеріїв оцінювання регуляторної складової в країнах, які планують приєднатись до ЄС. Україна з 2009 року є асоційованим членом WENRA [1].

Європейські стандарти, вимоги та цінності є пріоритетними для України, як усвідомлення важливості міжнародної співпраці регулюючих органів європейських країн для гармонізації регулюючих вимог для сфери ядерної та радіаційної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Доповідь про стан ядерної та радіаційної безпеки в Україні (1995-2019). URL: <https://snriu.gov.ua/dlya-gromadskosti/shchorichna-dopovid-pro-stan-yadernoyi-ta-radiacijnoyi-bezpeki-v-ukrayini> (дата звернення 01.09.2021).

2. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 01.09.2021).

УДК: 316.422:35:334.7

Анастасія Гринь,

аспірантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anastasia Hryn,

graduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Мілена Кравченко, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ ТА КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

DIFFERENTIAL FEATURES OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS AND CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE CONTEXT OF PUBLIC POLITICS

Involving businesses in addressing socially important issues has become widespread in high-income countries and has given rise to a new business philosophy that focuses not only on maximizing profits but also on companies' direct involvement in addressing social issues and adhering to the principles of sustainability development. The article is devoted to research of theoretical bases of understanding of concepts Social responsibility of business and Corporate social responsibility, and also to a scientific substantiation of expediency of use of these terms at formation of the state policy of involvement of business in participation in a public life of the country. And also the peculiarities of perception of this concept from the point of view of each participant of the process are considered.

Keywords: *social responsibility of business, corporate social responsibility, sustainable development, charitable activities, social initiatives.*

Гострі соціальні проблеми стали неодмінним атрибутом сьогодення не лише в Україні, а й у світі. Відтак, їх вирішенням повинна займатися не лише держава, а й інші учасники суспільних відносин, зокрема і бізнес. Залучення бізнесу до вирішення суспільно важливих питань почало набувати широкого поширення в країнах з високим рівнем розвитку ще з середини минулого століття, що позитивно вплинуло не лише на суспільний розвиток цих країн, а й на поліпшення іміджу бізнесу, підвищення його конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. В результаті чого почала формуватися своєрідна квінтесенція бізнесу – нова філософія ведення підприємницької діяльності, яка зосереджує увагу не лише на отриманні максимального прибутку, а й на безпосередній участі компаній у вирішенні соціальних питань та дотриманні принципів сталого розвитку.

Теоретичні основи розвитку соціальної відповідальності бізнесу стали об'єктом дослідження великої кількості іноземних науковців таких як Г. Боуен, К. Девіс, П. Друкер, А. Керолл, В. Фредерік, Л.Фігліні та ін., а також вітчизняних вчених: Т.Г. Бондарука, В.Г. Бульби, З.І.Галушки, М.В. Третяк, І.О. Ворончак, В.А. Євтушенко, О.В. Кошій, Л.В. Смолий, Н.А.Супрун, Н.О. Щур та інших. Окрім наукового інтересу, тема участі бізнесу в соціальних процесах неодноразово ставала ключовою на міжнародних політико-економічних форумах і програмах, а філософія соціальної відповідальності бізнесу була описана в різноманітних міжнародних документах, одним з яких є Міжнародний стандарт «Керівництво із соціальної відповідальності» (ISO 26000 Guidance on social responsibility, the International Organization for Standardization, 2010).

В працях зазначених вище науковців спостерігається певна неоднозначність у формуванні чіткого визначення залучення бізнесу до вирішення суспільних проблем, а також до його трактування. Одна група вчених називає таку участь корпоративною соціальною відповідальністю (КСВ), інші ж – соціальною відповідальністю бізнесу (СВБ). Причиною таких відмінностей стали принципово різні підходи до розуміння цілей, які переслідує організація. А для побудови на державному рівні дієвого механізму залучення бізнесу до участі в суспільному житті потрібно чітко розуміти сутність, зміст та концепцію політики, яка буде спрямована на підвищення свідомості бізнес структур.

На думку більшості науковців СВБ – це здатність організації або підприємства оцінювати наслідки своєї діяльності для сталого соціального розвитку суспільства, і що це поняття включає в себе екологічні проблеми, соціальну справедливість, правову рівність. Організації зобов'язані проявляти відповідальність у трьох областях – фінанси, вплив їх діяльності на суспільство та зовнішнє середовище, вплив на екологію [1].

На Всесвітньому бізнес-конгресі «За сталий розвиток» Лорд Холм Річард Уатт в доповіді «Making Good Business Sense» використовував наступне визначення: «КСВ – це постійна прихильність бізнесу вести справи на засадах етики та вносити свій внесок в економічний розвиток, водночас покращуючи якість життя своїх працівників та їх сімей як і суспільства в цілому» [2].

Тому, на перший погляд можна зробити висновок, що поняття СВБ та КСВ є тотожними. Але важливо усвідомити як розуміють описану категорію безпосередні учасники процесу:

Переважає більшість підприємців та роботодавців схильні розуміти цю відповідальність передусім як розвиток свого бізнесу, сумлінну сплату податків, дотримання законів і своєчасну виплату заробітної плати своїм працівникам. Окрім цього список можна поповнити уникненням корупції, ефективним веденням бізнесу без пільг і дотацій від держави, забезпеченням прозорості щодо корпоративних фінансів і вимоги прозорості щодо державних фінансів.

Наймані працівники найчастіше трактують соціальну відповідальність бізнесу як відповідальність роботодавця по відношенню до колективу – соціальну політику підприємства, яка включає в себе покращення умов праці, соціальний добробут та додаткові соціальні блага для своїх працівників.

Споживач сприймає соціальну відповідальність бізнесу як вироблення якісної продукції, зменшення її негативного впливу, заохочення споживання лише корисної продукції, не заохочення шкідливих звичок споживачів.

На рівні органів місцевої влади соціальна відповідальність бізнесу трактується переважно як участь бізнесу в благодійній діяльності. Проте тут існує дуже великий ризик перетворити добровільні «благодійні внески» на вирішення проблем громади в обмін на змогу спокійно вести бізнес на такий-собі спосіб хабарництва, що шкодить всій концепції СВБ та нищить його благородну ідею.

З позиції мешканців певної території і планети в цілому соціальна відповідальність бізнесу виявляється в раціональному використанні та відновленні ресурсів, збереженні навколишнього середовища і діяльності в гармонії з природою.

Як бачимо, кожен із стейкхолдерів трактує поняття соціальної відповідальності в розрізі вирішення своїх проблем, а держава повинна побудувати ефективну стратегію для розвитку кожного з них. Тому все ж варто розділити трактування змісту понять СВБ та КВС з огляду на роль держави в процесах стимулювання залучення участі бізнесу в суспільному житті.

Відтак, доцільно застосовувати термін КСВ у випадках коли підприємство активно покращує умови праці та добробут своїх працівників, дотримується міжнародних стандартів щодо захисту довкілля та використання природних ресурсів, покращує якість своєї продукції. В свою чергу СВБ все ж являється більш ширшим поняттям і включає в себе три основні моменти:

– дотримання норм чинного законодавства щодо фінансової та податкової політики: сплата податків, офіційне працевлаштування, уникнення корупції, ведення відкритої фінансової звітності тощо.

– дотримання вище описаних принципів КСВ: турбота про персонал, захист довкілля та раціональне використання ресурсів, виготовлення якісної продукції.

– участь підприємства в соціальних відносинах: підтримання благополуччя соціально вразливих груп населення (сиріт, людей з обмеженими фізичними можливостями, пенсіонерів тощо), підтримка освіти, науки, культури та духовності населення за допомогою організації різноманітних благодійних програм, фестивалів, грантів, які сприяють розвитку суспільства.

Отже, державні програми які спрямовані на заохочення бізнесу до соціальної відповідальності повинні враховувати всі три блоки такої відповідальності, а не лише ті, які притаманні КСВ. Така державна стратегія стане ефективним механізмом стимулювання залучення бізнесу до соціального розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Шур Н.О. «Соціальна політика держави та соціальна відповідальність бізнесу [Електрон. ресурс].» Держ. управління: теорія та практика 2 (2011):42-48.

2. Панченко В.П. Соціальна відповідальність бізнесу як складова євроінтеграції України. Міжнародна економіка: інтеграція науки та практики: Збірник наук. праць. – Київ: НТУУ «КПІ», 2017. – 220 с.

3. Бержанір А. Л. «Методологія теоретичних досліджень корпоративної соціальної відповідальності.» (2018).

Юлія Дзюба,

студентка 2-го курсу магістратури Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Yuliia Dziuba,

2nd year master's student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Тетяна Сивак, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПАРЛАМЕНТСЬКИЙ КОМПОНЕНТ ПОЛІТИЧНОГО ДІАЛОГУ УКРАЇНА–ЄС: ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

PARLIAMENTARY COMPONENT OF THE UKRAINE–EU POLITICAL DIALOGUE: INSTITUTIONAL MECHANISM AND PRACTICAL ASPECTS OF FUNCTIONING

Parliamentary political dialogue plays an important role in the process of European integration. This work is devoted to the coverage of the institutional and practical mechanism of dialogue at a high parliamentary level, the relevant articles of the Association Agreement are analyzed. Parliamentary dialogue takes various forms. The Parliamentary Committee of the Association is a forum for members of the Verkhovna Rada of Ukraine and the European Parliament to hold meetings and exchange views.

The authority given to the Parliamentary Committee of the Association to make recommendations to the Council of the Association – the main body for control and monitoring of the application and implementation of the Agreement testifies to the importance of this body. The paper also provides an overview of recent developments in the work of the Bureau of the Parliamentary Committee of the Association. Although the COVID-19 pandemic affected the intensity of the work, important policy statements and recommendations were adopted at a remote meeting of the Parliamentary Committee of the EU-Ukraine Association.

Keywords: *political dialogue, parliamentary level, European integration, Parliamentary Association Committee.*

Інтеграція України до Європейського Союзу залишається стратегічним напрямком зовнішньої політики, вона тісно пов'язана з формуванням єдиного політичного простору, в рамках якого одним з форматів міждержавної взаємодії є парламентський вимір.

Питання політичного діалогу закріплено у відповідних статтях Угоди про асоціацію (далі – Угода). Так, відповідно до статті 4 Угоди, в усіх сферах, що становлять взаємний інтерес, між Сторонами повинен розвиватися та зміцнюватися політичний діалог. Це сприятиме поступовій конвергенції із зовнішніх питань та питань безпеки для все більш глибокого залучення України до Європейської зони безпеки. Крім того, у статті 5 Угоди розкриваються форми такого діалогу. Так, політичний діалог на парламентському рівні здійснюється в рамках Парламентського комітету асоціації, про який йдеться у статті 467 цієї Угоди.

Звернемось до статті 467 Угоди, де передбачено створення Парламентського комітету асоціації (далі – ПКА). Він є форумом для членів Верховної Ради України і Європейського Парламенту для проведення засідань та обміну думками. ПКА складається з членів Верховної Ради України, з однієї сторони, та членів Європейського Парламенту, з іншої сторони. Головування у Парламентському комітеті асоціації здійснюється по черзі відповідно представником Верховної Ради України і представником Європейського Парламенту згідно з положеннями, викладеними в його Регламенті [1].

Щодо функціоналу, то ПКА може запитувати у Ради асоціації інформацію стосовно виконання Угоди та повинен бути поінформований про рішення та рекомендації Ради асоціації, може надавати рекомендації Раді асоціації.

ПКА складається з однакової кількості членів Верховної Ради України, з однієї сторони, та членів Європейського Парламенту, з іншої сторони. Члени Ради Асоціації, Ради міністрів ЄС, члени Європейської комісії та Європейської служби зовнішніх дій можуть брати участь та виступати на засіданнях. Інші особи можуть бути запрошені для участі в засіданнях Співголовою. Засідання ПКА відбуваються двічі на рік по черзі у місці засідань Верховної Ради України та Європейського Парламенту. Парламентський комітет асоціації також може прийняти рішення про проведення виїзного засідання.

Голова делегації Європейського парламенту, Голови делегації Верховної Ради України (Співголови) та двоє заступників голів кожної делегації входять до Бюро Парламентського комітету асоціації (далі – Бюро). Бюро може ініціювати рекомендації Раді асоціації і приймає рішення більшістю у дві третини присутніх членів. Рекомендації вважаються прийнятими, якщо вони отримують підтримку більшості членів делегації Європейського Парламенту та більшості делегації Верховної Ради.

Засідання ПКА як правило завершуються заключною заявою та рекомендаціями. В політичному діалозі на високому рівні - рівні самітів, ПКА теж відіграє певну роль. Зокрема, він може ухвалювати спільне комюніке - як документ політико-правового характеру щодо пріоритетів та рекомендацій для діалогу на найвищому рівні.

Так, 1 жовтня 2020 року, за декілька днів до 22-го двостороннього саміту Україна-ЄС, відбулось неформальне онлайн засідання Бюро, під час засідання відбувся відкритий обмін думками щодо очікувань та пріоритетів майбутнього двостороннього саміту, який повинен принести важливі результати та міцно закріпити зусилля України щодо впровадження реформ на шляху до подальшої європейської інтеграції.

Останнє засідання ПКА було проведено 7 грудня 2020 року, але через пандемію COVID-19 діяльність суттєво послабилась. Водночас на дистанційному засіданні ПКА були ухвалені важливі політичні заяви і рекомендації, зокрема: щодо відносин між Україною і ЄС та їх парламентського виміру, щодо реформ та законодавчого порядку денного, щодо спільних цінностей та протидії корупції, щодо безпекової ситуації в Криму та на Донбасі [2].

Як бачимо, парламентський компонент діалогу Україна - ЄС є невід'ємною частиною діалогу, що отримало своє закріплення у статті 5 Угоди. Парламентський діалог відіграє важливу роль у двосторонній співпраці між сторонами, цьому сприяє надане повноваження ПКА надавати рекомендації Раді асоціації Україна-ЄС - головному органу для здійснення контролю та моніторингу застосування і виконання Угоди, вивчення будь-яких головних питань, що виникають в рамках Угоди, та будь-яких інших двосторонніх або міжнародних питань, що становлять взаємний інтерес.

Що стосується ролі ПКА у високому політичному діалозі, то парламентський компонент надає політичні рекомендації і висловлює спільні позиції щодо наповнення діалогу на найвищому рівні з метою забезпечення побудови внутрішньої політики на основі спільних для України та ЄС принципів, зокрема таких, як стабільність і дієвість демократичних інституцій, верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 верес. 2014 р. № 1678-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n2820

2. ЗАЯВА Парламентського комітету асоціації Україна-ЄС від 7 грудня 2020 року [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://comeuroint.rada.gov.ua/news/international_1/PCA_1/PCA_activity/73268.html.

3. Vahniak H. Political Dialogue between the European Parliament and the Verkhovna Rada of Ukraine (Institutional Capacity, Inter-Parliamentary Communication, New Format of Intercommunication). – *Historia i Polityka*. – 2017. – №20. – С. 79–88.

УДК 061.1EU:177:341.1

Надія Єршова,

аспірантка Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Nadiia Yershova,

Graduate Student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-6923-6570>

Науковий керівник: Ігор Рейтерович, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Научально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАСАДИ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИМІРУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

PRINCIPLES OF THE HUMANISTIC DIMENSION OF THE EUROPEAN UNION

The present development stage of Ukraine, which is under the influence of European integration processes, is characterized by a depart from the grand narrative of socio and state centrism and by the implementing humanistic approach to solve social problems. Understanding the content of the basic provisions enshrined in the international documents, on which the European Union is based, is fundamental for social and state reform on a democratic (“human”) basis: the Treaty establishing the European Community of 1957 and the Treaty on European Union of 1992, which include amendments known as the Amsterdam Treaty of 1997, the Nice Treaty of 2001 and the Lisbon Treaty of 2007. Initially, the integration of the participating countries was of purely economic importance. Later, political values, legal and social standards, moral ideals and cultural heritage were added. Gradually, the EU’s humanistic foundations have been laid and are constantly being strengthened, and the horizons of democracy, freedom, humanism and justice are expanding. The Lisbon Treaty has raised the essentially anthropocentric principles of the EU to universal values based on the humanistic ideas of Europe’s cultural heritage.

Keywords: *European Union, humanistic approach, universal values.*

На сучасному етапі розвиток України, який перебуває під впливом євроінтеграційних процесів, характеризується відходом від гранднративу соціо-, державоцентризму та впровадженням гуманістичного підходу до вирішення суспільних проблем, квінтесенцією чого є орієнтація на людину, її життєві потреби й інтереси, забезпечення максимально ефективної творчої реалізації її здібностей. Базовим для суспільно-державного реформування на демократичних (“людських”) засадах відповідно до принципів європейського врядування є розуміння змісту основних положень, що закріплені в міжнародних документах, на яких заснований Європейський Союз.

Серед установчих договорів першорядне значення мають сконсолідовані між собою Договір про заснування Європейської Спільноти (або Римський договір про СЕС¹) 1957 р. [1] та Договір про Європейський Союз² (або Маастрихтський договір) 1992 р. [2], які включають у себе зміни та доповнення до договорів про європейські об’єднання, більш відомі як Амстердамський 1997 р., Ніццький 2001 р. [3] та Лісабонський 2007 р. договори.

З часів створення в 1948 р. Організації європейського економічного співробітництва³, метою якої було сприяння повоєнному відновленню Західної Європи, інтеграція країн-учасниць мала суто економічне значення. Згодом додалися політичні цінності, правові й соціальні стандарти, моральні ідеали та культурні надбання. Поступово були закладені гуманістичні підвалини ЄС, які постійно зміцнюються, а обрії простору демократії, свободи, гуманізму та справедливості розширюються.

У преамбулі Договору про заснування Європейської Спільноти (ЄЕС) [1] зазначено, що ціллю Договору, з-поміж інших, є збереження миру й свободи, досягнення якої зумовлено єдністю економік та безперервним поліпшенням умов життя і праці людей. Подальші зміни до цього Договору запровадили спільну політику в соціальній, культурній сферах, галузях освіти та професійного навчання, науково-технічного розвитку, охорони здоров'я, захисту довкілля.

Договір про Європейський Союз [2], знаменуючи новий етап інтеграції (не тільки економічної, але й політичної, безпекової, правової), засвідчує відданість держав-членів ЄС “принципам свободи, демократії, поваги до прав людини, основних свобод і правопорядку” та бажання “поглиблювати солідарність між своїми народами на основі принципу поваги до їх історії, культури й традицій”. Амстердамський договір сприяє розвитку інститутів, процедур, механізмів, що забезпечують вирішення завдань та досягнення цілей, визначених Маастрихтським договором. Ніццький договір [3] завершує реформувальний процес, розпочатий Амстердамським договором, з огляду на розширення ЄС на південь і схід.

Лісабонський договір*, який замінив собою Конституцію Євросоюзу, що так і не набула чинності, підвищив рівень по суті своїй антропоцентричних засад ЄС до універсальних цінностей, основу яких складають гуманістичні ідеї культурної спадщини Європи. У статті 2 цього Договору закріплені такі загальноєвропейські цінності, як: свобода, демократія, рівність, правова держава, повага до гідності особистості, дотримання прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин. Ці цінності формують уявлення про модель побудови майбутньої Європи, ідеал демократичного суспільства, яке “характеризується плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю і рівністю жінок та чоловіків”. Феномен ЄС постає як наднаціональне утворення, що формується не стільки як об'єднання завдань і цілей, головно, як спільнота цінностей.

Курс України на європейську інтеграцію – це цивілізаційний вибір шляху суспільного розвитку з можливістю самоактуалізації та самореалізації творчої особистості.

Список використаних джерел

1. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства) від 25.03.1957. Дата оновлення: 01.01.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text (дата звернення: 30.08.2021).
2. Договір про Європейський Союз від 07.02.1992. Дата оновлення: 13.12.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text (дата звернення: 30.08.2021).
3. Ніццький договір про внесення змін та доповнень до Договору про Європейський Союз, Договорів про заснування Європейських Співтовариств та деяких пов'язаних з ними актів від 26.02.2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_261#Text (дата звернення: 01.09.2021).

¹ ЄЕС – Європейське економічне співтовариство або Європейська економічна спільнота

² Європейський Союз (ЄС) замінив собою Європейську Спільноту, є її правонаступником

³ У 1961 р. перетворена в Організацію економічного співробітництва та розвитку

Олександр Кантур,

здобувач кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Oleksandr Kantur,

postgraduate student of the Department of Information Policy Management Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8351-6210>

Науковий керівник: **Раїса Ленда**, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НАРАТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ ЯК СКЛАДОВА ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

NARRATIVES OF RUSSIAN PROPAGANDA AS A COMPONENT OF INFORMATION WAR

The paper considers the issue of informational influence as a form of aggression carried out by Russia on the territory of Ukraine throughout independence. The high prevalence of information and communication technologies creates conditions for reaching a wide audience of consumers of information content. In order to influence the emotions of recipients, as well as to change their pattern of behavior, the Russian Federation uses a number of information tools, in particular, the dissemination of narratives. The platforms for their distribution are not only Russian, but also Ukrainian and foreign media, information in which is sometimes based on the narratives of Russian propaganda. This is made possible by Russia's influence on the Ukrainian media market. The appearance and translation of Russian narratives, or the information based on them, distorts the image of Ukrainians and Ukraine in the world information space and lays the necessary foundations for further aggression by Russia.

Keywords: information war, propaganda, manipulation, misinformation, Russian aggression.

Інформаційний вплив є однією із форм агресії, яку здійснює Росія на теренах України протягом усього часу незалежності. Висока поширеність інформаційно-комунікаційних технологій створює умови для охоплення широкої аудиторії споживачів інформаційного контенту. Для того аби вплинути на емоції реципієнтів, а також змінити їх модель поведінки, РФ використовує цілу низку інформаційних інструментів, зокрема, розповсюдження наративів, маніпулятивних фейків і пропаганди. Платформами для їх поширення стають не лише російські, а й українські та іноземні ЗМІ, інформація у яких подекуди ґрунтується на наративах російської пропаганди. Це стає можливим завдяки впливу РФ на український медіаринок, шляхом придбання окремих телеканалів та інвестування коштів у функціонування медіахолдингів. Поява і трансляція російських наративів, або інформації, що на них базується, зумовлює спотворення образу українця та України у світовому інформаційному просторі та закладає необхідні РФ підвалини для подальшої агресії.

Дослідженням інформаційних воєн займається багато зарубіжних і вітчизняних учених. Особливу увагу варто приділити роботам Дж. Стейна, Р. Шафранські, В. Череватюка, І. Жаровської, Н. Ортинської, М.Ожевана та інших. Незважаючи на значну кількість досліджень та з огляду на вдосконалення форм і методів ведення інформаційної війни, а також продовження гібридної агресії Росії проти України тематика дослідження залишається актуальною.

Інформаційні атаки проти України охоплюють внутрішню українську аудиторію і західні суспільства. Задля цього Росія використовує інструмент поширення наративів. Їх формування відбувається завдяки компіляції окремих фейків та інформаційних маніпуляцій у групи, об'єднані тією чи іншою темою. Група з аналізу гібридних загроз Українського кризового медіа-центру визначила шість ключових тем наративів, які розповсюджує країна-окупант: «громадянська війна», «недодержава», «фашизм», «русофобія», «маріонетка Заходу» [4].

У червні 2021 року Інститут масової інформації та ГО «Детектор Медіа» опублікували результати дослідження «Проросійська і антизахідна конспірологія в інформаційній війні. Ключові тренди 2020-2021 років». У межах роботи було проаналізовано 1526 матеріалів у ЗМІ, у яких попередньо фіксувалося поширення проросійських повідомлень та дезінформаційні кампанії. Зокрема, це «Страна.UA», «Вести», «112 Україна», «ZIK», «NewsONE», «Українські новини» тощо. Результати дослідження свідчать про те, що поширення проросійської пропаганди в українському інформаційному просторі, порівняно з 2020 роком, зросло на 59%. Також у межах дослідження визначено найпопулярніші наративи, які є складовою російської пропаганди, зокрема, 18,5% матеріалів стосуються «зовнішнього управління» Україною; 14,15% – дезінформаційні повідомлення про те, що ескалація ситуації на Сході – це провина України, яка порушує Мінські домовленості; 12,58% публікацій спрямовані на поширення наративу про те, що Україна не відбулася як держава, а також дискредитацію країни в цілому [3].

У той час як переважна більшість наративів з'явилися вже під час російської інтервенції на територію України, теза про те, що Україна – це держава, яка не відбулася, неспроможна держава, – поширювалась у тому чи іншому вигляді протягом усієї історії незалежності. Терміном «failed state» називають держави, які нездатні виконувати свої основні безпекові функції, забезпечувати верховенство права та підтримувати свободу слова, здійснювати заходи спрямовані на боротьбу з корупцією, а також контролювати власні території та кордони [1, с. 121–122].

Щороку Фонд миру презентує Рейтинг крихких держав, який засвідчує можливість країни забезпечувати територіальну цілісність, економічну, політичну, соціальну ситуацію в країні [2]. Дослідження спирається на цілу низку показників, серед яких демографічна ситуація, рівень еміграції, дотримання законів і прав людини, переміщення біженців усередині країни, криміналізація держави тощо. На основі цих даних формується загальний рейтинг, де країни розташовані у зворотному порядку. Що потужніша держава, то нижче вона розташовується в рейтинговій таблиці. Показово, що за 16 років існування рейтингу Російська Федерація завжди була вище України в цьому списку (рис. 1). Це свідчить про більшу загрозу російській державності, аніж українській.

Таблиця 1. Позиції РФ та України в рейтингу крихких держав (2006–2021 рр.)

Країна	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Росія	43	62	73	71	80	82	83	80	85	65	65	67	69	73	76	74
Україна	86	105	108	110	109	110	113	117	113	85	85	90	86	91	92	91

Між собою наративи утворюють єдину смислову матрицю, тобто своєрідну систему, у якій кожен конкретний наратив доповнює і підсилює власним сенсом інший. Унаслідок цього Росії стає легше просувати власні ідеї на території нашої країни, а також легітимізувати свої дії. Наратив про те, що Україна – це «failed state» стає особливо небезпечним, адже під його впливом російська пропаганда намагається нав'язати ідею про те, що наша держава неспроможна самостійно впоратися із внутрішніми проблемами і нездатна провадити ефективну

внутрішню та зовнішню політику, гарантувати права і свободи. Відповідно, використовуючи також диспропорцію тональності новин, лише Росія як «братня сусідня країна», на відміну від Заходу, який «стомився від України», зможе стабілізувати ситуацію в нашій країні.

У гібридній війні підтримка інформаційної безпеки держави має стати ключовим завданням для збереження державного суверенітету та консолідації суспільства навколо власної національної ідентичності. Для цього необхідно напрацювати системні кроки, які базуватимуться на своєчасному виявленні і аналізі інформаційних загроз, що поширюються у медійному просторі. Із цією метою треба розробити необхідне законодавче підґрунтя, що дозволить здійснювати ефективну протидію інформаційним загрозам. Окрім цього, слід подбати і про побудову інформаційних концептів і транслювати їх в Україні та за її межами. Для цього потрібно налагодити співпрацю з провідними світовими медіа холдингами. Успішна протидія поширенню російських наративів можлива лише завдяки комплексним заходам, що будуть здійснюватися максимальною кількістю каналів комунікації та охоплювати якнайширші аудиторії.

Список використаних джерел

1. Cojanu V. Analysis of Failed States: Some Problems of Definition and Measurement [Text] / V. Cojanu, A. Popescu // The Romanian Economic Journal. – 2007. - № 25 bis. – P. 113 – 132.
2. Global Data | Fragile States Index. Fragile States Index | The Fund for Peace. URL: <https://fragilestatesindex.org/global-data/> (date of access: 25.08.2021).
3. Інститут масової інформації, ГО «Детектор медіа». Дослідження «Проросійська і антизахідна конспірологія в інформаційній війні. Ключові тренди 2020-2021 років». detector.media. URL: <https://detector.media/infospace/article/188942/2021-06-09-doslidzhennya-prorosiyaska-i-antyzakhidna-konspirologiya-v-informatsiyui-viyni-klyuchovi-trendy-2020-2021-rokiv/> (дата звернення: 20.08.2021).
4. Третина новин на російському телебаченні присвячена Україні, 90% згадок – негативні. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/tretina-novin-na-rosiyskomu-telebachenni-prisvyachena-ukrayini-90-zgadok-negativni-278643_.html (дата звернення: 28.08.2021).

Дмитро Коваленко,

аспірант кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Dmytro Kovalenko,

graduate student of the Department of Information Policy Management of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Алла Кожина, доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

PROSPECTS OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES IN THE ELECTRICITY INDUSTRY

The main directions of the country's foreign policy are defined in the Strategy of Ukraine's Foreign Policy, approved by the Decree of the President of Ukraine of August 26, 2021 № 448/2021.

Undoubtedly, the issue of restoring the territorial integrity of Ukraine remains the main, but not the only external challenge to national security. The war for energy, water scarcity, climate change, the fight for the environment, all of these and many other issues are on the agenda in most countries. Solving these issues is beyond the capabilities of any single country and has become the task of all mankind.

Ukraine is no exception to these issues and connects its further development in the joint fight against global problems in partnership with other countries, primarily with its international partners, the United States and EU member states.

Keywords: *integration, synchronization, energy markets, ENTSO-E.*

Основні напрями зовнішньо-політичної діяльності країни визначено в Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, затвердженої Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021. Без сумніву, питання відновлення територіальної цілісності України, залишається головним, проте не єдиним зовнішнім викликом національній безпеці.

Війна за енергетичні ресурси, проблеми пов'язані з дефіцитом водних ресурсів, кліматичні зміни, боротьба за збереження екології, усе це та багато інших питань стоять на порядку денному у більшості країн світу. Вирішення цих питань виходить за рамки можливості будь-якої окремої країни та стало завданням усього людства. Україна не є виключенням у цих питаннях і свій подальший розвиток пов'язує у спільній боротьбі з загальносвітовими проблемами в партнерстві з іншими країнами, у першу чергу зі своїми міжнародними партнерами, Сполученими Штатами Америки та державами – членами ЄС [1].

Набуття повноправного членства України в ЄС є стратегічним курсом держави. Цей шлях передбачає не тільки політичну асоціацію та економічну інтеграцію України з ЄС на основі Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, але і мету стати складовою зазначених галузевих політик ЄС, із забезпеченням повноцінної інтеграції до енергетичного ринку ЄС, включаючи інтеграцію об'єднаної енергетичної системи України до Європейської мережі операторів систем передачі електричної енергії (ENTSO-E), та Газотранспортну систему України до Європейської мережі операторів газотранспортної системи (ENTSO-G), зберегти та розширити транзитний потенціал

України, протидіяти реалізації проектів, що негативно впливають на енергетичну безпеку держави долучення до проектів ЄС щодо реалізації Європейського «зеленого» курсу.

Інтеграція з ENTSO-E – пріоритетна мета України в енергетичній сфері і одне з ключових стратегічних завдань, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Це важлива складова підвищення енергетичної безпеки України, адже синхронна робота з енергооб'єднанням країн Європи підвищить надійність та стійкість роботи ОЕС України, розширить можливості обміну електроенергією між суміжними країнами, посилить конкуренцію на внутрішньому ринку та створить нові можливості для роботи на енергетичному ринку Європи.

З моменту підписання на Генеральній асамблеї ENTSO-E у Брюсселі 28 червня 2017 р. «Угоди про умови майбутнього об'єднання енергосистем України та Молдови з енергосистемою континентальної Європи», що стало вирішальним кроком на шляху інтеграції енергетичної системи України до загальноєвропейського ринку, питання виконання Угоди є ключовим стратегічним завданням, яким Уряд активно займається.

Для того, щоб забезпечити ефективну реалізацію Угоди Урядом було затверджено відповідний План заходів із синхронізації (розпорядження КМУ від 27.12.2018 № 1097-р), який передбачає вирішення організаційних, технічних та правових задач для забезпечення виконання вимог ENTSO-E. Україна вже здійснила більшість основних капіталомістких технічних заходів, направлених на реалізацію цього плану.

Виконання комплексу організаційних і технічних заходів в рамках підготовки до синхронізації з ENTSO-E на сьогоднішній день вже позитивно вплинуло на підвищення енергетичної безпеки країни, забезпечення сталої роботи ОЕС України, надійності та якості забезпечення власних споживачів електроенергією.

Взимку 2022 року має відбутися перший тестовий режим роботи ОЕС України в ізолюваному режимі (тобто, від'єднано від енергосистеми Росії/Білорусії на сході/півночі та ENTSO-E- на заході). Це своєрідний іспит для ОЕС України, на її здатність функціонувати незалежно з дотриманням балансової надійності та показників операційної безпеки.

Однак об'єднання української та європейської енергосистем – це питання не лише технологічного характеру. Реалізація такої амбітної цілі має бути забезпечена як шляхом технологічної інтеграції та синхронізації ОЕС України з енергосистемами країн-членів ENTSO-E, так і шляхом об'єднання енергоринків. Першим кроком на шляху такої інтеграції після прийняття галузевого закону є імплементація положень кодексів ENTSO-E згідно відповідних Регламентів ЄС.

Україна активно продовжує роботу з транспозиції та імплементації положень законодавства ЄС, включених Радою Міністрів Енергетичного Співтовариства до переліку *aquis*. Синхронізація має зняти усі технічні та балансові обмеження між Україною та країнами Європи та стане сигналом щодо ініціювання та реалізації проектів розвитку міждержавних перетинів.

Наступними кроками є запровадження Регламенту 2015/1222, зокрема в частині об'єднання ринків, що дасть можливість долучити ринок України до механізму формування єдиної ціни електричної енергії (*market coupling*).

Необхідно наголосити, що синхронізація ENTSO-E – критично необхідний крок для забезпечення енергетичної безпеки України та повноцінної інтеграції ринку електричної енергії України з ринком ЄС. Для України це:

питання узгодження правил та стандартів роботи ринку електричної енергії до стандартів ЄС щоб зробити наш ринок конкурентним та прозорим з вигодою для споживача;

можливості для посилення конкуренції на ринку за рахунок виходу європейських учасників на наш ринок, а також додатковий ринок збуту електричної енергії, виробленої в Україні на ринках ЄС (наразі найбільша цінова зона ринку електроенергії України «Зона ОЕС України» є фактично ізолюваною від ЄС);

посилення надійності роботи ОЕС України на основі стандартів та вимог ENTSO-E.

Підсумовуючі, можна зазначити, що на сьогоднішній день, одним із самих розвинутих напрямів євроінтеграційного процесу є саме електроенергетична галузь, результатом якого

буде не тільки фізичне об'єднання енергетичної системи України з європейською енергетичною системою, але й поширить в Україні європейську ринкову культуру і принципи.

Список використаних джерел

1. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, затверджена Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021.

УДК 323.21:004

Аліна Медведь,

аспірантка кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Alina Medved,

*Ph.D student Information policy management department, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<http://orcid.org/0000-0002-4022-838X>*

Науковий керівник: Юрій Нестеряк, доктор наук з державного управління, в.о. завідувача кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ ГРОМАДЯН НА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

DIGITAL TOOLS OF CITIZENS' INFLUENCE ON THE ACTIVITIES OF PUBLIC AUTHORITIES

The research of the influence of civil society on public decision-making is dealt with in the paper. The main purpose of the paper is to establish the regularities in development of democracy and an increase in the well-being of Ukrainian citizens. It was determined that the main problems of the development of democracy are the complexity of the procedure for participation in democratic processes, the inability and ignorance of their rights and obligations by the majority of citizens, as well as indifference and unwillingness to interfere in politics other than participation in elections. To solve the problem, it is proposed to use digital democracy tools that will allow citizens to take part in the activities of public authorities using smartphones or other communication methods at any time convenient for avoiding complex procedures.

Keywords: *digital democracy, public administration, democratic processes, civil society.*

Інформовані та активні громадяни, які відкрито висловлюють свою думку і діють колективно у захисті інтересів громади являють собою громадянське суспільство завданням якого є лобювання інтересів громади, діалог з органами влади та політичними партіями, залучення до обговорень перспективних проєктів, контроль за цільовим використанням бюджетних та грантових коштів, висвітлення фактів зловживань та сприяння притягненню до відповідальності посадових осіб, що діють у власних інтересах і всупереч потребам громади, якщо факти зловживань будуть доведені належним чином. Все вище перелічене є прикладами прямої демократії, коли громадяни самі керують і контролюють органи влади.

На базі Національного Демократичного Інституту (NDI) було проведено дослідження можливостей та перешкод демократичного розвитку України [1]. 84% громадян зазначають, що для них важливо, щоб Україна стала повноцінною демократією. На сьогодні існує кілька визначених Конституцією та законами України способів народовладдя серед яких:

Петиція. Це особлива форма колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України або органу місцевого самоврядування яка подається та розглядається в порядку, передбаченому статтею 23-1 Закону України “Про звернення громадян”[2].

Мирна акція протесту. Стаття 39 Конституції України гарантує громадянам право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування [3].

Вибори. В статті 69 Конституції України зазначено, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Шляхом проведення голосування серед кандидатів, що відповідають визначеними критеріями обирається представник, який буде представляти національні інтереси, або інтереси громади.

Зазначені вище способи народовладдя є найбільш відомими, але не менш важливим аспектом у демократії є довіра до влади та до інструментів контролю та регулювання діяльності органів публічної влади.

Дослідження центру Разумкова [4] проказало що рівень довіри до соціальних інститутів та політиків в Україні дуже низький. Так 77% опитаних продемонстрували негативне враження від діяльності державного апарату (чиновників). Такий показник став результатом соціальних проблем, що мають місце у суспільстві, високого рівня корупції на вищих рівнях управління, та інших проблем, які накопичились через відсутність контролю та способів впливати на діяльність органів публічної влади.

Частково допомогти у вирішенні вищезазначених проблем можуть використання цифрових технологій та функціонування повноцінної цифрової демократії. Як явище, цифрова демократія тільки починає розвиватися але в перспективі дозволить громадянам приймати участь у формуванні державної політики та процесі законотворення (е-опитування, е-консультації, е-обговорення, е-петиції); затвердження державної політики (е-голосування); моніторинг, контроль та реалізація державної політики (proZorro, YouControl, перевірка декларацій чиновників, тощо); Безпосередня участь громадян (бюджет участі, краудфандингові програми, тощо). Ці та інші інструменти участі громадян у публічному управлінні допоможуть підвищити обізнаність громадян про демократичні процеси в країні, особливості функціонування органів публічної влади та способів впливу на них. Сформує відчуття причетності до подій, що відбуваються в країні та підвищить відповідальність за добробут в Україні.

Висновки. Таким чином функціонування демократії в Україні є затребуваним суспільством, але суттєвою перешкодою на шляху до її втілення є невміння та нерозуміння процесів, що відбуваються в державі; відсторонення та байдужість до діяльності органів публічної влади, політичних партій та провладних сил, відсутність можливості витратити час на бюрократичне забезпечення власної участі в політичних процесах. Частково вирішити вищезазвані проблеми може повноцінне впровадження цифрової демократії та навчання громадян інструментам її використання.

Список використаних джерел

1. Opportunities and Challenges Facing Ukraine’s Democratic Transition. Nationwide Survey with six local oversamples. National Democratic Institute. July 2017 URL: <https://www.ndi.org/sites/default/files/July%202017%20Ukraine%20Research%20English.pdf>
2. Про звернення громадян. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 47, ст.256. Редакція від 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>
3. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
4. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020р. соціологія). Разумков Центр. 24.02.2020 URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r>

Ольга Мельниченко,

аспірантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Olga Melnychenko,

graduate student Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-0027-256X>

Науковий керівник: **Світлана Бронікова**, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри «Школа охорони здоров'я» НаУКМА

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

USING OF INNOVATIVE METHODS AND TECHNOLOGIES IN PUBLIC GOVERNANCE

The article examines the main problems of public administration. It proposes directions to improve a structure of state bodies using innovative management methods to simplify research. The author highlights the main innovative technologies in the field of public administration and substantiates their importance. It is noted that the development and implementation of innovative methods is a mechanism for stimulating the development of cities, regions, industries and can ensure an increase in the supply of domestic goods and services, attracting investments, rapid modernization of fixed assets and solving social problems of society. These technologies allow to study, analyze the reasons for their lag and implement an adapted to their own conditions improved version of best practices in order to increase the social and economic efficiency of public administration. It is concluded that innovative methods in management are very relevant in the modern world.

Keywords: public administration, innovation, innovative technologies, benchmarking, outsourcing, fundraising, design.

Впровадження і використання інноваційних технологій в публічному управлінні досить актуальне, так як тільки за допомогою інновацій можливо досягти ефективного розвитку територій. Це особливо важливо в сучасних ринкових умовах при швидко мінливому зовнішньому середовищі.

Інноваційні технології взаємодіють з багатьма процесами в технічному, економічному, соціальному і природному середовищі. Їм належить ключова роль в реалізації основного імперативу сталого розвитку – гармонійне поєднання економічного зростання зі збереженням природного середовища і соціального прогресу [1].

Так, професором С. Осборном була розроблена концепція «Нового публічного управління – New Public Governance (NPG)», в якій визначено, що зміни відбуваються не тільки в публічному управлінні та організації органів державної влади, а також в самому функціонуванні держави. Відхід від традиційної бюрократії (governance) та перехід до концепції нового публічного управління (Public Governance) передбачає застосування інноваційних управлінських методів та технологій [2].

Розвиток та впровадження інноваційних методів дослідження є пріоритетним завданням державноуправлінської науки. Вона спрямована на стимулювання розвитку міст, регіонів, галузей та може забезпечити зростання пропозиції вітчизняних товарів і послуг, залучення інвестицій, швидку модернізацію основних фондів і вирішення соціальних проблем суспільства [3].

Формування системи інноваційних методів і технологій публічного управління обумовлена пошуком кращих серед них. Ці технології дозволяють вивчати, аналізувати причини свого відставання і впровадження адаптованого до власних умов вдосконаленого варіанту кращих практик з метою підвищення соціальної та економічної ефективності публічного управління.

Варто виділити декілька груп таких методів та технологій. До першої групи можна віднести технології і методи менеджменту, які спрямовані на пошук підвищення ефективної діяльності державної організації.

Серед них бенчмаркінг (від англ. bench – рівень, marking – відмітити) – спосіб вивчення діяльності інших держав, перш за все основних конкурентів, з метою використання їх позитивного досвіду у своїй роботі. Він включає в себе комплекс засобів, які дозволяють систематично знаходити, оцінювати, і організовувати використання всіх позитивних переваг досвіду інших країн в соціально-економічній діяльності держави. Інноваційний бенчмаркінг означає вивчення системи управління інших організацій з метою виявлення основних характеристик для розробки своєї інноваційної політики і конкретних видів інновацій, які забезпечують підвищення ефективності її діяльності [3].

До другої групи можна віднести інноваційні технології публічного управління, засновані на застосуванні програмно-цільового підходу. Програмно-цільовий підхід як інноваційний метод управління розвитком соціально-економічної сфери країни дозволяє прийняти спеціальні програмні заходи, сконцентрувати зусилля, мобілізувати ресурсні можливості в інтересах вирішення проблеми протягом певного терміну, що й обумовлює актуальність даної технології державного управління [1].

Також виділимо метод проектування. У світі накопичено величезний досвід застосування управління проектами. В нашій країні все більше регіонів застосовує технологію управління проектами та інтерес до цієї технології безперервно зростає, зокрема це впровадження знань, досвіду, методів і засобів задля задоволення вимог, що пред'являються до проекту [3].

Далі, варто зупинитися на такому інноваційному методі як фандрайзинг (від англ. fund – активи, фінансування, raise – примноження, збір) в системі публічного управління. Це процес пошуку і залучення грошових коштів та інших ресурсів (людських, матеріальних) організацій і населення на некомерційні потреби, зокрема на виконання державної програми в різних регіонах країни. Стратегія фандрайзингу включає в себе визначення потреб, виділення кола ресурсних баз (стейкхолдери, фонди, кампанії, банки, приватні особи і т.д.), можливі ризики (зовнішні і внутрішні), а також складання SWOT-аналізу, що передбачає в якості результату свого застосування створення матриці аналізу умов життєдіяльності системи (переваги і недоліки, можливості та загрози) [1].

До третьої групи технологій можна віднести технології і методи маркетингу, які використовуються в системі нового публічного управління і спрямовані на підвищення конкурентоспроможності держави, територій, державних організацій. Серед них маркетинг території – це маркетинг в інтересах території, її внутрішніх суб'єктів, а також тих зовнішніх суб'єктів, у розвитку яких зацікавлена країна або регіон.

Без сумніву до інноваційних методів можемо віднести брендинг, а саме комплекс візуальних, смислових і ціннісних характеристик, що дозволяють відрізнити країну, регіон або місто і надати йому соціальну і комерційну цінність та привабливість. Брендинг – це маркетингова діяльність по створенню особливого споживчого враження, яке є частиною іміджу і формує ставлення цільового сегмента ринку до бренду території.

Отже, для підвищення сталості системи публічного управління необхідне формування і застосування системи інноваційних управлінських технологій. Їх активне впровадження сприятиме серйозним змінам та підвищенню ефективності управління на державному рівні, трансформації економіки в високоефективні, конкурентоспроможні економічні системи, що розвиваються за інноваційним сценарієм і забезпечують високу якість життя населення.

Список використаних джерел

1. Гусев В. О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : монографія. Донецьк : Юго Восток, 2011. 624 с.
2. Комунікативна діяльність у публічному управлінні : навч.-метод. посіб / уклад. : С.А. Бронікова, Н.І. Демедишина, Р.І. Ленда, І.М. Плотницька, Л.А.Хомічак / за ред. Р.І. Ленди, І. М. Плотницької. К. : НАДУ при Президентіві України, 2016. 49 с.
3. Майстренко К. М. Управління проектами та програмами у сфері публічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 16. С. 93–96. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.16.93

Марія Мохнюк,

студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Вікторія Мохнюк,

студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Mariia Mokhniuk,

the student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Kyiv Taras Shevchenko National University

Viktorii Mokhniuk,

the student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Kyiv Taras Shevchenko National University

Науковий керівник: Марія Цедік, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ЕТИКИ У ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІНЦЯ: МОВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

THE ROLE OF ETHICS IN FORMING OF A POSITIVE IMAGE OF A PUBLIC ADMINISTRATOR: LANGUAGE AND COMMUNICATIVE ASPECT

Introduction: *In the context of active searches for innovative solutions to improve the sphere of public administration, professionalization and forming of administrators' professional competences, their positive image, high culture, moral and spiritual qualities are of high priority.*

Research: *Communication as the basis of public administrators' professional activity is outlined. A linguistic etiquette is seen as an important component of a public administrator's ethics and plays a decisive role in forming their positive image. The main communicative features of public administrator's speech culture are determined: accuracy, meaningfulness, consistency; concise and understandable opinion expression; correctness; sufficient volume; good diction, adherence to the rules of linguistic etiquette and speech purity.*

Conclusion: *Ethics is a dominant factor in forming of a positive image of a public administrator in language and communicative activity. Due to effective communicative activity a high level of communicative interaction is achieved, which contributes to forming of a successful image of administrators, increases their authority, trust and respect and ensures high quality managerial culture.*

Keywords: *ethics, image of a public administrator, public administrator, language and communicative activity.*

В умовах активних пошуків перспективних рішень щодо удосконалення сфери публічного управління та адміністрування пріоритетними стають питання професіоналізації і формування професійної компетентності управлінців, їх позитивного іміджу, моральних і духовних якостей. Тому виокремлення предметного поля етики та етичного аспекту поведінки управлінця у мовно-комунікативній діяльності набуває особливої актуальності в умовах сьогодення.

Рівень розвитку етики публічних управлінців у комунікативному аспекті є однією з визначальних складових їх ефективної державно-управлінської діяльності, створення професійного авторитету та формування позитивного іміджу керівника державного апарату.

Поняття «*етика державного службовця*» інтерпретують як систему норм поведінки, взаємин і принципів у державно-службових відносинах, що являють собою сукупність найбільш придатних, глибоко усвідомлених і конкретизованих правил, які належать даному суспільству і є нормами загальнонародської моралі [2, с. 283].

Основні правила етичної поведінки поєднують у собі як загальнонародські, так і специфічні риси, які формують імідж та визначають морально-етичний портрет успішного публічного управлінця. Публічна служба вимагає дотримання управлінцями таких якостей: чесності і справедливості, чуйності та чутливості, щирості, доброзичливого та толерантного ставлення до інших суб'єктів управлінських відносин, громадськості, ввічливості у комунікативній діяльності тощо, обов'язковою умовою яких є взаємна довіра [1, с. 154].

Основа професійної діяльності публічних управлінців складає комунікація. Завдяки вербальному спілкуванню, де мова є основним інструментом діяльності, відбувається безпосередня взаємодія представників влади з громадськістю, налагоджуються зв'язки у різних сферах суспільного життя, створюються передумови для встановлення взаємної довіри та визнання роботи управлінців суспільством. Можемо говорити, що мовлення є візитною карткою сучасних посадовців, а тому підвищення рівня мовленнєвої культури публічних службовців є однією з нагальних потреб усіх розвинених демократичних держав.

Важливою складовою етики публічного управлінця, що відіграє вирішальну роль у формуванні позитивного іміджу високопосадовців, є мовленнєвий (мовний) етикет, що являє собою сукупність усіх етикетних мовних форм, формул і правил їх використання у певних ситуаціях, що виникають у процесі професійної діяльності управлінця (привітання, поради, знайомства тощо) [3]. Зазначимо, що мовленнєвий етикет належить до тих професійних компетентностей, якими повинен володіти сучасний публічний управлінець для забезпечення ефективної комунікації із представниками усіх рівнів влади та суспільства.

Вважаємо за необхідне визначити основні комунікативні ознаки культури мовлення публічного управлінця: точність, змістовність, логічність; лаконічне і зрозуміле формулювання та висловлення думок; правильність (доречний добір мовних норм); образність слів і словосполучень; достатня гучність; хороша дикція, дотримання правил мовного етикету і чистоти мовлення.

Таким чином, етика є домінантним чинником формування позитивного іміджу публічного управлінця у мовно-комунікативній діяльності. Правила мовної поведінки у комунікативних ситуаціях, з якими щоденно стикається посадовець, обов'язково мають враховувати етичний компонент, а саме: ввічливість, доброзичливе та шанобливе ставлення до громадян, співробітників та керівників, гнучкість у використанні стилів спілкування, недопущення підвищеної інтонації тощо. Завдяки ефективній комунікативній діяльності, яка базується на дотриманні публічними управлінцями усіх необхідних етикетних формул, досягається високий рівень комунікативної взаємодії, що, у свою чергу, сприяє формуванню успішного образу управлінця, підвищенню авторитету, довіри і поваги до представників, уповноважених виконувати функції держави, а також створенню дієвих політико-адміністративних інститутів та забезпеченню високої якості управлінської культури.

Список використаних джерел

1. Лазор О. Д. Державна служба в Україні : навч. посіб. вид. 3-тє, допов. і перероб. Київ : Дакор, 2009. 560 с.
2. Оболенський О. Ю. Державна служба: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 344 с.
3. Хожило І. І. Етикет у публічному адмініструванні: сутність, стан та особливості формування // Публічне адміністрування: теорія та практика : ел. зб. наук. пр. 2009. Вип. 2 (2). С. 1–10. URL : <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-02/09hiisof.pdf>.

Вікторія Наместнік,

кандидат наук з державного управління, асистент кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Микола Павлов,

аспірант кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Viktoria Namestnik,

Ph.D in Public Administration, Assistant of Information Policy Management Department, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-9385-7905>

Mykola Pavlov,

Ph.D Student of Information Policy Management Department, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-6363-9616>

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦИФРОВИЙ ПРОСТІР

PECULIARITIES OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN DIGITAL SPACE

Digitalization and digital transformations are taking place today in all spheres of social activity. Emphasis is placed on the fact that Ukraine, like the whole modern world, tries to embody innovations and digital technologies, particular in administrative processes at the national and local levels. For the formation of the digitalization strategy for domestic public administration area it is necessary to carry out a comparative analysis with foreign experience. It is established that during the last three years there have been significant changes in the areas of administrative services digitalization, introduction of electronic document management, ensuring digital interagency interaction, increasing the digital competence of citizens and civil servants. It is revealed that the peculiarity of digital transformations in Ukraine is their abrupt development based on the experience of introducing innovative technologies abroad, in particular in developed countries. So, the introduction of innovative digital technologies, the integration of Ukraine into the European digital space is not an evolutionary path, but a revolutionary one.

Keywords: digitalization, digital transformations, European digital space, single digital market.

Цифровізація та цифрові трансформації сьогодні відбуваються у всіх сферах суспільної діяльності. Україна, як і весь сучасний світ, намагається втілювати інновації та цифрові технології зокрема і в управлінські процеси на загальнодержавному та місцевому рівнях. Однак, трансформаційні процеси в нашій державі мають свої особливості та дещо відрізняються від аналогічних процесів у інших країнах. Саме тому для формування стратегії цифровізації вітчизняної сфери публічного управління та адміністрування, а також інтеграції України до єдиного цифрового простору та цифрового ринку ЄС необхідно здійснити порівняльний аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Європейський Союз здійснює щорічний системний моніторинг щодо цифровізації різних сфер життєдіяльності та формування цифрової економіки, який відображається у ряді числових індексів. Одним із них є зведений Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI), який

узагальнює відповідні показники з ефективності цифрових технологій в Європі і відстежує еволюцію держав-членів ЄС в області цифрової конкурентоспроможності. Індекс DESI охоплює п'ять основних областей: зв'язок, людський капітал, використання Інтернету, інтеграція цифрових технологій і цифрові державні послуги [1].

Відповідно до рейтингу держав-членів ЄС за Індексом цифрової економіки та суспільства у 2020 році Фінляндія, Швеція, Данія та Нідерланди впроваджують найсучасніші цифрові технології та мають найкращі показники у сфері цифрової економіки в ЄС. Далі йдуть Мальта, Ірландія та Естонія. Найнижчі показники за цим рейтингом мають Болгарія, Греція, Румунія та Італія.

Дослідження свідчать, що попит на цифрові державні послуги в ЄС зростає: 67% громадян, яким потрібно було подати документи органам державної влади, зробили це онлайн в 2019 році. У 2018 році цей показник складав дещо менше – 64%. Також цікавим є те, що з 2013 року кількість користувачів цифрового (електронного) уряду зросла з 41% до 67%. Найкращі показники у цій сфері мають Фінляндія, Естонія та Данія – більш ніж 90% інтернету користувачів (у віці 16-74 років), користуються цифровими управлінськими послугами. Серед країн ЄС лише в Італії та Греції менше 40% користувачів Інтернету подали необхідну інформацію органам державної влади через Інтернет. Загалом 20 країн ЄС досягли кращих результатів у 2019 році, ніж у 2018 році [1].

Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) за 2019р., за рівнем розвитку технологій і інновацій Україна серед 100 країн світу посіла 60 позицію. За балансу двох показників – структури виробництва і рушійних сил виробництва – в Україні 70 і 59 місця, відповідно. Тобто Україна віднесена до групи країн, які відстають [2]. Проте, варто казати про те, що вітчизняний ринок цифрових послуг достатньо змінився. Протягом останніх трьох років відбулись суттєві зрушення в сферах цифровізації управлінських (адміністративних) послуг, впровадження електронного документообігу, забезпечення цифрової міжвідомчої взаємодії, підвищення цифрової компетентності громадян та публічних службовців. Є попит на цифрові управлінські послуги і серед населення. Для прикладу, кількість активних користувачів онлайн-сервісу державних послуг «Дія» перевищила 6 мільйонів осіб [3].

Однак, на нашу думку, суттєвим недоліком цифрового розвитку є не системний, а радше вибіркового (галузевий) характер змін. Також слід зазначити, що в умовах карантину, спричиненого коронавірусом CoVid-2019, розвиток цифрових трансформацій значно прискорився. Разом з тим приватний сектор значно швидше і ефективніше адаптувався до роботи у цифровому (віртуальному) середовищі, а ніж органи публічної влади всіх рівнів.

Також особливістю цифрових трансформацій в Україні є їх стрибкоподібний розвиток. Тобто на основі досвіду впровадження інноваційних технологій за кордоном Україна пропускає кілька проміжних етапів цифрового розвитку і здійснює та к званий «цифровий стрибок». Тобто впровадження інноваційних цифрових технологій, інтеграція України до європейського цифрового простору відбувається не еволюційним шляхом, а революційним.

Список використаних джерел

1. Індекс цифрової економіки та суспільства (DESI) 2020. URL: <https://eufordigital.eu/uk/library/digital-economy-and-society-index-desi-2020/>
2. Пищуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf
3. Кількість користувачів «Дії» перевищила 6 мільйонів – Федоров/ Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/08/17/7304068/>

Vira Porieva,

*Ph.D student, Department of Global and National Security Management, The Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

Віра Порєва,

аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0002-0381-7089>

Науковий керівник: Галина Заворітня, кандидат політичних наук, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ON SOME INSTRUMENTS FOR CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF NATURE RESERVES IN THE EU: FUTURE FOR UKRAINE

ПРО ДЕЯКІ ІНСТРУМЕНТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАПОВІДНИКІВ ЄС: МАЙБУТНЄ ДЛЯ УКРАЇНИ

Ключовим інструментом захисту біорізноманіття в Європейському Союзі залишається Natura 2000. Водночас, промисловість та бізнес виробляють важливі інновації та досвід, які можуть допомогти подолати втрати біорізноманіття. Для того, щоб екологічні та соціальні інтереси були повністю включені до бізнес-стратегій, Комісія планує нову ініціативу щодо сталого корпоративного управління. Європейська інформаційна система про природу об'єднує європейські дані з кількох баз даних, організацій та є частиною Європейського центру даних про біорізноманіття. Розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду України вимагає застосування не лише вчасної апроксимації українського законодавства відповідно до Угоди про асоціацію, але і розроблення та впровадження інструментів екологічної політики, які здатні поєднувати та аналізувати екологічні дані загальнодержавного, місцевого рівня та, окремо – від підприємств та громадських організацій.

***Ключові слова:** ЄС, екологічна політика, громадська організація, інформаційна система, бізнес, місцеве, місцеве самоврядування, кліматичний банк.*

To strengthen EU environmental policy in general and protect biodiversity, create new and expand existing nature reserves in particular there some instruments.

In the partnership spirit of the EU Biodiversity Strategy for 2030 strategy [1], all parts of the economy and society will have to play their role. Industry and business have an impact on nature, but they also produce the important innovations, partnerships and expertise that can help address biodiversity loss. To ensure environmental and social interests are fully embedded into business strategies, the Commission will put forward a new initiative in 2021 on sustainable corporate governance. This initiative, which may take the form of a legislative proposal, will address human rights and environmental duty of care and due diligence across economic value chains in a proportionate way according to different sizes of enterprises [2].

Through its existing platforms [3], the Commission will help to build a European Business for Biodiversity movement, taking inspiration from recent initiatives [4] and making this movement an integral part of the European Climate Pact. Particular attention will be paid to measures to incentivize and eliminate barriers for the take-up of nature-based solutions, as these can lead to significant business and employment opportunities in various sectors [5] and are the key to innovation for economic or societal needs that rely on nature.

Natura 2000 is the key instrument to protect biodiversity in the European Union. It is an ecological network of protected areas, set up to ensure the survival of Europe's most valuable species and habitats. Natura 2000 based on the 1979 Birds Directive and the 1992 Habitats Directive [6].

The EU rules, policies and agreements represent the EU's environmental acquis, creation of policy networks and the «civil society» engagement that is part of EU environmental policy. Cooperation with local and regional authorities to promote nature-based solutions, highlights the pioneering role of IUCN in attracting new audiences to biodiversity conservation. The European Regional Office has built close relationships with the DG Environment, DG Research and Innovation and DG Development and Cooperation, the European Parliament, permanent representations and stakeholder organisations. Two important platforms in this respect are the European Parliament Intergroup on Climate Change, Biodiversity and Sustainable Development and the European Habitats Forum [7].

Creation Sustainable Europe Investment Plan [8] – For the public sector, the Environmental Implementing Review, the National Energy and Climate Plans under the Energy Union, and the plans required under the sectoral environmental legislation (e.g. on waste, water, biodiversity and air) will allow to properly identify investment needs. The European Investment Bank will become the Union's climate bank. It has announced it will gradually increase the share of its financing dedicated to climate action and environmental sustainability to reach 50% of its operations in 2025. Co-operation with other financial institutions will also be crucial.

The European nature information system (EUNIS) brings together European data from several databases and organisations into three interlinked modules on sites, species and habitat types [9]. The EUNIS information system is part of the European Biodiversity data center and it is a contribution to the knowledge base for implementing the EU and global biodiversity strategies and the 7th Environmental Action Programme. Provides access to the publicly available data in the EUNIS database.

Consequently, development of the territories and objects of the nature reserve fund of Ukraine requires the application not only of the implemented legislative norms, in accordance with the Association Agreement, but also the development and implementation of environmental policy instruments capable of combining and analyzing environmental data from the local level, NGO and business. In addition, an important tool is the creation of a fund for sustainable development - in the national level and the development of new rules of regulations for the distribution of environmental taxes, taking into account the peculiarities and limitations of local areas.

Complex implementation of the above-described EU tools can enhance opportunity of NGOs, local governments in formation and implementation Environmental Policy in Ukraine.

References

1. EU Biodiversity Strategy for 2030. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1590574123338&uri=CELEX%3A52020DC0380> (дата звернення: 04.09.2021 р.).
2. Company Law and Corporate Governance. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/doing-business-eu/company-law-and-corporate-governance_en (дата звернення: 04.09.2021 р.).
3. Business and Biodiversity. URL: https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm (дата звернення: 04.09.2021 р.).
4. One Planet Business for Biodiversity. URL: <https://op2b.org/> (дата звернення: 04.09.2021 р.).
5. Estimating the Size and Impact of the Ecological Restoration Economy. URL: https://www.researchgate.net/publication/278792900_Estimating_the_Size_and_Impact_of_the_Ecological_Restoration_Economy (дата звернення: 04.09.2021 р.).
6. European Environment Agency. URL: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/natura-11> (дата звернення: 04.09.2021 р.).
7. International Union for Conservation of Nature. URL: <https://www.iucn.org/> (дата звернення: 04.09.2021 р.).

8. Sustainable Europe Investment Plan/European Green Deal Investment Plan. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0021> (дата звернення: 04.09.2021 р.).

9. European Nature Information System. URL: <https://eunis.eea.europa.eu/> (дата звернення: 04.09.2021 р.)

УДК 351.74:316.77:005.963.1

Анна Таргоній,

аспірантка кафедри управління інформаційною політикою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Anna Tarhonii,

postgraduate student of the Department of Information Policy Management of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Світлана Бронікова, доктор наук з державного управління, професор, професор Школи охорони здоров'я НаУКМА

ПЕРСПЕКТИВИ КОУЧИНГУ В РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

PROSPECTS OF COACHING IN THE WORK OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES

The article substantiates using of coaching in the work of the National Police of Ukraine as a perspective method of resolving conflicts during crowded events, that solve the difficult challenges that exist in the modern world.

It is emphasized that the European and Euro-Atlantic integration of Ukraine is a complex, multilevel and gradual process that requires using of new approaches and methods in public administration. Analyzed the reform of police and the creation of a new department (policy dialogue), that ensures public safety and citizens' rights during crowded meetings. Demonstrated the possibility of practical using of coaching in the work of police dialogue. The essence of coaching questions is explained and it is shown how they can be used in daily activities.

It is recommended to use coaching in the work of the National Police of Ukraine as an effective method of constructive communication.

Keywords: *coaching, communication, police dialogue, National police.*

У контексті геополітичних викликів європейська та євроатлантична інтеграція України є досить складним, багаторівневим та поступовим процесом, який серед іншого, передбачає використання нових підходів та методів в сфері публічного управління.

За роки незалежності органи державної влади зазнали безліч змін і правоохоронний сектор не став винятком. Про необхідність створення поліції в Україні говорили вже давно, однак реальні, рішучі кроки відбулися значно пізніше, в 2014 році. Масштабна реформа передбачала не лише зміну назви, а й призначення цього органу: міліція, як репресивний інструмент влади, повинна була стати поліцією в розумінні різновиду сервісної служби для населення. Нове правоохоронне відомство європейського зразка мало на меті позбутися радянського спадку у вигляді лише каральних функцій, натомість – асоціюватися з допомогою та служінням суспільству. В подальшому, така трансформація отримала законодавче підкріплення у вигляді Закону України «Про Національну поліцію» [1].

Реформування Національної поліції згідно з європейськими стандартами триває досі та проявляється у різних аспектах. Зокрема, в структурі правоохоронного органу було створено Відділ превентивної комунікації Головного управління Національної поліції України або поліцію діалогу, яка забезпечує публічну безпеку та права громадян під час масових зібрань. Основним завданням службовців поліції діалогу, які по своїй суті є професійними перемовниками-комунікаторами, є проведення переговорів з організаторами масових заходів, сприяння побудові конструктивного діалогу між учасниками, мінімізація силових сутичок, дослідження можливих ризиків та зняття емоційної напруги. Враховуючи ті завдання, що стоять перед поліцією діалогу та з метою апробації в Україні європейських стандартів у сфері забезпечення публічної безпеки та правопорядку, пропонуємо використовувати коучинг як інструмент превентивної та антикризової комунікації.

Варто зазначити, що становленню і розвитку коучингу сприяли потреби і виклики сучасного суспільства. Його суть проявляється у своєрідному діалозі (відкриті запитання та розгорнуті відповіді на них), в процесі якого спеціаліст-коуч допомагає особі самостійно виявити, уточнити, сформулювати і реалізувати свої цілі як особистого, так і професійного характеру. Коучинг спонукає людину звернути увагу на усвідомлення нею ключових моментів, а отже є своєрідним супроводжувальним та допоміжним інструментом у здійсненні службовцями Національної поліції своєї професійної діяльності.

Превентивна функція коучингової комунікації має на меті запобігання кризовим ситуаціям, а у випадку їхнього настання – недопущення загострення та мінімізацію негативних наслідків.

Погоджуємось з думкою С. Бронікової, яка зазначає, що мовленнєвий закон та закон ефективної комунікації визначають критерії ефективного (цілеспрямованого, впливового й гармонійного) мовлення та способи його формування й розвитку. Важливість цих законів визначається феноменом слова як засобу пізнання світу й способу самовираження людини як особистості. Закони мають механізми управління аудиторією, способи зворотного зв'язку в спілкуванні [2, с. 32].

Коучингове вміння спілкуватися і правильно ставити запитання, які б стимулювали усвідомлення людиною наслідків своїх дій, повинно стати невід'ємною складовою роботи поліції діалогу, яка допомагає правоохоронцям забезпечити правопорядок, уникнути масових конфліктів і сутичок. Більше того, відкриті питання використовуються з метою збору інформації, а це в свою чергу, дозволить оцінити можливі ризики та прийняти адекватні заходи.

Відкриті питання починаються зі слів: «як», «коли», «де», «для чого», «навіщо», «що», «хто» і т. д. Вони направлені в майбутнє і виводять людину з ситуації «так/ні», коли є лише обмежене усвідомлення «чорне/біле». Коучингові питання розширюють кругозір особи і впливають на її поведінку, вона перестає оцінювати ситуацію аж надто категорично. Тактика, яка з одного боку забезпечує право громадян на масові зібрання і протести, а з іншого боку не дозволяє агресивних бійок і безладів, є складовою частиною досить розповсюдженого в Європейському Союзі підходу забезпечення охорони громадського порядку, який називають скандинавською моделлю.

Поліція діалогу – це скандинавська модель, яка вже зарекомендувала себе як ефективний підрозділ в багатьох країнах, зокрема, в Данії, Швеції, Чехії, Словаччині тощо.

Говорячи про діяльність поліції діалогу в Україні, вважаємо, що відкриті коучингові питання є запорукою конструктивної комунікації з учасниками масових заходів, які сприятимуть досягненню поставлених цілей. Такі питання допоможуть працівникам поліції дослідити ситуацію на місці протестів чи масових заворушень, налагодити контакт з людьми та знівелювати їхні наміри порушувати закон. Коучинг перетворює проблеми в конкретні цілі і завдання, а також допомагає людині знайти варіанти рішень у здавалося б, на перший погляд, безвихідних ситуаціях.

Насамкінець, хотілося б зазначити, що в умовах тих трансформацій і змін, яких зазнає українська поліція, коучинг може стати перспективним методом вирішення конфліктів, який би відповідав тим непростим викликам, що породжує сучасний світ.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. – Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
2. Бронікова С. А. Риторика як засіб розвитку когнітивної компетенції державного службовця. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України* / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. Київ : НАДУ, 2015. Вип. 1. С. 29–36.

УДК 001.89

Ольга Штикун,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заступник начальника управління – завідувач відділу з питань незалежності суддів секретаріату Вищої ради правосуддя

Olha Shtykun,

Postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Head of the Department for Independence of Judges of the Secretariat of the High Council of Justice

Науковий керівник: Наталія Мушак, доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства факультету міжнародних відносин Національного авіаційного університету

ОГЛЯД ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У РІШЕННЯХ ПРОТИ УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ВСТАНОВЛЕНИХ ПОРУШЕНЬ СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 РОКУ

OVERVIEW OF THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN DECISIONS AGAINST UKRAINE IN TERMS OF ESTABLISHING VIOLATIONS OF ARTICLE 5 OF THE CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS OF 1950

The abstracts contain an overview of the case law of the European Court of Human Rights in decisions against Ukraine in terms of establishing violations of Article 5 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, analysis of decisions taken in 2021, violating paragraphs 1, 3, 4, 5 of Article 5 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950. The motives that led the European Court of Human Rights to rule in cases against Ukraine, which found a violation of Article 5 § 3 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Free of 1950, including excessive length of pre-trial investigation, lack of justification in the established courts for the extension of the strict period of duration during work, the lack of review of alternatives to detention during the obstruction of precautionary measures. Suggestions were made on the need to improve the mechanism of legal regulation of issues related to the observance of the constitutional human right to freedom and personal integrity in Ukraine, by making legislative changes to the rules of criminal procedure legislation of Ukraine.

Keywords: *the European Court of Human Rights, Article 5 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, decisions, motives, legislative changes.*

Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР було ратифіковано Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція) із заявами та застереженнями.

Відповідно до вказаного Закону Україна повністю визнала на своїй території дію статті 25 Конвенції щодо визнання компетенції Європейської комісії з прав людини приймати від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб заяви на ім'я Генерального Секретаря Ради Європи про порушення Україною прав, викладених у Конвенції, та статті 46 Конвенції щодо визнання обов'язковою і без укладення спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції [1].

Приєднавшись до Конвенції Україна взяла на себе зобов'язання у сфері захисту прав людини, частина яких пов'язана з визнанням юрисдикції Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), а також застосування судами Конвенції та практики ЄСПЛ як джерел права. Серед прав людини, визначених Конвенцією, стаття 5 закріплює право на свободу та особисту недоторканність, а також засоби його гарантування.

Між тим судова практика ЄСПЛ у рішеннях проти України в частині встановлення порушень статті 5 Конвенції свідчить про невідповідність вітчизняної судової практики міжнародним європейським стандартам в частині захисту прав людини.

За інформацією з офіційного вебсайту Міністерства юстиції України [2], проти України в межах статті 5 Конвенції, ЄСПЛ винесено більше 200 рішень, з яких: у 2015 році – 13 рішень; у 2016 році – 10 рішень; у 2017 році – 6 рішень; у 2018 році – 15 рішень; у 2019 році – 31 рішення; у 2020 році – 31 рішення.

Лише з початку 2021 року ЄСПЛ визнав порушення Україною статті 5 Конвенції у 45 рішеннях, що свідчить про збільшення їхньої кількості, а отже, можна констатувати необхідність вдосконалення механізму правового регулювання питань, пов'язаних з дотриманням конституційного права людини в Україні на свободу та особисту недоторканність.

Аналіз прийнятих у 2021 році рішень ЄСПЛ щодо України в межах статті 5 Конвенції свідчить про встановлення порушень пунктів 1, 3, 4, 5 статті 5 Конвенції.

У переважній більшості рішень, у яких було встановлено порушення пункту 3 статті 5 Конвенції, відповідно до якого кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження, ЄСПЛ констатував надмірну тривалість тримання під вартою осіб під час досудового розслідування, відсутність обґрунтування у постановках судів щодо продовження строку тримання під вартою, а також відсутність розгляду альтернативних триманням під вартою запобіжних заходів.

Серед мотивів прийняття таких рішень ЄСПЛ також зазначив про наведення судом підстав, які з часом стали неналежними, використання припущень у зв'язку із відсутністю будь-яких обґрунтованих підстав щодо ризиків втечі або перешкодження правосуддю.

Звертаючись до норм Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), порядок продовження строку тримання під вартою регламентований статтею 199 КПК України, відповідно до якої клопотання про продовження строку тримання під вартою повинно містити: 1) виклад обставин, які свідчать про те, що заявлений ризик не зменшився або з'явилися нові ризики, які виправдовують тримання особи під вартою; 2) виклад обставин, які перешкоджають завершенню досудового розслідування до закінчення дії попередньої ухвали про тримання під вартою [3].

У вказаній статті КПК України також йдеться про обов'язок слідчого судді розглянути клопотання про продовження строку тримання під вартою до закінчення строку дії попередньої ухвали згідно з правилами, передбаченими для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу.

Як бачимо чинні положення КПК України щодо дій слідчого судді, суду під час розгляду клопотань про продовження строку тримання під вартою формально регулюються загальними правилами, передбаченими для розгляду клопотань про застосування запобіжного заходу, які подаються вперше.

З огляду на численні порушення, встановлені ЄСПЛ у рішеннях проти України, у яких йдеться про відсутність обґрунтування у постановках судів щодо продовження строку тримання під вартою, наведення судом підстав, які з часом стали неналежними, використання припущень у зв'язку з відсутністю будь-яких обґрунтованих підстав щодо ризиків втечі або перешкоджання правосуддю, можна констатувати, що вказані норми кримінального процесуального законодавства потребують законодавчих змін, які б містили обов'язок слідчого чи прокурора надавати належні докази на підтвердження обставин, які виправдовували б подальше тримання підозрюваного, обвинуваченого під вартою, або право слідчого судді, суду вилучувати такі докази у сторони обвинувачення.

Крім того, КПК України повинен містити чіткий перелік підстав для продовження строків тримання під вартою, що допоможе слідчим суддям, суду приймати обґрунтовані рішення, вирішуючи питання про доцільність продовження дії запобіжних заходів, враховуючи, що метою їх застосування є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання ризикам, що має підтверджуватися належними доказами.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Рішення щодо України, винесені Європейським судом з прав людини. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

РЕЗОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ»

За підсумками роботи конференції її учасники констатують і пропонують:

1. Засвідчити широку репрезентативність учасників конференції та високий науковий рівень представлених доповідей.

2. Відзначити важливість проведення науково-практичної конференції, присвяченої здобуткам, перспективам і викликам України періоду незалежності.

3. Продовжувати активне висвітлення доробку українських дослідників, які взяли участь у конференції, зокрема Наукової школи вітчизняного парламентаризму, в контексті виробництва нових наукових знань, їх поширення та підготовки на їх основі фахівців з публічного управління й адміністрування.

4. Розвивати спільну науково-дослідну та навчально-освітню діяльність між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка і закладами вищої освіти в Україні та інших країн, де здійснюється підготовка фахівців з публічного управління та адміністрування. Поглибити інтернаціоналізацію наукових досліджень і освітніх програм за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування», які реалізуються Навчально-науковим інститутом публічного управління та адміністрування Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

5. Сприяти впровадженню й розвитку різних форм кооперації наукових досліджень у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка з іншими науково-дослідними центрами в галузі публічного управління та адміністрування в Україні та з інших країн, зокрема з країн Європейського Союзу (на основі Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони).

6. Активізувати та поглибити в Навчально-науковому інституті публічного управління та адміністрування Київського національного університету імені Тараса Шевченка наукові дослідження в галузі публічного управління та адміністрування для досягнення прогресу в набутті наукових та технологічних знань, важливих для забезпечення сталого економічного розвитку суспільства, шляхом розвитку дослідних потужностей та людського потенціалу, орієнтовані на впровадження результатів у проєктну практику, а також розвиток і розширення професійних уявлень у сучасному публічному управлінні та адмініструванні на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

7. Ураховуючи сучасні трансформаційні процеси суспільства та системи публічного управління в Україні, зокрема реформування публічного управління в умовах децентралізації, переходу до сервісної держави тощо, які потребують формування нової за своїм характером професійної діяльності службовців у сфері публічного управління на загальнодержавному, галузевому, регіональному та місцевому рівнях, професійного сприяння розвитку керуючої підсистеми суспільства, яка здатна забезпечити сталість процесів розвитку держави в умовах зовнішньої агресії, пандемії та інших дестабілізуючих чинників, забезпечення ефективності науково обґрунтованого супроводу діяльності органів публічного управління, підтримати рішення наукової громадськості щодо збереження в переліку галузей знань окремої галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

8. Рекомендувати органам державної влади, органам місцевого самоврядування, представникам громадських організацій розширити висвітлення ключових аспектів функціонування українського парламенту з метою:

– об'єднання зусиль громадських організацій, органів публічної влади, закладів вищої освіти, науково-дослідних інститутів, міжнародних партнерів у питаннях розвитку вітчизняного парламентаризму;

– акцентування уваги заінтересованих сторін на необхідності посилення інституційної спроможності Верховної Ради України та розвитку представницької демократії в Україні в умовах трансформації парламентсько-президентської форми правління;

– сприяння імплементації здобутків Наукової школи вітчизняного парламентаризму (керівник – доктор політичних наук, професор В. А. Гошовська) у програми підготовки бакалаврів, магістрів, докторів філософії за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»;

– започаткування спільно з Верховною Радою України Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з проблем розвитку вітчизняного парламентаризму.

9. Акцентувати увагу на необхідності донесення практичних рекомендацій, викладених у Резолюції конференції, до всіх заінтересованих сторін.

RESOLUTION
INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
“30 YEARS OF INDEPENDENCE OF UKRAINE:
ACHIEVEMENTS, CHALLENGES, PROSPECTS”

According to the results of the conference, the participants state and propose:

1. Certify the wide range of the representativeness of the conference participants and the high scientific level of the presented reports.

2. Note the importance of the conduction a scientific-practical conference that dedicated to the achievements, prospects and challenges of Ukraine during the Independence period.

3. Continue active presentation of the works of Ukrainian researchers who took part in the conference, in particular the Scientific School of National Parliamentarism in the context of the production of new scientific knowledge and their spread and preparation of public administration specialists on their basis.

4. Develop the collaborative research and educational activities between Taras Shevchenko National University of Kyiv and higher education institutions in Ukraine and other countries where specialists in public administration. Deepen the internationalization of scientific research and educational programs in the field of public administration that are implemented by the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Administration of the Taras Shevchenko National University of Kyiv.

5. Facilitate the introduction and development of various forms of cooperation of scientific research at Taras Shevchenko National University of Kyiv with other research centers in the field of public administration in Ukraine and other countries, in particular, the European Union (based on the Association Agreement between Ukraine on the one hand and the European Union the European Atomic Energy Community and their Member States on the other hand).

6. Intensify and deepen at the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv the research in the field of public administration to achieve progress in acquiring scientific and technological knowledge the importance for sustainable economic development of society through research capacity and human potential that focused on the implementation of results in project practice, as well as the development and expansion of professional ideas in modern public administration at the national, regional and local levels.

7. Considering the current transformational processes of society and public administration in Ukraine, in particular, public administration reform in the context of the decentralization, transition to a service state etc., that require the formation of a new professional activity of public administration officials at the national, sectoral, regional and local levels the professional assistance in the development of the governing subsystem of society that is able to ensure the sustainability of state development in conditions of external aggression, pandemics and other destabilizing factors that ensuring the effectiveness of the research sound support of public administration, support the research community areas of knowledge 28 “Public administration”.

8. To recommend to the state authorities, local self-government bodies, representatives of the public organizations to expand coverage of key aspects of the functioning of the Ukrainian Parliament in order to:

– uniting the efforts of the public organizations, public authorities, higher education institutions, research institutes, international partners in the development of domestic parliamentarism;

– focusing the attention of stakeholders on the need to strengthen the institutional capacity of the Verkhovna Rada of Ukraine and the development of representative democracy in Ukraine in the context of the transformation of the parliamentary-presidential form of government;

–promoting the implementation of the achievements of the Scientific School of National Parliamentarism (head - Doctor of Political Sciences, Professor Valetyna Goshovska) in the preparation of bachelors, masters, doctors of philosophy in the specialty “Public Administration”;

–launching together with the Verkhovna Rada of Ukraine of the All-Ukrainian competition of the student scientific works on the problems of development of domestic parliamentarism.

9. Emphasize the attention to communicate the practical recommendations that set out in the Conference Resolution to all stakeholders.

ЗМІСТ

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ.....	3
Вітання учасникам міжнародної науково-практичної конференції від ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимира Бугрова	9
Відкриття міжнародної науково-практичної конференції (Лариса Комаха)	10
ПЕРСПЕКТИВИ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
<i>Валентина Гошовська.</i> Сучасні тренди і проблеми розвитку парламентаризму в Україні	11
<i>Jan-Urban Sandal.</i> Democracy and Economic growth: some Classical Approaches	14
<i>Олександр Аліксійчук.</i> Парламентаризм – публічно-правова ідеологія і практика.....	17
<i>Ігор Рейтерович.</i> Політичний процес у сучасній Україні: проблеми та перспективи	19
<i>Володимир Крейденко.</i> Інститут парламентаризму в парламентсько-президентській республіці.....	21
<i>Лілія Григорович.</i> Україна – феномен, сила, місія	23
<i>Ірина Дудко, Андрій Удотов.</i> М'яка сила безпекової політики України в умовах гібридної війни РФ.....	26
<i>Лілія Макаренко, Наталія Чухрай, Володимир Слишинський.</i> Політичні конфлікти і кризи в Україні: сутність, особливості, способи запобігання	29
<i>Олександр Пухкал.</i> Еволюція форми державного правління в умовах незалежності України	33
<i>Лідія Даниленко.</i> Сучасні тенденції інноваційного розвитку парламентської діяльності	37
<i>Юлія Яцик.</i> Проблеми реалізації державної політики у забезпеченні гендерної рівності у Верховній Раді України	39
<i>Микола Тищенко.</i> Політичний процес у незалежній Україні: напрями посилення парламентської відповідальності	42
<i>Ігор Негулевський.</i> Розвиток інституту політичного лідерства в Україні: стан та перспективи	44
<i>Надія Максименцева, Інна Маркус.</i> Розвиток парламентаризму у сучасній Україні: проблеми та перспективи інституціоналізації лобізму	46
<i>Микола Стадник, Катерина Белова, Олег Бойчук.</i> Управлінські пріоритети розвитку українського суспільства	48
<i>Ірина Фицук, Олександр Здольник, Роман Лісневський.</i> Тайм-менеджмент як засіб підвищення ефективності в публічному управлінні.....	50
<i>Людмила Лукіна.</i> Популізм – особливість сучасного політичного дискурсу.....	52
<i>Наталія Лященко, Юрій Лященко.</i> Тенденції політичної трансформації інформаційного простору в Україні	54
<i>Володимир Гайдай.</i> Фінансове забезпечення представницької демократії на рівні територіальної громади: освітній ценз	57
<i>Володимир Гошовський.</i> Правові аспекти парламентаризму	61
<i>Ольга Горулько.</i> Гендерна політика: ціннісна складова європейського вибору України	63

<i>Володимир Дзега. Механізми вдосконалення організаційної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування в Україні</i>	66
<i>Світлана Росла. Проблеми застосування інноваційних технологій у діяльності Апарату Верховної Ради України</i>	69
<i>Катерина Кузьмич. Удосконалення контрольної функції Верховної Ради України у сфері освіти</i>	71
<i>Тетяна Томашевська. Формування компетентної політико-управлінської еліти в процесі розвитку сучасного парламентаризму</i>	74
<i>Ганна Беззубцева. Інтерпеляція як інструмент парламентського контролю</i>	76
<i>Юлія Шестакова. Основні моделі регулювання етичних норм поведінки парламентаря, вироблені світовою практикою – актуальність для України</i>	79
<i>Тарас Шепітько. Зародження концептуальних основ та складових елементів тотальної (гібридної) війни та особливості визначення політичної мети війни у працях російського генерала Олександра Свечина</i>	82
<i>Сергій Шинкаренко. Пошук ефективної економічної моделі розвитку великих міст України</i>	85
<i>Олег Самойленко. Проблематика запровадження лобістської діяльності в Україні</i>	87
<i>Тимур Саламаха. Особливості звітування уряду в Україні: перспективи удосконалення парламентського контролю</i>	89
<i>Олена Давиденко. Формування нової системи територіальної організації влади в Україні</i>	92
<i>Валерія Голубь. Ефективні політико-адміністративні інтеракції як основа формування координаційної держави</i>	95
<i>Артем Гандзюк. Парламентський контроль у боротьбі з організованою злочинністю</i>	98
<i>Вікторія Юрікова. Політична корупція: сутність та особливості</i>	101
<i>Ірина Чумак. Екологічні та технологічні виклики у сфері національної продовольчої безпеки в Україні</i>	103
<i>В'ячеслав Дідківський. Тенденція розвитку соціально свідомого суспільства в галузі комерційних пасажирських перевезень автомобільним транспортом у розрізі євроінтеграційного вектора розвитку України</i>	105
<i>Анжеліка Крусян. Парламентський контроль в Україні: стан та проблеми</i>	108
<i>Олена Менська. Державна політика у сфері охорони культурної спадщини в Україні під час збройного конфлікту</i>	111

ЗДОБУТКИ УКРАЇНИ У ДЕРЖАВНОМУ БУДІВНИЦТВІ ТА НАЦІОТВОРЕННІ

<i>Олег Зубчик, Каміран Камал Карім. Теоретико-методологічні основи дослідження впливу організаційної культури на адміністративну ефективність (приклад України та Іракського Курдистану)</i>	114
<i>Ігор Ткаченко. Актуальні проблеми формування та реалізації державної антикорупційної політики в Україні</i>	117
<i>Валентина Карлова. Новітні підходи до реформування державного управління в умовах суспільних трансформацій</i>	119
<i>Владислав Грехов. Перспективи розвитку державної етнополітики</i>	121
<i>Оксана Когут. Здобутки України у державному будівництві та націотворенні</i>	123
<i>Тетяна Сивак. Інноваційні інструменти забезпечення сталого розвитку України</i>	125

<i>Станіслав Шулімов.</i> Роль аналітичних центрів у взаємодії громадянського суспільства та держави.....	127
<i>Наталія Фролова.</i> Складові елементи публічної політики.....	129
<i>Вадим Столар.</i> Організаційно-правові засади системи державних послуг в Україні.....	131
<i>Кирило Єсенніков.</i> Становлення держави та ефективність державного управління.....	133
<i>Сабери Саман.</i> Зарубіжний досвід становлення сервісних держав країн ЄС та Скандинавії: урок для України.....	135
<i>Денис Руденко, Дмитро Руденко.</i> Формування та реалізація інвестиційної політики в Україні.....	137

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

<i>Вікторія Гура.</i> Важливість стратегічного торговельного контролю: виклики та перспективи.....	139
<i>Володимир Абрамов.</i> Розвиток та безпека: парадигма існування незалежної України.....	142
<i>Едуард Афонін, Ірина Корчак.</i> Кримська платформа як старт реалізації проєкту «Гельсінкі–2».....	145
<i>Юрій Даник.</i> Обґрунтування особливостей формування та розвитку системи кібероборони.....	148
<i>Юрій Даник, Віталій Андрейчук.</i> Стратегічні пріоритети національної безпеки в умовах трансформації геополітичної ситуації.....	150
<i>Володимир Козаков.</i> Суспільно-ціннісні виклики для України.....	153
<i>Галина Заворотня.</i> Вплив зміни клімату на забезпечення політики безпеки України в сучасних умовах.....	155
<i>Ірина Мордас.</i> Економічна незалежність України в контексті європейської інтеграції.....	158
<i>Лариса Шипілова.</i> Сучасна політика забезпечення національної безпеки: виклики і загрози.....	160
<i>Віталій Андрейчук.</i> Основні напрями підвищення ефективності взаємодії суб'єктів забезпечення кібербезпеки України.....	162
<i>Ірина Алексеєнко, Наталія Корчак.</i> Інститут держави: суперечливість тенденцій у добу інтеграції, фрагментації та глобалізації.....	165
<i>Тетяна Аксьонова.</i> Фінансова безпека як запорука побудови сильної держави.....	167
<i>Світлана Горьєва.</i> Державна система фізичного захисту у сфері використання ядерної енергії як складова забезпечення національної безпеки України.....	170
<i>Петро Горбатюк.</i> Інформаційні механізми взаємодії органів публічної влади з громадськістю.....	172
<i>Оксана Жіляєва.</i> Інформаційне суспільство в умовах коронакризи: виклики для України....	174
<i>Юрій Заскока.</i> Кадрове забезпечення системи інформаційної та кібербезпеки України.....	176
<i>Володимир Канарський.</i> Механізми оптимізації державного управління забезпеченням інформаційної безпеки в Україні.....	178
<i>Анна Комісаренко.</i> Пандемія COVID-19 як каталізатор соціальних перетворень.....	180
<i>Дар'я Мостова.</i> Алгоритм планування внутрішньої комунікації в центрі публічної дипломатії.....	183

<i>Ольга Неймарк.</i> Гуманітарна безпека як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави	185
<i>Тетяна Парфенюк.</i> Енергетична безпека України: проблеми та перспективи	187
<i>Людмила Пашикевич.</i> Запобігання епізодичній та систематичній корупції як елемент модернізації публічної служби	189
<i>Роксолана Сіреньок.</i> Необхідність етичного регулювання застосування штучного інтелекту в інформаційній сфері з метою протидії дезінформації	191
<i>Оксана Соколова.</i> Формування національної свідомості та патріотизму як умова розв'язання воєнно-політичних конфліктів	194
<i>Аліна Цейтліна.</i> Медіація як комунікативний механізм мирного вирішення конфліктів	197

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

<i>Ольга Берданова.</i> Надання соціальних послуг населенню в умовах децентралізації	200
<i>Олена Бойко.</i> Співробітництво територіальних громад в умовах децентралізації в Україні	202
<i>Валерій Воротін, Андрій Шинкарьов.</i> Законодавче забезпечення регіонального розвитку в Україні	204
<i>Сергій Горблюк, Тетяна Стеф'юк.</i> Упровадження проєктів ревіталізації деградованих міських територій: досвід Львова	208
<i>Наталія Гринчук.</i> Тренди у розробці цільових програм розвитку культури м. Києва	211
<i>Богдан Дарчин.</i> Державна політика України в галузі охорони здоров'я: регіональний аспект	213
<i>Тетяна Дерун.</i> Інституційне забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах	215
<i>Людмила Дубчак.</i> Правове регулювання децентралізації публічної влади в Україні та актуальні питання завершення реформ	218
<i>Світлана Дяченко.</i> Місцеві бюджети України як фінансова основа регіонального розвитку в умовах децентралізації державного управління	221
<i>Oleksandr Ignatenko, Hryhorii Borshch.</i> Implementing logistics in local self-government activities: challenges, prospects	224
<i>Яніна Казюк.</i> Шляхи посилення спроможності місцевого самоврядування в умовах децентралізації: фінансовий аспект	227
<i>Oksana Kiforenko.</i> Support of agricultural exports in Ukraine: the regulatory and legislative frame	230
<i>Олег Коваль, Василь Проданик.</i> Сучасний стан ресурсного забезпечення місцевого розвитку в Україні	233
<i>Василь Купрійчук.</i> Реалізація державної політики у сфері культури в умовах децентралізації	236
<i>Ярослав Лагута.</i> Розвиток Дарницького району міста Києва в умовах громадянського суспільства	239
<i>Володимир Мороз, Володимир Журба.</i> Генеза та перспективи публічної політики щодо розвитку економічної конкуренції в Україні	242
<i>Світлана Ситник.</i> Упровадження публічної політики через механізм багаторівневого управління: особливості інституційних змін в Україні	245

<i>Vainius Smalskys</i> . Civil service and its selection during a Pandemic (Lithuanian experience)	247
<i>Віктор Байда</i> . Нормативно-правове забезпечення модернізації публічного управління в Україні в умовах децентралізації влади	249
<i>Віктор Градівський</i> . Реалізація державної політики розвитку гуманітарної сфери на регіональному рівні	251
<i>Максим Дьомін</i> . Законодавчі засади оцінювання ефективності управління регіональним розвитком в Україні	253
<i>Наталя Король</i> . Актуальність взаємодії органів публічної влади з міжнародними організаціями на місцевому рівні	256
<i>Аліна Кузьмич</i> . Проблеми співпраці самоврядних організацій та органів публічної влади в процесі розвитку територій.....	258
<i>Дмитро Лапоша</i> . Засади правового регулювання здійснення контролю за публічними фінансами на рівні територіальної громади	260
<i>Олексій Матюшенко</i> . Розвиток соціального підприємництва в Україні	264
<i>Тетяна Мельник</i> . Актуальні компетентності для реалізації цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки щодо інформаційно-аналітичного забезпечення.....	266
<i>Ірина Положешина</i> . Аналітичне забезпечення процесу децентралізації	268
<i>Микола Пророчук</i> . Окремі аспекти форм співпраці держави і бізнесу у сфері інфраструктури: проблеми, перспективи, пропозиції	271
<i>Вікторія Ткаченко</i> . Трансфер європейської політики регіонального розвитку в Україну.....	274
<i>Ярослав Чепурко</i> . Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування з консультативно-дорадчими органами в процесі формування та реалізації соціогуманітарної політики	278
<i>Сергій Шинкаренко</i> . Пошук ефективної економічної моделі розвитку великих міст України.....	280
<i>Вячеслав Яковлев</i> . Місцеві бюджети міст та районів: динаміка змін	281

ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

<i>Юрій Нестеряк</i> . Міжнародна співпраця в освіті публічних службовців	286
<i>Йошіхіко Окабе</i> . Формування та реалізація економічної політики: досвід Японії для України	288
<i>Світлана Горьєва</i> . Співробітництво України з міжнародними інституціями у сфері використання ядерної енергії.....	290
<i>Анастасія Гринь</i> . Диференційні особливості соціальної відповідальності бізнесу та корпоративної соціальної відповідальності в контексті публічної політики	292
<i>Юлія Дзюба</i> . Парламентський компонент політичного діалогу Україна–ЄС: інституційний механізм та практичні аспекти функціонування	295
<i>Надія Єршова</i> . Засади гуманістичного виміру Європейського Союзу.....	297
<i>Олександр Кантур</i> . Наративи російської пропаганди як складова ведення інформаційної війни	299
<i>Дмитро Коваленко</i> . Перспективи євроінтеграційних процесів в електроенергетичній галузі	302

<i>Аліна Медведь.</i> Цифрові інструменти впливу громадян на діяльність органів публічної влади	304
<i>Ольга Мельниченко.</i> Використання інноваційних методів та технологій у публічному управлінні.....	306
<i>Марія Мохнюк, Вікторія Мохнюк.</i> Роль етики у формуванні позитивного іміджу публічного управлінця: мовно-комунікативний аспект	308
<i>Вікторія Наместнік, Микола Павлов.</i> Особливості інтеграції України в європейський цифровий простір.....	310
<i>Vira Porieva.</i> On some instruments for conservation and development of nature reserves in the EU: future for Ukraine	312
<i>Анна Таргоній.</i> Перспективи коучингу в роботі національної поліції України в контексті сучасних викликів	314
<i>Ольга Штикун.</i> Огляд практики Європейського суду з прав людини у рішеннях проти України в частині встановлених порушень статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року	316
Резолюція Міжнародної науково-практичної конференції «30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи»	319

CONTENT

CONFERENCE PROGRAM.....	6
Congratulations to Conference participants from the Rector of Taras Shevchenko National University of Kyiv Volodymyr BUGROV	9
Opening of the Conference	10
PROSPECTS OF PARLIAMENTARISM IN CURRENT CONDITIONS	
<i>Valentyna Goshovska.</i> Current Trends and Problems of Parliamentarism development in Ukraine.....	11
<i>Ян-Урбан Сандал.</i> Демократія та економічне зростання: деякі класичні підходи	14
<i>Oleksandr Aliksiichuk.</i> Parliamentarism – Public-Legal Ideology And Practice.....	17
<i>Ihor Reiterovych.</i> Political process in modern Ukraine: problems and prospects	19
<i>Volodymyr Kreydenko.</i> Institute of Parliamentarism in the parliamentary-presidential republic	21
<i>Liliia Hryhorovych.</i> Ukraine – phenomenon, power, mission	23
<i>Iryna Dudko, Andrii Udotov.</i> Soft power in security policy of Ukraine under hybrid warfare of Russian Federation	26
<i>Liliya Makarenko, Nataliia Chukhrai, Vladimir Slyshynsky.</i> Political conflicts and crises in Ukraine: essence, features, ways of prevention	29
<i>Oleksandr Pukhkal.</i> Evolution of the form of government in the conditions of independence of Ukraine	33
<i>Lydia Danylenko.</i> Current trends in innovative development of parliamentary activity	37
<i>Yuliia Yatsyk.</i> Problems of public policy implementation in ensuring gender equality in the Verkhovna Rada of Ukraine.....	39
<i>Mykola Tyshchenko.</i> Political process in independent Ukraine: directions strengthening parliamentary responsibility.....	42
<i>Igor Negulevsky.</i> Development of the institute of political leadership in Ukraine: state and prospects	44
<i>Nadiia Maksimentseva, Inna Markus.</i> Development of parliamentarism in modern Ukraine: problems and prospects of lobbying institutionalization	46
<i>Mykola Stadnyk, Kateryna Belova, Oleg Boychuk.</i> Management priorities for the development of Ukrainian Society	48
<i>Iryna Fyshchuk, Oleksandr Zolnyk, Roman Lisnevsky.</i> Time management as a way of efficiency the improvement in Public Governance.....	50
<i>Lukina, Ludmila.</i> Populism – a feature of modern political discourse	52
<i>Natalia Lyashchenko, Yuriy Lyashchenko.</i> Trends of political transformation of information space in Ukraine.....	54
<i>Volodymyr Haidai.</i> Financial support of representative democracy at the level of the territorial community: educational census	57
<i>Volodymyr Goshovskyi.</i> Legal aspects of parliamentarism	61
<i>Olga Gorulko.</i> Gender policy: the value component of Ukraine’s European choice	63

<i>Volodymyr Dzeha</i> . Mechanisms for improving the organizational competence of local government officials in Ukraine.....	66
<i>Svitlana Rosla</i> . Problems of application of innovative technologies in the activity of the apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine	69
<i>Kateryna Kuzmych</i> . Improving of the control function of the Verkhovna Rada of Ukraine in the field of education.....	71
<i>Tetiana Tomashevskya</i> . Formation of competent political and management elite in the process of development of modern parliamentarism	74
<i>Hanna Bezzubtseva</i> . Interpellation as an instrument of parliamentary control	76
<i>Yuliia Shestakova</i> . Basic models of regulation of ethical norms of parliament's behavior made by world practice – relevance for Ukraine	79
<i>Taras Shepitko</i> . Origin of conceptual bases and constituent elements of Total (hybrid) War and features of definition of the political purpose of war in works of the Russian General Alexandr Svechin	82
<i>Sergiy Shynkarenko</i> . Finding an effective economic model of development of large cities of Ukraine	85
<i>Oleh Samoilenko</i> . Problems of introduction of lobbying activity in Ukraine.....	87
<i>Tymur Salamakha</i> . Peculiarities of government reporting in Ukraine: prospects for the improvement of parliamentary control.....	89
<i>Olena Davydenko</i> . Formation of a new system of the territorial organization of power in Ukraine.....	92
<i>Valeriia Golub</i> . Effective political – administrative interaxies as the basis for the formation of a coordination state.....	95
<i>Artem Gandziuk</i> . Parliamentary control in the fight against organized crime	98
<i>Victoriia Yurikova</i> . Political corruption: essence and features.....	101
<i>Iryna Chumak</i> . Environmental and technological challenges in the field of national food security in Ukraine	103
<i>Viacheslav Didkivskiy</i> . The trend of development of a socially conscious society in the field of commercial passenger transport by road, in terms of the European Integration vector of development of Ukraine	105
<i>Krusian Anzhelika</i> . Parliamentary control in Ukraine: situation and problems.....	108
<i>Olena Menska</i> . Public policy in the field of guard of cultural heritage in Ukraine during the armed conflict.....	111

ACHIEVEMENTS OF UKRAINE IN STATE BUILDING AND NATION-BUILDING

<i>Oleh Zubchuk, Kamiran Kamal Karim</i> . Theoretical and methodological fundamentals of research of the influence of organizational culture on administrative efficiency (example of Ukraine and Ukraine)	114
<i>Igor Tkachenko</i> . Actual problems of development and implementation of the state anti-corruption policy in Ukraine.....	117
<i>Valentyna Karlova</i> . The latest approaches to reforming public administration in conditions of social transformations.....	119
<i>Vladyslav Hriekhov</i> . Prospects for the development of state ethnic policy	121
<i>Oksana Kohut</i> . Achievements of Ukraine in state building and nation-formation	123

<i>Tetiana Syvak</i> . Innovative tools for Sustainable Development Ukraine.....	125
<i>Stanislav Shulimov</i> . The role of think tanks in the interaction of civil society and state institutions.....	127
<i>Natalia Frolova</i> . The core elements of Public Policy.....	129
<i>Vadym Stolar</i> . Organizational and legal bases of the system of Public Services in Ukraine	131
<i>Kyrylo Yesennikov</i> . Formation of the state and efficiency of Public Administration	133
<i>Saberi Saman</i> . Foreign experience of the formation of service states of EU and Scandinavian countries: a lesson for Ukraine	135
<i>Denis Rudenko, Dmytro Rudenko</i> . Formation and implementation of investment policy in Ukraine.....	137

CURRENT CHALLENGES OF INDEPENDENCE OF UKRAINE AND NATIONAL SECURITY

<i>Viktoriya Gura</i> . The importance of strategic trade control: challenges and prospects	139
<i>Volodymyr Abramov</i> . Development and security: a paradigm of the existence of independent Ukraine.....	141
<i>Eduard Afonin, Ирина Корчак</i> . Crimea platform as the start of Helsinki–2 project implementation	145
<i>Yuriy Danyk</i> . Substantiation of features of cyber defense formation and development	148
<i>Yuriy Danyk, Vitalii Andreichuk</i> . Strategic priorities of national security in the conditions of transformation of the geopolitical situation.....	150
<i>Volodymyr Kozakov</i> . Social and value challenges for Ukraine	153
<i>Halyna Zavoritnya</i> . The influence of climate change on Ukraine’s security policy in the contemporary conditions.....	155
<i>Iryna Mordas</i> . Economic independence of Ukraine in the context of European Integration	158
<i>Larysa Shypilova</i> . Current policy of national security provision: challenges and threats	160
<i>Vitalii Andreichuk</i> . Main directions of improving the efficiency of interaction of subjects of cyber security of Ukraine	162
<i>Iryna Alekseenko, Nataliia Korchak</i> . State institute: contradiction of trends in the age of integration, fragmentation and globalization.....	165
<i>Tetiana Aksonova</i> . Financial security as a guarantee of building a powerful state.....	167
<i>Svitlana Horieva</i> . State system of physical protection in the field of nuclear energy use as a component of national security of Ukraine.....	170
<i>Petro Gorbatyuk</i> . Information mechanisms of interaction of public authorities with the public ...	172
<i>Oksana Zhilyaeva</i> . Information society in the condition of the COVID-19 Crisis: challenges for Ukraine	174
<i>Yurii Zaskoka</i> . Information and cyber security system staffing of Ukraine	176
<i>Volodymyr Kanarsky</i> . Mechanisms of optimization of the state department of information security in Ukraine.....	178
<i>Anna Komisarenko</i> . As a catalyst of social transformations.....	180
<i>Daria Mostova</i> . The algorithm of internal communication in the centre of Public Diplomacy	183
<i>Olga Neymark</i> . Humanitarian security as a state of protection of vital interests of personality, society and the state	185

<i>Tetiana Parfeniuk</i> . Energy security of Ukraine: problems and prospects.....	187
<i>Liudmyla Pashkevych</i> . Prevention of episodic and systematic corruption as an element of modernization of Public Service.....	189
<i>Roksolana Sirenok</i> . The need for ethical regulation of the application of artificial intelligence in the information sphere for the purpose of combating disinformation	191
<i>Oksana Sokolova</i> . Formation of national consciousness and patriotism as a condition for resolving military and political conflicts	194
<i>Alina Tseitlina</i> . Mediation as a communicative mechanism for peaceful conflict resolution.....	197

IMPLEMENTATION OF REGIONAL DEVELOPMENT POLICY IN CONDITIONS OF DECENTRALIZATION OF POWER: CURRENT TRENDS AND PROSPECTS

<i>Olha Berdanova</i> . Provision of social services to the population in conditions of decentralization.....	200
<i>Olena Boiko</i> . Cooperation of territorial communities in conditions of decentralization in Ukraine	202
<i>Valerii Vorotin, Andrii Shinkarov</i> . Legislative provision of regional development in Ukraine	204
<i>Serhii Horbliuk, Tetiana Stefiuk</i> . Implementation of projects of degraded urban areas revitalization: experience of Lviv	208
<i>Nataliia Grynchuk</i> . Trends in the development of Kyiv city cultural development target programs	211
<i>Bohdan Darchyn</i> . State policy of Ukraine in the healthcare sphere: regional aspect.....	213
<i>Tetyana Derun</i> . Institutional support for the formation and implementation of state regional policy in modern conditions.....	215
<i>Liudmyla Dubchak</i> . Legal regulation of public authority decentralization in Ukraine and current issues of reforms completion	218
<i>Svitlana Diachenko</i> . Local budgets of Ukraine as a financial basis of regional development in the conditions of public administration decentralization.....	221
<i>Олександр Ігнатенко, Григорій Борщ</i> . Логістизація діяльності в місцевому самоврядуванні: виклики, перспективи	224
<i>Yanina Kazyuk</i> . Ways to strengthen the capacity of local self-government in the conditions of decentralization: financial aspe.....	227
<i>Оксана Кіфоренко</i> . Підтримка аграрного експорту в Україні: нормативно-правова площина	230
<i>Oleg Koval, Vasyl Prodanyk</i> . Current state of resource provision of local development in Ukraine.....	233
<i>Vasily Kupriichuk</i> . Implementation of state policy in the field of culture in conditions of decentralization.....	236
<i>Yaroslav Laguta</i> . Development of darnytskyi district of kyiv city in the conditions of civil society.....	239
<i>Volodymyr Moroz, Volodymyr Zhurba</i> . Genesis and perspectives of public policy on the development of economic competition in Ukraine	242
<i>Svitlana Sytnyk</i> . Policy implementation by the mechanism of multilevel governance: features of institutional changes in Ukraine.....	245
<i>Вайнюс Смалскіс</i> . Державна служба під час пандемії (досвід Литви)	247

<i>Viktor Baida</i> . Normative and legal support for the modernization of Public Administration in Ukraine in the conditions of decentralization of power	249
<i>Viktor Gradvyskyi</i> . Implementation of state policy by the development of the humanitarian sphere at the regional level	251
<i>Maksym Domin</i> . Legislative principles for assessing the effectiveness of regional development management in Ukraine	253
<i>Natalia Korol</i> . Urgency of interaction of public authorities with international organizations at the local level	256
<i>Alina Kuzmych</i> . Issues of cooperation between self-governmental organizations and public authorities in the territorial development process	258
<i>Dmytro Laposha</i> . The principles of legal regulation exercise of public finance control at the level of the territorial community	260
<i>Oleksii Matiushenko</i> . Development of social entrepreneurship in Ukraine	264
<i>Tatiana Melnyk</i> . Actual competencies for the implementation of the state strategy for regional development for 2021–2027 for information and analytical support	266
<i>Iryna Polozheshna</i> . Analytical support of the decentralization process	268
<i>Mykola Prorochuk</i> . Some aspects of forms of cooperation between state and business in the field of infrastructure: problems, prospects, suggestions	271
<i>Victoriia Tkachenko</i> . Transfer of European regional development policy to Ukraine	274
<i>Yaroslav Chepurko</i> . Interaction between state authorities and local government bodies with advisory and advisory bodies in the process of formation and treatment.....	278
<i>Sergiy Shynkarenko</i> . Finding an effective economic model of development of large cities of Ukraine	280
<i>Yakovlev Vyacheslav</i> . Local budgets of cities and districts: dynamics of change.....	281

EUROPEAN AND EURO-ATLANTIC INTEGRATION IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES

<i>Yuriy Nesteryak</i> . International cooperation in the education of civil servants.....	286
<i>Yoshihiko Okabe</i> . Formation and implementation of economic policy: the experience of Japan for Ukraine.....	288
<i>Svitlana Horieva</i> . Cooperation between Ukraine and international institutions in the field of nuclear use	290
<i>Anastasia Hryn</i> . Differential features of social responsibility of business and corporate social responsibility in the context of public politics.....	292
<i>Yuliia Dziuba</i> . Parliamentary component of the Ukraine-EU political dialogue: institutional mechanism and practical aspects of functioning	295
<i>Nadiia Yershova</i> . Principles of the humanistic dimension of the European Union	297
<i>Oleksandr Kantur</i> . Narratives of Russian propaganda as a component of Information War.....	299
<i>Dmytro Kovalenko</i> . Prospects of European Integration processes in the electricity industry	302
<i>Alina Medved</i> . Digital tools of citizens' influence on the activities of Public Authorities	304
<i>Olga Melnychenko</i> . Using of innovative methods and technologies in Public Governance	306
<i>Mariia Mokhniuk, Viktoriia Mokhniuk</i> . The role of ethics in forming of a positive image of a public administrator: language and communicative aspect.....	308

<i>Viktoria Namestnik, Mykola Pavlov. Peculiarities of Ukraine’s integration into the European digital space</i>	310
<i>Віра Порєва. Про деякі інструменти збереження та розвитку заповідників ЄС: майбутнє для України</i>	312
<i>Anna Tarhonii. Prospects of coaching in the work of the national police of Ukraine in the context of modern challenges</i>	314
<i>Olha Shtykun. Overview of the case law of the European Court of human rights in decisions against Ukraine in terms of establishing violations of article 5 of the convention for the protection of human rights and fundamental freedoms of 1950</i>	316
Resolution International scientific-practical conference “30 years of independence of Ukraine: achievements, challenges, prospects”	321

Наукове видання

30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 10 вересня 2021 року)

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. А. Гошовської

Підп. до друку 25.10.2021.
Формат 60x84/8. Обл.-вид. арк. 25,64. Ум.-друк. арк. 38,13.

Видавець
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.

